

Ἡ ΠΕΡΙΩΤΙΚῆ

Ἑστία

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΜΑ΄

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 478

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1992

Διατελέσαντες Διευθυντές
1952 - 54

† ΕΥ. Α. ΦΑΚΑΤΣΕΛΗΣ
1952 - 1973

† ΜΙΧ. ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
1956 - 1991

† ΔΗΜ. Γ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ
1986

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

(Έτήσια)

Έσωτερικού	Δρχ. 3500
Νομ. προσώπων & Όργανισμών, Τραπεζών	Δρχ. 5000
Κοινοτήτων & Σχολείων	Δρχ. 5000
Έξωτερικού	Δολ. 50
Τιμή τεύχους	Δρχ. 1000

Έμβασματα «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ». Όδος Μελετίου Γεωγράφου 53 45 333 Ίωάννινα Τηλ. (0651) 26659

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Ίδιοκτησία - Έκδοσις - Διεύθυνσις
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Έπιτροπή έπιμελείας όλης

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΝΙΚΟΣ ΤΕΝΤΑΣ
ΚΩΝ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΙΩΤΑ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ

Άντεπιστέλλοντα μέλη τής έπιτροπής

Λ.Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Αθήνα)
ΧΡΥΣ. ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσσαλονίκη)
ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛ-ΔΕΔΕ (Αθήνα)
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΔΕΣ (Αθήνα)
ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ (Θεσσαλονίκη)
ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ (Πάτρα)
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΣ (Χαλκίδα)
ΚΩΣΤΑΣ ΝΙΚΑΣ (Νεάπολις Ίταλίας)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Κων/νου Π. Μιχαήλ: Άνθη (έλαιογραφία)	146
Πάνου Δ. Τζιόβα: Τό κληροδότημα τού Δημ. Ζητσαίου (Ίστορία)	147
Γιάννη Τσοούτσιου: Ίμπραήμ τό Ίμπερωτόπουλο πού έγινε Βεζύρης (Ίστορικά στοιχεία) 155	
Παναζή Κοντομήχη: Λαογραφικά Στοιχεία στόν «Άλαφροΐσκιωτο τού Άγγ. Σικελιανού (Λαογρ. στοιχεία)	161
Βασιλείου Δ. Μήτση: Τό Δωδεκαήμερο στό Πωγώνι καί στό Δερόπολη (Λαογρ. πραγματεία)	168
Μαρίας Μιχαήλ Δέδε: Λόγος καί εικόνα στός προσωκρατικούς φιλοσόφους	177
Ίωάννου Όρ. Καλογήρου: Άνάλεκτα (Μελέτη)	184
Γ. Δ. Δέπου: ΊΗ Άτλαντίδα	188
Στέργιου Μαραβέλια: Jean Girodeux. La guerre de Troie n' aura pas lieu (άπόσπασμ. μετάφρ.)	195
Διονύση Άνδρόνη: Αίσθητική καί φιλοσοφική άνάλυση στό κινηματογραφικό έργο «ΜΟΝΤΕΛΟ» τού Κώστα Σφήνη»	196
Γεωργίου Δημ. Κόκκινου: Σπονδες άπό τό Μπάριμπα Περικλή (ποίηση)	198
Βασίλη Ροδανού Καπετανέα: Γράμμα στό μικρή μου Χαλίμα (ποίηση)	199
Κώστα Π. Μιχαήλ: Κάλλους έγκώμιο: Έσού (ποίηση)	201
Κώστα Μ. Σταμάτη: Ό Χανιάς καί ή γυναίκα του (διήγημα)	202
Τάσου Γ. Άναγνώστου: Βαβέλ (ποίηση)	210
Δημήτρη Ά. Κράνα: Άρχαϊκή μνήμη τής φύσης (ποίηση)	211
Γιώτας Παρθενίου: ΊΗ είμαι έγώ (ποίηση)	212
Μαργαρίτας Παρασκευά: Ό Καθρέφτης (διήγημα)	213
Νίκου Ά. Τέντα: Πάσχα (ποίηση)	215

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σημείωματα. Δημήτρης Χατζής. Μιά συνείδηση τής Ρωμοσύνης - Διήμερο τέχνης καί λόγου στό Μέτσοβο - Θεατρικό έργαστήρι - Πνευματικό στέκι - Έλεύθερο άνοιχτό Πανεπιστήμιο (Γιώτας Παρθενίου) - Συμπόσιο «Μοναστήρια Νήσου Ίωαννίνων (Μιχάλη Κορδόση) - Πνευματικά γεγονότα - Κριτική δίσκου - Κριτική βιβλίου Τεχνοκριτικά - Παροράματα.

Κεντρ. Γραφείων Μελετίου Γεωγράφου 53 45 333 ΙΩΑΝΝΙΝΑ - Τηλ. (0651) 26659
Αθηνών: Δικηγ. Γραφείο Δ. Κόκκινου Ίπποκράτους 4 - 10679 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 3613379
Τυπογραφείου: Γ. Σόλης Γ. Μιχαηλίδη 4 45 333 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

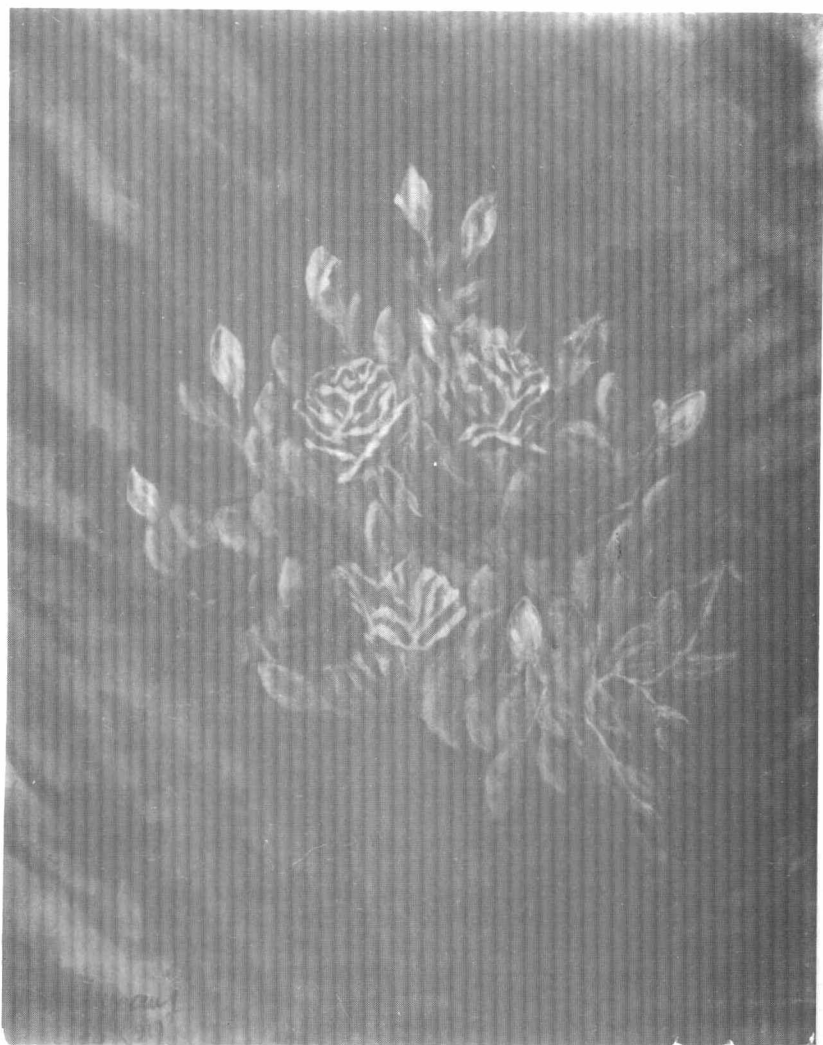
* ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ σύμφωνα με περι τύπου νόμο

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΤΟΜΟΣ ΜΑ΄
ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1992
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΚΩΝ/ΝΟΥ Π. ΜΙΧΑΗΛ. "Ανθη" (Έλαιογραφία).

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΜΑ

◆ ΑΠΡ. — ΜΑΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ 1992 ◆

ΤΕΥΧΟΣ 478

ΠΑΝΟΥ Δ. ΤΖΙΟΒΑ

ΤΟ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΖΙΤΣΑΙΟΥ*

Ὡστόσο οἱ δύο δικηγόροι, πού διόρισε τὸ συμβούλιο τῶν τριῶν τμημάτων, γιὰ τὴ μελέτη τοῦ κανονισμοῦ, τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Ζιτσαίου, ὅταν προσκλήθηκαν ἀπὸ τὸ Μητροπολίτη Γεράσιμο Τανταλίδη (37), γιὰ τὴν ἀνάθεση τῆς ἐντολῆς ζήτησαν ἀμοιβὴ γιὰ τὴ θεώρησαν τὸ ζήτημα ἰδιωτικῆς φύσης καὶ κατὰ συνέπειαν δικαιούνταν ἀμοιβῆς ἀπὸ τὴν ἐνδιαφερόμενη Κοινότητα τῆς Ζίτσας, πρᾶγμα πού δὲν δέχτηκε τὸ Συμβούλιο τὸ ὁποῖο ἀποφάσισε «τὴν ἄμεσον κατ' ἄρθρον συζήτησιν αὐτοῦ» (38).

Κατὰ τὴ συζήτηση τοῦ κανονισμοῦ ἡ Δημογεροντία ἐνέκρινε κατ' ἀρχὴ τὴν ἐπικύρωσή του «ἐπενεγκῶν μερικὰς τροποποιήσεις αἵτινες καταχωρήσονται εἰς τὴν ἐν τῷ καθαρῷ ἀντιγραφῆν τοῦ κανονισμοῦ τούτου» καὶ ἀνέτειλε τὴν ἐπικύρωσή του γιὰ τὴν ἐπόμενη συνεδρία τῆς προκειμένου νὰ «ἀντιγράψῃ αὐτὸν ἐν τῷ καθαρῷ» (39).

Πραγματικά, στὴ συνεδρία τῆς 4 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1909, ἡ Δημογεροντία, τῶν τριῶν τμημάτων ἀποφάσισε τὰ ἑξῆς: «Ἀριθ. 603 τὸ Συμβούλιον, ἀναγνώσαν ἐκ δευτέρου καὶ συζήτησαν τὸν ρηθέντα κανονισμόν τοῦ κληροδοτήματος Δ. Ζιτσαίου μὲ τὰς ἐπενεχθείσας τροποποιήσεις του, ἐνέκρινε τὴν ὀριστικὴν ἐπικύρωσιν αὐτοῦ διὰ τὰ περαιτέρω. Ὁ ἐγκριθεῖς δὲ οὗτος κανονισμὸς φέρει ἄρθρα εἴκοσι τέσσαρα (ἀρ. 24) καὶ φυλάσσεται νομίμως κεκυρωμένος εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Δημογεροντίας» (40)

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ Μ' τόμο.

37. Γιὰ τὸν Γεράσιμο Τανταλίδη μὲ σχετικὴ βιβλιογραφία, βλ. Φωτίου Οικονόμου, ὁ.π., σ. 49.

38. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 598/21-1-1909 ἀνέκδοτη ἀπόφαση τῆς Δημογεροντίας τῶν τριῶν τμημάτων, ΑΜΙ, ὁ.π., σ. 436.

39. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 598/21-1-1909 ἀνέκδοτη ἀπόφαση, ὁ.π., σ. 436.

40. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 603/4-2-1909 ἀνέκδοτη ἀπόφαση τῆς Δημογεροντίας τῶν τριῶν τμημάτων, ΑΜΙ, ὁ.π., σ. 438.

Στις αρχές του Φλεβάρη του 1910 η Κοινότητα της Ζίτσας δίνει νέο άγωνα, γιατί νέο Βασιλικό διάταγμα, με ημερομηνία 10 του Σεπτεμβρίου του 1909, καθόριζε διαφορετικά τη λειτουργία του κληροδοτήματος. (41). Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση η Κοινότητα έστειλε στα γραφεία της Ένιαίας Δημογεροντίας την από 5 του Γενάρη 1910 αίτησή της με την οποία ζητούσε να ένεργηθούν «τά δέοντα παρά τοις Σεβ. Πατριαρχείοις, τῷ Ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ παρανόμως καὶ ἀνευ γνώσεως τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐκδοθέντος δευτέρου Β. Διατάγματος, τὴ προτάσει τοῦ Ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος φέροντος ἡμερομηνίαν 10 Σεπτεμβρίου 1909 καὶ διὰ τοῦ ὁποίου διορίζονται πέντε ἐπίτροποι τοῦ κληροδοτήματος Δ. Ζιτσαίου τῆς Κοινότητος Ζίτσης, κατατεθημένου παρά τῇ Ἐθνικῇ τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος καὶ συγκεκριμένου μετὰ τῶν τόκων τοῦ ἐκ 260.000 φρ. χρυσῶν περίπου» (42).

Ἡ ἐνέργεια αὐτῆ, τῆς Κοινότητος τῆς Ζίτσας, εἶχε γίνει γιατί ἡ τότε Δημογεροντία τῶν τριῶν τμημάτων εἶχε πετύχει τὴν ἀνάκληση τοῦ πρώτου Βασιλικοῦ Διατάγματος. Ἀκόμη ἡ Κοινότητα ἀπαιτοῦσε τὴν ἄμεση ἐφαρμογὴ τοῦ ἐπικυρωμένου κανονισμοῦ τῆς λειτουργίας τοῦ κληροδοτήματος. Στις ἐνέργειες αὐτὲς ἡ Κοινότητα εἶχε βασικούς συμμάχους τοὺς Ζιτσαίους τῆς Ἀθήνας, πού με τὴν ἀπὸ 4 τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1909 αἴτησή τους, πρὸς τὴν Ἐνιαία Δημογεροντία, ζητοῦσαν «τὴν ἀντίληψιν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως διὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ διατάγματος». (43)

Γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῶν δίκαιων αἰτημάτων τῆς ἡ Κοινότητα διόρισε πληρεξούσιο δικηγόρο τοῦ Ἀλ. Μέξη, ὁ ὁποῖος τόνισε, κατὰ τὴν παράστασή του στὴν Ἐνιαία Δημογεροντία, «ὄτι δέον ἢ Ἱερὰ Μητρόπολις νὰ καταβάλλῃ τὰς αὐτὰς ἐνεργείας καὶ διὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ δευτέρου τούτου Β. Διατάγματος» (44).

Ἡ Ἐνιαία Δημογεροντία, ἀνεγνώρισε τὰ δίκαια αἰτήματα τῆς Κοινότητος καὶ με τὴν ὑπ' ἀριθ. 99 ἀπόφασή της ἐνέκρινε «ὅπως πρὸ πάσης αὐτῆς πρὸς τοῦτο ἐνεργείας τὴν προσεχῆ Πέμπτην μελετήσῃ τὰ ὑπάρχοντα ἐγγραφα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, δι' ὧν ἐζητήθῃ ἢ ἀνάκλησις τοῦ πρώτου Β. Διατάγματος καὶ τὸν κανονισμὸν τοῦ ἐν λόγῳ κληροδοτήματος τοῦ κεκυρωμένου παρά τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἵνα καταλλήλως ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα διὰ τὸ ἐν λόγῳ κληροδοτήμα» (45), καὶ ταυτόχρονα διέταξε τὴν ἐκλογή τῆς διαχειριστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κληροδοτήματος.

41. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 99/12-2-1910 ἀνέκδοτη ἀπόφαση τῆς Ἐνιαίας Δημογεροντίας Ἰωαννίνων, ΑΜΙ, βιβλίο ἐτῶν 1909 - 1911, σ. 172 - 173.

42. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 99/12-2-1910 ἀνέκδοτη ἀπόφαση τῆς Ἐνιαίας Δημογεροντίας Ἰωαννίνων, ΑΜΙ, ὁ.π., σ. 173.

43. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 99/12-1-1910 ἀνέκδοτη ἀπόφαση τῆς Ἐνιαίας Δημογεροντίας, ΑΜΙ, ὁ.π., σ. 173.

44. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 99/12-2-1910 ἀνέκδοτη ἀπόφαση, ΑΜΙ, ὁ.π., σ. 173.

45. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 99/12-2-1910 ἀνέκδοτη ἀπόφαση, ΑΜΙ, ὁ.π., σ. 173.

Ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴ διαταγὴ διαφώνησε μία μερίδα τῆς Κοινότητος, ἡ ὁποία φανερά ὑποστήριξε τὸν δικηγόρο Κούμα, καὶ μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 348/6-4-1910 αἴτησή τους, ζήτησε τὴν ἀναστολὴ τῶν ἐνεργειῶν γιατί τὸ κληροδότημα τοῦ Δημ. Ζιτσαίου εἶχε θεωρηθεῖ ἑλληνικῆς ἰθαγένειας. (46)

Ἡ Ἐνιαία Δημογεροντία ἐκτιμώντας τὰ ἀντιφατικὰ αὐτὰ γεγονότα καὶ ἰδιαίτερα τὴν ἔνστασι τῶν παραπάνω δικαιοῦχων πολιτῶν τῆς Ζίτσας γιὰ τὸν ἐκλογικὸν κατάλογο, ἀποφάσισε ὅπως «πρὸ πάσης ὀριστικῆς αὐτῆς ἀποφάσεως ἐπὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν ἐνισταμένων Ζιτσαίων, οἵτινες μνημονεύονται ἐν τῇ ἐν λόγῳ αἰτήσῃ καὶ ἀφορῶσι τὸ ἐν λόγῳ κληροδότημα ἐνέκρινεν ὅπως ὁ μὲν ἐκλογικὸς κατάλογος συνταχθῇ καὶ ὑποβληθῇ μετὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα ἐπιφυλλασσομένης τῆς Δημογεροντίας ὅπως εἰς προσεχῆ συνεδρίαν αὐτῆς καὶ κατόπιν ὠρίμου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου μελέτης ἀποφανθῇ ἐπὶ τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν ἐνισταμένων» (47).

Αὐτὸς ὁ Κοινοτικὸς διχασμὸς ἀπέβλεπε, ἀπὸ τὴν μία πλευρά, τὸ κληροδότημα νὰ διαχειρίζεται ἀπὸ ἐπιτροπὴ Ζιτσαίων καὶ ὄχι ἀπὸ ξένα πρὸς τὴν Κοινότητα πρόσωπα, πού ἔβλεπαν νὰ χάνονται τὰ πάντα, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν ἀντιδραστικῶν, πού φανερά ὑποστήριζαν τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ δευτέρου Βασιλικοῦ Διατάγματος, μὲ τὴν ὑποκίνηση τοῦ δικηγόρου Κούμα. Τὴν καθαρὴ ἀλήθεια γι' αὐτὲς τὶς τόσο ἀντιφατικὰς ἐνέργειες ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ δίκιο τῶν Ζιτσαίων, μᾶς τὴν περιγράφει ἡ ἀπὸ 17 τοῦ Μάη τοῦ 1910 ἐπιστολὴ τοῦ Νικολάου Ξυλάνη πρὸς τὸν τότε βουλευτὴ Σπυρομίλιο (48), πού γιὰ τὴ σπουδαιότητά της τὴν καταχωροῦμε ὀλόκληρη.

«Ἀξιότιμε κύριε,

Ἐπειδὴ ἡ βελτίωσις τῶν τέ κοινοτικῶν καθόλου καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδία πραγμάτων τῆς κώμης Ζίτσης, ἣτις ἔρχεται δευτέρα μετὰ τὰ Ἰωάννινα κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ πρώτη κατὰ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ ἰδεώδη, οὐδόλως τυγχάνει ἀσχετος πρὸς τὴν ἐπιδιωκομένην ἀνακαίνισιν καὶ ἐπὶ ὄλως νέων καὶ ἀρραγῶν βάσεων στηρίζιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τῆς Ἠπείρου οἰκοδομήματος, ἐπιτρέψατέ μου νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς ὅπως ἐνεργήσητε ἀρμοδίως καὶ μετὰ τοῦ διακρίνονος ὑμᾶς ἐνδιαφέροντος, πρὸς λύσιν τοῦ ἀπὸ 13 ἐτῶν συνταράσσοντος καὶ εἰς δύο ἀδιαλλά-

46. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 170/9-4-1910 ἀνέκδοτη ἀπόφασιν τῆς Ἐνιαίας Δημογεροντίας, AMI, σ. 199.

47. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 170/9-4-1910 ἀνέκδοτη ἀπόφασιν, AMI, δ.π., σ. 173.

48. Ὁ Σπύρος Σπυρομίλιος ἦταν τότε βουλευτὴς τῆς Ἄρτας. Τὴν ιδιότητα αὐτὴ τὴν διατήρησε μέχρι τὶς παραμονὲς τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ὅταν ξαναγύρισε στὴ Χωροφυλακὴ μὲ τὸ βαθμὸν τοῦ Ταγματάρχη καὶ μὲ ἐντολὴ τοῦ Ἐ. Βενιζέλου τοποθετήθηκε στὸ ἐπιτελεῖο τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Ἠπείρου. Τὰ ἐδῶ ἐνημερωτικὰ κείμενα τῶν Δελφινικῶν, Ε. Τρίψα καὶ τοῦ Ζιτσαίου Ν. Ξυλάνη ἀποτελοῦν ἓνα δείγμα τῆς ἀπήχησιν πού εἶχε τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν Ἠπειρο ἀκόμη καὶ στὶς περιοχὰς τοῦ ἀλύτρωτου χώρου της. Βλ. Χρήστου Κ. Ρέππα, Ἠπειρωτικὰ Σύμμεικτα, ἱστορικὰ ἔγγραφα τῆς περιόδου 1822 - 1912, Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιον, ἐκδόσεις ΕΗΜ, Ἰωάννινα 1985, σ. 363.

κτους μερίδας τὴν Ζίτσαν διαιροῦντος ζητήματος καὶ ἐπαναφορὰν τῆς ποθητῆς γαλήνης, ἐξ ἧς οὐ μικρὰ ἐθνικὴ ὠφέλεια νὰ προκύψῃ δύναται.

Συνταράσσεται ἡ κοινότης Ζίτσης ἐνεκεν τῶν ἀτελευτήτων περιπετειῶν τοῦ κληροδοτήματος Δημ. Ζιτσαίου (49), ὅπερ ἐστὶν ἀρκετὰ γενναῖον διὰ τὴν Ζίτσαν, ἡ δὲ μέχρι τοῦδε ἐσπευμένη καὶ ἀμετάκλητος ἐπέμβασις τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ ζήτημα τούτου, περιέπλεξε μᾶλλον ἢ διευθέτησε αὐτό.

Μόλις τὸ κληροδοτήμα ἠκρωτηριασμένον καὶ κεκολοβωμένον ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ ἐκ διαθήκης κληρονόμου Κ. Παπασταύρου καὶ τοῦ ἐκτελεστοῦ Γ. Σακκά, οἵτινες ἀποτελοῦσε τὴν Σκύλλαν τοῦ κληροδοτήματος, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὸ πρῶτον διὰ τοῦ Λεβίδου καὶ τὸ δεύτερον διὰ τοῦ κ. Τριανταφυλλάκου ὡς Ὑπουργῶν τῶν Ἐσωτερικῶν, διηύθυνεν αὐτὸ πρὸς τὸν πειναλέον Μ. Γκούμαν, ὅστις ἐστὶν ἡ Χάρρυβδις αὐτοῦ.

Παραλείπω ὅτι αἱ ἐνέργειαι τῆς Κυβερνήσεως καὶ αἱ ἐκδόσεις βασιλικῶν διαταγμάτων, κανονιζόντων τὴν λειτουργίαν τοῦ κληροδοτήματος, ἐγένετο ὅλως ἀμελήτως καὶ συμφώνως πρὸ τὸ τέως κρατοῦν σύστημα τῆς ἐπαράτου συναλλαγῆς καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς συστάσεις καὶ διαμαρτυρίας τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων (50), οὗ ἡ γνώμη καὶ φύσει καὶ θέσει βαρύνει εἰς ὁμοίαις φύσεως ζητήματα καὶ ἐν τοῖς πρώτοις δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ὡς δύνασθε νὰ ἰδῆτε ἐν σχετικῷ φακέλλῳ εὐρισκομένῳ, πάντων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν, παραλείπω λέγω, πάντα ταῦτα καὶ ἐρχόμενος εἰς τὴν οὐσίαν βεβαιῶ διὰ τοῦ θετικωτάτου τρόπου, διότι εἶμαι Ζιτσαῖος καὶ γινώσκω τὰ πράγματα ἐκ τοῦ πλησίον καὶ κατὰ βάθος, ὅτι ὡς διὰ μαγικῆς ράβδου ἀρθήσεται ἐκ τοῦ μέσου ἡ χρονία καταστάσις διχοστασίας καὶ ἔρις ἐν τῇ Κοινοῦτητι καὶ αὐτοστιγμεί θὰ ἔλθῃ ἡ ποθητὴ γαλάνη καὶ ὁμόνοια καὶ θὰ ἀρξῆται ἀπροσκόπτως ἡ τακτικὴ τοῦ κληροδοτήματος λειτουργία, ὅπερ ἀποφέρει ἐτησίως ὑπὲρ τὰς 15 χιλιάδας φράγκων, εὐθὺς ὡς ἀφαιρεθεῖ ἀπὸ τοῦ Μ. Γκούμα ἢ διὰ τῶν μνησθέντων βασιλικῶν διαταγμάτων, ἀπονεμηθεῖσα αὐτῷ θέσις τοῦ ἐκτελεστοῦ τοῦ κληροδοτήματος Δημ. Ζιτσαίου (51). Λόγοι ἐπιβάλ-

49. Κατὰ τὸν Ρέππα ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ξυλάνη ἀφοροῦσε τὸ κληροδοτήμα τοῦ Δημητρίου Φιλίτη. Ἡ ἄποψη τοῦ συγγραφέα εἶναι λανθασμένη γιατί ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ξυλάνη εἶναι σαφέστατη καὶ ἀναφέρεται σὲ πρόσωπα πού ἔπαιξαν θετικὸ ἢ ἀρνητικὸ ρόλο στὴν ταραγμένη ἐκείνη, γιὰ τὴν Κοινότητα τῆς Ζίτσας, περίοδο. Κατὰ συνέπεια ἡ ἐπιστολὴ Ξυλάνη πρὸς τὸν τότε βουλευτὴ Σπυρομίλιο ἀπέβλεπε στὴ βοήθεια ἐκείνου γιὰ νὰ καταργηθεῖ καὶ τὸ δεύτερο Βασιλικὸ Διάταγμα. Βλ. Χρήστου Κ. Ρέππας, ὁ.π., σ. 363 παραπομπή.

50. Ὁ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων τότε ἦταν ὁ Γερβάσιος Ὁρολογάς. Γιὰ τὸν Μητροπολίτη Γερβάσιο καὶ γιὰ τὴ δράση του στὰ Γιάννινα. Βλ. Πάνου Δημ. Τζιόβα, ὁ Ἰωαννίνων Γερβάσιος Ὁρολογάς, περιοδικὸ Ἡπειρωτικὴ Ἔστια (1982), σ. 482 κ.ἑ. 51 βλ. Ἐφημερίδα «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου», Φύλλο 794/1-5-1909. Στὸ φύλλο δημοσιεύεται διατριβὴ τοῦ δικηγόρου Γκούμα πού ἀμύνεται γιὰ τὸν ἑαυτοῦ καὶ τὴν ιδιότητά του γράφοντας ὅτι αὐτὸς μῆνυσε στὴν ἐλληνικὴ δικαιοσύνη τους δύο ἐκτελεστές.

Βλ. Ἐφημερίδα «Πύρρος», φύλλο 249/24-1-1908, ὅπου δημοσιεύεται ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴ Ζίτσα κατὰ τὴν ὁποία τὰ κοπέλλια τοῦ «Γκούμα εἶχαν τάξει στοὺς ὑποστηρικτὲς τους 1000 ταγάρια γέννημα καὶ ὅτι εἶχαν συμφωνία νὰ μετρήσουν στὸν ὑπερασπιστὴ τοῦ κληροδοτήματος 65.000 δραχμὲς.

λοντες τὴν παῦσιν τοῦ Γκούμα, πρὸς πολλοῖς ἄλλοις, εἰσὶ καὶ οἱ ἐξῆς: "Ὅτι ὡς Ζιτσαῖος ἔχει συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας ἐν Ζίτση, ὅτι ἔχει τὴν ἀξίωσιν ὅτι δῆθεν προσενεγκῶν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα ἐν σχέσει πρὸς τὸ κληροδότημα καὶ τούτου ἔνεκεν ἀπαιτεῖ ἀμοιβὴν γενναίαν δι' ἑαυτὸν 60 χιλιάδας φράγκα καὶ οὐ μικρὰν διὰ τὰ ἐν Ζίτση κοπέλλια του (52), ὅτι ἐπιβουλεύθη τὸ ἴδιον κληροδότημα ἀγοράσας, διὰ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις γαμβροῦ του ἐπ' ἀδελφῇ Ἰωάννου Γάτσιου (53), τὰ τε ἐκ διαθήκης καὶ τὰ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὰ δικαιώματα τῆς μωρᾶς Ἄννης Β. Παπασταύρου, ἀδελφῆς τοῦ Κ. Παπασταύρου, τῆς μόνης μήπω ἀποδεχθείσης τὴν διαθήκην καὶ μήπω ἐξοφλησάσης τὴν κληρονομικὴν μερίδα τῆς (54), ἐξ ὧν ὁ Γκούμας προσδοκᾷ, μεθ' ὅλην τὴν δικαστικὴν τοῦ ἐν Λαρίση ἦταν νὰ κάμῃ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἐκτελεστοῦ, οὐ μικρὰν ἀφαίμαξιν τοῦ κληροδοτήματος (55), καὶ τέλος, ὅτι πικρὰ πείρα τοῦ παρελθόντος διδάσκει ὅτι διὰ βασιλικοῦ διατάγματος διωρισμένοι συνεκτελεστοὶ τοῦ κ. Γκούμα, μεθ' ὅλην τὴν ἀδιαφιλονίκητον φιλοπατρίαν των θὰ περιορίζονται εἰς τὸ νὰ ὑπογράψωσι μόνον ὅτι σχετικὸν ἔγγραφον θὰ παρουσιάσῃ αὐτοῖς ὁ κ. Γκούμας, ὅστις καὶ ὡς νεώτερος καὶ ὡς πτωχός, μὲ τὴν ὑπόκρισιν τοῦ ἀφιλοκερδοῦς, ἀναλαμβάνων τὸ ἔργον τοῦ γραμματέως τῶν ἐκτελεστῶν θὰ κατασκευάζῃ τὰ πάντα κατὰ τὸ δοκοῦν ἑαυτῷ τῷ βαλαντίῳ του, καὶ τοῖς ἐν Ζίτση πολιτικοῦς του φίλοις, θὰ συμβαίνει δηλαδὴ καὶ ἐνταῦθα ὅτι συμβαίνει εἰς τὸν πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων Σύλλογον, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐν χερσὶ Βρυζάκη κεῖται, καθ' οὗ οὐκ ὀλίγα παράπονα νὰ διατυπώσῃ ἡ Ζίτσα ἅμα ὡς εἰρηνεύσει (56).

Ἄξιῶ, φίλε, κύριε, ὅτι ἔχω ἱκανὴν ἐπιβολὴν εἰς τὴν μετὰ τῆς Μητροπόλεως συννεραζομένην μερίδα καὶ κατ' ἀρχὴν μὴ ἀποδεχομένη τὴν ἐπέμβασιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν ὑπαρξίν ἐκτελεστῶν ἐν Ἀθήναις, οὓς ἐγὼ θεωρῶ χαλινὸν περιοριστικὸν πάσης καταχρήσεως ὑπὸ τῶν ἐν Ζίτση διαχειριστῶν γιγνομένης, ἀρκεῖ νὰ παυθῇ ὁ Γκούμας καὶ νὰ θεσπισθῇ ὅτι δῆποτε καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ διορισθῆσεται Ζιτσαῖος ἐν Ἀθήναις ἐκτελεστής τοῦ περὶ ὁ λόγος κληροδοτήματος.

53. Βλ. Ἐφημερίδα «Πύρρος», φύλλο 65/24-7-1904 ὅπου οἱ δύο ἐκτελεστὲς ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ δικηγόρου Γκούμα καὶ γράφουν ὅτι ἐπωφελήθηκε τὴν κατάστασιν τῆς ξαναμωραμένης Ἄννας Παπασταύρου καὶ κατόρθωσε νὰ τὴν πείσει νὰ ἐκχωρήσῃ σ' αὐτὸν τὰ δικαιώματά τῆς.

54. Βλ. Ἐφημερίδα «Πύρρος», φύλλο 250/31 -1-1908, ὅπου ἡ Ἄννα Παπασταύρου γράφει «Ὅτι ὁ Μιχ. Κούμας ἐν γνώσει ὅτι πρόκειται περὶ ἀπάτης μου καὶ ὅτι δὲν μοι κατεβλήθη τὸ ἐν τῷ ἐκχωρητήριῳ ἀναφερόμενον τίμημα ἀπεδέχθη δῆθεν ἐκ μέρους μου ἐκχώρησιν τῶν δικαιωμάτων μου».

55. Βλ. ΑΜΙ, φάκελλος κληροδοτήματος Ζιτσαίου, ὅπου καὶ ἡ αἴτηση συμβιβασμοῦ τῆς Ἀγγελικῆς Τσαπραλῆ, ποῦ χαρακτηρίζει τὸν Κούμα ὡς ἐκμεταλλευτὴ τῶν διχονοιῶν τῆς Κοινότητος γιὰ τὰ ἴδια τὰ δικά του συμφέροντα.

56. Βλ. ΑΜΙ, Κώδικας Ἐπαρχίας Νο 16 ἔτη 1895 - 1902, ὅπου ὁ ἐκτελεστής Σακκάς ἐμποδίζει νὰ μὴ καταθέσῃ χρήματα πρὸς τὸν σύλλογον αὐτὸ καὶ ἐκφράζει πρὸς αὐτὸν τὴν εὐγνωμοσύνην της.

Διατελῶ μετὰ σεβασμοῦ καὶ ὑπολήψεως

Ἐν Δελβίνῳ τῇ 17 Μαΐου 1910 Πρόθυμος Νικόλαος Γ. Ξυλάνης»(57).

Ἡ κατάσταση αὐτὴ διαιωνίζονταν σὲ βάρος τῆς Κοινότητος καὶ ἡ Ἐνιαία Δημογεροντία τὸ κυρίαρχο διοικητικὸ ὄργανο τῆς πόλης καὶ τῆς ἐπαρχίας, ἦταν διστακτικὴ στὶς ἀποφάσεις της. Ἡ ὄλη αὐτὴ κατάσταση ἀνάγκασε τὴν Κοινότητα τῆς Ζίτσας νὰ ἀπευθυνθεῖ καὶ πάλι πρὸς τὴν Ἐνιαία Δημογεροντία καὶ νὰ ζητήσῃ τὴ λήψη μέτρων γιὰ τὰ διάφορα κληροδοτήματα καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Δημητρίου Ζιτσαίου(58).

Πρὸ τῆς δικαίας καὶ ἐπίμονης παρέμβασης τῆς Κοινότητος ἡ Ἐνιαία Δημογεροντία μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 58 ἀνέκδοτη ἀπόφαση τῆς διόρισε ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς κ.κ. Ἀλ. Μέξη καὶ Ἀ. Μίσιο «ἵνα ὁμοῦ μετὰ τοῦ γραμματέως Δ. Λιάσκου μελετήσωσι τὰ διάφορα σχετικὰ ἔγγραφα, ὑποβληθῇ δὲ τὸ πόρισμα διὰ τὰ περαιτέρω» (59).

Ἡ κατάσταση ἔγινε πῶς τραγικὴ στὶς ἀρχὲς τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1912 πού οἱ συγγενεῖς τοῦ διαθέτη ἔκαναν διαβήματα στὰ δικαστήρια τῆς Κων/πόλης κατὰ τοῦ κληροδοτήματος καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἀνάγκασε τὴν ἀνήσυχη Κοινότητα νὰ ζητήσῃ ἐπίμονα τὴν κατάργηση τοῦ δευτέρου Β. Διατάγματος. Ἡ διστακτικὴ Δημογεροντία δέχθηκε τὴν ἐπέμβαση τῆς Κοινότητος καὶ παρέπεμψε τὴν μελέτη τοῦ θέματος στὸν Γ. Τζέτζο μαζί μὲ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα πρὸς μελέτη τοῦ δόλου ζητήματος (60).

Τελικὰ ὕστερα ἀπὸ ἀγῶνες πού κράτησαν μέχρι τὸ 1928 ἐκδίδεται προεδρικὸ διάταγμα στὸ ὁποῖο καθορίζονται τὰ ἄρθρα «περὶ τοῦ τρόπου διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως κληροδοτήματος Δ. Ζιτσαίου». Τὸ προεδρικὸ αὐτὸ διάταγμα περιλάβαινε τὰ παρακάτω 9 ἄρθρα πού καθορίζουν τὴ διοίκηση καὶ τὴ διαχείρησιν τοῦ κληροδοτήματος.

«Ἄρθρον 1. Τὸ κληροδοτήμα Δ. Ζιτσαίου διοικεῖται ὑπὸ ἑξαμελοῦς ἐπιτροπείας φερούσης τὸν τίτλον «Ἐπιτροπεία Ἀγαθοεργημάτων Δ. Ζιτσαίου» ὡς μέλος καὶ πρόεδρος θὰ ἦταν ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης Ἰωαννίνων, τὰ δὲ ἕτερα πέντε μέλη ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος Ζίτσης κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἐπομένου ἄρθρου.

Ἄρθρο 2. Ἡ ἐκλογή ἐνεργεῖται κατὰ διετίαν τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος Ζίτσης προσωρινῶς ἢ μονίμως διαμενοντων ἐν αὐτῇ καὶ ἐγγεγραμμένων εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τῆς Κοινότητος Ζίτσης.

57. Βλ. Χρήστου Κ. Ρέππα, ὁ.π., σ. 341 - 343.

58. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 58/5-5-1911, ἀπόφαση τῆς Ἐνιαίας Δημογεροντίας, ΑΜΙ, ὁ.π., σ. 16.

59. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 58/5-5-1911 ἀπόφαση τῆς Ἐνιαίας Δημογεροντίας, ΑΜΙ, ὁ.π., σ. 16.

60. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 505/8-12-1911 ἀπόφαση τῆς Ἐνιαίας Δημογεροντίας, ΑΜΙ, ὁ.π., σ. 144 -

Ἄρθρο 3. Ἡ ἐκλογικὴ Συνέλευσις θεωρεῖται ἐν ἀπαρτία περισταμένων τουλάχιστον τῶν δύο τρίτων τῶν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον μελῶν τῆς Κοινότητος Ζίτισης. Ματαιωθείσης τῶν Συνελεύσεως ἐλλείψει ἀπαρτίας ἐπαναλαμβάνεται αὕτη ἐντὸς δέκα ἡμερῶν. Ματαιωθείσης καὶ πάλιν ἐλλείψει ἀπαρτίας, ἐπαναλαμβάνεται ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν, ὅτι λογίζεται ἐν ἀπαρτία οἰοσδήποτε ἀριθμὸς μελῶν καὶ ἂν παραστῆ.

Ἄρθρον 4. Ἡ ἐκλογὴ ἐνεργεῖται διὰ μυστικῆς διὰ ψηφοδελτίων ψηφοφορίας καὶ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν μετασχόντων τῆς ἐκλογῆς μελῶν. Ἡ ἐκλογὴ διεξάγεται ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν καὶ τὸν ἐλεγχον δημοσίου ὑπαλλήλου ὀριζομένου δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου Ὑγιεινῆς. Ὁ ἐποπτεύων ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς ὑπάλληλος δύναται νὰ ἐπιλύῃ τὰς τυχόν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐκλογῆς ἀναφουρόμενας διαφοράς, τῆρῶν λεπτομερῆ περὶ τούτων καὶ τῆς ἐν γένει διεξαγωγῆς τῆς ἐκλογῆς πρακτικὰ, ἅτινα ὑποβάλλει μετὰ τῶν λοιπῶν σχετικῶν ἐντὸς δεκαήμερου τὸ πολὺ εἰς τὸν Ὑπουργὸν Ὑγιεινῆς, ὅστις δι' ἀποφάσεώς του ἀποφαίνεται ὀριστικῶς περὶ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς. Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Ὑγιεινῆς τὴν κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἀπόφασίν του ἐκδίδει ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς αὐτῶ τῶν πρακτικῶν καὶ λοιπῶν σχετικῶν, παρελθούσης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης ἢ ἐκλογὴ θεωρεῖται ἐπικυρωθεῖσα.

Ἄρθρον 5. Ὁ πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τῆς «ἐπιτροπείας Ἀγαθοεργῶν καταστημάτων Δ. Ζιτσαίου» ἔχουσι τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα τὰ ἀναφερόμενα ἐν τοῖς οἰκείοις ἄρθροις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1024 τοῦ ἔτους 1901 συμβολαίου τοῦ συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν Γεωργίου Φορτοῦνα.

Ἄρθρον 6. Ἡ ἐπιτροπεῖα Ἀγαθοεργημάτων Δ. Ζιτσαίου ὑποχρεοῦται α) Νὰ ὑποβάλῃ κατ' ἔτος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ὑγιεινῆς προϋπολογισμὸν τοῦ ἐπιόντως ἔτους καὶ ἀπολογισμὸν τοῦ παρελθόντος μετὰ λεπτομεροῦς ἐκθέσεως πεπραγμένων. β) Νὰ λογοδοτῆ πρὸς τὰ μέλη τῆς Κοινότητος Ζίτισης, συνερχομένης εἰς Γεν. Συνέλευσιν κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 2 καὶ 3 τοῦ παρόντος, γ) Νὰ καθορίσῃ τοὺς κατ' ἔτος ἐκτελεσθησομένους σκοπούς. Ἡ ἐπιτροπεῖα ἀγαθοεργημάτων Δ. Ζιτσαίου, δὲν δύναται νὰ προβῆ εἰς τὰς διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ προβλεπομένας δαπάνας, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθορισθέντων σκοπῶν, πρὸ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ὑγιεινῆς.

Ἄρθρον 7. Ἡ ἐπιτροπεῖα Ἀγαθοεργημάτων Δ. Ζιτσαίου δέον ὄπως, ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει τῆς, προβῆ εἰς συγκέντρωσιν παντὸς σχετικοῦ ἐγγράφου ἢ τίτλου, παραλαμβάνουσα διὰ τακτικοῦ πρωτόκολλου, οὔτινος ἀντίγραφον ὑποβληθήσεται τῷ Ὑπουργῷ Ὑγιεινῆς. Ὁμοίως ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς ὑποχρεοῦται ἕως προβῆ εἰς λεπτομερῆ ἀπογραφὴν τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ κληροδοτήματος, ἧς ἀντίγραφον ὑποβληθήσεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ὑγιεινῆς.

Ἄρθρον 8. Ἐξαιρετικῶς αἱ κατὰ τὸ ἄρθρον 2 ἐκλογαὶ πρὸς ἀνάδειξιν μελῶν τῆς Ἐφοροεπιτροπείας Ἀγαθοεργημάτων Δ. Ζιτσαίου κατὰ τὴν παρούσαν διετίαν ἐνεργηθήσονται τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ μηνὸς Μαΐου ἐ.ἐ.

Ἄρθρον 9. Πάντα τὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1908 ἐκδοθέντα Διατάγματα βάσει τῶν ὁποίων ἐρυθμίζοντο τὰ τῆς Διοικήσεως τοῦ Ζιτσαίου κληροδοτήματος καταργοῦνται ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος. Εἰς τὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῆς Ὑγιεινῆς, Πρωνοίας καὶ Ἀντιλήψεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Διατάγματος» (61).

Τὸ παραπάνω προεδρικὸ διάταγμα τροποποιήθηκε μὲ ἄλλο διάταγμα τοῦ ἔτους 1928 τὸ ὁποῖο ἦταν ὀριστικὸ καὶ συμπλήρωνε τὸ πρῶτο. Ἔτσι μὲ τὸ δεῦτερο διάταγμα προβλέπονταν: «Ὁ Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπείας ἀγαθοεργημάτων Δ. Ζιτσαίου, ἐκπροσωπεῖ αὐτὴ ἐνώπιον παντὸς δικαστηρίου καὶ πάσης ἀρχῆς. Ἐχει δὲ αὐτὸς τε καὶ τὰ μέλη αὐτῆς τὰ λοιπὰ καθήκοντα τὰ ἀναγραφόμενα ἐν τοῖς οἰκείοις ἄρθροις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1024 τοῦ ἔτους 1901 συμβολαίου τοῦ Συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν Γ. Φουρτούνα τοῦτον ὅμως ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ πάντοτε ὁ λαβὼν κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ κατάρτισιν τῆς ἐπιτροπείας τὰς πλείονας ψήφους δυνάμει τοῦ Ζ. κεφαλαίου τοῦ εἰρημένου συμβολαίου εἰς ὃ παραπέμπει κωλύματος ἀπουσίας τοῦ προέδρου αὐτῆς ἀναπληρώσεως τούτου». (62).

Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο καθορίστηκε τελεσίδικα ἡ διαχείριση καὶ ἡ διοίκηση τοῦ κληροδοτήματος, τὸ ὁποῖο τόσα προσέφερε στὴν Κοινότητα τῆς Ζίτσας ὅπως θὰ δοῦμε στὰ παρακάτω κεφάλαια.

61. Βλ. ΦΕΚ, φύλλο 56/11-4-1928. Τὸ διάταγμα τὸ ὑπογράφει ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Παῦλος Κουντουριώτης καὶ ὁ Ὑπουργὸς Ὑγιεινῆς Μ. Κίρκος.

62. Βλ. ΑΜΙ, φάκελλος κληροδοτήματος Ζιτσαίου, ὅπου καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 8342/13-5-37 ἀπόφαση τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθῆνας ποῦ ἀναφέρεται στὶς τροποποιήσεις τοῦ πρώτου Διατάγματος. Πρβλ. Βασιλείου Κ. Οἰκονόμου, ὀ.π., σ. 130 - 131.

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΣ

ΙΜΠΡΑΗΜ ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΟΠΟΥΛΟ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΜΕΓΑΣ ΒΕΖΥΡΗΣ

Μοιάζει με παραμύθι. Και όμως είναι μία ιστορία, αληθινή, απ' την αρχή ως τὸ τέλος της, πού ἡ ἀλήθεια της βγαίνει ἀπὸ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ ἀπὸ κείμενα σοβαρῶν ἱστορικῶν. Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε πὼς πρόκειται γιὰ μιὰ ἱστορία παραμυθένια.

Ἕνα ἡπειρωτόπουλο πού στὶς ἀρχές τοῦ 16ου αἰῶνα βρέθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀναδείχτηκε ταχύτατα στὰ ψηλότερα ἀξιώματα τοῦ τούρκικου κράτους καὶ ἔφτασε - μόλις 30 χρονῶν - στὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου Βεζύρη (1523), τοῦ ἀρχιναύαρχου καὶ ἀρχηγοῦ στρατοῦ καὶ τελικὰ εἶχε τραγικὸ θάνατο (1536).

Οἱ ἀφηγήσεις καὶ οἱ περιγραφές τῶν διαφόρων συγγραφέων γιὰ τὴν προσωπικότητα, τὴν ἐξέλιξη, τὰ κατορθώματα καὶ τὸ θάνατο αὐτοῦ τοῦ ἡπειρωτόπουλου, συμπίπτουν στὶς γενικὲς τους γραμμές. Διαφορὲς ὑπάρχουν σὲ ἐλάχιστες καὶ ἀσήμαντες λεπτομέρειες, πού κυρίως ἀναφέρονται στὰ παιδικὰ χρόνια του.

Τὸ ὄνομα πού πῆρε τὸ ἡπειρωτόπουλο αὐτὸ στὴν Τουρκία ἦταν Ἴμπραήμ. Καὶ ἔμεινε στὴν ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὡς Μέγας Βεζύρης Ἴμπραήμ Πασᾶς (τὸν ἔλεγαν στὶς συζητήσεις Φιρένκ, δηλαδὴ ὁ Φράγκος).

Γιὰ τὴν πορεία τοῦ Ἴμπραήμ ἀπὸ τὴν Ἡπειρο στὴν Τουρκία, γιὰ τὴν ἀνάδειξή του, γιὰ τὴν πολιτεία του καὶ τὴ ζωὴ του καὶ γιὰ τὸν τραγικὸ του θάνατο, ἀντλήσαμε στοιχεῖα κυρίως ἀπὸ τὰ κείμενα πού μᾶς ἄφησαν οἱ: 1. I. Χάμμερ «*Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας*» (μετάφρ. Κ. Κροκίδα), Αθ. 1872 - 73, τ. Γ', σσ. 363 - 370, τ. Δ', σσ. 27 - 31, 2. Π. Ἀραβαντινῶς (Π) «*Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου τῶν τε ὁμόρων Ἑλληνικῶν καὶ Ἰλλυρικῶν Χωρῶν*», Ἄθ. 1856, τ. Α', σσ. 192 - 195, τ. Β', σ. 190, - 3. Μελέτιος ὁ Γεωγράφος «*Γεωγραφία*, Βενετία 1728, ἔκδ. Ν. Γλυκύ, σ. 321, - 4. Ν. Πατσέλης «*Ἡπειρωτικαὶ Μελέται*», Ἰωάννινα 1968, τ. Β', σσ. 36-37, - 5. Χρ. Δάλλας «*Προσθήκαι τινές εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Π. Φουρῆς ἱστορίαν τῆς Πρεβέζης*» στὰ «*Ἡπειρωτικὰ Χρονικά*», τ. Ε', σσ. 113 - 116, - 6. Κ. Μέρτζιος «*Τὸ ἐν Βενετία Κρατικὸν Ἀρχεῖον*» στὰ «*Ἡπειρωτικὰ Χρονικά*», τ. ΙΕ', σ. 27, - 7. Κ. Ἀθ. Μιχαηλίδης «*Ἡ Πάργα*», Κέρκυρα 1963, σσ. 23 - 24. - 8. Ν. Μοσχόπουλος, ΜΕΕ, τ. ΙΓ', σ. 23, τ. ΚΒ', σ. 140. Τὰ πῖθ πολλὰ στοιχεῖα προέρχονται ἀπὸ τὸ σύγγραμμα τοῦ Χάμμερ, ὁ ὁποῖος τὰ συγκέντρωσε ἀφοῦ μελέτησε τουρκικὰ ἀρχεῖα καὶ τούρκους συγγραφεῖς (Τὸ ἡμερολόγιο τοῦ σουλτάνου Σουλεῦμάν καὶ κείμενα τῶν Τζελαλζαδέ, Ἀλμοζίν, Σπανδογκίν, Σο-

λακζαδέ, Φερντί, Σουχειλί, Χατζή Κάλφα, Σουκρί, 'Αβδουλαζίζ, Πετσεβί, 'Αλή, κλπ.). Τὸ κείμενό μας τοῦτο εἶναι ἀσφαλῶς ἐλλειπέστατο. Μία ἐπικοινωνία μὲ τις τουρκικὲς πηγὲς ἰδίως τις νεότερες, θὰ τὸ πλούτιζε σημαντικά. 'Αλλὰ μιά τέτοια προσπάθεια ἄς τὴν ἀφήσουμε γιὰ τὸ μέλλον.

'Απὸ ποῦ καταγόταν ὁ 'Ιμπραήμ; Ποιὸ ἦταν τὸ ἑλληνικὸ του ὄνομα; Πῶς βρέθηκε στὴν Τουρκία; Σ' αὐτὰ τὰ τρία ἐρωτήματα οἱ συγγραφεῖς δὲν συμφωνοῦν μεταξύ τους. Οἱ πῖο πολλοὶ - ἀνάμεσά τους καὶ ὁ περίφημος γερμανὸς ἱστορικὸς 'Ι. Χάμμερ -δέχονται πῶς ὁ 'Ιμπραήμ ἦταν γιὸς ναύτη ἀπὸ τὴν Πάργα. 'Ο 'Αραβαντινὸς γράφει ὅτι ὁ 'Ιμπραήμ «υἱὸς ἀσημάντου χριστιανοῦ κατήγετο ἐκ Βουθρωτοῦ», χωρὶς νὰ μνημονεῦει ποιοὶ προβάλλουν αὐτὴν τὴν ἄποψη. Καὶ ὁ Μελέτιος ὁ Γεωγράφος ὑποστηρίζει πῶς ὁ 'Ιμπραήμ καταγόταν ἀπ' τὴν 'Αμβρακία (ποῦ τὸ μεσαίωνα εἶχε τὰ ὀνόματα 'Ακαρνανία καὶ 'Αρτα), μάλιστα μᾶς δίνει τὴν ἀρκετὰ ἀπίθανη πληροφορία πῶς τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα τοῦ 'Ιμπραήμ ἦταν 'Αμβριανός, χωρὶς νὰ παραθέτει στοιχεῖα. Τέλος ὁ Ν. Πατσέλης σημειώνει πῶς τὸ ὀνοματεπώνυμο τοῦ πατέρα τοῦ 'Ιμπραήμ ἦταν Γιάννης Μικέγκας, χωρὶς καὶ αὐτὸς νὰ παραθέτει στοιχεῖα.

'Οποια ἄποψη καὶ ἂν δεχτοῦμε γιὰ τὸν τόπο καταγωγῆς τοῦ 'Ιμπραήμ, ἐν εἶναι ἀναμφισβήτητο: 'Ο 'Ιμπραήμ ἦταν ὀψωδῆποτε ἠπειρώτης.

Πῶς βρέθηκε ὁ 'Ιμπραήμ στὴν Τουρκία; Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ οἱ συγγραφεῖς πάλι διαφωνοῦν. 'Ο 'Αραβαντινὸς γράφει πῶς ὅταν ὁ 'Ιμπραήμ ἦταν μικρὸ παιδί πιάστηκε αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς Τούρκους, κατὰ τὴν κατάληψη τῆς Πάργας (1452), ὅταν ἐγίνε ἡ ἐκστρατεία τοῦ Χατζῆ-μπέη καὶ ὅτι «ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς βασιλικὴν ὑπηρεσίαν μετ' ἄλλων νεανίσκων, κατὰ συνέπειαν τοῦ ἀκολουθοῦντος ἤδη συστήματος, τοῦ λαμβάνειν κατὰ καιρὸν ἀριθμὸν τινὰ χριστιανοπαίδων διὰ συμπλήρωσιν τῶν γενιτσαρικῶν ταγμάτων». Τὴν πληροφορία αὐτὴ ἀπορρίπτει ὁ Μιχαηλίδης, γιὰτὶ ἐρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τις ἄλλες μαρτυρίες. 'Εμεῖς προσθέτουμε πῶς καὶ ἀπὸ πλευρᾶς χρονολογικῆς δὲν στέκει ἡ πληροφορία τοῦ 'Αραβαντινοῦ, γιὰτὶ ὁ 'Ιμπραήμ ἦταν μόνις 43 χρονῶν ὅταν πέθανε τὸ 1536, συνεπῶς τὸ 1452 ἦταν ἀγέννητος. 'Αλλωστε δὲν μπορεῖ νὰ «ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν» τὸ 1452, γιὰτὶ ἡ Πόλις καταλήφθηκε ἀπ' τοὺς Τούρκους στὶς 29-5-1453, 'Ο Μιχαηλίδης πιθανολογεῖ ὅτι ὁ 'Ιμπραήμ αἰχμαλωτίστηκε ἀπ' τοὺς Τούρκους ὄχι τὸ 1452, ἀλλὰ τὸ 1500, σὲ μιά ἄλλη κατάληψη τῆς Πάργας. Τότε (1500 ὁ 'Ιμπραήμ ἦταν 7 χρονῶν. Οἱ πῖο πολλοὶ συγγραφεῖς δέχονται πῶς ὁ 'Ιμπραήμ, μικρὸ παιδί, σὲ κάποιο θαλασσινὸ ταξίδι ἀρπάχτηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους - ἄλγερινοὺς πειρατές, ποῦ τὸν πούλησαν σὲ κάποια πόλις στὴ Μικρὰ 'Ασία. Κατὰ τὸν Χρ. Δάλλα πουλήθηκε στὴν Προύσα «ἐνθα βία ἐξισλαμίσθη». Οἱ περισσότεροὶ ὁμοῦ συγγραφεῖς γράφουν πῶς πουλήθηκε στὴ Μαγνησία τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, σὲ μιά πλούσια χῆρα, ἢ ὅποια - κατὰ τὸν Χάμμερ - ἐφρόντισεν «ἵνα καταστήθῃ εὐπρεπεστέρας τὰς φυσικὰς χάριτας καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ νέου δούλου διὰ πολυτελοῦς ἱματισμοῦ καὶ διὰ διδασκαλίας». Διοικητὴς στὴ Μαγνησία τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου Σουλεῦμάν. Μία μέρα περνώντας ἐφιππος ὁ Σουλεῦμάν εἶδε τὸν 'Ιμπραήμ νὰ παίζει βιολί «τοσοῦ-

τον δὲ ἠθέληθη ὑπὸ τῆς μουσικῆς τοῦ νέου Ἕλληνας καὶ τοῦ χαριεντισμοῦ αὐτοῦ - γράφει ὁ Χάμμερ - ὥστε ἔκτοτε ἐξέλιξεν αὐτὸν ἀχώριστον θεράποντα».

Μόλις ὁ Σουλεῦμάν ἔγινε σουλτάνος, διόρισε τὸν Ἴμπραήμ ἀρχηγόν, τῶν «πρώτων παιδῶν καὶ τῶν ἱεροκοβοσκῶν». Ὁ Ἄραβαντινὸς σημειώνει πῶς ὁ Ἴμπραήμ «προώδευε διὰ τῆς ἀξιοτιμῆς του καὶ ἀνυψώθη εἰς τὰς ὑψηλότερας θέσεις τῆς τοῦ Διβανίου ὑπαλληλίας».

Ὁ Σουλεῦμάν ἀνέβηκε στὸ θρόνον τὸ 1520. Διαδέχθηκε τὸν πατέρα του τὸν Σελήμ Α', τὸν ἀποκαλούμενο Λέοντα. Οἱ Εὐρωπαῖοι, ὅταν πέθανε ὁ Σελήμ, ὑπέθεσαν ὅτι τὸν Λέοντα τὸν διαδέχθηκε «ἄκακον ἀρνίον». Σύντομα ὁμως διαψεύσθηκαν. Τὸ ἄκακο ἀρνὶ διαπιστώθηκε πῶς ἦταν ἕνας ἰκανότατος ἡγεμόνας, ποὺ ὁδήγησε τὴν Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, στὴ μεγαλύτερη ἀκμὴ τῆς. Τὴν ἐπεξέτεινε σημαντικὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀνατολὴ καὶ πρὸς τὴν Δύση. Παράλληλα ἔλαβε μέτρα νομοθετικὰ γιὰ τὴν ὀρθότερη διοίκησίν της, ὑποστήριξε τὰ γράμματα καὶ βοήθησε τοὺς χριστιανούς. Ὁ Σουλεῦμάν βασιλεύει ἀπὸ τὸ 1520 ὡς τὸ 1566, ἔμεινε δὲ στὴν ἱστορία ὡς Σουλεῦμάν ὁ Α' ὁ Νομοθέτης (Ἐλ Κανουνί) ἢ κατὰ τοὺς Γάλλους ὡς Σουλεῦμάν ὁ Μεγαλοπρεπής. Ἄν καὶ δὲν ἦταν πολεμοχαρής, οἱ περιστάσεις τὸν ἀνάγκασαν νὰ βρισκεται σὲ συνεχεῖς πολέμους, κατὰ κανόνα ἐπιτυχεῖς, ἔτσι ὥστε οἱ ἱστορικοὶ νὰ τὸν θεωροῦν ὡς τὸν σπουδαιότερο τοῦρκο σουλτάνο.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ σουλτάνος, μετὰ τὴν ἀνοδό του στὸ θρόνον, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀξιώματα ποὺ προαναφέραμε, ἔκανε τὸν προστατευόμενό του Ἴμπραήμ Πασᾶ, τὸν ὀνόμασε Μπειλέρμπεη (γενικὸ ἀρχηγὸ) τῆς Ρούμελης καὶ τὸ 1523 τοῦ ἔδωσε καὶ τὸ μοναδικὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου Βεζύρη. Ὁ Σουλεῦμάν ἀπέλυσε τὸν μέχρι τότε Μεγάλου Βεζύρη Πιρὶ (τὸν ὁποῖο ὁ Ἄλμοζιν ὀνομάζει Πιαλί), ὕστερα ἀπὸ διαβολὴς τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ ποὺ ἔλπιζε νὰ διαδεχθεῖ αὐτὸς τὸν Πιρὶ. Ἄλλ' ὁ Σουλεῦμάν «ἀνηγόρευσε διάδοχον τοῦ Πιρὶ τὸν ἀγαπητὸν αὐτῷ Ἴμπραήμ, ἐπιμελητὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν παιδῶν καὶ πρώτον ἱεροκοβοσκόν (γράφει ὁ Χάμμερ. Καὶ γιὰ νὰ γλυκάνει τὴν πίκρα τοῦ Ἀχμέτ - Πασᾶ, ὁ Σουλεῦμάν τὸν ἔστειλε κυβερνήτη τῆς Αἰγύπτου.

Μέσα σ' ἓνα χρόνο ὁ Σουλεῦμάν ἔχτισε γιὰ τὸν Ἴμπραήμ μεγαλοπρεπεῖς παλάτι καὶ τοῦ ἔδωσε γυναῖκα τὴν ἀδερφή του. Τοῦ ἔδωσε ἀκόμα τὸν τίτλο τοῦ Καπουτάν - Πασᾶ (ἀρχιναύαρχου) καὶ τοῦ Σουλτάν - Σαντραζέμ (πρωθυπουργοῦ σουλτάνου). Ὁ γάμος τοῦ Ἴμπραήμ μετὰ τὴν ἀδερφή τοῦ σουλτάνου (22-5-1524) ἔγινε μετὰ τέτοιο μεγαλοπρέπεια, ὥστε ἄφησε ἐποχὴ. Μᾶς τὸν περιγράφει ὁ Χάμμερ: «ἡ πομπὴ ἦταν ἀσυνήθης. Στήθηκαν στὸν Ἰππόδρομο σκηνὲς καὶ θρόνος. Ὁ ἀναγορευθεὶς σὲ παράνυμφος δεῦτερος βεζύρης Ἁγιάς Πασᾶς (πρῶην μεγγλέρμπεης τῆς Ρούμελης) καὶ ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων πορεύτηκαν στὰ ἀνάκτορα καὶ κάλεσαν ἐπίσημα τὸν σουλτάνο στὴ γιορτῆ.

Ὁ Σουλεῦμάν τοὺς δέχτηκε, ἐπαίνεσε παρὰ πολὺ τὸν Ἴμπραήμ καὶ τοὺς ἔδωσε πολλὰ δῶρα. Ἐπὶ ἑπτὰ συνεχεῖα μέρες οἱ σιλιχδάροι, οἱ σπαῆδες, οἱ οὐλουφετζήδες, οἱ χουρεβά, οἱ τζεβετζί, καὶ οἱ τοπτζί καὶ κατὰ τὴν ὄγδοη μέρα οἱ γενίτσαροι, οἱ βεζύρες, οἱ μπέηδες, οἱ μεγγελερμπέηδες φιλοξενήθηκαν μετὰ μεγαλοπρέπεια. Κατὰ τὴν ἑνατὴ μέρα, παραμονὴ τῆς ἀπαγωγῆς ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τῆς νύφης, ὁ σουλτάνος πῆγε στὸ παλάτι τοῦ Ἴμπραήμ. Στους δρόμους ἀπ' τοὺς

όποιους περνούσε οί τοίχοι τῶν σπιτιῶν ἀριστερά καὶ δεξιά εἶχαν καλυφθεῖ με χρυσὰ καὶ μεταξωτὰ ὑφάσματα. Καὶ ὅταν ἔφτασε στὸ σπίτι τοῦ Ἰμπραήμ καὶ κάθησε, ἔβαλε στὰ δεξιά του τὸν σεβάσμιο μουφτῆ Ἄλῆ Τζεμαλί καὶ ἀριστερά του τὸν παιδαγωγὸ τῶν νέων ἡγεμονοπαίδων, τὸν Σέμς Ἐφέντη (ποῦ ἀργότερα τὸν ἔδωξε ἀπὸ τὸ ἀξίωμα αὐτὸ ὡς ἀμαθῆ). Ἄφου κάθησαν, διέταξε τοὺς καθηγητὲς τῶν ἀκαδημιῶν τῆς Κωνσταντινούπολης νὰ συζητήσουν γιὰ σοφὰ ζητήματα. Μετὰ τοὺς σοφοὺς αὐτοὺς διαλόγους ὁ μέγας κρεοκόπτης τακτοποίησε τὸ τραπέζι πρῶτα γιὰ τὸν μεγάλο βεζύρη καὶ κατόπιν γιὰ τοὺς οὐλεμᾶδες. Ὁ δὲ δεφτερδάρ Μουσταφᾶ Τζελεπή, ποῦ μοίραζε τὸ κρασί, προσέφερε στὸν σουλτάνο σακχαρόπαστο ἀπὸ τὸ ἐκ κυανοπράσινου μονολίθου (περουζέ) ποτηριοῦ ποῦ φυλασσόταν στὸ θησαυροφυλάκιο. Οἱ οὐλεμᾶδες ἔφυγαν παίρνοντας μαζί των σακχαρώματα. Μετὰ δύο μέρες ὁ παράνυμφος ὀδήγησε τὴν πολυτελῆ πομπὴ τῶν «γαμικῶν φοινίκων» (σύμβολο τῆς ἀνθρώπινης δύναμης) ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ξενὰς ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἐξήντα χιλιάδες μικρὰ τεμάχια, ὁ ἄλλος δὲ ἀπὸ σαράντα ἑξ καὶ ἐπιδείκνυαν τὶς σπανιότατες μορφὲς δένδρων, ἀνθέων καὶ θαυμασίων ζώων, ὅπως σιμουρίου, ἀγκά, ὀλόκληρη δημοιουργία, καὶ κόσμο θαυμάσιο. Στὶς 2 σαβᾶν (5 Ἰουνίου) ὁ Σουλεῦμάν ἐπανῆλθε στὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἰπποδρόμου, τὰ ὁποῖα εἶχε ἀναγεῖρει πρὶν λίγο καιρὸ ὁ Ἰμπραήμ, ὅπου γίνονταν ποικίλα χορευτῶν, σταδιοδρόμων ἵππων, τοξοτῶν καὶ ἄλλων. Ἄκουσε δὲ καὶ ὑμναίους ἀπὸ πολλοὺς ποιητὲς (τραγουδία τοῦ γάμου). Ἄπὸ ὅλα τὰ ποιήματα τὸν μεγαλύτερο ἔπαινο ἀπέσπασε ἡ κασιδὲ τοῦ εὐφάνταστου ποιητῆ Χιαλί».

Ὁ Ἰμπραήμ περιβλημένος μετὰ τὴν ἀπόλυτη πίστη καὶ εὐνοια τοῦ σουλτάνου ἀσκοῦσε ἐξουσία χωρὶς κανένα περιορισμὸ. Τέσσερις μῆνες μετὰ τὸν γάμου του ὁ σουλτάνος τὸν ἔστειλε στὴν Αἴγυπτο ἐπὶ κεφαλῆς στολίσκου, πεντακοσίων γενιτσάρων καὶ μερικῶν χιλιάδων στρατιωτῶν. Σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰμπραήμ ἦταν νὰ ἐξομαλύνει τὶς διαφωνίες μεταξὺ τοῦ τοποτηρητῆ Κασίμ Πασᾶ καὶ τοῦ ἐπιμελητῆ Μωάμεθ -Μπέη καὶ νὰ ἀποκαταστήσει τὴν ἐγχώρια νομοθεσία. Ἡ ἀποστολὴ ξεκίνησε στὶς 30 - 9 - 1524. Στὴν ἀκολουθία τοῦ Ἰμπραήμ ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τῶν οὐλουφετζήδων Χαϊρεδδίν, ὁ τζαούσβασης (αὐλάρχης) Μωάμεθ Βὲν Σόφη, ὁ δεφτερδάρ Ἰσκεντέρ Τζελεπή, ὁ τεσκερετζι (ὁ ἐπὶ τῶν ἱκεσιῶν) Μουσταφᾶς καὶ ὁ ἱστοριογράφος Τζελάλζαδε, ποῦ ἀργότερα πῆρε τὸ ἀξίωμα τοῦ ρεῖς ἔφέντη καὶ τοῦ νισαντζή καὶ συνέγραψε τὴν ἱστορία τῆς βασιλείας τοῦ Σουλεῦμάν ποῦ θεωρεῖται ἀξιόπιστη καὶ πολὺτιμη, γιὰτὶ ὁ συγγραφέας ἦταν αὐτόπτης στὰ περισσότερα περιστατικὰ ποῦ ἱστορεῖ. Κατὰ τὸν ἀπόπλου στόλου γιὰ τὴν Αἴγυπτο ὁ σουλτάνος προέπεμψε τὸν Ἰμπραήμ μέχρι τὰ Πριγκιπωνήσια, ὅπου τὸν ἀποχαιρέτησε μετὰ ἰδιαίτερη συγκίνηση. Ὁ συνοδεύων τὴν ἀποστολὴ ἱστορικὸς Τζελαλζαδὲ χαρακτήρισε τὸν τρόπο τοῦ ἀποχαιρέτισμοῦ «ἀνήκουστον διάκρισιν παρὰ τοῖς ἀσιατικοῖς λαοῖς καὶ ἀπαραδειγματίστον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ὀθωμανῶν ἡγεμόνων».

Ὅταν ὁ στόλος περνούσε μπροστὰ ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Καλλιπολης, ἀποκεφαλίστηκαν μερικοὶ πέρσες κατὰ διαταγὴ τοῦ σουλτάνου καὶ σύμφωνα μετὰ τὸν φετβᾶ ποῦ ἐκδόθηκε ἐπὶ Σελήμ, κατὰ τὸν ὅποιον τὸ ἔθνος τῶν περσῶν κηρύχθηκε ἐχθρὸς τῆς πίστεως καὶ τοῦ βασιλείου. Ἔτσι ἡ ὑψηλοφροσύνη σημειώνει ὁ Χάμμερ - ποῦ ἐπέδειξε ὁ Σουλεῦμάν στὴν ἀρχὴ τῆς βασιλείας του, μεταβλήθηκε λόγῳ τῆς θρησκομανίας καὶ τῆς πολιτικῆς.

Ἄρχικα ὁ Ἰμπραήμ προσκορμίστηκε στὴ Χίο, ὅπου οἱ Γενοῦατες τοῦ ἔδωσαν δῶρα, κατόπιν δὲ κατέπλευσε στὴ Ρόδο. Ἀλλὰ χειμερινοὶ κλύδωνες τὸν ἀνάγκασαν ν' ἀγκυροβολήσῃ στὰ ἀσιατικὰ παράλια. Ἐκεῖ σκέφτηκε νὰ πάει διὰ ξηρᾶς στὴν Ἀλεξάνδρεια. Στὴν Λαοδίκειο ἤρθε καὶ τὸν συνάντησε ὁ ἐπιμελητὴς τῆς Αἰγύπτου Μωάμεθ Ἐμίν. Ὁ Ἰμπραήμ ἐνέκρινε τὶς πράξεις του καὶ τὸν ἔστειλε στὸ Κάιρο, αὐτὸς δὲ ὁ Ἰμπραήμ - προχώρησε πρὸς τὴ Δαμασκὸ, ὅπου ἤρθε καὶ τὸν συνάντησε ὁ τοποτηρητὴς τῆς Αἰγύπτου Κασίμ Πασᾶς. Ὁ Ἰμπραήμ ἔκρινε μὲ ἐπιείκεια τὰ ὅσα ἁμαρτήματα ἀπέδιδαν στὸν Κασίμ οἱ ἀνταγωνιστὲς του. Ἡ παρουσία του Ἰμπραήμ στὸ Χαλέπιο καὶ στὴ Δαμασκὸ κατέστειλε τὴν πλεονεξία καὶ τὴν τυρρανία τῶν τοπαρχῶν. Στὸ Κάιρο ὁ Ἰμπραήμ μπῆκε σὲ μεγαλοπρεπὴ πομπή. Πέντε χιλιάδες γενίτσαροι, σπαῆδες, καὶ Μαμελοῦκοι, ντυμένοι πολυτελῶς, ἀποτελοῦσαν τὴν προπομπή του. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Ἰμπραήμ πέτυχε τὸν σκοπὸ του, εἰρήνευσε τὴν Αἴγυπτο καὶ ἐξαφάνισε τὴν ἀναρχία, γύρισε στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου, «ἠξιώθη μεγάλων τιμῶν καὶ περιποιήσεων ἐκ μέρους τοῦ σουλτάνου». Εἶπαμε παραπάνω πὼς ὁ σουλτάνος Σουλεῦμάν ἄν καὶ δὲν ἦταν πολεμοχαρὴς, ὅμως λόγω τῶν περιστάσεων, πέρασε τὴ ζωὴ του μὲ πολλοὺς πολέμους. Ἀφοῦ κατέλαβε τὸ Βελιγράδι (29-8-1521) κατέλαβε καὶ τὴ Ρόδο στὶς 23 - 12 - 1522, ὕστερα ἀπὸ σκληρὸ καὶ αἱματηρὸ ἀγῶνα καὶ ἔδιωξε ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς Ἰωαννίτες ἰππότες, ποὺ εἶχαν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Φίλιππα Βιλλιερντέ λ' Ἀντάμ. Ἐπανεφερε, ὅπως εἶδαμε τὴν τάξη στὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Μέση Ἀνατολή στέλνοντας ἐκεῖ τὸν Ἰμπραήμ. Τὸ 1526 ἤρθε σὲ πόλεμο μὲ τοὺς οὐγγυροὺς. Στὸν πόλεμο αὐτὸ διακρίθηκε ὁ Ἰμπραήμ, κατέλαβε τὴ Βουδαπέστη καὶ συνέτριψε τοὺς οὐγγυροὺς στὸ Πετροβούνη καὶ στὸ Οὐϊλάκ. Ἡ τελικὴ ἤττα τῶν οὐγγυρῶν ἐγινε στὸ Μοχάτς, ὅπου σκοτώθηκε καὶ ὁ βασιλιάς τους Λουδοβίκος δ Β'. Οἱ Τοῦρκοι ἐπέβαλαν γιὰ βασιλιά οὐγγυρο φίλο τους, τὸν Ἰωάννη Ζαπόλου. Ἐπειδὴ τὸ στέμμα τῆς Οὐγγαρίας τὸ διεκδικοῦσε καὶ ὁ ἀρχιδούκας Φερδινάνδος, ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορα Καρόλου Ε', ὁ σουλτάνος ἤρθε σὲ σύγκρουση μὲ τοὺς γερμανοαυστριακοὺς. Ὁ Φερδινάνδος ἀνέκτησε τὴν Βουδαπέστη, ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι τὴν ἀνακατέλαβαν. Βάδισαν καὶ κατὰ τῆς Βιέννης, τὴν ὁποία πολιορκήσαν. Κατὰ τὴ διάρκειά της πολιορκίας ὁ Ἰμπραήμ δεχόταν τοὺς ξένους πρέσβεις σὰ νὰ ἦταν αὐτὸς ὁ ἡγεμόνας. Τελικὰ οἱ Τοῦρκοι ἔλυσαν τὴν πολιορκία.

Τὸ 1527, ὅταν ἐξεγέρθηκε ἡ Κεντρικὴ Ἀνατολία, στάλθηκε πάλι ὁ Ἰμπραήμ καὶ κατέστειλε τὴν ἐξέγερση.

Τὸ 1528 ὁ Ἰμπραήμ ἔκλεισε συνθήκη φιλίας μὲ τὴ Γαλλία καὶ ἴσως αὐτὴ ἡ συνθήκη νὰ ἦταν ἡ πρώτη ποὺ συνῆψε ἡ Τουρκία μὲ εὐρωπαϊκὸ κράτος. Τὸ 1532 ὁ Ἰμπραήμ ἐκδήλωσε τὸ φόβο μήπως ἡ Χίος γίνῃ προγεφύρωμα τῶν γενονατικῶν ναυτικῶν δυνάμεων στὸ Αἰγαῖο καὶ ἔλαβε τὰ ἀπαραίτητα μέτρα γιὰ τὴν ἀποφυγὴ αὐτοῦ τοῦ κινδύνου. Ἐνα ἀπὸ τὰ μέτρα του ἦταν - κατὰ μία ἀποψη - καὶ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ περίφημου Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα, στὸν ὁποῖο δόθηκε ὁ τίτλος τοῦ ἀρχιναύαρχου καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς Χακκὰ οὐλ Μπάχρη (κυρίαρχος τῶν θαλασσῶν). Ὁ Ἰμπραήμ καὶ γιὰ ν' ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον τῶν γενονατῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Ἰσπανοὺς ποὺ μὲ τὸ στόλο τους ὑπὸ τὸν ναύαρχο Ντόρια προσπαθοῦσαν νὰ κυριαρχήσουν στὴ Μεσόγειο, φρόντιζε νὰ ἔ-

χει καλές σχέσεις με τους βενετσιάνους, πράγμα που τὸ πέτυχε γιὰ ἕνα διάστημα. Τὴν μεταξὺ τούρκων καὶ βενετσιάνων εἰρήνην προσπαθοῦσε νὰ διαλύσει ὁ Ντόρια, χρησιμοποιοῦντας κάθε μέσο, τεχνάσματα καὶ σκευωρίες. Τελικὰ ὁ Ντόρια συμμάχησαν με τοὺς Ἴσπανοὺς. Ἔτσι τὸ Διβάνι διέταξε τοὺς ναυτικοὺς ἀρχηγούς του νὰ θεωροῦν ὡς ἐχθροὺς τοὺς βενετσιάνους καὶ νὰ τοὺς χτυποῦν ὅπου τοὺς βρίσκουν. Στὴ διάλυση τῆς εἰρήνης μεταξὺ τούρκων καὶ βενετσιάνων συνέτεινε - κατὰ τὸν Ἀραβαντινό - καὶ ὁ τότε θάνατος τοῦ Μεγάλου Βεζύρη Ἰμπραήμ Πασᾶ «ἀνδρὸς βαθύνους καὶ μεγαλοουργοῦ».

Τὸ 1533 ὁ Ἰμπραήμ ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ σάχη τῆς Περσίας Θαμάσπ καὶ κατέλαβε τὴν Γαμπρίζ, πρωτεύουσα τοῦ περσικοῦ Ἀρτζερμπαιτζάν.

Τὸν ἐπόμενο χρόνο (1534) ὁ Ἰμπραήμ ἠγήθηκε ἐκστρατείας κατὰ τῆς Βαγδάτης, τὴν ὁποία καὶ κατέλαβε. Οἱ ἐπιτυχίες του αὐτὲς καθὼς καὶ οἱ τῶν προηγουμένων χρόνων, τὸν ἔκαναν σεβαστὸ ὄχι μόνο στὴν Τουρκία, ἀλλὰ καὶ στὴν Εὐρώπη. Οἱ συγγραφεῖς γράφουν γι' αὐτὸν πὼς διατήρησε τὴν θέση τοῦ Μεγάλου Βεζύρη ἐπὶ πολὺ «εὐδοκίμως καὶ ἐνδόξως». Οἱ δὲ βασιλιάδες τῆς Εὐρώπης τὸν προσφωνοῦσαν σὰ συγγενή των. Ὁ μὲν αὐτοκράτορας τῆς Αὐστρίας Φερδινάνδος (1500 - 1564) τὸν ἀποκαλοῦσε «ἀδελφό» του, ὁ δὲ γερμανορωμαῖος αὐτοκράτορας Κάρολος Ε' (1500 - 1588) τὸν ἀποκαλοῦσε «ἐξάδερφό» του. Σὲ τόσο μεγαλεῖο καὶ δόξα εἶχε φτάσει ὁ Ἰμπραήμ ὅ Ἰμπραήμ δὲν ἀσχολήθηκε μόνο με πολεμικὰ ἢ διπλωματικὰ ἔξογα.

Ἐνδιαφέρθηκε καὶ γιὰ τὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα τῆς Τουρκίας. Βοήθησε σημαντικὰ τὸν σουλτᾶνο Σουλεῦμᾶν στὸ νομοθετικὸ καὶ στὸ διοικητικὸ του ἔργο. Ἐπίσης ἐνδιαφέρθηκε καὶ γιὰ τὰ γράμμα καὶ γιὰ τὶς τέχνες. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ πὼς στὰ χρόνια πού ἦταν Μεγάλος Βεζύρης ὁ Ἰμπραήμ, ἐκδόθηκε τὸ φερμάνι με τὸ ὁποῖο ἡ ἀρκτική Ἑλλάδα διαιρέθηκε σὲ δεκαπέντε χῶρες (τὰ γνωστὰ καπενάτα) καὶ σὲ κάθε μία ἀναγνωρίστηκε σὰν ἐπιτόπια ἀρχὴ κάποιος ὀπλαρχηγὸς (καπετάνιος) χριστιανός, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ περιφρουρεῖ τὴν ἡσυχία καὶ τὴν ἀσφάλεια τῆς περιοχῆς. Ὁ κάθε καπετάνιος ὑπαγόταν στὴν πλησιέστερη τουρκικὴ διοίκηση. Στὴν Ἡπειρο καὶ στὴ Αἰτωλοακαρνανία τὰ καπετανάτα πού ἀναγνωρίστηκαν τότε ἦταν τὸ Μαλακάσι, τὰ Τσουμέρκα, τὸ Ξηρόμερο, τὸ Λιδωρίδι, τὸ Βενέτικο (ἐπαρχία Ναυπάκτου). Τὸ 1535 ὁ Ἰμπραήμ φρόντισε καὶ ἐπαναλήφθηκε ἡ συνθήκη εἰρήνης με τοὺς Γάλλους, πού περιλάμβανε καὶ διομόλογηση, (Capitulation) με τὴν ὁποία παρεχωρεῖτο στοὺς Γάλλους καὶ ἄλλους προστατευομένους ἀπὸ τὴν Γαλλία, τὸ δικαίωμα ἐγκαταστάσεως ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας με εἰδικὰ προνόμια. Ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας τὴν συμφωνία ὑπέγραψε ὁ Ζαν ντε λὰ Φορέ, μέλος τοῦ τάγματος Ἰωαννιτῶν ἵπποτῶν τῆς Ἱερουσαλήμ.

Στὰ χρόνια πού ἦταν Μεγάλος Βεζύρης ὁ Ἰμπραήμ, ἀρθθηκαν ἀρκετὰ εὐνοϊκὰ γιὰ τοὺς χριστιανοὺς μέτρα καὶ παραχωρήθηκαν πολλὰ προνόμια στοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ἀραβαντινός, ὁ Πατσέλης καὶ ὁ Μιχαηλίδης γράφουν πὼς ὁ Ἰμπραήμ «κρυφίως ἐπραττεν ὅ,τι ἠδύνατο ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν».

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

ΠΑΝΤΑΖΗ ΚΟΝΤΟΜΙΧΗ

**ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΣΤΟΝ «ΑΛΑΦΡΟΪΣΚΙΩΤΟ» ΤΟΥ ΑΓΓ. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ¹**

Στή μνήμη Δημοσθένη Κόκκινου

Τὸ θέμα μου εἶναι: «Λαογραφικά στοιχεῖα στὸν «Ἀλαφροῖσκιωτο» τοῦ Σικελιανοῦ καὶ οἱ γραμμὲς ποὺ ἀκολουθοῦν ἀποτελοῦν ἓνα ἀπλὸ σχεδίασμα, περιορισμένο μάλιστα, στὰ χρονικὰ πλαίσια, ποὺ ἀπαιτεῖ αὐτὴ ἢ συνεδριακὴ «Συνάντηση». Κι' αὐτὸ εἶναι κυρίως, ὁ λόγος, ποὺ στὴ διαπραγμάτευση τοῦ θέματος ὁ σχολιασμός ἀπὸ μέρους μου τῶν λαογραφικῶν ἐπισημάνσεων στὸ ποίημα θὰ εἶναι πολὺ περιορισμένο μιὰ καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι ἀπείρως περισσότερα ἀπὸ ὅσα θὰ ἀναφερθοῦν ἑδῶ: Κι' ἀπ' τὴν ἀρχὴ πρέπει νὰ εἰπωθεῖ πὼς τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ποὺ ὑπάρχουν στὸν Ἀλαφροῖσκιωτο, καὶ καὶ σ' ὄλο τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ, δὲν εἶναι ἀπλὲς ἐπιγραφές ἐθμικῶν καταστάσεων ἢ ἀναφορὲς στὸ μῦθο καὶ λόγο τοῦ λαοῦ, ποὺ ἀποσκοποῦν νὰ ἐπισημάνουν ἢ νὰ ἀποθησαυρίσουν τὴ λαϊκὴ σοφία καὶ πράξη, ἀλλὰ ἔννοιες συγχωνευμένες στὸ φιλοσοφικὸ στοχασμὸ τοῦ ποιητῆ ποὺ τὶς χρησιμοποιεῖ μᾶλλον σὰν πρόσχημα, σὰ βᾶθρο γιὰ νὰ πατήσῃ ὁ στοχασμός του καὶ νὰ φτερουγήσῃ στὰ ὕψη τῆς δικῆς του ιδέας, ἀντλώντας ὅμως στὸ πέταγμά του δύναμη ἀπὸ τὴ «μᾶνα Γῆ» καὶ τὸ μόχθο τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ κι' ὁ ποιητὴς μας αἰσθάνεται σὰν ἓνας καὶ μοναδικὸς λειτουργὸς, σὰν μιὰ ὑπερφυσικὴ παρουσία: "Ὅλα τὰ βλεπα μὲ τὸ δικό του ἰδεαλιστικὸ τρόπο, ἐξωραΐζουν μορφές καὶ καταστάσεις. "Ὅλα ἦταν σύμβολα στὴν ποιητικὴ του ἐνόραση, σ' ἀντίθεση μὲ τὸν συντοπίτη του Βαλαωρίτη ποὺ στὶς λαογραφικὲς του, κι αὐτός, ἀναφορὲς ἦταν πρακτικὸς, ἴδιος ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπλώνει τὴ γῆ καὶ μοιρολογεῖ τοὺς νεκροὺς του.

Ἄν θὰ θέλαμε ἐπιγραμματικὰ καὶ εὐστοχα νὰ προσδιορίσουμε τὴ θέση τοῦ Σικελιανοῦ, γιὰ τὴν ἐν γένει ποιητικὴ του δημιουργία, θὰ λέγαμε πὼς εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης². Ἄπ' αὐτὴν, κυρίως ἐμπνέεται, καὶ δὲν μένει

1. Εἰσήγηση τοῦ ἔγινε σὲ αἴθουσα τοῦ «Ξενία» στὴ Λευκάδα, γιὰ νὰ τιμηθοῦν τὰ 80 χρόνια τοῦ Ἀλαφροῖσκιωτου. Τίτλος τοῦ συνεδρίου: Μιὰ συνάντηση στὴ Λευκάδα γιὰ τὰ Νεοελληνικὰ Γράμματα». Ἡ συνάντηση ὁργανώθηκε ἀπὸ τὸ Ὑπ. Πολιτισμοῦ ἀπὸ 17 - 18 Ἀπριλίου 1989.

2. Ββλ. Κ. Ρωμαιοῦ: «Λαογραφία καὶ Σικελιανὸς («Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ»). Ν. Ἑστία, Χριστούγεννα 1952 - σ. 138.

ἀσυγκίνητος οὔτε ἀπ' τῆ γλώσσα τοῦ λαοῦ τῆς γενέτειράς του, εἰδικότερα, οὔτε ἀπὸ τὶς καθημερινὲς του ἀσχολίες, οὔτε ἀπὸ τὶς ἐθιμικὲς του καταστάσεις: ὁ πικτικός, ὁ δραγάτης, ἡ μοιρολογίστρα, ἡ ἀνυφάντρα, οἱ γεωργοί, οἱ λυγερὲς κοπέλλες, τὰ πετεινὰ τὰ μαντικά καὶ ἄκακα τοῦ οὐρανοῦ, τὰ κοπάδια, τὰ βότανα καὶ τὰ ἔρπετά εἶναι ὅλα στὸ ἐνδιαφέρον του. Κι' ὄχι μόνο αὐτά: Ἡ Ἀρχαία θρησκεία καὶ Τέχνη, ὁ Ἀρχαῖος καὶ ὁ Μεσαιωνικὸς λόγος, ἡ Μυθολογία, θεμελιώνουν τὶς ποιητικὲς του συνθέσεις καὶ κάνουν τοὺς συμβολισμοὺς του παναθρόπινους.

Προτοῦ ὁμως προχωρήσω, θεωρῶν σκόπιμο νὰ πῶ δυὸ λόγια γιὰ τὴν Ἱστορία τοῦ «Ἀλαφροῖσκιωτου» καὶ τὸ φιλοσοφικὸ του πλαίσιο, ὅπως μᾶς τὸ δίνει ὁ ποιητής.

Στὰ 1905 ὁ Ἄγγ. Σικελιανός, σὲ ἡλικία 20 χρονῶν ταξίδευε στὴ Λιβύη, γιὰ νὰ ἐπισκεφτεῖ τὸν ἀδελφὸ του Μενέλαο, ποῦ ζοῦσε ἐκεῖ. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἡ Εὐα Πάλμερ³ ἢ πρώτη του γυναίκα - ποῦ τὴ γνώρισε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴν ἀδελφή του Πηνελόπη, ταξίδευε γιὰ τὴ Λευκάδα, νὰ μείνει στὸ πατρικὸ σπίτι τοῦ Ἄγγελου. Ἐκεῖ ἔμαθε τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ παράλληλα τὴ Βαφικὴ καὶ ὑφαντικὴ, στοιχεῖα ποῦ πολὺ θὰ τῆς χρησιμεύσουν ἀργότερα στὴν πνευματικὴ τῆς ζωὴ μὲ τὸν ποιητὴ⁴, ἀφοῦ σχεδίαζε καὶ ὑφαίνε ἡ ἴδια τὶς φορεσιὲς τῶν ἠθοποιῶν καὶ τοῦ χοροῦ γιὰ τὸν «Προμηθεά» καὶ καθαρὸ μετᾶξί καὶ μὲ μοτίβα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ φύση, τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἀγγειογραφία καὶ τὴν ἰδιουτυπία τῆς φύσης τῆς Τεχνικῆς τοῦ ὑφαντῆ⁵.

Ὁ Ποιητὴς ἔμεινε στὴν Λιβυκὴ ἔρημο ἀρκετὸν χρόνον. Κι' ἐκεῖ ἀπομονωμένα σὲ μιὰ σκηνὴ καὶ σ' ὥρα ἄκρατου ποιητικοῦ οἴστρου καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ἔγραφε τὸν «Ἀλαφροῖσκιωτο» ὁ ἴδιος μᾶς λέει πὼς σύνθεσε τὸ ποίημα «σὲ μιὰ βδομάδα, ὥρα μὲ τὴν ὥρα, μέρα μὲ τὴ μέρα⁶. Τὸ ποίημα πρωτοτυπώθηκε στὰ 1909 σὲ πολυτελέστατη ἔκδοσι καὶ ἡ ἐμφάνισή του ἐντυπωσίασε τὸν πνευματικὸ κόσμον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ προκάλεσε πολὺ κολακευτικὰ σχόλια⁷. Τὸ ποίημα ἀποτελεῖται ἀπὸ 2292 στίχους καὶ χωρίζεται σὲ 3 ἐνότητες. Νὰ τι μᾶς λέει ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς στὸν πρόλογο τοῦ «Λυρικῶν Βίου» (ἔκδ. Ἰκαρος, φιλολογ. ἐπιμέλεια Γ.Π. Σαββίδη, τ. Α', Αθ. 1965). «Ὁ Ἀλαφροῖσκιωτος γραμμένος σὲ ἡλικία εἴκοσι χρονῶν, εἶναι ἡ πρώτη κοσμικὴ μου προέκτασι μὲς' στὴν ψυχὴ τῆς φύσης, ὅταν ἡ προσωπικὴ ψυχὴ μου ἀπαλλαγμένη τότε ἀκόμα ἀπὸ τὰ ὄρια μιᾶς

3. Βλ. περιοδ. «ΗΩΣ» ἀφιέρωμα στὴν ΕΥΑ ΠΑΛΜΕΡ - ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ, τεύχη 2:1965 καὶ 1667.

4. Λεύκωμα - ἀφιέρωμα στὸ Σικελιανό, ἐπιμέλεια Γεράσ. Γρηγόρη - ἔκδοσι «Ἐταιρείας Λευκαδιτῶν μελετῶν - Ἀθ. 1971, σελ. 22, 30 κ.ἄ.

5. ΗΩΣ, ἀρ. 98 - 102 / 1166 σελ. 3.

6. Λεύκωμα Σικελιανοῦ, ἐπιμέλεια Γ. Γρηγ., ὁ.π., σ. 22.

7. Βλ. «Ἀκρόπολις» (15-3-1909) καὶ «Ἀστραπὴ» (20-3-1909), ὅπου ὁ Βλάσιος Γαβρηλίδης (γνωστὸς ὡς ὁ πρύτανης τῆς ἑλλ. δημοσιογραφίας), σημειώνει: «Υπὸ τὸ καλλιτεχνικὸ αὐτὸ δέσιμον (τοῦ Ἀλαφροῖσκιωτου) ὀργιάζει ἄλλοτε ἓνας νεαρὸς ποιητὴς, συμβολιστὴς φυσιολάτρης, γεμᾶτος μὲσα του ἀρμονίας καὶ κύματα, βαθὺς καὶ σκοτεινὸς καὶ δυσέκφραστος: ὁ Ἄγγελος Σικελιανός (βλ. Λεύκωμα Σικελιανοῦ ἐπιμέλεια Γ. Γρηγόρη, ὁ.π., σελ. 24 -25).

στενής ιστορικότητας, αισθανόταν να επικοινωνεί μυστηριακά με όλόκληρη τη ζωή κι' αναζητούσε να ένωθεί σε κάθετη ευθύτητα τριγύρα με τὸ πᾶν. Σ' αὐτὸ τὸ ποίημα τίποτα δὲν εἶναι πού νὰ δείχνεται ὀριζόντια ἢ πού νὰ φαντάζει σὰν τὸ τέρμα μιᾶς οἰδήποτε πορείας. "Ὅλα εἶναι ξεκίνημα.

Ἄλλὰ σὲ τοῦτο τὸ ξεκίνημα ὑπάρχει τοποθετημένο, ἀπ' τὴν ἀρχή, ὀλόκληρό μου τὸ εἶναι... ἀποσκεπάζει μόλις κάποιον μήνυμα φωλιασμένο ἀνεκᾶθεν μέσ' στὰ ἔγκατα τῆς ὑπαρξῆς μου» καὶ προσθέτει: «Ἄλαφροῖσκιωτος δὲν ὑπῆρξε παρὰ ἢ πρώτη Ὀρφικὴ προέκτασή μου μέσα στὴν ψυχὴ τῆς φύσης».

Τέλος σὲ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ ποιητῆ πρὸς τὸ Δημήτριο Π. Ταγκόπουλο, Διευθυντὴ τοῦ «Νουμᾶ», με ἡμερομηνία 16 Ὀκτωβρίου 1909, πού ἔφερε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ φῶς ἀπὸ τὶς πηγές τοῦ «Βήματος» (16-4-89), ὁ καθηγ. Γιώργος Π. Σαββίδης, ὁ Ἄγγ. Σικελιανὸς μᾶς ἐξηγεῖ ἐναργέστερα, τὴ δική του σαφὴ θέση γιὰ τὸν «Ἄλαφροῖσκιωτο. «Τὸ ἔργο μου τὸ νεανικὸν αὐτό, δὲν παύει νὰ εἶναι ἀγνόστερα καὶ ὑψηλότερα ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα σημερινά».

Τὸ ποίημα γράφτηκε, ὅπως εἶπαμε, στὴ Λιβηκὴ ἔρημο, ἀλλὰ ἡ σκέψη τοῦ ποιητῆ εἶναι στὸ νησί του καὶ τὸ Ἴόνιον πέλαγος πού τὸ λούζει. Φτερουγίζει, «μέσ' στὴν ψυχὴ τῆς φύσης», πάνω ἀπ' τὶς βουνοκορφές καὶ τὰ ρουμάνια τοῦ τόπου του, πάνω ἀπ' τὸν ἐλαιῶνα καὶ τὴν ἀμμουδιά τῆς Γύρας· κι' ἀπὸ τὰ ὕψη τῆς ποιητικῆς του ιδέας, βλέπει τὴν πλάση γύρω καὶ τοὺς ξωμάχους της. Ἄλλὰ - μπαίνοντας τώρα στὸ θέμα μου, πρέπει, νομίζω νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὸ τίτλο «Ἄλαφροῖσκιωτος», στοιχεῖο καθαρὰ λαογραφικὸ, ἀφοῦ κατὰ τὴ λαϊκὴ μας παράδοση ἀλαφροῖσκιωτος στὸ νησί - μὰ καὶ γενικότερα - λέγεται ἐκεῖνος «πού βλέπει με τὴ φαντασία του κάτι, πού δὲν ὑπάρχει στὴν πραγματικότητα, κάτι πού συγγενεῦει με τοὺς δαιμόνους...» ὁ ἴσκιος αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων λένε - εἶναι ἀλαφρὺς καὶ δὲν ἐμποδίζει τὴν παρουσία τῶν κακῶν πνευμάτων. Οἱ ἀλαφροῖσκιωτοι λοιπὸν βλέπουν τοὺς «καταραμένους» σὲ μορφές ζῶων, σὲ μορφές γερόντων, βλέπουν νεράιδες, τελώνια κ.ἄ. ξωτικά, πού ὁ κοινὸς ἀνθρώπος δὲ τὰ βλέπει. Κι' ὁ Σικελιανός, ζώντας στὸ πατρικὸ του σπίτι, στὴ Λευκάδα, σίγουρα θὰ ἔκουσε μαζὶ με τὴν ἀδελφή του Πηνελόπη⁸ ἀπ' τοὺς γονιούς του μιὰ κυρίως ἀπ' τὴ γριά Βάγια τῆς οἰκογένειας, μικροὺς ἀκόμα, μύθους καὶ παραδόσεις, παραμύθια καὶ μαγικὲς φράσεις, πού γράφηκαν ἀνεξίτηλα στὴν ψυχὴ του, πού «ρουφοῦσε» κάθε τι τὸ παραδοσιακὸ δίνοντάς του ἀπεριόριστες προεκτάσεις σὲ βάθη καὶ πλάτη ἀπίθανα, ἀφοῦ πίστευε πὼς κι' ὁ ἴδιος εἶναι μιὰ μυθικὴ καὶ προφητικὴ παρουσία. Μιλώντας ὁ ἴδιος γιὰ τὴ γερόντισσα Βάγια τοῦ σπιτιοῦ του, στὰ 1942, γράφει «... Ὅμως, τὶ ἦταν γιὰ μᾶς αὐτὸ τὸ πρόσωπο σὲ κείνον τὸν καιρὸ καὶ τὶ κρυβότανε γιὰ μᾶς σὲ κείνες τὶς βαθύτατες ρυτίδες, θὰ ἔταν δύσκολο καὶ τώρα νὰ τὸ πῶ»⁹. Ἴσως, λοιπὸν, σὲ κάποιον ἀπὸ τὶς ἀφηγήσεις της ἢ γερόντισ-

8. Ὁ Ἄγγ. Σικελιανὸς εἶχε δύο ἀδελφές τὴν Πηνελόπη καὶ τὴν Ἑλένη. Ἡ δευτέρα σπούδασε στὴ Σχολὴ Χρηστομάνου θεάτρο καὶ κάποτε γνώρισε στὸ ἐξωτερικὸ τὸν ροῦμάνδο Ντούζκαν, ἀδελφὸ τῆς Ἰσιδώρας Ντ. Ἀργότερα ἡ Πηνελόπη γνώρισε ἀπ' τὴν ἀδελφὴ της τὸν Ντούζκαν καὶ παντρεύτηκαν. Μέσω τῶν Ντούζκαν ἡ Πηνελόπη γνώρισε τὴν Εὐα Πάλμερ, τῆς μίλησε γιὰ τὸν ἀδελφὸ της κι ἐκεῖνη πῆγε στὴ Λευκάδα καὶ τὸν γνώρισε.

9. Robert Leveaque: «Παιδικὰ χρόνια τοῦ Σικελιανοῦ» (μεταφρ. Ἄνδρ. Ἀνδρέοπουλου), Ν. Ἑστία, Χριστοῦγεννα 1952, σ. 13.

σα, θὰ μίλησε καὶ γιὰ τοὺς ἀλαφροῖσκιωτους στα παιδιά. Κι' ὁ ποιητὴς ποὺ ἔβλεπε μὲ τὴ δική του ὄραση τὸν κόσμο, χάρισε στὴ μεγάλη αὐτὴ ποιητικὴ του σύνθεση τὸ συμβολικὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἐλλωστε καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἦταν παρὰ ἓνας ἀλαφροῖσκιωτος. Μὲ τὰ πνεύματα τὰ δικά του δὲν εἶναι δαιμονικά καὶ ζωτικά, ἀλλὰ ἄγγελος, θεοὶ καὶ ἥρωες τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης, ποὺ κομίζουν λυτρωτικά, προφητικά - θάλεγα - μηνύματα στοὺς ἀνθρώπους. Στὸς στίχους 349 - 353 (σελ. 98) ἀναρωτιέται:

*Καὶ μιὰ φωνὴ ἀργοκύλησεν
ὡσὰ βροντὴ στὰ τρίσβαθα τοῦ ἀγέρα,
καὶ μοῦ ἦταν γνώριμη ἡ φωνὴ
σὰ νὰ ἔβαινε ἀπ' τὰ σπλάχνα μου
κι' ἀπ' ὄλο τὸν αἰθέρα:*

*«Ποῖος εἶν' ὁ ἀλαφροῖσκιωτος,
ποὺ τὸ βαθὺ μυστήριό δὲ νὰ δράζει
καὶ θὰ σαρκώσει ἀνάλαφος
τὸ τάμα ποὺ πλανιέται τρίσβαθα
κι' ἀπάνω ἀπὸ τὴν πράξη» (στ. 344 - 353/Ι)*

Μὰ κι' ἓνας ἄλλος μεγάλος ποιητὴς μας ὁ Διονύσιος Σολωμὸς μιλάει γιὰ ἀλαφροῖσκιωτους στοὺς «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους:

*— Ἀλαφροῖσκιωτε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τ' εἶδες;
— Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα γιομάτη μάγια.»*

Καὶ δὲν εἶναι περιέργο πὼς κι' ὁ Σολωμὸς τὰ ἴδια ζωτικά καὶ δαιμονικά στοιχεῖα ὑπαινίσσεται πὼς βλέπει, κατ' ἐξαιρεση ὁ ἀλαφροῖσκιωτος, ἀφοῦ κι' οἱ δύο τους ἀπ' τὴν ἴδια πηγὴ ἐμπνέοντα τὴ «λαλέουσα πηγὴ» τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ¹⁰. «*Νησι ἀβασίλευτη στὸ δόξα*» ἀποκαλεῖ τὴ γενέτειρά του· κι' ὁ μισκὰς ἐπιγραμματικὸς στίχος του καὶ ἡ λυρική του διάθεση σοῦ δίνουν τὴν αἴσθησι ὅτι ὄλα τὰ ὄραιοποιεῖ καὶ τὰ ἐξιδανικεύει¹¹. Ἀνεβαίνει ὄλες τὶς κορφές ποὺ ἀγναντεύουν τὰ πέλαγα (στ. 130) ἀπ' ὅπου θαρρεῖ τὴν «πλάση πᾶσα», ὡς τὰ τρίσβαθὰ της κι' ἀνακαλύπτει καθιερωμένα ἀπ' τὰ πανάρχαια χρόνια σύμβολα:

*Νὰ ἡ ἀργιλίδα ξεπηδάει
κλαδιὰ γιὰ ὄλες τὶς ἄγνωρες
καὶ τὶς μεγάλες νίκες (στ. 174 - Ι)*

10. Κ. Ρωμαίου: «Λαογραφία καὶ Σικελιανός». Ν. Ἑστία, Χριστοῦγεννα 1952, σελ. 137 - 8.

11. Τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ποὺ παραθέτομε δὲν δίνονται μὲ καμμιά σειρά. Δὲν ἔχει νόημα ἄλλωστε αὐτό: Ὅπως τὰ συναντᾶμε - καὶ κατ' ἐπιλογὴν - στὸ κείμενο ἔτσι καὶ τὰ προσφέρομε στὸν ἀναγνώστη.

Μὰ ὁ ποιητὴς μας ξέρει καλά πὼς ἡ ἀργιλίδα, ἡ ἐλιά γενικά, δὲν ἀποκαλύπτει μόνον «τὸν κλάδον ἐλαίας» πού στεφάνωναν τοὺς νικητὲς, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀργιλίδι πού τὸ κεντρώνουν οἱ συντοπίτες τοῦ Λευκαδίτες καὶ κάνουν τὶς εὐλογημένες ἐλιές τοῦ νησιοῦ. Κι ἀκόμα ξέρει πὼς ἀπ' τὸ ξύλο τῆς ἔκαμαν ἐξαρτήματα γιὰ τὸ ἀλέτρι τους, κυρίως τὶς ζευγλες τῶν βοδιῶν - ὁ ἀλαιώνας τῆς πόλης κι' ὄλες οἱ πλαγιές καὶ οἱ μικροκάματοι τοῦ νησιοῦ εἶναι κατάφυτοι ἀπὸ κεντριμένες ἀργιλίδες. Μὰ καὶ οἱ κατάφορτοι ἀπὸ καρπερὰ ἀμάξια, κακατράχαλοι τύποι τοῦ νησιοῦ, δὲν ἀγίζουν τὴ φυσιολατρικὴ του μόνον δραση, ἀλλὰ δονοῦν τὴν καλόγνωμη - καὶ πάει παιδική - ψυχὴ του βαθύτερα, καθὼς ὄλα συνδυάζονται μὲ τὴν παρουσία καὶ τὸ μόχθο τῶν ἀνθρώπων, πού τοὺς βλέπει νὰ μοχθοῦν ὁ λόγυρά του.

*Γύρα στὸν κάμπο στὰ βουνά/παντοῦ ὁ ἀδρὸς ἀργάτης.
Δίπλα τ' ἀμπέλια ὁ πιστικὸς / ἀγρύπναε κι' ὁ δραγάτης.
ὄλουθε ὁ ἰδρομέτωπος / κυβέρναε χωριάτης. (στιχ. 248 - 53/1)*

*Βουνὰ ξεσκάφτει τὸ τσαπὶ / χτυπάει τὸ μελισσόχορτο
ἀναπηδᾷ τὸ εὐώδιασμα / στὸν λαγαρὸν αἰθέρα (261 - 264/1)*

Εἶναι γνωστὲς οἱ εἰκόνες αὐτὲς πού δίνει ὁ ποιητὴς γιὰ τοὺς Λευκαδίτες γεωργούς. Ξεσκάφτουν κυριολεκτικὰ (ἢ μᾶλλον ξέσκαφταν...) τὰ βραχερὰ πλάγια καὶ φυτεύουν ἀμπέλια κάνοντας τὶς πλαγιερὲς ἐπιφάνειες σκάλες - σκάλες - «σκαλωτὸ κατήφορο», ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ (στ. 972).

Παραστατικὲς εἶναι καὶ οἱ εἰκόνες πού μᾶς δίνει γιὰ τὸ ἀλώνισμα τῶν χωρικῶν

*Κάτω ζευγάρια ἀλάτρενον/ τ' ἄτια τ' ἀνεπόδα
στ' ἀλώνια - ἀπὸ τὸ πέταλο, / καὶ τὸ στουρνάρι εὐώδα
σπιθοβολαίε - ἔλαμπαν· / οἱ ἀθεμονιὲς ἐβάραιναν·*

Κι' ὁλόγυρα ἐντυπωσιάζει ἡ φτέρη, οἱ σπαρῆθρες πού λούζονταν στὰ στάχυα (320) τὸ σερπετὸ πού καθὼς σέρνεται αὐλακώνει τὴ χλόη λυγίζοντάς την, τὸ κυπαρίσσι πού λυγίζει τὴν κορφή του, (337), τὸ θυμάρει καὶ τὸ μεντόχορτο πού εὐωδιάζει τὴν νύχτα τῆ δρακοντιὰ (1093) τὰ ὑπνοβότανα (968) τὴ δάφνη, τὸ δυόσμο (1180) καὶ τὸ ἀσφολίδι, τὸ βούκισσο, νυχτολούλουδα, δελισσόχορτο, τὴν παπαρούνα. Καὶ τὰ πουλιά δὲν τ' ἀγνοεῖ τὰ ὀνομάζει κι' αὐτὰ ὅπως τὰ λένε στὸ νησί του, τὴ στεφανούδα, τὴ γαλιάντρα, τὸν ἀτσάραντο, τ' ἀηδόνια, τ' ἀγιοπερίστερο, τὸν ἀητό. Ἄλλοῦ ἀναφέρεται ὀνομαστικὰ στὰ φῖδια πού ζοῦν στὸ νησί, τὸν τυφλίτσα, τὸν ἀστρίτη, τὴν δεντρογαλιά, κι' ἀπ' τὰ πουλιά στὴ σταρήθρα, τὸν ἀτσάραντο καὶ τὸ στεφανούδι.

Θεωρεῖ τοὺς ἀνεμόμυλους καὶ ἀνακράζει θριαμβευτικὰ θυμίζοντας καὶ τὴν πείνα τῶν χωρικῶν στὰ χρόνια ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ μετέπειτα.

*Ἄκόμα ὁ ἀνεμόμυλος / πλατύφτερος δουλεύει,
πού, ὡς ἀρχίζεν ἡ πείνα μας/ στὸν κάμπο νὰ θεριεύει,*

τῆ βοερῆ ἀνεβαίνοντας, / πῶτριζεν ὄλη, σκάλα,
 γιὰ νὰ ζυμώσουμε φαγί/ μὲ τὸ γιδίσιο γάλα,
 ἀπ' τὴν καυτὴν ἐπαίρναμε/ στὶς φοῦχτες μας πασπάλη,
 καί τὸ μελούδι ἐθέριε/ στὰ κόκκαλά μας πάλι! (στίχ. 409 - 420, I)

Συνεχίζοντας τὶς προσφιλεῖς τοῦ αἰῶνες ἀπὸ τὸ γεωργικὸ βίο τῶν Λευκαδίων μᾶς δίνει μ' ἓνα μοναδικὸ τρόπο τὸ πάτημα τῶν σταφυλιῶν. Καὶ λέω μοναδικὸ γιατί δὲν ξέρω κανέναν ἄλλον ποιητὴ μας νὰ ἀναφέρεται στὸ μόχθο τῶν γεωργῶν μας μὲ τὸ δικό του φιλοσοφημένο τρόπο. Ἄπ' τὴν πρακτικὴ καὶ κοπιώδη ἐργασία τοῦ ἰδροκόπου ἀγρότη νὰ γενικεύει τὰ πράγματα καὶ νὰ κάνει τὶς εἰκόνες σύμβολα, νὰ ἐξιδανικεύει τὶς καταστάσεις καὶ νὰ χάνεται σὲ νεφελώματα ἰδεῶν ποὺ ἐκεῖ δύσκολα τὸν παρακολουθεῖς:

Κι' ἐγὼ θὰ μῶ χαράματα / ψηλὰ στὴν πατηρήρα,
 καὶ θὰ πατήσω μὲ γυμνὸ / ποδᾶρι τ' ἀγιοστάφυλλα,
 ὅπου ἔσκασεν ἡ ρόγα τοὺς / κι' εἶναι βαθεῖα φλογάτα,
 γιὰ νὰ ποτίσω ὀλόγυρα / μὲ τὸ κρασί τὰ νιάτα!
 Γιὰ νὰ σᾶς σύρω ἓνα χορό, / τὸ ὠραῖο μαντήλι δίνοντας
 στὸν πιὸν ἀλαφρωμένο/ - κι ἔχω τῆς νύφης τ' ὄνομα
 στὸν κάμπο του δεμένο - / γιὰ νὰ σᾶς σύρω ἓνα χορὸ
 πάνω στὰ κρύατ' ἀμπέλια, / νὰ σᾶς ἀκούσω μιὰ φορὰ
 τῆς λεβεντιᾶς τὰ γέλια..... (στ. 760 - III)

Κι' ὀλοκληρώνει ἐδῶ τὶς εἰκόνες τοῦ κατεβαίνοντας στὰ κατώγια τῶν χωριῶν, ὅπου τὰ βαγένια ἀρθότητα γιομᾶτα μούστο, ποὺ «βράζει», ποὺ κογχλάζει, δίνουν τὴ πνοὴ τῆς νέας σοδειᾶς.

Κι' ἤπια τὸ ἀθάνατο κρασί / τὸ παγωμένο στὰ βαθεῖα κατώγια,
 τὸ μάτι μου ἐξαστέρωσε, / μοῦ ἤχησαν καθαρὰ τὰ λόγια. (στ. 530, I).

Τὴν ἴδια ἀπαισιοδοξία τοῦ δίνουν καὶ τὸ ἴδιο μπόλιασμα θέλει νὰ κάμει στὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν ὄσκρό του¹² ἀκούοντας τὰ νυχτερινὰ κουδουνίσματα τῶν κοπαδιῶν, μιὰν ἀξεπέραστη θεϊκὴ ἄρμονία μέσ' στὴ βουβὴ νύχτα:

... Ἐβόγκααν τὰ κουδούνια τοὺς / κάποτε ἀνάρια, γύρου,
 βραχνὸ ἀκούοταν βέλασμα / τρεμουλιαστὸ σατύρου.
 Καὶ δὲν ἐφάνη πιστικός.

(στ. 390 - I)

Κι' ἄλλοῦ ἐπανερχεται ὑπὸ παραστατικὸς:

12. Ὅσκρος: δηλητήριο, ἴος, κεντρί.

*Κάπου κουδούνια ακούγονται, σβησμένα, αργά, ξερόχη.
Κάποια γελάδια στο γκρεμό / στα ξέχειλα του δρόμου,
ένα - ένα κάτω έσκύφτανε, / λογοτηράζοντας εμέ,
πού από τὰ πέλαγα έπαιρνα / τὸ μέγα άνασασμό μου (στ. 650 - 1)*

Και οί λαογραφικές του άναφορές συνεχίζονται έδῶ μέσα στὸν ίδιο κύκλο, στις γνώσεις τῶν συμπατριωτῶν του για τὸ ἄλλαγμα τοῦ καιροῦ, τὸν προσανατολισμό τῶν ἄστεριῶν, και τούς νυχτερινούς ἀστέρηδες:

*Μὰ άπ' ὄλους πιὸ στοχαστικά / άκούαμε τὸν μεσόκοπον
άντρίτη γελαδάρη. / Τὸ μέτωπο εἶχε στὸ ψηλὸ
άπ' τὰ γελάδια, κι' ἤξερε/ τὴν καθεμιὰ ἄλλαξοκαιριά,
τὸ δρόμο άπὸ τ' ἀστέρια, / στὴ ἐλούδα σὰ νὰ διάβαζε
τοῦ πεύκου, και στὸ σύγγεφο,/ και στὴς βραδιᾶς τ' ἀγέρια... (στ. 40 - 41).*

Τὸ ἀλέτρι - τὸ παραδοσιακὸ Ἑσίοδειο σύνεργο τοῦ γεωργοῦ, δὲν διαφεύγει τοῦ στοχασμοῦ του. Μὰ ὅπως και στίς ἄλλες περιπτώσεις εἶσι κι' έδῶ βλέπει τὸ ὄνι πού σκίζει τὴ σάρκα τῆς γῆς, σὰ μιὰ εὐκαιρία παρακίνησης νὰ κεντήσει μὲ τὴ βουκέντρα του, τούς «ψευῆτες τῆς ζωῆς πού ἄρνοῦνται νὰ δουλέψουν. Ποιοὺς ἀκριβῶς έννοεῖ; * Ἄς μὴν ἄστοχήσουμε ἄπαντῶντας πρόχειρα. λέει λοιπόν:

*Μὰ ἐσᾶς, ὦ ψευῆτες τῆς ζωῆς / πού ἄρνιέστε νὰ δουλέψετε,
σᾶς ἔδεσα στ' ἀλέτρια μου/ για νὰ ἀνεβῆτε ἓνα σκαλί
και λήψη γῆς νὰ ὀργώσετε / σᾶς κέντησα τὴ ράχη σας
βαθειὰ μὲ τὴ βουκέντρα! (στ. 951 - 1)*

Ἄλλοῦ κάνει λόγο για τὸ μάτιασμα ἀνθρώπων και ζῶων, μεταφέρεται λαϊκὴ ἀντίληψη για τὸ «κακὸ μάτι», πού σκάει και βόδι ἀκόμα και μᾶς θυμίζει τὴ σκαντήρα πού ἔβαναν οἱ παλιότεροι σ' ἀνθρώπους και ζῶα, ὡς μαγικὰ ἀποστρεπτικὰ τῆς βασκανίας. Ἐδῶ μᾶς γοητεύει ὁ λόγος του και ἡ θύμησή του για τίς σκαντήρες πού ἔβαναν οἱ ντοπίτες του στὸ μέτωπο τῶν ἀλόγων. Στὰ ἄλογα εἶναι γνωστὸ πὼς εἶχε ιδιαίτερα ἄδυναμία ὁ ποιητῆς και συχνὰ καβαλλικεύοντας ἔκανε ἱποδρομίες μὲ τὸν πρώτη γυναίκα του τὴν Εῦα στὸ ἴδιο δρόμο τῶν Σφακιωτῶν.
(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Δ. ΜΗΤΣΗ

ΤΟ ΔΩΔΕΚΑΗΜΕΡΟ ΣΤΟ ΠΩΓΩΝΙ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΕΡΟΠΟΛΗ*

(Ήθη και έθιμα - Παραδόσεις - Κάλαντα - Γλωσσάρι)

ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ («ΦΩΤΑ»)

Α) Ήθιμα παραμονής Θεοφανείων

Τὰ χαράματα τῆς παραμονῆς τῶν Φώτων οἱ νοικοκυρές ψήνουν τηγανίτες («*λαλαγγίτες*» ἢ «*ἀλαγγίτες*») στήν πλάκα. Τίς ζεματᾶνε στό ταψί μὲ «*πικουμέζι*», μέλι ἢ ζάχαρη καὶ τίς πασπαλίζουν μὲ καρύδι, ὅπως ἀκριβῶς τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων.

Μικροὶ καὶ μεγάλοι κρατᾶνε αὐστηρὴ νηστεία. Ὅλη τὴ μέρα τρῶνε «*λαλαγγίτες*».

Ὁ παπᾶς γυρίζει κι' ἀγιάζει τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ. Τὸν συνοδεύει τὸ «παπαδοπαίδι», ποὺ κουβαλάει τὸ σακκούλι στήν πλάτη καὶ στὰ χέρια τὸ *μπραγκάτσι* μὲ τὸν ἀγιασμό. Ὁ παπᾶς ραντίζει σπίτια, καλύβες, μαντριὰ καὶ κατώγια. Ἄνταμείβεται μὲ χαρτονομίσματα, ποὺ τ' ἀφήνουν διακριτικὰ στὰ χέρια του ἢ τὰ χώνουν στὶς φαρδεῖες τσέπες ἀπὸ τὸ ράσο του ἢ σὲ κέρματα, ποὺ ρίχνουν στό *μπραγκάτσι* μὲ τὸν ἀγιασμό. Παλιότερα οἱ νοικοκυρές γέμιζαν τὸ σακκούλι τοῦ παπᾶ μὲ «*γέννημα*» (σιτάρι, καλαμπόκι, φασόλια καὶ ρεβίθια). Τὰ ἔρριχναν ἀνακατεμένα μέσα στό σακκούλι τοῦ βοηθοῦ του. Ὅταν γέμιζε τὸ σακκούλι, ὁ παπᾶς τὸ ἄφηνε σὲ σπίτι νοικοκύρη ἐμπιστου καὶ ἐπειδὴ τὰ ὄσπρια ἦταν ἀνακατεμένα, ὁ παπᾶς, ἢ παπαδιὰ καὶ τὰ *γκουτζούβελά* τους ὄλη τὴν ἐβδομάδα ἔκαναν τὴ διαλογὴ τους ...» (1). Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι, ἐκείνο τὸν καιρὸ ὁ παπᾶς πληρῶνονταν ἀπὸ τὸ χωριὸ μὲ «*γέννημα*». Δὲν ἦταν δημόσιος ὑπάλληλος, ὅπως εἶναι σήμερα.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ Μ' τόμο.

(1) Πρεσβύτερου Χρήστου Μ. Μάτσα: *Πωγῶνι - Δερόπολη*, σελ. 96.

Τὸ «δειλ'νό» τῆς παραμονῆς τῶν Φώτων ἀδειάζουν ὅλα τὰ δοχεῖα νεροῦ στὰ ποτάμια καὶ στὶς βρύσες, γιὰ νὰ τὰ γεμίσουν τὸ ξημέρωμα τῆς μεγάλης εορτῆς μὲ νερὸ ἁγιασμένο.

1. Τὰ κάλαντα τῶν Φώτων

Τὴν παραμονὴ τῶν Θεοφανείων τὰ μικρὰ παιδιὰ γυρίζουν τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ λένε τὰ κάλαντα:

*«Σήμερα τὰ Φῶτα καὶ ὁ Φωτισμὸς
ἡ χαρὰ ἡ μεγάλη καὶ ὁ ἁγιασμὸς
Κι' αὔριγιο ὁ Γιάννης, ὁ Πρόδρομος
Σπάργανα 'τοιμάζουν κι ἅγιο κρατοῦν
καὶ τὸν Ἅγιο-Γιάννη παρακαλοῦν:
— Ἄγιέ μου Γιάννη καὶ Πρόδρομε,
δύνασαι φωτίσεις Θεοῦ παιδί;
— Δύναμαι καὶ θέλω καὶ τὸν προσκυνῶ» (2)!*

Τὰ κάλαντα τῶν Θεοφανείων δὲν «παίρουν μάκρος» μὲ ἐγκωμιαστικά τραγούδια γιὰ κάθε μέλος τῆς οἰκογενείας, ὅπως τὰ Χριστούγεννα καὶ τὴν Πρωτοχρονιά. Διανθίζονται, ὅμως, μὲ τὸ ἀφελέστατο καὶ χαριτωμένο τραγούδι τῆς *κόττας*, ποὺ «καρκαλιέται»:

<i>«Σήμερα εἶν' τὰ φῶτα καρκαλιέτ' ἡ κόττα, πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα. Τὴ φωνάζει ὁ πέτος δὲν ἀπολογιέται. Παίρ' ἓνα λιθάρι, «τσίγκι» στὸ ποδάρι. Ὡ! λελέ τὸ πόδι μου καὶ τὸ παραπόδι μου!... Φέρτε μου τὴ σέλλα</i>	<i>νὰ καβαλικέψω, νὰ πανῶ στὰ Γιάννινα, νὰ φωνάζω ντριμιτζῆ, ντριμιτζῆ καλόγερε καὶ ντραγκατζιοκέφαλε, τὰ παιδιὰ ποὺ βάφτισες στὴν Κυρὰ τὴν Παναγιά, πῶχει ἀνήλια καὶ καντήλια καὶ κλειδιὰ καὶ παραθύργια, ἔσκασαν καὶ πλάνταξαν...» (3)</i>
---	---

(ἀπὸ τὸ βιβλιάρκι τοῦ Νικολάου Β. Λώλη: Τὸ Δωδεκαήμερο στὴν Ἡπειρο, σελ. 24-25)

Οἱ τελευταῖοι δύο στίχοι τοῦ παραπάνω τραγουδιοῦ ἀποτελοῦν δική μου προσθήκη, ἡ ὁποία ἐπιχειρήθηκε μὲ βάση τὶς παιδικές ἀναμνήσεις.

(2) Βασίλη Καρρᾶ: *Θύμησες ἀπ' τὸ Πωγώνι*, σελ. 28.

(3) ἐδῶ ἡ λέξη «καλαπόδι» ἔχει μεταφορικὴ ἔννοια καὶ σημαίνει τὸ «προπόδι» ἢ «παραπόδι» ἢ «κοντοπάτουνο» (βλέπε γλωσσάρι).

Πρὶν ἀπὸ τὸ σχολιασμὸ καὶ τὴν ἐρμηνεία τοῦ παραπάνω τραγουδιοῦ κρίνεται ἀναγκαῖα ἡ παράθεση καὶ μιᾶς δεύτερης παραλλαγῆς του, ἡ ὁποία τραγουδιέται στὴν Πολύτσανη καὶ στὴ Δερόπολη:

«Σήμερα εἶν' τὰ Φῶτα
καρκαλιέτ' ἢ κόττα·
 τὴ φωνάζει **ὁ πέτος**
 δὲν **ἀπολογιέται**
 Τῆς σφίγγει ἓνα λιθάρι
 τῆς σπάει τὸ ποδάρι.
 Ὅϊ-δῖ τὸ πόδι μου
 καὶ τὸ **καλαπόδι** μου.
 Φέρτε μου τὴ σέλλα
 νὰ **καβαλικέψω**

νὰ πάω στὴ Δερόπολη
 νὰ φωνάξω **ζούζουνε,**
ζούζουνε καλόγερε
 τὰ παιδιά ποὺ βάφτισες
 ἔσκασαν καὶ **πλάνταξαν**
 σύρτα δῶ καὶ σύρτα κεῖ
 στὴν Ἁγιά Παρασκευή (4)
 ποῦχει ἀνώγια καὶ κατώγια
 καὶ κλειδιά καὶ παραθύργια...»

(ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Μενελάου Σ. Ζώτου: Τὸ Δημοτικὸ Τραγούδι τῆς Βορείου Ἡπείρου, σελ. 31 - 32).

Στὸ βιβλίο ἔχουν προστεθεῖ πέντε ἀκόμη στίχοι, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν μέρος ἀπὸ τὸ σκωπτικὸ ἀποκριατικὸ τραγούδι: «Στῆς Δερόπολης τὸν κάμπο, τὰ καβούργια κάνουν γάμο...». Γί' αὐτὸ τὸ λόγο παραλείπονται.

Ἀπὸ πολλοὺς ἐρευνητές τὸ παραπάνω τραγούδι ἀγερόμοῦ χαρακτηρίστηκε ἀφελές καὶ μυθῶδες (5) καὶ κανεὶς μέχρι σήμερα δὲν καταπίαστηκε σοβαρὰ μὲ τὴ μελέτη καὶ τὴν ἐρμηνεία του. Ἐρευνώντας γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῶν λέξεων «*ντριμιτζῆς*» καὶ *ντραγκατζιοκέφαλος*, ποὺ περιέχονται στοὺς στίχους τῆς πρώτης παραλλαγῆς, βρέθηκα μπροστὰ σὲ μιὰ ἀληθινὴ ἔκπληξη:

«*Ντριμιτζῆς*» (ὁ) = ἄνθρωπος θαρραλέος, παλληκαράς, ἀνδρεῖος, τὸ παλληκάρι.

Δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπηρχαιωμένη ἀλβανικὴ λέξη *trim-i*, ποὺ ἔχει τὴν ρίζα τῆς στὴν ἑλληνικὴ λέξη *τρόμος*.

«*Ντραγκατζιοκέφαλος, η, ο*» = ὁ ἔχων κεφαλὴν δράκου, (μτφ.) ἀντρεωμένο παλληκάρι. Στὴν ἀλβανικὴ ἡ λέξη *drangua* ἢ *drangoi* σημαίνει δράκος καὶ εἶναι δανεισμένη ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Στὰ παραμῦθια καὶ στὰ δημοτικὰ μας τραγούδια ὁ δράκος ἐμφανίζεται ὡς ἀνθρωπόμορφος γίγαντας. Ἀγωνίζεται μὲ τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ σκοτώνει. Ὁ δράκος εἶναι σύμβολο ἀνδρείας.

Ὁ «*ντραγκατζιοκέφαλος*» εἶναι λέξη σύνθετη ἀπὸ τὸ *δράκος* + *κεφαλή*.

Δράκος (ὁ) = ὁ δράκοντας, μυθικὸ ὑπερφυσικὸ τέρας, ὑπερφυσικὸ θηρίο ποὺ ἔχει ἀκατάβλητη δύναμη καὶ παίρνει ἀνθρώπινη μορφή || ἀνθρωπόμορφος γίγαντας, ἄνθρωπος ποικισμένος μὲ μία ἢ περισσότερες ὑπερφυσικὲς ιδιότητες,

(4) Προφανῶς ἀναφέρεται στὴν Ἁγία Παρασκευὴ τοῦ χωριοῦ Τεριαχάταις, κέντρο ὅλης τῆς Κάτω Δερόπολης.

(5) Νικολάου Β. Λώλη: *Τὸ Δωδεκαήμερο στὴν Ἡπειρο*, σελ. 24.

ισχύν, εὐψυχίαν, διάπλασιν κλπ.

Κεφαλή (ή) = τὸ κεφάλι || ἄρχων, ἀρχηγός, προϊστάμενος, πρῶτος, κορυφή, κορωνίς.

Ἄν θεωρηθεῖ ὅτι τὸ α' συνθετικό της ἔχει ξενική προέλευση, τότε ἡ λέξη «*ντραγκατζιοκφαλος*» σημαίνει τὸν δημοφιλή ἡγέτη, ποὺ ἐνθουσιάζει καὶ ξεσηκώνει τὰ πλήθη. Στὰ σλάβικα *drag* ἢ *dragoste* = ἀγαπητός, ἀγαπημένος. Στὰ ἰταλικά *drogato* = διεγερτικός καὶ στὰ λατινικά *tralis* = ἔλκω, σύρω τινα, ἐλκύω, τραβῶ.

Στὴ δεύτερη παραλλαγή ὁ καλόγερος ἀποκαλεῖται «*ζούζουνας*», δηλ. Χρυσόμυγα. Προφανῶς ἡ δράση, ὁ θόρυβος καὶ ἡ φήμη ἀπὸ τὰ κατορθώματά του ἐκφράζονται ἀλληγορικά στὸ θόρυβο τῆς χρυσόμυγας.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω βγαίνει ἀβίαστα τὸ συμπέρασμα ὅτι, τὸ τραγούδι τῆς κόττας ποὺ «*καρκαλιέται*» καὶ τὴν πληγώνει ὁ «πέτος» εἶναι ἀλληγορικό καὶ συμβολικό. Ἡ κόττα εἶναι ὁ ὑπόδουλος ρωμηὸς καὶ ὁ «πέτος» εἶναι ὁ τοῦρκος κατακτητής. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ «*ντριμιτζής*» καὶ «*ντραγκατζιοκέφαλος*» καλόγερος εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονύσιος ὁ ἀποκαλούμενος «Σκυλόσοφος», ἐμπνευστὴς καὶ πρωτεργάτης τῆς ἀποτυχημένης ἐξέγερσης τῶν ὑποδούλων Ἑπειρωτῶν, ποὺ ἐγίνε στὰ Γιάννινα στὶς 9 Σεπτεμβρίου 1612. Τὸ λογοπαίγνιο μὲ τὴ λέξη «κόττα» κρίθηκε ἀπαραίτητο, προκειμένου νὰ τραγουδάει ὁ ραγιάς ἄφοβα κάτω ἀπὸ τὴ μύτη τοῦ Τοῦρκου τὸν πόθο γιὰ τὴ λευτεριά, ἀνήμερα τῶν Θεοφανείων, ποὺ ἀνοίγουν τὰ οὐράνια κι ὁ Θεὸς ἐκπληρώνει εὐχὰς καὶ ἐπιθυμίες.

Σὲ περίπτωση κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Τοῦρκος θὰ ρωτοῦσε γιὰ νὰ μάθει τί σήμαιναν τὰ λόγια τῶν παιδιῶν, ὁ τετραπέρατος ρωμηὸς εἶχε εὐκολὴ καὶ πειστικὴ ἀπάντηση: «Κόττα σφάζουν γιὰ τὸ τραπέζι ἁγῶ μου καὶ τραγουδᾶνε!...»

Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν Θεοφανείων, δὲ λείπει ποτὲ ἡ ὄρνιθα.

Ἐπίσης, ἡ ἀλληγορία καὶ ὁ συμβολισμὸς τοῦ τραγουδιοῦ δικαιολογεῖ, γιὰ τὴν ὁ πανέξυπνος Ἑπειρωτικὸς λαὸς τραγούδησε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ τραγουδάει στὰ κάλαντά του τόσους αἰῶνες ἓνα «ἀφελέστατο» τραγουδάκι...

2. Πλέξιμο ἀχυρένιων σταυρῶν τὴν ὥρα τοῦ ἀγιασμοῦ - Ὁ ἐκκλησιασμὸς τῶν βοσκῶν

Τὰ Φῶτα ἡ ἐκκλησία εἶναι «*ντίγκα*» ἀπὸ κόσμος. Μικροὶ καὶ μεγάλοι φοροῦνε τὰ καλά τους καὶ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία, νὰ πάρουν «*ἡγιασμα*» καὶ νὰ χαροῦνε τὸ ἔθιμο τῆς «*κουμπαργιάς*». Οἱ γυναῖκες φέρουν στὴν ἐκκλησία τὸ «*ἡγιασμα*», ποὺ περίσσεψε ἀπὸ τὴν προηγούμενη χρονιά μέσα σὲ μεστραπάδες, γιὰ νὰ τ' ἀδειάσει ὁ παπᾶς στὸ χωνευτήρι τοῦ Ἱεροῦ Βήματος. Στὶς ὑφάντες καὶ *πλουμιστὲς* ποδιές τους κουβαλᾶνε καὶ λίγο «*σάλιμα*». Τὴν ὥρα τοῦ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ τὸ μουσκεύουν πρόχειρα καὶ πλέκουν τοὺς σταυροὺς, τοὺς ὁποῖους θὰ

κρεμάσουν στα κλήματα και στα οπωροφόρα δέντρα. Ὁ παπᾶς φωνάζει και διαμαρτύρεται για τὸ θόρυβο και τὸ λέρωμα τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὸ ἔθιμο στέκεται πάνω ἀπ' ὅλα.

Ἄψηφώντας ἀποστάσεις, χιόνια και κακοκαιρία οἱ τσοπάνηδες κατεβαίνουν τὰ Φῶτα στὸ χωριό, για νὰ λειτουργηθοῦν. Μπορεῖ νὰ μὴν ἐγκαταλείπουν τὶς στάνες τους «*τοῦ Χριστοῦ*» και «*τ' Ἀϊ-Βασιληοῦ*», ἀλλὰ τὰ Φῶτα, ὅ,τι καιρὸ κι ἂν κάνει, κάποιος ἀπὸ τὴ συντροφιά τους θὰ πάει νὰ λειτουργηθεῖ και νὰ φέρεϊ στὴ *σάνη* τὸν ἁγιασμό, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει και για φάρμακο, ὅταν ἀρρωσταίνουν τὰ ζωντανά.

3. Ἡ «κουμπαργιά» («μπαργιάκι»)

Λίγο πρὶν ἀρχίσει ἡ ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Ἁγιασμοῦ, μεσολαβεῖ τὸ γραφικὸ ἔθιμο τῆς «*κουμπαργιάς*», ὅπως λέγεται ὁ εἰκονικὸς πλειστηριασμὸς τῶν ἱερῶν εἰκόνων τοῦ τέμπλου ἢ τοῦ τιμίου σταυροῦ τοῦ Μεγάλου Ἁγιασμοῦ ἢ τοῦ ἱεροῦ λαβάρου τῆς ἐκκλησίας.

Οἱ Ἐπίτροποι κατεβάζουν τὶς μικρὲς εἰκόνες ἀπὸ τὴν ἐπάνω σειρά τοῦ ἱεροῦ τέμπλου και τὶς δίνουν μιὰ - μιὰ στὸν παπᾶ, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὁ παπᾶς βγαίνει στὴν Ὠραία Πύλη μὲ τὴν εἰκόνα στὸ χέρι και ἀπευθύνεται στοὺς ἄντρες τοῦ ἐκκλησιάσματος:

«Ἡ ἐκκλησία προσφέρει για τὴν εἰκόνα τῆς Βάπτισης τοῦ Χριστοῦ «τόσα» κι ἀναφέρει ἓνα ὀρισμένο ποσὸ προσιτὸ στὸν καθένα. Μπορεῖ ν' ἀρχίσει και μ' ἄλλῃς στερεότυπες ἐκφράσεις, ὅπως π.χ. «ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ἐπιτροπὴ» ἢ «ἐγώ, ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ...». Ἡ ἀναφορὰ του καταλήγει πάντοτε στὴν ἐρώτηση: «Ποιὸς θέλει νὰ γένει *νοῦνος* και ποιά εἶναι ἡ προσφορά του;»

Τότε ἓνας ἀπὸ τοὺς Φώτηδες ἢ τοὺς ξενίτες ἀπαντάει:

— Ἐγώ! Δίνω «τόσα» κι ἀναφέρει τὸ δικό του ποσὸ, ποὺ εἶναι μεγαλύτερο ἀπ' ἐκεῖνο τοῦ παπᾶ.

Ἄπ' ἐδῶ και πέρα ἀρχίζει ὁ συναγωνισμὸς τῶν προσφορῶν. Πολλὲς φορές ἡ εὐγενικὴ αὐτὴ ἄμιλλα ἀποτελεῖ προνόμιο τῶν Φώτηδων, ποὺ γιορτάζουν. Ἄξιζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ ὄνομα Φώτιος εἶναι πολὺ συνηθισμένο στὸ Πωγώνι. Ὅποιος δώσει τὴ μεγαλύτερη προσφορά γίνεται «*νοῦνος*» ἢ «*κουμπάρος*». Πηγαίνει μπροστὰ στὸ σολέα, κάνει βαθειὰ μετάνοια, σταυροκοπιέται, ἀσπάζεται τὴν ἱερὴ εἰκόνα και τὸ χέρι τοῦ παπᾶ, τὴν παραλαμβάνει και ἐπιστρέφει στὸ στασίδι του κάτω ἀπὸ τὶς ἐπευφημίες και τὶς εὐχὲς τοῦ ἐκκλησιάσματος: «Ἄξιος! ... Βοήθειά σου! ... Και τοῦ χρόνου μὲ ὑγεία!...»

Μὲ τὴν ἴδια διαδικασία «χτυπιοῦνται» και οἱ ὑπόλοιπες εἰκόνες. Οἱ «*νοῦνοι*» ἢ «*κουμπάροι*» δείχνουν ἰδιαίτερη εὐαισθησία στὶς εἰκόνες, ποὺ φέρουν τὸν ὁμώνυμό τους ἅγιο. Για παράδειγμα, στὴν εἰκόνα τοῦ Τιμίου Προδρόμου συναγωνίζονται σὲ προσφορὲς οἱ Γιάννηδες, στὴν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, οἱ Βαγγέληδες, τοῦ Λαζάρου, οἱ Λάζαροι κ.ό.κ. Οἱ πιδ εὐκατάστατοι ἀνε-

βάζουν σημαντικά τις προσφορές και προκαλούν τὸ θαυμασμὸ τῶν ἄλλων. Ἐν ὄψει, ἕνας εὐκατάστατος ἀφήνει κάποιον φτωχότερο νὰ πλειοδοτήσῃ, τὸ ἐκκλησίασμα σχολιάζει τὴν τσιγκουνιά του μὲ δυσμένεια. Δὲν λείπουν, βέβαια, καὶ οἱ περήφανοι ξενίτες, οἱ ὁποῖοι γιὰ ν' ἀποδείξουν στοὺς συγχωριανοὺς τους ὅτι «*καζάντησαν*», «*χτυποῦν*» μὲ γενναῖες προσφορές. Οἱ «*κουμπάροι*» ποὺ ἔχουν μαζί τους τὰ λεφτά, τὰ ρίχνουν τὴν ἴδια ὥρα στὸ δίσκο, ποὺ περιφέρεται ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους, οἱ ὁποῖοι σημειώνουν, ὅσους δὲν τᾶχουν, γιὰ νὰ τὰ δώσουν ἀργότερα.

Στὰ περισσότερα χωριὰ ἢ «*κουμπαργιά*» περιορίζεται μονάχα στὴν εἰκόνα τῆς Ἱερᾶς Βαπτίσεως. Σὲ μερικὰ χωριὰ ἀντὶ τῶν εἰκόνων βγαίνει σὲ πλειοδοσία ὁ Τίμιος Σταυρὸς τοῦ ἁγιασμοῦ. (6) Οἱ γυναῖκες δὲν παίρνουν μέρος στὴν εἰκονική πλειοδοσία, γιὰτὶ ντρέπονται (7). Ὁ «*νοῦνος*» ἢ «*κουμπάρος*» κρατᾷ τὴν ἱερὴ εἰκόνα ἢ τὸν Τίμιο Σταυρὸ καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ Μεγάλου Ἁγιασμοῦ. Ὁ παπᾶς τοῦ δίνει νὰ κρατήσῃ τὸν Τίμιο Σταυρὸ τὴν ὥρα ποὺ περνᾷ τὸ ἐκκλησίασμα γιὰ νὰ προσκυνήσῃ. Ἐάν εἶναι γέρος, τὰ μικρὰ παιδιὰ φιλώντας τὸ σταυρὸ, τοῦ φιλοῦν καὶ τὸ χέρι. Μετὰ τὴν ἐκκλησία οἱ ἄντρες πηγαίνουν στὸ σπίτι τοῦ «*νοῦνου*», γιὰ νὰ κεραστοῦνε καὶ νὰ φᾶνε τηγανίτες. Στὸ δρόμο τραγουδοῦνε τὸ παρακάτω τραγούδι:

*«Καὶ στὸ νοῦνο θάλα πᾶμε
τηγανίτες θάλα φᾶμε.
Τηγανίτες μὲ τὸ μέλι
καὶ κρασί ἀπ' τὸ βαρέλι,
τηγανίτες μὲ τὸ μέλι
καὶ ρακὶ μὲ πικουμέζι».*

Στὰ χωριὰ τῆς Λάκκας Πωγωνίου ὁ «*νοῦνος*» ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαλέξῃ τὴν τοποθεσία τελέσεως τοῦ ἁγιασμοῦ. Πολλὲς φορές ὀλόκληρο τὸ ἐκκλησίασμα μὲ τὸν παπᾶ ντυμένο στὰ ὀλόχρυσα ἄμφια, τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ τοὺς ψαλτάδες περπατᾷ ἑκατοντάδες μέτρα πάνω στὸ χιόνι ἢ μέσα στὴ βροχή, ὥσπου νὰ φθάσῃ στὴ βρύση, στὸ «*μπουγάδι*» ἢ στὸ «*κόνισμα*», ποὺ θέλει ὁ «*νοῦνος*», δίχως νὰ διαμαρτύρεται. Ἔτσι τὸ θέλει τὸ ἔθιμο!

Στὸ σκλαβωμένο Πωγωνί καὶ στὴ Δερόπολη ἀντὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἢ τοῦ τιμίου σταυροῦ τοῦ Μ. Ἁγιασμοῦ ἔβγαζαν σὲ πλειοδοσία τὸ «*μπαργιάκι*» τῆς ἐκκλησίας. «*Μπαργιάκι*» ὀνόμαζαν ἕνα ἱερὸ λάβαρο ἀπὸ πανὶ μεταξωτὸ καὶ χρυσοστολισμένο, τὸ ὁποῖο ἔφερε στὸ κέντρο του τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἢ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἀντικαθιστοῦσε τὴν ἑλληνικὴ σημαία καὶ μετέβαλε τὴν ἱερὴ τελετὴ τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν Φώτων σὲ ἔθνικὸ ἀναβάπτισμα.

(6) Πρεσβύτερου Χρήστου Μ. Μάτσα: *Πωγωνί - Δερόπολη*, σελ. 93.

(7) Ἀγαθῆς Νοτίδου - Δρίτσου: *Ἦθη καὶ ἔθιμα παλαιότερων ἐποχῶν στὰ χωριὰ τοῦ Πωγωνίου*, σελ. 45.

Τὰ Φῶτα κάθε ἐκκλησία ὕψωνε τὸ λάβαρό της στὴν Ὠραία Πύλη ἢ ἔξω ἀπὸ τὸ ναὸ στὸν κορμὸ κάποιας ἐλιᾶς ἢ βαλανιδιάς, ποὺ ὑπῆρχε στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησίας. Μετὰ τῆ θεία λειτουργία οἱ πιστοὶ συγκεντρῶνονταν στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας, γιὰ νὰ πάρουν «*ἡγίασμα*». Ἐπιναν ἁγιασμό, ἔβρεχαν τὸ κεφάλι τους καὶ γέμιζαν ἓνα μαστραπά γιὰ τὸ «*κόνισμα*» τοῦ σπιτιοῦ, νὰ τῶχουν φάρμακο ὅλη τὴ χρονιά γιὰ βασκανίες κι ἀρρώστειες.

Μόλις ἔβγαινε τὸ «*μπαργιάκι*» ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ἀρχίζαν οἱ προσφορὲς γιὰ τὸ πάρσιμό του. Ἡ φωνὴ τοῦ *Τάλλιου* (= ντελάλη) ἀκούγονταν παντοῦ: «Ἐξήντα ὀκάδες λάδι (ἢ ὀστάρι) ἐπάησε, βοήθειά σας!» Σὲ λίγο ἔβγαιναν κι οἱ παπάδες λαμπροφορεμένοι κι ὅλοι μαζί τραβοῦσαν γιὰ τὸν πηγὴ ἢ τὸ «*σερτό*», δηλ. τὸ πηγάδι, ὅπου θὰ γίνονταν ἡ βάπτισή τοῦ σταυροῦ. Ὁ «*τάλλιος*» ξαναφώναζε: «Ἐξήντα πέντε ὀκάδες ἐπάησε· βοήθειά σας!» Ὁ συναγωνισμὸς προσφορῶν συνεχίζονταν μέχρι ὅτου δὲν ἔβγαινε κανεὶς, γιὰ ν' αὐξήσῃ τὴν προσφορά. Τότε ὁ «*τάλλιος*» ἐπανελάμβανε ἄλλες δύο φορὲς τὴν τιμὴ καὶ παρέδιδε τὸ «μπαργιάκι» στὸν τελευταῖο πλειοδότη μὲ τὴν εὐχή: «βοήθειά σου, κουμπάρε!». Ταυτόχρονα τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου ξεσποῦσε σὲ ἐπευφημίες καὶ εὐχές (8).

Τὸ ἔθιμο τῆς «κουμπαργιάς» ἐξασφαλίζει πόρους γιὰ τὴ συντήρησή τῆς ἐκκλησίας. Θυμίζει τὶς «χορηγίες» τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ πλουσιότεροι προσέφεραν γιὰ τὰ κοινὰ καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς πολιτείας. Δυστυχῶς, ὅμως, τὰ μεταπολεμικὰ χρόνια τὸ χρήσιμο καὶ γραφικὸ τοῦτο ἔθιμο ξέφτισε ἢ ξεχάστηκε ἐντελῶς.

Στὸ βιβλίο του «Πωγῶνι - Δερόπολη» ὁ πρεσβύτερος Χρῆστος Μ. Μήτσης, ἀπὸ τὴν Ἀρίνιστα (Κτίσματα) Πωγωνίου γράφει σχετικά:

«... Γιὰ τὶς εἰκόνες τῶν ἁγίων ὁ καθένας ἔταξε ἢ ἔδινε ἓνα ποσὸ χρημάτων. Ὁ ἄλλος τὸ ἀνέβαζε κ.ο.κ. Στὸ τέλος τῆς προσφορᾶς τῶν χρημάτων γίνονταν ὁ ἁγιασμός. Ἦταν ἓνα παλιὸ ἔθιμο κι αὐτό, ὥστε οἱ Χριστιανοὶ ἔδειχναν τὴν πίστη τους, ἀλλὰ καὶ ὁ ναὸς μάζευε χρήματα γιὰ τὶς ἀνάγκες του.

Μὲ τὶς ὑποδείξεις τοῦ Δεσπότη μας ἄλλαξε ἡ μέθοδος αὐτὴ καὶ γίνεται σιωπηρῶς τὸ ἐξῆς: Τὰ χρήματα, ποὺ διαθέτει ὁ καθένας γιὰ κάθε ἅγιο, τὰ βάζει σ' ἓνα φάκελλο καὶ τὸ δίνει στὸν ἐκκλησιαστικὸ ταμῖα, χωρὶς νὰ ξέρει κανεὶς πόσο ποσὸ χρημάτων ἔχει βάλει, παρὰ μόνον ὁ ἴδιος καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ, ὅταν βέβαια ἀνοίξει τὸ φάκελλο ...» (9).

Τὸ παμπάλαιο καὶ γραφικότερο ἔθιμο τῆς «κουμπαργιάς», ποὺ ἔχει ἔντονο θρησκευτικὸ καὶ ἔθνικὸ χαρακτήρα, καὶ ἀναβλύζει μέσα ἀπὸ τὴν ἔθνική μας συνείδηση, θεωρήθηκε ἀπλὴ πράξη ἐλεημοσύνης!... Ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς συνέδραμε τὸν ὀδοστρωτῆρα τῆς σύγχρονης ἐξέλιξης καὶ τοῦ μοντερνισμοῦ.

(8) Δ.Β. Οἰκονομίδης: *Ἀπὸ τὴν Βορειοηπειρωτικὴν Λαογραφίαν*, σελ. 85. Νικολάου Κ. Παπαδόπουλου: *Δροπολίτικα*, σειρά Α', σελ. 104 - 105.

(9) Πρεσβυτέρου Χρήστου Μ. Μάτσα: *Πωγῶνι - Δερόπολη*, σελ. 93.

4. Ὁ ἀγίασμός τῶν ἀμπελιῶν

Καταγράφω τὸ γραφικότατο ἔθιμο τοῦ ἀγίασμοῦ τῶν ἀμπελιῶν, ὅπως μοῦ τὸ ἀφηγήθηκε ἡ μάνα μου:

«Τὰ Φῶτα παίνομε **πουρνὸ** στὴν ἐκκλησία, ὁλότελα νηστικοί, γιὰ νὰ πιοῦμε **ἡγίασμα**. Ὅσο ἡγίασμα **ἴπομ' κε** ἀπὸ πέρ' σου τὸ χύνουμε σὲ μέρος ἀπάτητο ἀπ' ἀνθρώπους κι ἀπὸ ζῶγα ἢ τὸ παίνομε τοῦ παπᾶ νὰ τ' ἀδειάσει στὸ χωνευτήρι μὲς στὸν **Ἄγιο-Δῆμο**. Παίρομε ἡγίασμα ἴπο τὸν παπᾶ καὶ τὸ πίνουμε. Βρέχουμε λίγο τὴ **μπάλλα** καὶ τὰ μαλλιά μας. Γιομίζουμε μιὰ **γαράφα** μὲ καινούργιο ἡγίασμα καὶ τὴ φυλάμε στὸ **κόνισμα** τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ ξεματιάσουμε τ' ἀνθρώπους καὶ νὰ ποτίζουμε τα ζῶγα, ποὺ ἀρρωσταίνουν. Τὴν ὥρα ποὺ διαβάζει ὁ παπᾶς μουσκεύουμε **σάλιμα** καὶ πλέκομε σταυρούς γιὰ τὰ κλήματα καὶ τὰ **ἀπώρατα**. Γυρίζοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ἀγιάζουμε σπίτια, πόρτες, **κατώγια** καὶ μαντριά. Τὰ ραντίζουμε μ' ἓνα κλωνι βασιλικὸ δεμένο σ' ἓνα σταυρὸ ἀπὸ σάλιμα. Κρατώντας μιὰ κανάτα, ἓνα **μπραγκάτσι** γιομάτο ἡγίασμα πᾶμε καὶ ραντίζουμε τ' ἀμπέλια. Δένουμε σταυρούς ἀπὸ σάλιμα στὰ κλήματα καὶ στὰ ἀπώρατα γιὰ νὰ καρπίσουν καὶ λέμε τὴν εὐχή: «ὅπως τρέχει τὸ νερό, ἔτσι νὰ τρέχει καὶ τὸ **βιό**». Ὑστερα γιομίζουμε ἓνα **κούτσ' κο** μπουκάλι μὲ ἡγίασμα καὶ τὸ φάβομε στὴ **ρίζα** ἀπ' ἓνα κλῆμα λέγοντας: «**κάθε κλῆμα καὶ καλάθα!**» Τὸ ἡγίασμα **μείσκει** ἐκεῖ θαμένο ὡς τ' ἄλλα τὰ Φῶτα, ὁπότε τοῦ βάνουμε καινούργιο...». (ἀφήγηση Χαρίκλειας Δ. Μήτση, 78 ἐτῶν, Κρυονέρι Πωγωνίου)

5. Ἡ «φιλιὰ» (10)

Στὴ Βῆσσανη Πωγωνίου τὸ βράδυ τῶν Θεοφανείων παρακάθονταν σὲ κοινὸ δεῖπνο, ποὺ τὸ λέγανε «**Φιλιὰ**», ὅλοι οἱ ἄντρες τοῦ χωριοῦ. Τὸ δεῖπνο σερβίρονταν ἀπὸ ἐθελοντές νέους, τοὺς «**περέτες τῆς φιλιᾶς**». Στὸ τέλος τοῦ δεῖπνου συγκεντρώνονταν ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους τῆς ἐκκλησίας οἱ εἰσφορὲς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πάρει μέρος στὴν πλειοδοσία τῶν ἱερῶν εἰκόνων κατὰ τὸν ἀγίασμό τῶν Φώτων. Μετὰ τὸ δεῖπνο ἀκολουθοῦσε τρικουβερτο ὀλονύκτιο γλέντι. Τὰ ἔσοδα τῆς ἐκδήλωσης προορίζονταν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο γιὰ τὴ συντήρηση τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὴ λειτουργία τῶν σχολείων. Παμπάλαιο ἔθιμο, ποὺ διατήρησε τὸ ἐθνικὸ φρόνημα καὶ καλλιέργησε τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐνότητα στὰ σκοτεινὰ καὶ μαρτυρικὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς (11)

(10) φιλιὰ: ἀπὸ τὸ ρῆμα «**φιλιεύω**» = φιλεῶ, παραθέτω δεῖπνο σὲ γαμήλια ἑορταστικὴ ἢ φιλικὴ ἐκδήλωση. Φιλιὰ ὀνομάζεται στὸ Πωγώνι καὶ τὸ φιλικὸ δεῖπνο, ποὺ παραθέτουν στὰ νιόγαμπρα οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς.

(11) Σπύρου Στούπη: *Πωγωνησιακὰ καὶ Βησσανιώτικα*, Τόμος Β', σελ. 193.

Ἔθιμα, συνήθειες καὶ προλήψεις τῶν Θεοφανείων

Τὰ Φῶτα δὲν πρέπει νὰ καταριέται κανεὶς, γιὰτὶ ἂν τύχουν τὰ οὐράνια ἀνοιχτά, πιάνει ἡ κατάρα.

Τὸ βράδυ τῶν Θεοφανείων πρέπει ν' ἀδειάσουν ὅλα τὰ δοχεῖα «βαλέρες», «ντρεβενίτσες», «μαστραπάδες» κ.ἄ. Ἐνήμερα τῶν Φώτων τὸ νερὸ εἶναι «ἡγισμα» καὶ δὲν πρέπει ν' ἀπομείνει γιὰ τὴν ἄλλη μέρα. Ἐὰν τύχει καὶ μείνει κάπου, πρέπει νὰ τὸ χύσουν σὲ ποτάμι, «σερτό» ἢ σὲ μέρος «ἀπάτητο ἀπὸ ζῶγα κι ἀνθρώπους».

Τὰ βροχερὰ καὶ χιονισμένα Φῶτα προμηνύουν πλούσια σοδειά. Σχετικὴ εἶναι καὶ ἡ παροιμία: «Φῶτα βρεγμένα, ἀμπάργια γιομισμένα».

Μόλις πέφτει ὁ σταυρὸς στὰ νερά, «οἱ τζερτζεβούληδες γίνονται καῖπι»!...

(συνεχίζεται)

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Μαρίας Μιχαήλ - Δέδε

ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΟΥΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΣ

Ἡ σχέση τῆς Προσωκρατικῆς Φιλοσοφίας καὶ τοῦ Ἑντεχνου Λόγου, εἶναι ἄμεση καὶ ἀναμφισβήτηση. Διότι, ἡ Φιλοσοφία πῆγασε ἀπὸ τὴν Ποίηση ἢ ὁποία προηγήθηκε κι ἔδωσε γεννεσιουργικὲς συνθήκες σὲ περισσότερο ἐξελιγμένες μορφὲς σκέψης μὲ τὸ χρόνο καὶ τὴν λύτρωση τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὰ δεσμὰ πού τοῦ εἶχαν ἐπιβάλλει τὰ πλέγματα γενικωτέρων ἀντιλήψεων πού ἐξελήφθησαν σὰν ἀρχὲς καὶ δόγματα.

Τὸ γεγονός πὼς ὄχι μόνον διατύπωσαν τὶς σκέψεις τους καὶ τὶς παρατηρήσεις τους, σημαντικώτατοι προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι, ὅπως ὁ Ξενοφάνης, ὁ Παρμενίδης ὁ Ἐμπεδοκλῆς μὲ στίχο, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι σὰν πρωτοφιλόσοφος μορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἓνας πολὺ μεγάλος ποιητὴς πού ἔχει ἀπελευθερωθῆ ἀπὸ τὸν παραδοσιακὸ τρόπο σκέψης, ἀμφισβητῆσει τὰ παραδεγμένα καὶ ἀπορίπτοντας «τὰ ψέμματα» νὰ πει ἐκεῖνο πού νομίζει ἀλήθεια, εἶναι πάρα πολὺ χαρακτηριστικό. Ὁ ποιητὴς αὐτός, εἶναι ὁ Ἡσιόδος, ὁ ὁποῖος ὅμως ἂν καὶ νίκησε στὴ συνείδηση τοῦ σκεπτόμενου ἀνθρώπου τὸν Ὅμηρο, γιὰ τὴν εἰρηνικὴ του στάση ἀπέναντι στὸν ἄνθρωπο ὡστόσο δὲν ἀπέριψε τὸν στίχο, τὸν ἔμμετρο λόγο. Αἰτία, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀπλῶς καὶ ἐδῶ μόνον ὁ παραδοσιακὸς τρόπος ἔκφρασης, ἀλλὰ λογικὰ θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη, διαφορετικὴ αἴσθηση ἐσωτερικῆς σχέσης στίχους φιλοσοφίας, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔξαρση τοῦ πνεύματος. Μία πνευματικὴ εὐφορία μία γενετικὴ ρώμη τῆς σκέψης γενικώτερα, πού μὲ τὴ δύναμη τοῦ ρυθμοῦ, ὡθεὶ στὴν ἀναζήτηση τῶν συμμετριῶν, τῶν ἀναλόγων σχέσεων, ἐκεῖνου πού ὀνομάζεται ἁρμονία ἀλλὰ κι ἐκεῖνου πού αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος σὰν Ἄ ρ μ ο ν ἰ α κυρίως. Ἔτσι, ἐσωτερικὴ σχέση καὶ ἐξωτερικευσή της μὲ τὸν λόγο, βρίσκονται σὲ ἄμεση σύνδεση. Ἀπὸ ἐκεῖ πρέπει νὰ πηγάζει καὶ τὸ βαθὺ ἐνδιαφέρον τῶν πρώτων φιλοσόφων ἀλλὰ καὶ τῶν ὑστεροτέρων γιὰ τὴν ποιήση, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ πόσο θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ πῆρα θέση ἀπέναντί της, ὅταν ἦλθε ἡ ἀπελευθέρωση, ἀπὸ τὶς αὐστηρὰ ἐπιβλητικὲς ἀπαγορεύσεις τοῦ ἑξαμέτρου, καὶ χωρὶς πλέον οὐσιαστικὸς περιορισμούς, μποροῦν νὰ διανοοῦνται καὶ νὰ διατυπώνουν λεκτικὰ τὰ ὅποια φιλοσοφήματά τους. Ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς -φιλόσοφος, ὁ Ἡσιόδος, λέει πὼς οἱ Μοῦσες, ξέρουν νὰ λένε καὶ ψέματα καὶ ἀλήθειες. Τὶς ἐπικαλεῖται νὰ ποῦν τὴν ἀλήθεια. Ἀποριπτικὸς γιὰ ἐπικούς καὶ λυρικούς ὁ Ἡράκλειτος καὶ ἀπερίφραστη δήλωση ἀπὸ τὸν Ἐμπεδοκλῆ πὼς εἶναι ποιητὴς. Φυσικὸς φιλόσοφος ὁ Δημόκριτος, δὲν κρύβει καθόλου τὸν θαυμασμό του γιὰ τοὺς ποιητὲς. Ἀκόμη καὶ τὸν Ὅμηρο πού βρίσκεται στὴ μυθικὴ σκέψη ἐνταγμένος, θαυμάζει κι αὐτὸν πραγματικὰ. Ὁ ποιητὴς ὅμως ὅσα κι ἂν

γράφει με ένθεο μένος και ιερή εμπνευστη είναι σίγουρα μορφα... Ὁ Ὀμηρος πού τοῦ ἔλαχε θεία φύση, ἔχει χτίσει ἕναν κόσμον μέ τάξη μέ κάθε εἶδους στίχους (18, 21) λέει ὁ Ἀβδηρίτης.

Εἶναι φυσικό, ὁ λόγος ἐδῶ στή γενικώτερη *γλωσσική του ἔννοια* κι ὄχι μόνον σάν ἐπιλογή λέξεων ἀλλά καί *σάν σχήματα*, νά διαδραματίζει στά ἐκφραστικά μέσα, τὸ μέρος, πού ἔχει τὴν μεγαλύτερη σπουδαιότητα καί εἶναι ἐπίσης φυσικό, μέ τὴ σχέση Ποίησης καί Φιλοσοφίας καί νά προσδιορίζεται, ἕως ἕνα σημεῖο, ἀπριοριστικά, θά ἔλεγε κανεῖς. Ἔτσι, πάντως εἶναι προσεγμένος, εἶναι ἐντεχνος βασικά. Κι ὄχι μόνον στήν ποιητικὴ του μορφή. Τὸ ἴδιο συμβαίνει μέ τὸν πεζό. Εἶναι γνωστὸ πόσο θαυμάζεται ἀλλὰ καί πόσο μαζί προβληματίζει γενικώτερα ὁ ἱερόπρεπος καί αἰνιγματικὸς λόγος τοῦ Ἡρακλείτου. Πολλὰς σκέψεις γίνονται γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖο, μέ ἀπώτερο στόχο νά ἀποσαφηνιστοῦν οὐσιαστικά πράγματα τῆς φιλοσοφίας του καί τῆς προσωπικότητάς του, γιατί φαίνεται πὼς ἐκ τῶν προτέρων εἶναι ἐπιμελῶς διαλεγμένους.

Τὸ εἰδικώτερο θέμα βέβαια ἐδῶ, τουλάχιστον ὅπως προσωπικά τὸ ἐξετάζω, εἶναι ἡ σχέση σὲ μιὰ γενικὴ καί χαλαρὴ ἔννοια, τοῦ λόγου καί τῆς εἰκόνας. Περιορίζομαι στά στενὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς σχέσεως γιὰ νά γίνουν συγκρίσεις ποσοτικές ἀλλὰ καί ποιοτικές, προτιμήσεις καί ἀκόμη καί κάποιες διαγνώσεις ἐμμέσων χρησιμοποιήσεων τῆς εἰκόνας σάν σχήματος λόγου ἀλλὰ καί γενικώτερα ἐπιδράσεων τῆς εἰκόνας τοῦ ὄρατοῦ καί συγκεκριμένου, τοῦ ἀντικειμένου σάν ὄρατῆς πραγματικότητας, πού ἔχει στὸν λόγο μέ τὴν γλωσσικὴ ἔννοια καί ἴσως καί λίγο παραπέρα, στήν ἴδια τὴν σκέψη. Μὲ ἄλλα λόγια, γιὰ νά γίνω σαφέστερη στὸ τελευταῖο αὐτὸ σημεῖο: Ὑπάρχει μιὰ εἰκόνα, περιγραφικὴ καί καθαρὰ λεκτικὴ βέβαια στὸν Παρμενίδη: *Τ' ἄλογα πού ἔσερναν ὄσο τὸ ἐπιθυμοῦσαν μέ προβοδοῦσανε καθὼς στὸν πολυζάκουστο τὸ δρόμο/οἱ θεὲς μ' ὄδηγαγαν, πού ψηλότερα φέρνει τὸ γνώστη ἀπ' ὄλες /τὶς πόλεις γιατί ἐκεῖ τ' ἄλογα τὰ πολὺγνωμα μέ φέρνουν/πετώντας τ' ἀμάξι, κι οἱ κόρες μου ἔδειχναν τὸ δρόμο/ καί τ' ἀξόνι μέ τοὺς τροχοὺς σπιθοβολώντας σφυρίζει γιατί κι ἀπ' τὶς δυὸ πλευρὲς οἱ δίνες τῶν δύο κύκλων / τὸ βιάζαν, καθὼς γοργὰ τὸ προβοδοῦσαν/ οἱ κόρες τοῦ Ἥλιου ἀφήνοντας τῆς Νύχτας τὰ παλάτια / στὸ φῶς, ἀπ' τὸ κεφάλι βγάζοντας τὰ πέπλα μέ τὰ χέρια.*

Πλούσια ἡ εἰκόνα αὐτὴ τοῦ ἀμαξιοῦ πού ὀδηγεῖ στά παλάτια τῆς Δίκλης τελικά, εἶναι γεμάτη ἔξαρση. Ἡ ἴδια ὅμως ἡ εἰκόνα ὄσα τὴν συνθέτουν, ἐκφράζει καί τὰ στοιχεῖα τῆς ἔξαρσης αὐτῆς. Μὲ τὴν πραγματικότητα πού ἔχει ἕνα ἀμάξι γρήγορο κι ὁμορφο κ.λπ., γίνεται μέ τρόπο κατανοητὸ ἢ προσέγγιση σὲ ἕνα ἄλλο πεδίο ὑπερβατῆς γνώσης, σὲ μιὰ συνομιλία τοῦ ποιητῆ φιλοσόφου μέ τὴν Ἰδια τῆ Θεᾶ πού θὰ τὸν ἀποκαλέσει «σύντροφο τῶ ἀθανάτων ἠνιόχων» κι ἀπὸ ἐκεῖ, ἄξι νά μάθει ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς, τὴν Ἀλήθεια. Εἶναι ἡ *μετάπλαση σὲ ἐξοχο μεσοπνευματικῆς ἀνάτασης*, ἕνα πέρασμα σὲ ἄλλη καί ἀνώτερη σφαῖρα, ἐκείνη τοῦ πνεύματος ὅπου βρίσκεται ἡ Ἀλήθεια. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἰκανότητα τοῦ Ποιητῆ - Φιλοσόφου αὐτῆ, νά ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ ὄρατό, τὸ συγκεκριμένο, τὴν ὀπτικὴ εἰκόνα καί νά μεταφέρεται στήν οὐράνια τὴν καθαρὰ νοητικὴ ἔκταση.

Μὲ κάποιο παρόμοιο ἢ πάντως ἀρκετὰ συγγενικὸ τρόπο, διανοεῖται καί ὁ Σήνων θὰ μπορούσε ἴσως νά πεῖ κανεῖς, μέ κάποιες βέβαια ἐπιφυλάξεις, ἀφοῦ τὸ

περίφημο κι αίνιγματικό βέλος που μένει ακίνητο ενώ τρέχει, είναι πάλι μία εικόνα, αυτή του βέλους που αποτελεί το αντικείμενο που αναφέρεται για να αναπτύξει τη θεωρία του. Πάντως έδω όλα είναι κάπως αίνιγματικά.

Ο Δημόκριτος, είναι εντυπωσιασμένος από τα *είδωλα*. Εικόνες τις όποιες δεν βλέπει μόνον με τα μάτια αλλά και με κάποια άλλη αίσθηση, εκείνη που πάντα δείχνει την παρουσία της αλλά και που ποτέ δεν διευκρινίστηκε ή προέλευση και ή αποστολή της, και γι' αυτό, ξεπερνά συχνά τα όρια της συμβατικής ανθρώπινης ζωής, με τις συνηθισμένες γήινες ανάγκες. Είναι ακόμα εξαιρετικά ευαίσθητος στο στίχο, και φέρεται να έχει γράψει για την Ποίηση ειδικά. Ωστόσο, στο λόγο του, δεν έχει καθόλου εικόνες ούτε και γράφει σε στίχο. Προφανώς αυτό είναι μία έκφραση εκείνου που πιστεύει και διατυπώνει λεκτικά: *Υπάρχει ποίηση που δεν είναι μαινομένη*. Έχει έτσι μία έσωτερική καθαρά διάσταση ο λόγος του, που διαφαίνεται κάτω από τη νηφαλιότητα των εκφράσεών του. Καί, δεν έχει εικόνες παραμοιώσεις και παραβολές, όσο κι αν ή *παρατήρηση*, πράγμα που σημαίνει ή δραση από όπου ξεκινά και ή εικόνα, του είναι πολύ οικεία πράγματα. Από την άποψη αυτή, βρίσκεται στον αντίποδα με τον Παρμενίδη αλλά και τον Έμπεδοκλή, τον φιλόσοφο-μάντη-ποιητή που στο σύνθετο αυτό παραλήρημά του, ζητά από τη Μούσα την «πολυμνήστη λευκόλενο» «καλοδήγητο» ἄρμα για να τον πάει κοντά της και ν' ακούσει την αλήθεια. Κι έδω, στον Άκραγαντίνο θα πρέπει να σταθούμε μιλώντας για λόγο και εικόνα σε ένα σημείο σχετικό: Εκείνο των αισθήσεων σαν γνωσιολογικού μέσου, οργάνου γνώσης.

Ποιητής με έσωτερικές διαστάσεις που φτάνουν στη μαντεία, 66 παράρτημα και πνευματικές, νοητικές εξάρσεις, δεν εμπιστεύεται την ακοή, την δραση αλλά και τη γλώσσα, τον ίδιο το λόγο. *Η αίσθηση*, το νιώσιμο, είναι επάνω από όλα και το μόνο που μπορεί να διδάξει την Αλήθεια. Ούτε ο άπλως λόγος, ούτε ή εικόνα κάθε είδους, εκείνη που πλάθεται και δίνεται με λόγια αλλά και εκείνη που συλλαμβάνει ή δραση, έχουν απόλυτη αξία για τη Γνώση: *«Με κάθε τώρα τρόπο, κοιτά, πώς φαντάζει το καθένα / και μη δίνεις πίστη περισσότερη στην όψη από την ακοή/ούτε στα εντυπωσιακά ακούσματα πέρα από τις εξηγήσεις της γλώσσας / ούτε ν' αποδιώχνεις εκείνο που πιστεύουν άλλοι κι ανοίγουν / δρόμο στη σκέψη, αλλά νόησει, τι φανερώνει το καθένα»*. Πλούσιος ο λόγος του, ή γλώσσα του αξία να μιλήσει για τον «τοξευτή» τον "Ήλιο και την «ίλιάρωφωτη Σελήνη», όμως ή εικόνα του βγαίνει έμμεσα από το επίθετο που συνοδεύει το ουσιαστικό πλούσιο και πολύ δμορφο, πάντως όπως π.χ. και με το τοξευτής και ύλιάρωφωτη που αναφέρθηκαν.

Ο Ήρακλειτος, έχει χαρακτηριστή σαν «σκοτεινός» φιλόσοφος από τους αιώνες. Ίσως δίκαια, ίσως όχι. Ο λόγος του όμως γενικά, έχει μία επιβλητικότητα, μία γοητεία που μεταφέρει τον τρίτο σε κάποιες εκτάσεις ψυχικές και πνευματικές, στά ένδοτερα και στά ανώτερα, ακόμη κι αν δεν κατονοεί το νόημα των λέξεών του ή ακριβέστερα το εκφραζόμενο με τις λέξεις αυτές. Είναι χαρακτηριστικό, εκείνο το οποίο είπε ο Σωκράτης: «Όσα κατάλαβα είναι ώραϊα. Άλλά και εκείνα που δεν κατάλαβα είναι ώραϊα. Χρειάζεται να είναι κανείς Δήλιος κολυμβητής για να τον καταλάβει». Δεν υπάρχει καλύτερη έκφραση ά-

πὸ αὐτὴν γιὰ τὸν Ἡράκλειτο καὶ τὸν αἰνιγματικὸ ἄλλα πανέμορφο λόγο του.

Θὰ πρέπει νὰ εἰκάσουμε πὼς ὁ ἴδιος ὁ Ἐφέσιος, εἶχε γνώση τῶν δυσκολιῶν νὰ διατυπωθοῦν τὰ νοήματά του, καὶ πὼς διαπίστωνε καὶ τὴν ἀδυναμία τῆς γλώσσας νὰ δώσει τὰ νοήματα αὐτά. Ἐλείπουν τὰ σημαντικά, τὰ σημαντικὰ πὸ ὄλο καὶ περισσότερο συνειδητοποιεῖται πὼς λείπουν καὶ ἀπὸ τὸν σημερινὸ γλωσσικὸ πλοῦτο σὲ διεθνή κλίμακα. Καὶ ἴσως αὐτὸ νὰ εἶναι μία ἀπὸ τὶς αἰτίες πὸ τελικὰ ὁ λόγος του χαρακτηρίζεται ἀνεπιφύλακτα ἀπὸ μιὰ μεριά καὶ σὰν παραβολικὸς. Ἡ εἰκόνα, σὲ περισσότερες ἀπὸ μιὰ μορφή της, χρησιμοποιεῖται πλούσια ἀπὸ τὸν «Σκοτεινὸ» Φιλόσοφο, μὲ πασιδηλο σκοπὸ νὰ διευκρινιστῇ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο, νὰ ἀπλοποιηθῇ καὶ νὰ γίνῃ καταληπτὸ, τὸ ἐκφραζόμενο νόημα. Ἡ περιγραφή τοῦ ἀντικειμένου καὶ ἡ χρησιμοποίησή του στὴν πρώτη του, τὴν ὀπτική του μορφή εἶναι συχνή.

1. Ὁ δρομὸς πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ πρὸς τὰ κάτω, εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς (60).

2. Ἡ περιστροφή τοῦ κοιλία στὸ γναφεῖο εἶναι μία καὶ ἡ ἴδια καὶ ἡ εὐθεία καὶ ἡ καμπύλη (59).

3. Ὁ ἄντρας ὅταν μεθάει σέρνεται ἀπὸ παιδί, τρικλίζοντας, χωρὶς νὰ ξέρει πὸ πηγαίνει (117).

Συχνὴ εἶναι ἡ εἰκόνα ἑνὸς ποταμοῦ ἐπίσης κι ἀκόμα

4. Ὁ κόσμος ὁ πιὸ ὁμορφος εἶναι ἕνας σωρὸς ἀπορίματα χυμένα στὴν τύχη (124). Τὸ στοιχεῖο τῆς παραβολῆς καὶ τῆς παρομοίωσης εἶναι ἐμφανές, καὶ τὰ ἀποσπάσματα αὐτὰ ἀναφέρθηκαν καὶ τὸ ἀντικείμενο παρουσιάζεται ὀπτικά γιὰ νὰ περάσει ἀπὸ τὸ σχῆμα στὸ νόημα. Ὑπάρχει ὁμοίως καὶ τὸ ἀπ. 51 τῆς «παλίντροπης ἁρμονίας» τῆς συμφερομένης, τοῦ τόξου καὶ τῆς λύρας ἐπίσης. Καὶ αὐτὸ τὸ πολὺ σημαντικό ἀπόσπασμα, τὸ χρησιμοποιεῖ ὁ LACA ψυχαναλύοντας τὸ Συμπόσιο τοῦ Πλάτωνος σὲ ἕνα κείμενο σημειῖο, ἐπισημαίνοντας πόσο ἐπιτυχῆς εἶναι σὰν εἰκόνα δοσμένη φυσικὴ ἀνθρώπινη λειτουργία. Μία προέκταση μὲ ἄλλα λόγια τοῦ νοήματος διὰ εἰκόνας, ἐξαιρετῆ.

Σὲ ἄλλες περιπτώσεις ἡ εἰκόνα εἶναι περισσότερο παραβολικῆ: α) Οἱ Γιατροὶ πὸ κὸβουν καὶ καίνε παντοῦ (58). Κι ἐπεξηγεῖται πὼς αὐτὸ πρέπει νὰ μὴν ἀφήνει νὰ πληρώνονται οἱ Γιατροὶ γιατί κάνουν τὸν ἄρρωστο νὰ πονᾷ, σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τῶν πολλῶν κι εἶναι λάθος. Ἀκόμη ἡ εἰκόνα παραλληλίζεται μὲ τὸ σύγχρονο «κὸβει καὶ ράβει» ἀπὸ μελετητὲς του.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς ὁ Ἡράκλειτος μίλησε μὲ ἐπιμονὴ καὶ γιὰ τὸ γνωσιολογικὸ ὄργανο τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἐξαιρετῆ ἡ ὄραση σὰν τέτοιο, ἐκεῖνο δηλαδὴ πὸ δίνει τὴν εἰκόνα. Βεβαίως ἂν ἡ ἀναφορὰ στὴν ἰκανότητα τῶν αἰσθήσεων νὰ συλλαμβάνουν τὴν ἀλήθεια πρέπει νὰ σχετισθῇ μὲ τὸ κατὰ πόσο καὶ χρησιμοποιεῖται ἡ ὅποια εἰκόνα στὸ λόγο, μπορεῖ νὰ εἶναι περισσότερο συζητήσιμο, ἀφοῦ δὲν ἔχουμε τὸ σύνολο τῶν ὄρων εἶπαν οἱ Προσωκρατικοὶ γιὰ νὰ ἀξιολογήσουμε τὴ σημασία τους σὲ εὐρύτερη κλίμακα λεκτικῶν διατυπώσεων. Ὡστόσο, εἰδικὰ γιὰ τὸν Ἡράκλειτο, μᾶλλον πρέπει νὰ δεχτοῦμε βέβαιη αὐτὴ τὴ σχέση καὶ πὼς δὲν πρόκειται γιὰ κάτι συμπτωματικὸ καὶ ἀσύνδετο μὲ τὴ σκέψη του. Τὴν παρατήρηση θὰ πρέπει νὰ τὴν εἶχε βασικὸ στοιχεῖο στὴν διαμόρφωση σκέψης καὶ φυσικὰ τὸν πρῶτο λόγο ἔχει ἡ ὄραση.

1. "Όσα βλέπει, κανείς, ακούει, μαθαίνει, αυτά προτιμῶ (55). 2. Τὰ μάτια εἶναι πιστώτεροι μάρτυρες ἀπὸ τ' αὐτιά (101 α) κ.λ.

Δεν μένει ὁμως στὴν δύναμη τῆς ἀπλῆς αἰσθήσεως. Τὸ ἀπόλυτο τῆς αἴρεται ἀπὸ τὴν ἠθικὴ τύφλωση: Τὰ μάτια εἶναι κακοὶ μάρτυρες στοὺς ἀνθρώπους μὲ τις βάρβαρες ψυχές, καὶ ἡ ὄραση ψεύδεται (107).

"Ὅπως κι ἂν εἶναι μιὰ εἰκόνα τοῦ παιδιοῦ ποῦ «παίζει πεσσοῦς» (52) ἢ τοῦ ποταμοῦ ποῦ τὰ νερά του αἰετοῦ, σκίζονται, σκορποῦν καὶ ξαναμαζεύονται (91) ζυγώνουν καὶ ξεμακραίνουν καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μπεῖ δυὸ φορὲς στὸν ἴδιο ποταμὸ», εἶναι μιὰ ἐξοχὴ εἰκόνα τὴν ὁποία ἐνέπνευσε μάλλον στὸν Πλάτωνα παρὰ εἶπε ὁ ἴδιος. Ἄλλὰ καὶ ἔτσι ἔχει τὴν μεγάλη τῆς ἀξία, τὴ δύναμὴ τῆς καὶ εἶναι ἓνα δεῖγμα πόσο ἐπιβλητικὸς καὶ συγκλονιστικὸς εἶναι ὁ περιεκτικὸς τοῦ λόγος καὶ ἡ εἰκόνα του.

Τὸ θέμα φυσικὰ Λόγος καὶ Εἰκόνα στοὺς Προσωκρατικούς, δὲν ἐξαντλεῖται ἐδῶ καὶ ἔπρεπε περισσότερο νὰ ἀναλυθοῦν. Θὰ πέραγε ὁμως τότε καὶ σὲ ἄλλα ἐπίπεδα ἢ μᾶλλον σὲ ἄλλους εἰδικούς χώρους μελέτης. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἔγινε προσπάθεια νὰ ἐπισημανθῇ ἐδῶ, ἔχει περισσότερο λογοτεχνικὴ ἀποτίμηση. Ὅχι μόνον ἡ σκέψη ἔχει τις ρίζες τῆς στὴν Προσωκρατικὴ Φιλοσοφία, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος γραφῆς, ἐπίσης ὑποδεικνύεται ἀπὸ τὸν Προσωκρατικὸ Λόγο μὲ τις εἰκόνες, τις παραβολές καὶ τοὺς παραλληλισμούς. Κάτι ποῦ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ δεχτοῦμε πὼς ὀλόκληρος ὁ Λόγος, καὶ στὴν νοητικὴ καὶ τὴν γλωσσικὴ τους ἔννοια ἔχει φτάσει ἕως τὴν σημερινὴ Λογοτεχνία. Μὲ τοὺς Προσωκρατικούς ἐπίσης, ὅπως στὰ λεγόμενα ἀπὸ τὸν ποιητὴ-μάντη, τὸν Ἐμπεδοκλῆ ἀλλὰ καὶ τὸν Δημόκριτο μὲ τὸν «γαλῆνιο» λόγο καὶ τὴ μὴ «μαινομένη ποίηση» φτάνουμε στὶς ρίζες τῶν σημερινῶν τάσεων τῶν ἀντιθετικῶν υἱοθετήσεων, τρόπον γραφῆς καὶ ἐκφράσεως τῶν ποιητικῶν παρορμήσεων καὶ τῶν βιωμάτων ἀκόμη.

Πολὺ περισσότερο ἂν αὐτὰ τὰ παραβάλλουμε μὲ τὸν Ὅμηρικὸ στίχο, τὸν στίχο τοῦ ἑξαμέτρου καὶ τῶν ὄσων ὑπάρχουν καὶ δηλώνονται μὲ αὐτὸν ὅπως ἔγινε κάποια νύξη ἐδῶ καὶ ὅπως ἔχει εὐρύτερα ἐκτεθῆ σὲ προηγούμενη ἐργασία μου (ἐπίσης παρουσιασμένη στὴν Ἑθνικὴ Ἑταιρία Λογοτεχνῶν καὶ ἀκόμη δημοσιευμένη στὴν Παγκόσμια Συνεργασία ἀρ. τεύχους 18). Καὶ τελικὰ μὲ ἀπὸ μιὰ θεωρούμεγα δλα αὐτά, μποροῦμε νὰ φτάσουμε στὴ ρίζα τῶν σχέσεων Ποίηση-Πεζοῦ-Φιλοσοφίας, μὲ τὸ συνεκτικὸ κρίκο τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ μὴ ρυθμικοῦ καὶ νὰ κατανοήσουμε τις πηγές τῆς ἔμπνευσης, τῆς ἑξαρσης τοῦ πνεύματος ποῦ δημιουργεῖ τὸ φιλοσόφημα καὶ τὸ ποίημα καὶ σὲ ἐπέκταση κάθε κείμενο «ἐμπνευσμένο».

Γιὰ τὰ τελευταῖα ὁμως αὐτὰ θὰ χρειαστῇ μιὰ ἀκόμη ἀναλυτικώτερη ἀναφορά.

Πηγαίνοντας ἀκόμη στὸν Ἡσίοδο καὶ στοὺς ἄλλους τοὺς καθαρότερα φιλοσόφους-ποιητές, θὰ συνειδητοποιήσει ὁ σημερινὸς ποιητὴς τὴν ἱστορικὴ του διάθεση νὰ φιλοσοφεῖ μὲ τὸν στίχο του καὶ νὰ μὴν τραγουδάει ἀπλῶς ἀνέμελα ἀλλὰ νὰ «θεωρεῖ» τὰ πράγματα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς μέσα ἀπὸ ἓνα πρῖσμα κριτικὸ σὲ ὅλες του τις μορφές.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς ὁ Ἡράκλειτος μίλησε μὲ ἐπιμονή καὶ γιὰ τὸ γνωσιολογικὸ ὄργανο τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἐξαίρεται ἡ ὄραση σὰν τέτοιο, ἐκεῖνο

δηλαδή που δίνει την εικόνα. Βεβαίως αν η αναφορά στην ικανότητα των αισθήσεων να συλλαμβάνουν την αλήθεια πρέπει να σχετισθεί με το κατά πόσο και χρησιμοποιείται ή όποια εικόνα στο λόγο, μπορεί να είναι περισσότερο συζητησιμο, αφού δεν έχουμε το σύνολο των όσων είπαν οι Προσωκρατικοί για να αξιολογήσουμε τη σημασία τους σε ευρύτερη κλίμακα λεκτικών διατυπώσεων. Ωστόσο, ειδικά για τον Ήρακλειτο, μάλλον πρέπει να δεχτούμε βέβαιη αυτή τη σχέση και πώς δεν πρόκειται για κάτι συμπτωματικό και ασύνδετο με τη σκέψη του. Την παρατήρηση θα πρέπει να την είχε βασικό στοιχείο στην διαμόρφωση σκέψης και φυσικά τον πρώτο λόγο έχει η όραση.

1. "Όσα βλέπει, κανείς, ακούει, μαθαίνει, αυτά προτιμῶ (55). 2. Τα μάτια είναι πιστώτεροι μάρτυρες από τ' αὐτιά (101 α) κ.λ.

Δεν μένει όμως στην δύναμη της απλής αισθήσεως. Το απόλυτο της αίρεται από την ήθικη τύφλωση: Τα μάτια είναι κακοὶ μάρτυρες στους ανθρώπους με τις βάρβαρες ψυχές, καὶ ἡ ὄραση ψεύδεται (107).

"Όπως κι αν είναι μιὰ εικόνα τοῦ παιδιοῦ ποῦ «παίζει πεσσούς» (52) ἢ τοῦ ποταμοῦ ποῦ τὰ νερά του αείροα, σκίζονται, σκορποῦν καὶ ξαναμαζεύονται (91) ζυγώνουν καὶ ξεμακραίνουν καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μπεῖ δυὸ φορὲς στὸν ἴδιο ποταμό», εἶναι μιὰ ἐξοχη εικόνα τὴν ὁποία ἐνέπνευσε μάλλον στὸν Πλάτωνα παρὰ εἶπε ὁ ἴδιος. Ἄλλὰ καὶ ἔτσι ἔχει τὴν μεγάλη της ἀξία, τὴ δύναμη της καὶ εἶναι ἓνα δεῖγμα πόσο ἐπιβλητικὸς καὶ συγκλονιστικὸς εἶναι ὁ περιεκτικὸς του λόγος καὶ ἡ εικόνα του.

Τὸ θέμα φυσικὰ Λόγος καὶ Εἰκόνα στοὺς Προσωκρατικούς, δὲν ἐξαντλεῖται ἐδῶ καὶ ἔπρεπε περισσότερα νὰ ἀναλυθοῦν. Θὰ πέραγε ὁμως τότε καὶ σὲ ἄλλα ἐπίπεδα ἢ μάλλον σὲ ἄλλους εἰδικούς χώρους μελέτης. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἐγινε προσπάθεια νὰ ἐπισημανθῆ ἐδῶ, ἔχει περισσότερο λογοτεχνικὴ ἀποτίμηση. Ὅχι μόνον ἡ σκέψη ἔχει τὶς ρίζες της στὴν Προσωκρατικὴ Φιλοσοφία, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος γραφῆς, ἐπίσης ὑποδεικνύεται ἀπὸ τὸν Προσωκρατικὸ Λόγο με τὶς εἰκόνες, τὶς παραβολὲς καὶ τοὺς παραλληλισμούς. Κάτι ποῦ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ δεχτοῦμε πὼς ὀλόκληρος ὁ Λόγος, καὶ στὴν νοητικὴ καὶ τὴν γλωσσικὴ τους ἔννοια ἔχει φτάσει ἕως τὴν σημερινὴ Λογοτεχνία. Μὲ τοὺς Προσωκρατικούς ἐπίσης, ὅπως στὰ λεγόμενα ἀπὸ τὸν ποιητὴ-μάντη, τὸν Ἐμπεδοκλῆ ἀλλὰ καὶ τὸν Δημόκριτο με τὸν «γαλήνιο» λόγο καὶ τὴ μὴ «μαιομένη ποίηση» φτάνουμε στὶς ρίζες τῶν σημερινῶν τάσεων τῶν ἀντιθετικῶν υἱοθετήσεων, τρόπου γραφῆς καὶ ἐκφράσεως τῶν ποιητικῶν παρορμήσεων καὶ τῶν βιωμάτων ἀκόμη.

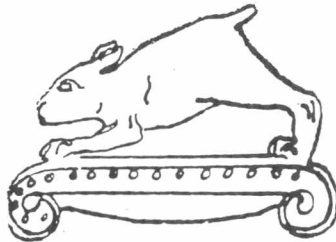
Πολὺ περισσότερο ἂν αὐτὰ τὰ παραβάλλουμε με τὸν Ὀμηρικὸ στίχο, τὸν στίχο τοῦ ἐξαμέτρου καὶ τῶν ὄσων ὑπάρχουν καὶ δηλώνονται με αὐτὸν ὅπως ἐγινε κάποια νύξη ἐδῶ καὶ ὅπως ἔχει ευρύτερα ἐκτεθῆ σὲ προηγούμενη ἐργασία μου (ἐπίσης παρουσιασμένη στὴν Ἑθνικὴ Ἑταιρία Λογοτεχνῶν καὶ ἀκόμη δημοσιευμένη στὴν Παγκόσμια Συνεργασία ἀρ. τεύχους 18). Καὶ τελικὰ με ἀπὸ μιὰ θεωρούμενα ὅλα αὐτὰ, μπορούμε νὰ φτάσουμε στὴ ρίζα τῶν σχέσεων Ποίηση-Πεζοῦ-Φιλοσοφίας, με τὸ συνεκτικὸ κρίκο τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ μὴ ρυθμικοῦ καὶ νὰ κατανοήσουμε τὶς πηγὲς τῆς ἐμπνευσης, τῆς ἐξαρσης τοῦ πνεύματος ποῦ δημιουργεῖ τὸ φιλοσόφημα καὶ τὸ ποίημα καὶ σὲ ἐπέκταση κάθε κείμενο «ἐμπνευσμένο».

Γιὰ τὰ τελευταῖα ὁμως αὐτὰ θὰ χρειαστῆ μία ἀκόμη ἀναλυτικώτερη ἀναφορά.

Πηγαίνοντας ἀκόμη στὸν Ἡσίοδο καὶ στοὺς ἄλλους τοὺς καθαρότερα φιλοσόφους-ποιητές, θὰ συνειδητοποιήσει ὁ σημερινὸς ποιητὴς τὴν ἱστορική του διάθεση νὰ φιλοσοφεῖ μὲ τὸν στίχο του καὶ νὰ μὴν τραγουδάει ἀπλῶς ἀνέμελα ἀλλὰ νὰ «θεωρεῖ» τὰ πράγματα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς μέσα ἀπὸ ἓνα πρῖσμα κριτικὸ σὲ ὅλες του τὶς μορφές.

Για ὅλα αὐτὰ ὁμως ποὺ ἀπὸ μία πλευρὰ φτάνουν ὄχι μόνον στὸν θούριο καὶ τὸν παιάνα ἀλλὰ καὶ στὴν Σολῶνεια διδακτικὴ ποίηση, χρειάζεται μία ἄλλη ἀναλυτικὴ ἀναφορά.

Τέλος ὑπάρχει καὶ κάτι ἀκόμη ποὺ μπορεῖ νὰ προσεχτῆ. Αὐτὴ ἡ ἴδια ἢ εἰκόνα, ἢ ὀπτικὴ μὲ σκίτσα, ζωγραφικὴ ἢ φωτογραφία, ποὺ αἰσθάνεται ὁ λογοτέχνης πὼς πρέπει νὰ ἔχει στὸ βιβλίο του, ὄχι γιὰ ἀπλοὺς αἰσθητικοὺς λόγους ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ καλύτερα μὲ τὸν ἀναγνώστη του. Ἡ σχέση λόγου καὶ εἰκόνας, παρουσιάζεται ἄμεση κι ἐδῶ κι ὅσο περισσότερο συνειδητοποιημένη καὶ ἐκλογικευμένη εἶναι, τόσο καὶ εἶναι καλύτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα. Σημειώνεται: Οἱ ἐντὸς παρενθέσεις ἀριθμοὶ εἶναι τῶν ἀποσπασμάτων κατὰ τὴν ἀρίθμηση τοῦ DIELS. Βλ. σχετικά καὶ τὴν ἐκδοση τῶν ἀποσπασμάτων του. 2) Ἐκτὸς τῶν παρενθέσεων ἀπὸ τὶς περισσότερες προσίτες ἀλλὰ ὄχι πλήρεις ἐκδόσεις μὲ τὰ ἀποσπάσματα καὶ μὲ σχετικὴ ἐρμηνεία, στὸ βιβλίο του Κ. Μιχαηλίδη. Οἱ Προσωκρατικοί, ἐκδ. IMAGO Ἀθήνα 1984 3) Γιὰ τὸν Ἡράκλειτο, τὴ γλώσσα του κ.λ. Μαρίας Μιχαήλ-Δέδε Ἡράκλειτος, Ἀθήνα 1970-71, ἐκδ. Ἑλληνικὸ βιβλίο 4) Μαρ. Μιχαήλ-Δέδε ἐπίσης, Ποίηση καὶ Προσωκρατικὴ Φιλοσοφία σὲ περιοδικὸ Παγκόσμια Συνεργασία τ. 18. 5) Γιὰ τὴν ἐννοία τῆς εἰκόνας στὴν Ὁρθοδοξία βλ. Τὸ Κοινωνικόν.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΟΡ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Α Ν Α Λ Ε Κ Τ Α

(Ἀπὸ τὰ «Σύμμεικτα Πανηπειρωτικά Φιλολογικά» μου
στὴν «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία» τῶν ἐτῶν 1987 - 1990)

Σὲ δέκα τέσσερα ἐν συνόλῳ κατὰ συνέχειαν τεύχη τῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἑστίας» (ἀπὸ τὸ τεῦχος 420 - 421 - 422, Ἀπρίλ. - Μάϊος - Ἰούν. 1987 καὶ ἐξῆς) ἔχομεν ἐκθέσει στὸ ἐκεῖ δημοσίευσά μας «Σύμμεικτα πανηπειρωτικά φιλολογικά (μὲ ἀφορμὴ τὴν ἔκδοση τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Δ. ΣΤ. Σαλαμάγκα)» - μεταξὺ ἄλλων, καὶ γιὰ τὴν Βόρειο Ἠπειρο πολλὰ καὶ ποικίλα, πρωτογενῶς ἢ καὶ δευτερογενῶς στὸ θέμα μας ἀναφερόμενα, ὄχι δὲ ὀλίγα καὶ ὑστερογενῶς ἀπὸ ἡμᾶς σ' αὐτὸ «Συγκολληθέντα». Ἐτσι θελήσαμενὰ παρουσιάσουμε μιὰ δική μας γιὰ τὴν Βόρειο Ἠπειρο, στὸν ὄργανισμό της πάντοτε σύνδεσμο μὲ τὴν ὄλην Ἠπειρο, «Ἠδὴ» ἢ καὶ «Μπαλλάντα». Τὴν φιλοτεχνήσαμε σὲ λόγο πεζό, σὲ μακρόσυρτο-κουραστικὸ ἴσως γιὰ πολλοὺς-«ἱστορικό», ἱστοριογραφικὸ ρυθμό. Τὴν κατασκευάσαμε μὲ τὴν συμπάρθεση, μέχρι καὶ συμπῆλσι, ἀπὸ στοιχεῖα ἱστορικά, ἱστοριογραφικά, τοπογραφικά, φιλολογικά, ἀρχαιολογικά, φιλοσοφικά, θεολογικά, ὅπως καὶ μὲ τὴν συμπάρταξη «ὕλικου» ἀπὸ πολλὰ ἄλλα συναφῆ «ὕπομνήματα» καὶ πολυειδῆ στὶς ὡς ἀνωτέρω κατευθύνσεις κινούμενα «ἐνθυμήματα», ἐρανισμένα, τὰ περισσότερα, ἀπὸ δεῦτερο καὶ τρίτο χέρι, μὲ συγχρόνως ὅμως καταβαλλόμενη προσπάθεια καὶ γιὰ συναρμολόγησι ὄλων αὐτῶν τῶν στοιχείων κατὰ μιὰ κάπως ἐσωτερικότερη συνοχὴ τους καὶ συνθετικότερη ἔτσι, προσφορά τους σὰν σύνολο. Διακοσμήσαμε αὐτὴν τὴν χαρακτηριστὴ ὡδῆς ἢ μπαλλάντας φιλοδοξοῦσα νὰ προσλάβει πάνσπερμη - δὲν ξέρω, ἂν καὶ κατὰ πόσον καὶ πάγκαρπη ἢ καὶ καλλίκαρπη - κατασκευὴ μας (στὰ προαναφερόμενα πάντοτε ἐκεῖνα προηγούμενά μας) καὶ μὲ ἐπιπροσθέσεις δραματικές - τραγωδικές, μὲ ἄλλες ἀκόμα ποιητικές - ἐπικές καὶ λυρικές παραθέσεις, ὅπως καὶ μὲ περαιτέρω στοχαστικές προσπαραθέσεις, μὲ νοσταλγικές «παρελθοντολογικὲς ἀναφορὲς ἢ καὶ μὲ κατὰ ἐπίδειωχθεῖσα ὡς «διορατικὴ» νὰ προβληθῆ προσπάθεια - ὡς ἐπερχόμενες εἶδη δυνάμενες νὰ θεωρηθοῦν, «μελλοντολογικὲς» λοιπόν, συναναστροφές.

Στὸ μεγαλεπήβολο αὐτὸ ἐγχείρημά μας ξεκινήσαμε ξεθαρεμμένο ἀπὸ δυὸ παρακινητικὲς γιὰ μᾶς αἰτίες ἢ καὶ «παραπλανητικὲς» μας ἀφορμὲς: *Πρῶτον* - τὸ «δεύτερον» θὰ παρουσιαστῆ ἐδῶ ἄρκετὰ παρακάτω -, ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ μᾶς διήγειραν οἱ σύγχρονοί μας ἐπιμελεῖς ἐρευνηταὶ καὶ κριτικοὶ συζητηταὶ - τοῦ «αἰῶνος τούτου», θὰ συμπλήρωνα παρὰ λίγο ενθουμούμενος καὶ συνείρων τὴν ἀνάλογη ἔκφρασι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὴν πρώτη πρὸς Κορινθίου ἐπι-

στολή των (κεφ. 1, στίχ. 20), αρνητικά εκεί από τὸν «διαλεκτικό», σε ἄλλο γενικώτερο ζήτημα στοχεύοντα πολυμερῆ Ἐπίστολο, φορτισμένη¹ ζητημάτων τῆς Ἱστορίας τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ἠπειροῦ γενικώτερα. Πρόκειται γιὰ ζητήματα σχετικά, εἰδικῶς, μὲ τὸ θέμα τῆς πραγματικότητας, τῆς ἐκτάσεως, τῆς σημασίας καὶ τῆς ἀποτελεσματικότητας τῆς εἰσφορᾶς τῶν Ἰωαννιτῶν -καὶ τῶν ὄλων Ἠπειρωτῶν. στὸν Βορειοηπειρωτικὸ Ἀγῶνα τοῦ 1913-14.

Εἶναι ὁ Ἄγωνας ἐκεῖνος, γιὰ τὸν ὁποῖον προβλήθηκε τὸ 1989 μὲ σεμνότητα πανηγυρικά, ἀγρυπνιστικά βέβαια πάντοτε ἐθνικά, ἡ ἐβδομηκονταπενταετηρίδα τοῦ ἀποκορυφώματος του, ποῦ ἦταν ἡ ἀνακήρυξις τῆς Αὐτονομίας τῆς Ἑλληνικῆς Βορείου Ἠπειροῦ τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1914. Ἡ ἐπέτειος αὐτὴ «γιορτάζεται» καὶ κάθε χρόνο, σὲ συνάρτηση βέβαια καὶ μὲ τὴν ὄλη ἀπὸ τότε ἐπακολουθήσασα καὶ μέχρι σήμερα διαρκοῦσα πολυκύμαντη κατάσταση πραγμάτων στὸν ἄτυχο ἐκεῖνο ἀλλὰ ὑπέριτο πάντοτε ἑλληνικὸ ἠπειρωτικὸ τόπο, κατὰ τὴς ραγδαῖα ἐναλλασσόμενες ἐκεῖ συνθῆκες καθορισμοῦ τῆς μοίρας καὶ τῶν δικῶν μας, φυσικά, εὐθυνῶν.

Οἱ ἐρευνῶνται καὶ συζητῶνται τῶν πραγμάτων ἐκείνων, τῶν γεγονότων καὶ τῶν προσώπων τοῦ 1913-14, συγγενεύουν σὲ πολλὰ σημεῖα τῶν σχετικῶν συγγραμμάτων τους προϊόντων καὶ μὲ τὸν γιὰ τὰ ὅλα μας ἐδῶ ἐνδιαφέροντα ἰδιοτύπως ἀρχετυπικὸν καὶ ὑποδειγματικὸν παραμένοντα ἀναμοχλευτὴν καὶ προβολέα ἀναλόγων ἢ καὶ τῶν αὐτῶν ζητημάτων, δηλαδὴ μὲ τὸν Δημήτρη Σαλαμάγκα. Γι' αὐτὸ δὲ καὶ συμπεριλάβαμε τοὺς συγγραφεῖς αὐτοὺς - μαζὶ βέβαια καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους, σὲ ἀνάλογες γραμμὲς κινούμενες καὶ στὴς αὐτὲς «συντεταγμένες» εὐρισκόμενους δικούς μας, Ἠπειρωτῆς πάντοτε κατὰ προτίμησιν, στοχαστὲς - στὰ ἀπὸ αὐτὸν -τὸν Δ. Σαλαμάγκα ἄφορμιζόμενα Πανηπειρωτικὰ ἐκεῖνα Φιλολογικὰ Σύμμεικτά μας. Μὲ τὴς ὅλες ὅμως «παρεμβολές» μας κινδύνευσαν αὐτὰ νὰ καταστοῦν καὶ ἀτέλειωτα. Μὲ τὴς καὶ στὴς παρεμβολές δὲ ἐπιγενόμενες περαιτέρω συμπαρειαγωγές μας, παρουσιάστηκαν, πράγματι, στὴν ὄλη τους ὑφὴ τὰ ἐν λόγῳ «Σύμμεικτα» μας ἀρκετὰ περιπελεγμένα, σὰν ταῦτ' αὐτὸ πολλές φορές θεματολογικῶς «ἀνάκατα λοξοδρομήματα» μας.

Αὐτοὶ ποὺ μᾶς ἀνοιξαν εἰδικώτερα τὴν ὄρεξι νὰ καταπιαστοῦμε καὶ ἡμεῖς, στὰ προηγούμενά μας ἐκεῖνα μὲ τὸν Βορειοηπειρωτικὸ Ἀγῶνα, νὰ ἐπιχειρήσουμε δὲ μάλιστα καὶ τὴν πλοκὴ «ὠδῆς» ἢ «μπαλλάντας» γιὰ τὴν Βόρειο Ἠπειρο, γιὰ τὴν ἱστορία τῆς καὶ τοὺς τόπους τῆς, γιὰ τὴν μοῖρα τῆς καὶ τὰ παθήματά τῆς, γιὰ τὴς ἐλπίδες τῆς καὶ τὴς ἀπογοητεύσεις τῆς, γιὰ τὴς πανάρχαιες ἑλληνικὲς καταβολές τῆς καὶ τὴς διαχρονικὲς πνευματικὲς καὶ ἄλλες εὐεργετικὲς -θηρησκευτικὲς Χριστιανικὲς καὶ ἐθνικὲς ἑλληνικὲς - προσφορές τῆς εἶναι συγκεκριμένα ἐδῶ οἱ λογιώτατοι, φυσικά δὲ καὶ πολυγραφώτατοι, συμπατριῶτες Π.Δ. Τζιόβας, Ἀπόστολ. Π. Παπαθεοδώρου καὶ Βασίλης Κραψίτης.

1. «Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς, ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμῶρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;...»

Ἐκ τῆν ὄλη τους σχετικὴ συγγραφικὴ παραγωγὴ ξεχωρίσαμε στὶς ἀναφερόμενες σ' αὐτοὺς προηγούμενες ἐνότητές μας κάπως ἰδιαίτερα τὸ προαναφερθὲν ζήτημα περὶ «συνεισφορᾶς» τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ τῶν Ἡπειρωτῶν γενικώτερα - στὸν Βορειοηπειρωτικὸν Ἄγωνα. Παρουσιάσαμε, συγκεκριμένα, τὸ ζήτημα αὐτὸ σὰν κατὰ δυὸ διαφορετικὲς ἀπόψεις ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ἐξεταζόμενο, ἔτσι δὲ καὶ «στασιαζόμενο» ἀπὸ μέρους τους καὶ σήμερα, ὅπως καὶ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, τὸ 1913, ἐκρίνετο καὶ κατεκρίνετο τὸ ἴδιο ζήτημα στὴν ἀρθρογραφία κυρίως τοῦ Γεωργίου Χατζῆ - Πελλερὲν στὴν Ἐφημερίδα του «**Ἡπειρος**» τὴν ἐκδιδόμενη γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα, τὸ 1913-14, στὸ Ἀργυρόκαστρο, νεοαπελευθερωμένο τότε ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Στρατό, ὁ ὁποῖος, ὕστερα ἀπὸ τὰ Γιάννινα, προήλαυε ἀκάθεκτα πρὸς βορρᾶν καὶ ἀπελευθέρωνε τὴν ὄλην Ἡπειρο.

Ἄλλα δὲν περιωρίσαμε στὸ ζήτημα αὐτὸ μόνον καὶ δὲν ἐξαντλήσαμε μ' αὐτὸ ὅλα τὰ στοὺς τρεῖς ὡς ἀνωτέρω συγγραφεῖς μας καὶ στὸ ἔργο τους ἐναπομένονται, δικά μας καὶ γενικώτερα, «χρεωστικά». Πολλὰ, πάμπολλα καὶ σοβαρὰ, στοιχεῖα ἀπὸ τὸ ὅλο ἔργο τοῦ καθένα τους ἀποτελοῦν καὶ πολυτίμητα ὑπομνήματα, τεκμήρια καὶ ἐναύσματα γιὰ μιὰ δίκαια ὑπερήφανη - φρονηματιστικὴ καὶ ἐλεγκτικὴ συγχρόνως γιὰ ἡμᾶς καὶ τὰ «καμώματα» μας στοὺς καιροὺς μας τώρα προβολὴ τῆς «εἰκόνας» τῆς φυσιογνωμίας καὶ τῆς μὲ αὐτὴν ἐκφραζόμενης οὐσίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ὅλου κόσμου -τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ τῆς ὄλης - ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου - Ἑλληνικῆς καὶ μόνον Ἑλληνικῆς Ἡπείρου.

Αὐτὴ τὴν ἐκὸν α φιλοδόξησε νὰ διαζωγραφῆσῃ καὶ τὸ ὅλο μας μέχρι τώρα ἐκεῖνο πόνημα, μὲ τὸν ἰδιότυπα συμπλεκτικὸ του τρόπο σὰν παλαιότερου τύπου «ἐράνισμα» παρουσιαζόμενο. Αὐτὸ γίνεται τόσον στὴν ὄλη μὲ τὰ «Πανηπειρωτικὰ Φιλολογικά», σὲ «συνέχειες» τεσσάρων μέχρι τώρα ἐτῶν στὴν «**Ἡπειρωτικὴ Ἔστια**», καταπιανόμενη μελέτη μας, ὅσον ἐπίσης καὶ στὸ σχετικὸ μὲ τὴν Βόρειο Ἡπειρο ἰδιαίτερο ἐγχείρημά μας μέσα στὴ μελέτη μας αὐτὴ, τὸ ὁποῖο πῆρε σιγὰ - σιγὰ καὶ ἀρκετὰ μεγάλη ἔκταση, στὰ πλαίσια βέβαια πάντοτε τοῦ ὅλου χαρακτήρα τῆς μελέτης αὐτῆς περιλαμβανόμενο καὶ ἐναρμοζόμενο.

Θελήσαμε, λέει, μὲ τὸ ἐν λόγῳ ἐγχείρημα μας νὰ συνθέσουμε μιὰ «ὠδὴ» ἢ νὰ πλέξουμε μιὰ «μπαλλάντα»· καὶ ξαπλώσαμε, μὲ τὸν τρόπο μας, αὐτὸ πού ἐπεδιώξαμε μέσα στὸ ὅλο ὡς ἀνωτέρω ἐράνισμα μας, διασπείροντάς το μέσα σ' αὐτὸ ἄλλοῦ «πυκνότερα» καὶ ἄλλου «ἀραιότερα», μὲ τὴν Βόρειο Ἡπειρο στὴ ἀναλογίᾳ αὐτῆς ὀργανικὰ συνταιριασμένο.

Σχετικὰ μὲ τὸ ἔργο τῶν τριῶν παραπάνω κατονομασθέντων συγχρόνων μας λογίων Ἡπειρωτῶν κάναμε τὴν πρὸς τὴν ὄλην προαναφερθεῖσα κατεύθυνσιν ἀναφορὰν μας², ξεκινῶντας κυρίως, ὅπως προαναφέραμε, ἀπὸ τὸ εἰδικὸ θέ-

2. Στὴν ἐκθεσὴ μας τότε (στὸ τεῦχος 441-442-443, Ἰανουαρ. - Φεβρ. - Μάρτ. 1989 τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἔστιας», σελ. κυρίως, 67-72) εἶχαμε ἀσχοληθῆ μὲ τὸν Βασίλη Κραψίτη, στηριζόμενοι σὲ στενὴ καταφανῶς ἔκταση τῶν σχετικῶν συγγραφῶν του. Εἶχαμε στηριχθῆ δηλαδὴ σὲ ὅσα ἀπὸ τὰ συναφῆ ἔργα του πού βρίσκονταν τότε στὴ διάθεσὴ μας ἢ καὶ τὰ γνωρίζαμε κατὰ ἓνα ἄλλο, ἔμμεσο, τρόπο, χωρὶς νὰ τὰ ἔχουμε πάρει καὶ στὰ χέρια μας. Ἀκολουθῶς ἐλάβαμε καὶ τὰ νεώτερα τον

μα τῆς στὸν ὄλον ἀπελευθερωτικὸν Ἑπειρωτικὸν ἀγῶνα «συνεισφορᾶς», θέμα τὸ ὁποῖον πραγματεύονται καὶ οἱ τρεῖς τους. Ἄλλὰ κατόπιν ξανοιχθήκαμε καὶ σὲ ἄλλα γενικώτερα καὶ εἰδικώτερα σημεῖα τῆς ἀπὸ τὰ συγγραφικὰ τους προϊόντα προερχόμενης πλουσίως γιὰ τὰ τότε καὶ τὰ σήμερα ἐποικοδομητικῆς διδασχῆς, τῆς ἀπὸ τὴν «ἀναζωπύρωσιν τῆς ἱστορικῆς μνήμης» πάντοτε ἐξαχόμενης.

(*Συνεχίζεται*)

καὶ νεώτατα του μνημειακὰ στὸ εἶδος τους ἔργα, μὲ τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται σὲ πολὺ μεγαλύτερο ἢ καὶ μέγιστο βαθμὸ ἔμπλουτισμένες αἰ περὶ τῶν Ἑπειρωτικῶν - καὶ τῶν Βορειοηπειρωτικῶν φυσικὰ - θεμάτων γνώσεις του καὶ κρίσεις του, ὅπως καὶ αἱ ἀντίστοιχες ἀπὸ ἡμᾶς ἀποκομιζόμενες ἐντυπώσεις. Ἐδῶ, μὴ μπορώντας βέβαια νὰ ἀσχοληθοῦμε λεπτομερέστερα μὲ τὰ ἔργα αὐτά, περιοριζόμεστε στὸ νὰ ἀναφέρουμε τοὺς τίτλους τους καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν σελίδων τους, στοιχεῖα, πού ἀπὸ αὐτὰ καὶ μόνον ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ πάρῃ μιὰ ἰδέα καὶ νὰ σχηματίσῃ μιὰ εἰκόνα γιὰ τὴν ἀξία τῶν ἐν λόγῳ νεωτάτων ἔργων τοῦ Βασ. Κρασίτη καὶ γιὰ τὴν σημασία τῆς ὡς πρὸς τὰ καὶ μὲ αὐτὰ ἐξυπηρετούμενα ἐνδιαφέροντά μας σὲ ὄλο μας τοῦτο τὸ σχετικὸ μελέτημα καὶ στὸ μέρος των, ἰδιαίτερα, πού ἀφορᾶ στὴ Βόρειον Ἑπειρο. Νὰ λοιπὸν τὰ ἔργα αὐτά, μὲ τὰ ὡς ἀνωτέρω στοιχεῖα τους (τίτλο καὶ ἀριθμὸ σελιδῶν τους) ἐδῶ ἀναφερόμενα. *Ἡ ἱστορία τῶν Ἰωαννίνων (Θ' αἰῶνας μέχρι 1913*, Ἀθήνα 1988, σελίδ. 247 + 31, ἐκτὸς κειμένου, σελίδες μὲ πολυτιμες φωτογραφίες ἀπὸ τὰ παλαιότερα Γιάννινα καὶ ἀπὸ ἄλλα πιδ ἐνδιαφέροντα ἡπειρωτικὰ μερικὰ - ἀπὸ δεῦτερο χέρι - στὸ τεῦχ. τῆς «*Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας*» 441-442-443, Ἰανουαρ. - Φεβρ. - Μάρτ. 1989, σελ. 69-70). *Οἱ Ἀρβανίτες «Παγὰ λαλέουσα» Ἑλληνισμοῦ καὶ Ὀρθοδοξίας*, Ἀθήνα 1989, σελίδ. 163 + 17, ἐκτὸς κειμένου, σελίδες μὲ φωτογραφίες ἀπὸ χάρτες καὶ ἀπὸ ἄλλα συναφῆ πολυτίμα στοιχεῖα - πρόσωπα καὶ γεγονότα - τῆς ἐποχῆς τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνα 1913 - 1914. *Ἡ ἀληθινὴ ἱστορία τοῦ Σουλίου - Β'* ἔκδοσις συμπληρωμένη, Ἀθήνα 1989, σελίδ. 515. *Οἱ Μουσουλμάνοι Τάμηδες τῆς Θεσπρωτίας (ΙΕ' μέχρι Κ' αἰῶνα)* Ἀθήνα σελίδ. 236 + 31, ἐκτὸς κειμένου, σελίδες μὲ πολυτελῶς ἐκτυπωμένο «Λεύκωμα ἐνομαρτύρων 49 προκρίτων Παραμυθιάς» καὶ ἄλλα συναφῆ στοιχεῖα. *Μελετήματα*, Ἀθήνα 1990, σελίδ. 265.

Μὲ τὴν εὐκαιρία κρίνω χρήσιμο ἐδῶ νὰ προσθέσω, κατὰ τὸν ἴδιο σύντομο βιβλιογραφικὸ τρόπο (τίτλο ἔργου καὶ ἀριθμὸ σελίδων), τὴν πληροφορία καὶ γιὰ δυὸ νεώτερα ἔργα σχετικὰ πάντοτε μὲ τὰ ἰδιαίτερα ἐδῶ ἐνδιαφέροντα μας γιὰ τὴν Βόρειο Ἑπειρο στὸν ἀρραγῆ σύνδεσμό τῆς μὲ τὴν ὄλην Ἑπειρο - τοῦ ἐγκρίτου λογίου Ἑπειρώτου Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Θεολόγου - ἐπιτίμου Λυκείαρχου. Μὲ τὸ γενικώτερο συγγραφικὸ ἔργο, ἀναφερόμενο πάντοτε στὴν ὄλη ἀδιαίρητη ἐνιαῖα Ἑπειρο ἔχουμε ἀσχοληθῆ στὸ τεῦχ. τῆς «*Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας*» 453 - 454 - 455, Ἰανουαρ. - Φεβρ. - Μαρτ. 1990, σελ. 61-65, σὲ συσχετισμὸ μάλιστα, σὲ ὠρισμένα σημεῖα (γιὰ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Εὐροίας) καὶ πρὸς ἀντίστοιχα σημεῖα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Βασ. Κρασίτη. *Ἡ ἱστορία τῆς Παραμυθιάς*, τὸ μόνον σχετικὸ μὲ τὰ ζητήματα αὐτὰ ἔργο του πού εἶχα τότε στὰ χέρια μου. Τὰ νεώτερα λοιπὸν συναφῆ ἔργα τοῦ Φωτ. Γ. Οἰκονόμου εἶναι: *Ὀρθοδοξία καὶ Ἑλληνισμὸς στὴν Βόρειο Ἑπειρο*, ἔκδοσις δευτέρα, Ἀθήνα 1990, σελίδ. 232. *Ἀγιολόγιον πάντων τῶν ἐν Ἑπείρῳ Ἀγίων*, Ἀθήνα 1991 σελίδ. 294.

Μὲ τὴν ἰδιαεὐκαιρίασημειώνω μὲν ἐπίσης ἐδῶ, ὅτι ὁ πρόσφατα εἰς Κύριον ἐκδημήσας Μητροπολίτης πρ. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου κυρὸς Τίτος (Ματθαϊάκης) εἶχε προβῆ εἰς συλλογικὴν ἔκδοσιν (μεμονομένην προγενεστέρως ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐκδοθειῶν) Ἀκολουθιῶν Ἀγίων τῆς περιοχῆς αὐτῆς: *Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι τῶν Ἀγίων Δονάτου ἐπισκόπου Εὐροίας, Νείλου κτίτορος Ἱ. Μ. Γηρομερίου Ἀναστασίου Νεομάρτ. ἐκ Παραμυθίας, Ἀναστασίου Ἱερομάρτ. ἐξ Ἀγ. Βλαδίου καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Μαίας «Ἐλεούσης - Δακρυρρούσης»* (ἱερᾶς εἰκόνας εὐρυσόμενης εἰς τὴν Μονὴν Γηρομερίου), σελίδ. 186 (μὲ ἀντιστοιχῶς εἰς κάθε «Ἀκολουθίαν» ἱστορικούς καὶ ἄλλους κατατοπιστικούς Προλόγους).

Γ.Δ. Δέπου

Η ΑΤΛΑΝΤΙΔΑ (Μερικά εισαγωγικά στὸν Ἱστορικὸ καὶ Φιλολογικὸ αὐτὸν γρίφο)

Ἔχει λεχθεῖ ὅτι ἱστορία γιὰ τὴν Ἄτλαντίδα ἀποτελεῖ «*Τὸ μεγαλύτερο μυστήριο*» ποὺ μᾶς κληρονόμησε ἡ Ἀρχαιότητα.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πλάτωνα, ποὺ πρῶτος μίλησε γιὰ δαύτη, χιλιάδες ἀπόψεις καὶ ἑκατοντάδες θεωρίες εἶδαν τὸ φῶς τῆς μέρας.

Οἱ περισσότερες ὅμως, ἔπασχαν ἀπὸ δυὸ κύριες ἀδυναμίες, δυὸ μικρόβια, ποὺ τὶς κατάτρωγαν ἐσωτερικά: Ἀπὸ τὴ *Γοητεία* καὶ τὸν *Ἐθνικισμό*. Ἡ Γοητεία (ποὺ εἶχε ἔνστικτη ὁ θαυμάσιος αὐτὸς «μύθος» μέσα του) θόλωνε τὴν κρίση τῶν ἐρευνητῶν καὶ τοὺς ἐμπόδιζε νὰ καταλήξουν σὲ ἀρνητικὰ συμπεράσματα, ὅπου ἔπρεπε, ὁ δὲ Ἐθνικισμὸς τοὺς παράσερνε στὸν ἐντοπισμὸ τῆς, μέσα, ἢ κοντά, στὴ χώρα τους. Ὅρισμένοι Γερμανοί, γιὰ παράδειγμα, τὴ θέλανε νὰ βρῆσθεταί στὸ νησὶ Ἐλιγολάνδη κοντὰ τους. Κι ὀρισμένοι Σουηδοὶ στὴ Σουηδία. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ τοὺς δικούς μας, τὰ ἴδια συμβαίνουν. Ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς Μαρινάτος τὴν ἤθελε στὴν Κρήτη. (Τοῦ Μινωικοῦ Πολιτισμοῦ, ποὺ ἀναπτύχθηκε ἐκεῖ, γύρω στὸ 2500 π.Χ.) Κι ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ σεισμολόγος Γαλανόπουλος, τὴν ἤθελε στὴ Σαντορίνη. (Ἦσπου ἀνατινάχτηκε... στὸν φοβερὸ σεισμὸ τοῦ 1500 π.Χ. Ἐναν σεισμὸ μοναδικῆς ἐντασης, ποὺ γίνε αἰσθητὸς σὲ παγκόσμια κλίμακα). Τέλος ἓνας τρίτος, ὄνομα καὶ μὴ χωριὸ ὁ τελευταῖος, τὴ θέλει στὴν καρδιά τοῦ Ἄτλαντικοῦ καὶ μάλιστα περιβαλλόμενη ἀπὸ «τρεῖς χιλιάδες» ἄλλα νησιὰ (λὲς καὶ βρισκότανε ἐκεῖ τότε καὶ τὰ μέτρησε). Καὶ, τὸ κυριότερο, κατοικούμενη ἀπὸ ὑπεράνθρωπους Ἕλληνες ἐνὸς ἀφαστου πολιτισμοῦ, παγκόσμιου, πολλὰς χιλιάδες χρόνια π.Χ. Ἐλλειψε, πάντα σχεδόν, ἡ ἀπροκατάληπτη καὶ αὐστηρὴ ἔρευνα, μὲ γνήσιο ἐπιστημονικὸ πνεῦμα. Κι' ἔτσι ἔχουν ἀκουσθεῖ καὶ ἄλλα χειρότερα καὶ καταπληχτικὰ πράματα: Φανταστικὰ ὄλωσδιόλου, προερχόμενα ἀπ' τὴ Γοητεία. Καὶ ἐντελῶς ἀνακριβῆ, προερχόμενα ἀπ' τὸν Ἐθνικισμό. Μερικοὶ τοῦ θέλου ἀκόμα ζωντανούς τοὺς Ἄτλαντες, νὰ χρησιμοποιοῦν τοὺς ἱπτάμενους δίσκους. Μέχρι καὶ στὴν Ἀσία τοὺς ἐντόπισαν ὀρισμένοι καὶ ... στὸν Εἰρηνικὸ Ὀκεανό! Βρῆκαν ἓνα ὄνομα ἀδέσποτο - καὶ τῶβαλαν ὅπου τοὺς ἄρεσε...

Ἄλλ' ἄς μιλήσουμε πρῶτα - πρῶτα γιὰ τὸν Ἄτλαντικὸ. Ὁ ὠκεανὸς αὐτὸς ἔχει δημιουργηθεῖ σιγά - σιγά, ἀρχίζοντας πρὶν ἀπὸ *πολλὰ ἑκατομμύρια χρόνια* τὸν ἀργοκίνητο σχηματισμὸ του. Καὶ ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα τῆς ἀπομάκρυνσης

τῶν ἡπείρων μεταξύ τους. Δηλαδή οἱ ἀχτὲς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς ἦταν κάποτε ἐνωμένες μετὰ τὶς ἀντίστοιχες ἀνατολικὲς ἀχτὲς τῆς Ἀμερικῆς, Βόρειας καὶ Νότιας. Καὶ ἀποτελοῦσαν ἔτσι, μιὰν ἐνωμένην, τριπλήν, ἢ μάλλον τετραπλή (μετὰ τὴν Ἀσία μαζί) ἡπειρο.

Ἄλλὰ μετὰ, ἡ θάλασσα ἄρχισε νὰ μπαίνει σιγά - σιγά ἀνάμεσα καί, ἡ ἡπειρος ἐκείνη, ἡ ἀρχικὴ, νὰ σκίζεται. Καὶ τὰ δυὸ κομμάτια, Ἀμερικὴ ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ Εὐρωπαιοφρικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη, νὰ ξεχωρίζουν καὶ ν' ἀπομακρύνονται. Αὐτὸ δέ, μπορεῖ ὁ καθένας νὰ τὸ καταλάβει καὶ τώρα, ἂν κόψει μετὰ τὸ ψαλλίδι μέσα ἀπὸ τὸ χάρτη, ἀκολουθώντας τὴν περίμετρό τους, ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν Ἀμερικὴ κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν Εὐρώπη μετὰ τὴν Ἀφρικὴ μαζί καὶ τὶς πλησιάσει καὶ τὶς ἐνώσει (τὶς δυὸ ἀχτὲς ποὺ εἶπαμε). Ὅποτε θὰ δεῖ κάτι τὸ καταπληχτικό: Μιὰ τέλεια ἐφαρμογή! Πράμα ποὺ δείχνει ὅτι οἱ ἡπειροὶ ἀπομακρύνθηκαν, θαρρεῖς πλέοντας, ἀπάνω στὸν ὠκεανό, σὰ δυὸ φυσαλίδες νερό - σὰ δυὸ κομμάτια πέτσας ἀπὸ γάλα, στὴν ἐπιφάνεια τῆς κατσαρόλας... Ὡστε δὲν ἔμεινε καθόλου τόπος, ἐνδιάμεσος, ν' ἀποτελέσει κάποτε ἕνα ξεχωριστὸ νησί, «*παρὰ πολὺ μεγάλο*» ποὺ νὰ βουλίαζε ἀργότερα ἐκεῖ, ὅπως φαντάζονται πολλὲς ρομαντικὲς ἀπόψεις περὶ Ἀτλαντίδας. Ἡ θεωρία αὕτη, περὶ τῆς ἀνεπαίσθητης καὶ ἀργῆς ἀπομάκρυνσης τῶν ἡπείρων μεταξύ τους, εἶναι γνωστὴ στὴν ἐπιστήμη, σὰν θεωρία τοῦ Γερμανοῦ γεωλόγου Βέγκενερ καὶ κυριαρχεῖ ἐντελῶς σήμερα.

Μάλιστα εἶναι ἐξακριβωμένο, ὅτι ἡ δουλειὰ αὕτη συνεχίζεται κι αὕτὴ τὴ στιγμὴ, ποὺ μιᾶμε, ἀπὸ μετρήσεις ποὺ γίνονται κάθε χρόνο καὶ δείχνουν διαφορὰ... ἀρκετοὺς πόντους ἐπὶ πλέον. Ἡ ἀποψη αὕτη, ἢ μάλλον τὸ γεγονός αὐτό, εἶναι θάνατος γιὰ μιὰν Ἀτλαντίδα τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Γιατὶ ὁ Ἀτλαντικὸς βρῖσκει ἐκεῖ δὲ ποὺ βρίσκεται πρὶν διαμορφωθεῖ τὸ ἀνθρώπινο εἶδος. Καὶ ὅλες οἱ ἀντίθετες θεωρίες περὶ Ἀτλαντίδας πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθοῦν. Ἄλλο τὸ ζήτημα, ἂν κάποιος συγγραφέας θέλει ν' ἀφήσει ἐλεύθερη τὴν φαντασίαν του, ὄχι βέβαια γιὰ νὰ μᾶς πείσει γιὰ ἕνα πραγματικὸ γεγονός, ἐνὸς διαφοροτικοῦ Ἀτλαντικοῦ ψωμομένου μετὰ τὴν ἡπειρο μέσα του, γιὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσει σὲ πολιτιστικὰ πορίσματα ἀνώτερα καὶ σὲ ἄλλες ἀξίες, ἀπὸ τὶς ταπεινὲς καθημερινὲς μας, χρησιμοποιώντας τὴν μαγείαν τοῦ μύθου ἐκείνου... Κάτι ἄλλο λοιπόν, πρέπει νὰ συμβαίνει, σχετικὰ μετὰ τὸν Πλάτωνα, ποὺ ἀναφέρει πρῶτος καὶ μόνος στὴν ἐποχὴ του τὸ θέμα τῆς Ἀτλαντίδας. Γιατὶ αὐτὸς δὲν ἦταν ἕνας τυχαῖος καὶ ρομαντικὸς μυθιστοριογράφος. Ἦταν «ὁ Πλάτωνας». Καὶ ἕνα συνειδητὸ παραμῦθι ἀπὸ μέρους του, θὰ συνεπαγόταν μείωση τῆς σοβαρότητος καὶ τῆς αὐθεντίας του, τῆς μοναδικῆς. Ὁ σήμαινε, ὅτι μᾶς ἐξαπάτησε.

Ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε λύσει ἄλλοτε τὸ ζήτημα τῆς Ἀτλαντίδας μετὰ μιὰ μονοκοντυλιά: Ὅλα ψέμματα. Ὁ Πλάτωνας (ἀναφέρει εἰρωνικὰ κάπου) ὅπως τὴν κατέβασε τὴν Ἀτλαντίδα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θάλασσας, ἔτσι καὶ τὴν εἶχε ἀνεβάσει, προηγούμενα, πάνω ἀπὸ αὕτη, «*ὅταν τὴν εἶχε ἀνάγκη*». Πρόκειται ἐδῶ γιὰ μιὰ «μυηχτή», κατὰ τοῦ ἄλλοτε δάσκαλόν του, ἢ ὅποια ἀποδείχνει ὅτι οὐτε καὶ οἱ μεγαλοφυῆς ἀκόμα, μποροῦν ν' ἀποφύγουν τὰ ἀνθρώπινα πάθη.... Γιατὶ ὁ Πλάτωνας δὲν τὸν υἱοθετεῖ τὸν μῦθον καὶ δὲν τὸν ἐπικυρώνει ὁ ἴδιος, σὰν γεγονός ἀλλὰ ἀπλὰ τὸν παραθέτει, ὅπως τὸν ἄκουσε, ἀπὸ τὸν γέροντα τότε

Κριτία, νὰ τὸν ἐκθέτει πρὸς τὸν Σωκράτη, σὰν ἀνάμνηση, ἀπὸ αὐθεντικὸ χειρόγραφο τοῦ Σόλωνα, ποῦχε διαβάσει παιδί. Χειρόγραφο, ποῦ ὅπως προσθέτει, τὸ θυμόταν πολὺ καλά. Ἕνα κείμενο, ποῦ ἀποτελοῦσε «*σχεδιάσμα ἐπους*» Ποιητικὸ δηλαδὴ κατασκευάσμα τοῦ νέου Σόλωνα, στὸ ὁποῖο ἐκεῖνος εἶχε ἐπιδοθεῖ, πρωτοῦ ἀκόμα γίνεи πολιτικὸς καὶ νομοθέτης τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας. Ἄλλὰ ὁ Ἀριστοτέλης, παρὰ τὴν ἐπιστημοσύνη του, δὲν εἶχε στὰ χέρια του, ἕναν πλήρη χάρτη τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς ὑδρόγειου ὀλόκληρης, ὅπως ἐμεῖς. Καὶ σὲ μερικὰ πράματα, (ὅταν λείπουν τὰ στοιχεῖα) δὲν ἀρκεῖ οὔτε κι' αὐτὴ ἀκόμα ἡ μοναδικὴ δύναμη τῆς Ἀριστοτελικῆς κρίσης. Στὸν χάρτη λοιπὸν αὐτὸν βλέπουμε σήμερα (καὶ στὶς συγκεντρωμένες πληροφορίες γιὰ χῶρες καὶ θάλασσες) μιὰ καταπληχτικὴ ἐπαλήθευση τῶν τοπογραφικῶν προσδιορισμῶν, περὶ Ἀτλαντίδας, ποῦ μᾶς δίνει ὁ «Κριτίας» διάλογος τοῦ Πλάτωνα Μᾶς περιγράφεται ἐκεῖ (καὶ στὸν «Τίμαιο») ὅτι ἡ θάλασσα γενικὰ, μετὰ τὸ Γιβραλτάρ (τὶς «στήλες τοῦ Ἡρακλῆ») εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη. Ὅπως καὶ εἶναι. Ὅτι μέσα της βρίσκεται, τὸ ἀπίθανο ἐκτεταμένο, τὸ γιγάντιο νησί, τῆς Ἀτλαντίδας -καὶ βλέπουμε τὴν Ἀμερικὴ. Ὅτι, μετὰ ἀπ' αὐτό, ἀκολουθᾶνε πολλὰ μικρότερα νησιά -τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ - στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ πατήσῃ κανένας διαδοχικὰ, σὰν εἶδος *γέφυρας*, γιὰ νὰ φτάσῃ στὴν ἀπέναντι ὄχθη - τῆς Ἀνατολῆς. Ὅτι βρισκόμαστε τώρα πιά (στὴν ἀχτὴ αὐτὴ, ποῦ ὀρίζει καὶ «*περιτρογυρίζει*», πέρα μακριὰ, τὸν ὠκεανὸ αὐτό) ἐνώπιον τῆς «*Καθολικῆς Ἠπείρου*», τῆς μοναδικῆς δηλαδὴ Ἠπείρου τῆς Γῆς (σύμφωνα μὲ τὶς τότε ἀντιλήψεις) τῆς κοινῆς δηλαδὴ Ἀσιατο-Ευρωπο-Αφρικανικῆς Ἠπείρου -ποιᾶς ἄλλης; Καὶ βλέπουμε ἔτσι μιὰ γενικὴ περιγραφή τῆς ὑδρόγειου ἀπόλυτα σωστὴ καὶ σύμφωνη μὲ τὶς σημερινὲς γνώσεις μας. Ὅποτε βγάζουμε ἀβίαστα τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Αὐγύπτιος ἀρχιερέας τοῦ ναοῦ τῆς Σαΐδας (στὴ ρίζα τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου) ποῦδωσε αὐτὴ τὴν περιγραφή γιὰ τὴν ὑδρόγειο στὸν Σόλωνα, κατὰ τὸ ταξίδι του ἐκεῖ τὸ 600 π.Χ., ἦταν γνώστης θαυμάσιος τῶν γενικῶν ὄψεων τῆς γεωγραφίας, ποῦ καὶ σήμερα κατέχουμε. Ἄλλο τὸ ζήτημα τοῦ «*βουλιάγματος*» τῆς Ἀτλαντίδας. Αὐτὸ εἶναι στοιχεῖο παράταιρο, ποῦ θὰ πρέπει νὰ μπῆκε μετὰ. Καὶ θὰ ὀφείλεται πιθανὰ σὲ σύγχυση, ποῦ ἔκανε ὁ Σόλωνας, εἴτε ἀσυνείδητα, εἴτε συνειδητὰ. (Προσωπικὰ εἶμαι βέβαιος γιὰ τὸ δεύτερο).

Ὁ γρίφος τῆς Ἀτλαντίδας δὲν εἶναι μόνο ἕνας ἱστορικὸς καὶ φιλολογικὸς προβληματισμός. Εἶναι κι ἕνα θαυμάσιο παιχνίδι «*σπαζοκεφαλιᾶς*», στὸ ὁποῖο πάνω πολλοὶ θὰ μπορούσαν νὰ βροῦν διασκέδαση, προσπαθῶντας νὰ πετύχουν τὴ λύση του. Τολμᾶω δὲ νὰ νομίζω, ὅτι θ' ἄξιζε κάτι τέτοιο, ἐπειδὴ, ἡ λύση, δὲν εἶναι δυσκολώτερη ἀπὸ ἕνα κοινὸ παιχνίδι συναναστροφῆς. Τὰ δεδομένα του εἶναι ὅλα κι' ὅλα, δυὸ ἀποσπάσματα τοῦ Πλάτωνα. Ἕνα μονόφυλλο στὸν διάλογο «*Τίμαιος*» κι' ἕνα μεγαλύτερο στὸν «*Κριτίας*». Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα χρειάζονται μόνο καλὲς γεωγραφικὲς γνώσεις γιὰ τὴν Ὑδρόγειο. Ἄλλὰ τὸ πλεονέκτημα δὲν εἶναι μόνο ἡ συντομία τῶν πλατωνικῶν ἀποσπασμάτων. Εἶναι κι' ὅτι ὁ βουλόμενος νὰ ἐξετάσῃ τὸ θέμα, ὥστε νὰ βγάλῃ δικό του πόρισμα, θὰ μπορεῖ νὰ ἀγνοήσῃ τὴν τεράστια φιλολογία ποῦ ἀναπτύχθηκε στὴ συνέχεια, πᾶνω σ' αὐτὰ τὰ δυὸ ἀποσπάσματα. Ἐπειδὴ μᾶλλον σύγχυση θὰ τοῦ φέρεи στὸ

νοῦ, παρὰ θὰ τὸν βοηθήσει στὴν καλύτερη διερεύνηση τοῦ προβλήματος: Θὰ τὸν παραπλανήσει. Κι' αὐτό, ἐπειδὴ οἱ ἐνδιάμεσοι σχολιαστές (ἀπὸ τὸν Πλάτωνα μέχρι τὴν ἐποχὴ μας) κανένα νεώτερο στοιχεῖο δὲν μπορούσαν νὰ προσφέρουν, ἀφοῦ ἡ μοναδικὴ πηγή, ὁ Κριτίας, ποὺ διηγήθηκε στὸν Πλάτωνα τὴν ἱστορία αὐτή, δὲν βρισκότανε στὴ ζωὴ, ὥστε νὰ μας ἐξηγήσει τὰ λόγια του. Ὅποτε μόνο ὑποθέσεις μπορούσαν πιά νὰ κάνουν, ἐρμηνευτικές, πάνω στὰ ὅσα εἶχε πει ὁ Κριτίας. Ποῦ εἶναι τόσο περισσότερο ἀφελεῖς, οἱ ὑποθέσεις αὐτές, ὅσο, οἱ ὑποθέτοντες, ἀγνοοῦσαν ἐντελῶς τὴ σωστὴ γεωγραφία. "Ἄλλωστε πόσο θ' ἀσχοληθεῖ κανένας μὲ τὰ σχόλια τῶν διαφόρων; Μιὰ ζωὴ δὲν φτάνει, νὰ μελετήσῃ διεξοδικὰ ὅλες τὶς διακόσιες περίπου, τουρλοῦ - τουρλοῦ θεωρίες, γιὰ τὴν Ἄτλαντίδα. Ὅποτε, πότε θὰ κάτσει νὰ σκεφτεῖ μόνος του; Ἐγὼ λοιπὸν αὐτὸ ἔκανα: Διάβασα καὶ ξαναδιάβασα τὰ σχετικὰ ἀποσπάσματα τοῦ Πλάτωνα (τὴν πρώτη καὶ μοναδικὴ πηγή) καὶ προσπάθησα νὰ τ' ἀναλύσω καὶ νὰ ἐναρμονίσω τὰ στοιχεῖα τους, μὲ τὰ δεδομένα τοῦ χάρτη καὶ τῶν σημερινῶν πληροφοριῶν. Εἶναι δὲ, αἰώνια ἀρχή: Δὲν μπορείς νὰ λύσεις κάποιο πρόβλημα, ἅμα δὲν χωνεύεις, γιὰ τὰ καλά, ὅλα τὰ δεδομένα καὶ τὰ στοιχεῖα ποὺ δίνονται, ἀπ' ἐκεῖνον ποὺ θέτει τὸ πρόβλημα. Ὑπάρχουν π.χ. ἐρευνητές, ποὺ παραβλέπουν κάποιον ἀπ' τοὺς ὄρους ποὺ δίνουν οἱ διάλογοι. Τὸ μέγεθος, ἄς ποῦμε, τῆς Ἄτλαντίδας. Ἐνῶ δίνουν (ἢ δὲν δίνουν) βάση σὲ ἄλλα στοιχεῖα. Κι' ἐνῶ ὁ Πλάτωνας λέει ὅτι ἡ Ἄτλαντίδα ἦταν «μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ τὴ Λιβύη (Ἀφρικὴ) μαζί», αὐτοὶ δὲν τὸ προσέχουν αὐτὸ, τὸ ρίχνουν στὸ «ἄντε» καὶ χτίζουν (ἢ δὲν χτίζουν) μὲ τὰ ὑπόλοιπα δεδομένα τὴ θεωρία τους. Ἀλλά, ἂν τὸ συνυπολόγιζαν, θᾶβλεπαν, ὅτι τοὺς δυσκολεύει πάρα πολὺ στὴν τοποθέτηση. Ἔτσι μεγάλη ποὺ περιγράφεται, ἡ Ἄτλαντίδα, δὲν χωράει, ὅπωςδήποτε, στὴ Μεσόγειο, ὅπου πολλοὶ τὴν τοποθετοῦν, ἀλλ' οὔτε ἀκόμα - ἀκόμα καὶ στὸν Ἄτλαντικὸ. Προσπαθοῦν τότε νὰ τὴν τοποθετήσουν στὸ πλάτος τους. Καὶ τοὺς σκουντάει. Προσπαθοῦν στὸ μάκρος. Καὶ τοὺς μπουκώνει. Εἶναι ἀνοικονόμητη! Κανονικά, θᾶπρεπε νὰ καταλήξουν στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Κριτίας διηγήθηκε «τρίχες»... Παρὰ τοῦτο, μερικοί, προσθέτουν, ὅτι περιβαλλόταν κι ἀπὸ νησιά μικρότερα γύρω της! Τρίτοι (καὶ περισσότεροι αὐτοὶ) περιφρονοῦν κι' ἀφήνουν στὴ σκιά καὶ δὲν ἐξηγοῦν, ἐνα ἄλλο στοιχεῖο, *τρομερῆς σημασίας*, ποὺ δίνεται μὲ μιὰ λέξη ἀποκαλυπτικὴ, στὰ πάρα - πάνω Πλατωνικὰ ἀποσπάσματα. Τὴ λέξη «πάσα». Ὁ Πλάτωνας (δηλαδὴ ὄχι ὁ Πλάτωνας, ἀλλὰ ὁ Σόλωνας, ποὺ μιλάει γιὰ τὴν Ἄτλαντίδα, μὲ τὸ στόμα τοῦ Κριτία, ποὺ «διάβασε τὶς σημειώσεις» καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Σωκράτη, ἐνῶ ἀπλὰ καταγράφει ὁ Πλάτωνας) περιγράφοντας τὸν πελώριο ὠκεανὸ, μέσα στὸν ὁποῖο κοίτεται τὸ ἐπίσης τεράστιο νησί τῆς Ἄτλαντίδας, λέει, ὅτι αὐτὸς ὁ ὠκεανὸς, περικλείνεται πέρα - πέρα δυτικά, στὴν ἄλλη του ἄκρη (καὶ μετὰ τὴν Ἄτλαντίδα) ἀπὸ τὴν «πάσα ἡπειρο». Τοὺς ρωτᾶς λοιπὸν, ποῖα χαρακτηρισίζουν σὰν «πάσα ἡπειρο» καὶ δεῦν ἀπαντᾶνε, ἢ σοῦ λένε διάφορα ἀκατανόητα (μπλά - μπλά) ἢ, ὀρισμένοι, ὅτι εἶναι τάχα ἡ Ἀμερικὴ! Ὡστε τὴν ἤξερε, ξαναρωτᾶς, τὴν Ἀμερικὴ ὁ Πλάτωνας; Καὶ πῶς τὴν ἤξερε ἂν κάποιος δὲν εἶχε πάει; Καὶ γιὰτὶ μέχρι τώρα λέγατε, ὅτι ἤξερε μόνο τὴν Ἄτλαντίδα; Καὶ ἀκόμα γιὰτὶ, ξέροντάς τὴν, τὴν Ἀμερικὴ, τὴν ἀποκαλεῖ «πάσαν ἡπειρον» - καθολικὴ δηλαδὴ ἡπειρο; Ὁδηγοῦνται λοιπὸν σὲ ἀδιέξοδο, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀφθονοῦ ἐπηρεασμοῦ τους

ἀπὸ τὴ μεταγενέστερη παραφιλολογία τοῦ θέματος. Καὶ τὴν πνευματικὴ τους συνήθεια, ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν παραφιλολογία αὐτή, γιὰ μιὰν Ἀτλαντίδα (σώνει καὶ καλὰ) στὴ μέση τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἐνῶ εἶναι στὴν ἄκρη του. Καὶ ἀσφαλῶς εἶναι ἡ Ἀμερικάνικη Ἡπειρος, ἡ ἴδια!... Τὸ πρῶτο τῆς ὄνομα.

Ὅπως ἀποδείχεται καὶ ἀπὸ ἄλλα καὶ πολλὰ στοιχεῖα, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀναπτυχθοῦν ἐδῶ.

Ὁ Σόλωνας ἐν πάσῃ περιπτώσει κατασκευάζοντας, συνθέτοντας ἓνα ἔπος γιὰ τὴν Ἀτλαντίδα, συγχώνευσε μέσα του, ὅλες τὶς διηγήσεις ποὺ ἄκουσε στὴν Αἴγυπτο, γιὰ κάθε εἶδους ἱστορικὰ συμβάντα. Γιατὶ δὲν ἐξηγεῖται ἀλλοιῶς τὸ γεγονός τῆς ἔλλειψης ἄλλων ἀναφορῶν του, σὲ ἄλλα γεγονότα, ξέχωρα ἀπ' τὴν Ἀτλαντίδα. Ὅπως καὶ ὀρισμένων ἀντιφάσεων, μέσα στο σχεδιάγραμμα αὐτό. Ἀντιφάσεων, ποὺ εἶναι «νὰ τραβᾷς τὰ μαλλιά σου». Ὅπως π.χ., σὲ μιὰ στιγμή, ὅτι οἱ Ἀτλαντες ἦταν «ἔξω» ἀπ' τὴν Μεσόγειο καὶ σὲ μιὰν ἄλλη, ὅτι ἦταν καὶ «μέσα» στὴ Δυτικὴ Μεσόγειο - καὶ ἡ ἐπικράτειά τους ἔφτανε «μέχρι τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Ἰταλία». Ὅτι, ἐπίσης, μὲ τὴν πλήρη καταβύθιση τῆς Ἀτλαντίδας, γκρεμοσακίστηκε στὰ βάραθρα κι ὁ Ἀθηναϊκὸς στρατὸς «ὀλόκληρος» χωρὶς νὰ γλυτώσει κανένας. Στρατὸς ποὺ εἶχε τάχα πολεμήσει νικηφόρα ἐναντίον τῶν Ἀτλάντων, χωρὶς νὰ διευκρινίζεται, ἂν ἦταν, ἢ δὲν ἦταν, στρατοπεδευμένος στὴν Ἀτλαντίδα ποὺ βούλιαξε. Καὶ ποιοὺς Ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἄλλωστε:

«Τὸν 9600 π.Χ.», Ἡ «ἀφοῦ πέρασε ἀρκετὸς καιρὸς»; - ὅπως ἐπίσης λέγεται; Ὅτι ἡ καταστροφὴ ἐγίνε (ὁ σεισμὸς κι' ὁ καταποντισμὸς) ἐπειδὴ θύμωσε τὰχαιε ὁ Δίας, γιὰ τὴν ἀπλησία καὶ τὴν καταχτητικὴ μανία τῶν Ἀτλάντων, ἐνῶ προηγούμενα (μόλις) ἔχει εἰπωθεῖ, ὅτι, τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, τὸν θέλησε ὁ ἴδιος ὁ ἀδερφὸς τοῦ Δία, ὁ Ποσειδῶνας, ποὺ ὀργάνωσε τὴν ἐπιστράτευσή τους καὶ τὴν ἐπίθεση. Καὶ τὸ κυριώτερο: Ὅτι τὸ βούλιαγμα τῆς; ἀπέραντης αὐτῆς στεριᾶς, ἐγίνε, ὄχι στὰ βαθιὰ, ἀλλὰ σὲ λίγα μέτρα μόνο νερό, ἴσα-ἴσα γιὰ νὰ σκεπαστεῖ παντοῦ καὶ νὰ γίνε ἓνας ἀπέραντος βάλτος. Ἐν τῷ μεταξύ ἔχει μιλήσει ὁ Κριτίας γιὰ ἐκτεταμένα, μεγαλειώδη καὶ πανύψηλα βουνά, ποὺ «πουθενά, ἀλλοῦ, στὴ Γῆ, ὑπῆρχαν παρόμοια» καί, πού, φυσικὸ θὰ ἦταν νὰ μένανε ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καὶ νὰ ὑπῆρχαν καὶ τώρα, γιὰ νὰ τὰ θαυμάζουμε, ἂν μόνο οἱ πεδιάδες τῆς Ἀτλαντίδας εἶχαν λίγο βουλιάξει. Κυττᾶμε δὲ σήμερα τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ τὸν βλέπουμε «ξυρισμένο». Γυμνὸ καὶ ἄδειο ἀπὸ νησιά, ἐκτὸς ἀπ' τὶς πέντε - δέκα Ἀζόρες, ὅλες συγκεντρωμένες στὸ κέντρο τῆς βόρειας λεκάνης του, ποὺ εἶναι ἀστεῖες κουκιδίτσες. Καὶ ποὺ ξεκίνησαν σὰν λάβα (πίδακες ἀπὸ βαθιὰ ἀπ' τὸν πάτο) φτάνοντας ψηλὰ στὴν ἐπιφάνεια, ὅπου πάγωσαν, σὰν κωνικοὶ κρατῆρες ἠφαίστειων - αὐτὸ μόνο! Αὐτοκαθίξεσης δηλαδή, πάθανε οἱ ἴδιες ἀνύψωση... Μιὰ κατάρρευση τέλος, τῆς Ἀτλαντίδας ὀλόκληρης (μὲ τὰ βουνά της μαζί) εἶναι καὶ πρακτικὰ ἀδύνατη, ὅταν τὸ «νησί» εἶναι μεγάλο σὰν δυὸ ἠπειροί. (Ἀσία καὶ Ἀφρική). Ἐδῶ, στὸν τρομερὸ σεισμὸ τοῦ 1500 π.Χ., ἡ μικρὴ Σαντορίνη καὶ δὲν βούλιαξε ὀλόκληρη. Θὰ βούλιαζε «ὀλόκληρη» μιὰ διπλὴ ἠπειρος; Ὅπως βλέπουμε ἡ λογικὴ διερεύνηση χρειάζεται πάντοτε. Καί, μεταξύ τῶν ἄλλων, γιὰ νὰ μᾶς ὑποβάλλει τὴν ιδέα, ὅτι τὰ γεγονότα καὶ ἡ πραγματικὴ ἱστορία προκειμένου τοῦ Σόλωνα) ἔχουν.

Είναι φυσικό λοιπόν πώς, ο Σόλωνας, ταξιδεύοντας στον Νείλο, δέν μπορεῖ νὰ ἀκουσε μόνο γιὰ τὴν Ἀτλαντίδα, ποὺ κόβει τὸν ὠκεανὸ στὴ μέση (δηλαδή γιὰ τὴν Ἀμερικὴ τοῦ σημερινοῦ μας χάρτη) ἀλλὰ κι ἄλλες ἱστορίες, γιὰ διάφορα πολιτικὰ γεγονότα καὶ πολέμου καὶ σεισμούς καὶ καταστροφές καὶ κατακλισμούς, ποὺ τοῦ διηγήθηκε ὁ παπᾶς ἐκεῖνος. (Μπᾶς καὶ δὲν ἔγραφαν οἱ τοῖχοι καὶ οἱ πάπυροὶ του κι ἄλλα πράματα ἐκτὸς ἀπ' τὴν Ἀτλαντίδα); Γιατὶ ὁ Σόλωνας δὲν τ' ἀναφέρει; Μήπως τὰ ἀνακάτεψε ὅλα μαζὶ καὶ τᾶκανε «σοῦπα»; Εἶχε ἱστορικὴ συνείδηση ὁ Σόλωνας; Ἦταν ἓνας Ἡρόδοτος, ἓνας Θουκυδίδης, νὰ καταγράψει μὲ προσοχή, ὅτι ἀκούει καὶ νὰ κάνει καὶ σχόλια πάνω σ' αὐτὰ; Ὅχι βέβαια! Ἦταν, ἀντίθετα, ἄνθρωπος τῆς φαντασίας (ὅπως εἶναι δὲ ὅλοι οἱ ποιητές) καὶ ἀπόβλεπε στὸ γοητευτικό, ἢ τὸ διδαχτικὸ παραμῦθι. Θέλησε (ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς διαφορετικὲς ἱστορίες, ποὺ ἔφερε ἀπ' τὴν Αἴγυπτο) νὰ γεννήσει ἓνα σπουδαῖο ἔπος, συνθέτοντας, μὲ τὴ φαντασία του, μιὰ ἐνωμένη ἱστορία ἔμμετρη. Ἦκουσε λοιπὸν γιὰ τὴ μακρυνὴ ἠπειρο - νησί, τὴν Ἀμερικὴ.

Ἦκουσε γιὰ τὴ Σαντορίνη, τὴν ἀνατίναξη καὶ τὸ βούλιαγμά της (τὸ μερικὸ) ὕστερα ἀπὸ μιὰ πρωτοφανὴ ἠφαιστειακὴ ἔκρηξη τοῦ 1500 π.Χ. ποὺ δόνησε δυνατὰ ὅλη τὴ Γῆ. Ἦκουσε, μετὰ, γιὰ τὸν ἄγριο ἀνταγωνισμό καὶ πόλεμο τῶν στερριανῶν Μηκοναίων (σὰν «*Ἀθηναίων*» μέσα στὸ ἔπος) καὶ τῶν ναυτικῶν Κρητῶν, ποὺ κατὰλξε στὴ νίκη τῶν πρώτων. Καὶ κατὰχτηση τῆς Κρήτης. Ἦκουσε, γιὰ τὰ σπουδαῖα χτισίματα τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου (ἀλλὰ ἴσως - ἴσως καὶ τοῦ μυστηριώδους Τιαχουανάκο τῆς Βολιβίας στὴν Ἀμερικὴ - μνημεῖα μυστηριώδη καὶ ἀκόμα ἀχρονολόγητα). Κι ὕστερα, γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα, τὰ πῆρε ὅλ' αὐτὰ καὶ τᾶκανε... «κεφτέδες». Μιὰ ἱστορία πιά, ὅπως λέμε, «γιὰ ἀγρίους». Πού, ὅμως, δὲν εἶναι στὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τῆς ψεύτικη. Γιατί, ὅταν μιὰ ἱστορία περιέχει ψεύτικα κι' ἀληθινὰ συστατικά, μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ἐξ ἴσου ψεύτικη κι ἐξ ἴσου ἀληθινή. Ἀνάλογα μὲ τὴν πλευρὰ ἀπ' τὴν ὁποία τὴν κυττάζει κανένας. Μάλιστα, μπορεῖς νὰ βγάλεις ἓνα ἔκτρωμα, χρησιμοποιώντας μόνο ἀληθινὰ γεγονότα. Ὅπως π.χ. ὅταν θέλεις νὰ σχεδιάσεις ἓναν ἄνθρωπο, κολλῶντας του τὰ χέρια στὴν θέση τῶν αὐτιῶν καὶ τὰ πόδια στὴ θέση τῶν νεφρῶν Τότε τίποτα δὲν εἶναι ψεύτικο. Καὶ χέρια ὑπάρχουν καὶ πόδια καὶ νεφρὰ κι αὐτιά. Μόνο ποὺ εἶναι στραβοβαλμένα. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι φοβερό.

Λέω λοιπόν, ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι βατὸ στὸν καθένα, ἀρκεῖ νὰ διαβάσει καὶ νὰ ξαναδιαβάσει, μὲ προσοχή, τὰ σχετικὰ κομμάτια τοῦ Πλάτωνα κι' ὕστερα νὰ κάτσει νὰ σκεφτεῖ μόνος του. Γιατὶ ἂν ἐπεκταθεῖ, ὅπως εἶπαμε, στὴ μεταγενέστερη φιλολογία γιὰ τὴν Ἀτλαντίδα, ὄχι μονάχα θὰ χάσει τὸν μπούσουλα, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ ἐφοδιαστεῖ καὶ μὲ ἀρκετὰ κουτιὰ ἀσπιρίνες. Καί, λέω ἀκόμα, ὅτι, στὴν Ἑλλαδίτσα μας, ὑπάρχουν πάρα πολλοὶ ἐξυπνοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ πάρα πολὺ λίγοι ἀπ' αὐτοὺς ξέρουν ποὺ νὰ διαθέσουν τὴν ἐξυπνάδα τους. Ἔχω π.χ. ἀκούσει κατὰ καιροὺς τόσο νόστιμα ἀνέκδοτα γιὰ σέξ, ἢ γιὰ πολιτικὴ, ποὺ ἔχω θαυμάσει πραγματικὰ αὐτοὺς τοὺς ἄγνωστους ἀνθρώπους ποὺ τὰ πρωτοσκέφτηκαν. Κι' εἶπα μέσα μου, «κρίμα τόσο εὐφυῖα πεταμένη στὸ τίποτα. Γιατὶ δὲν καθόντουσαν ν' ἀσχοληθοῦν μὲ κάτι σοβαρότερο»; Ὡστε αὐτὴ εἶναι, ἐντελῶς

γενικά, ή γνώμη μου, προκειμένου για τὸ πρόβλημα αὐτὸ (τὸ περιλάλητο) καὶ τὴν πιθανότερη λύση του. Καὶ θὰ μπορούσα νὰ τὴν αἰτιολογήσω καταλεπτῶς, πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅσο κάνω τώρα, ἂν ὑπῆρχε περισσότερος χῶρος. Πάντως ὑπάρχει ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη σὲ σχετικὸ βιβλίο μου, ὅπου ὁ εἰδικώτερος ἐνδιαφερόμενος μπορεῖ νὰ βρεῖ κι' ἄλλα.... "Ὅσο γιὰ τὴν κατάσταση τῶν πνευμάτων στὴ χώρα μας, ἄστα νὰ πᾶνε καλύτερα. Ἐνδιαφερόμαστε τὰ μέγιστα γιὰ τὸ σταυρόλεξο τῆς Κυριακῆς, γιὰ τὴ νίκη μας στὸ ἀπογευματινὸ τάβλι καὶ (τὸ πολὺ - πολὺ) γιὰ τὶς ποδοσφαιρικὲς μας γνώσεις. Ἡ ἔλλειψη ἀξιόλογων ἐνδιαφερόντων, ἀνάμεσα στὸ λαὸ μας, ἐνδημεῖ πολὺ ἐπικίνδυνα. Καὶ μερικοὶ ἀπ' τοὺς λόγους στοὺς ὁποίους πρέπει νὰ στραφοῦμε, γιὰ νὰ βροῦμε τὴν ἐξήγηση, εἶναι ἀσφαλῶς ἀπ' τὴ μιὰ τὸ τράκο τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς (ποὺ μᾶς χαντάκωσε ἀνεπανόρθωτα τὸ ἠθικὸ) καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη ἡ χρόνια ἀποχαύνωση τοῦ Κρατικοῦ μας μηχανισμοῦ, γιὰ τὰ κάθε εἶδους πολιτιστικὰ θέματα. Στὴν Ἑλλάδα μᾶς, ὁ μὲν «ὑπάλληλος» ἔχει σὰν κυριώτερο στόχο τὴν ἀναρρίχηση του, ἀντὶ πάσης θυσίας, στὴν ἱεραρχικὴ κλίμακα (μέσα σ' αὐτὴ τὴν γιγάντια κεφαλαιοκρατικὴ καὶ μονοπωλιακὴ ἐπιχείρηση ποὺ ἀποτελεῖ τὸ σημερινὸ κράτος) ὁ δὲ «λαὸς», ἐμεῖς δηλαδὴ οἱ ἄλλοι, συχνὰ φτάνει πνευματικὰ μέχρι τὸν ἔσχατο ἐξευτελισμὸ: Νὰ μαζεῦεται π.χ. ἔξω ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο, ὅπου καταφτάνει ὁ ἥρωας τῆς «Τόλμης καὶ Γοητείας», Ἀμερικάνος ἠθοποιὸς Ρίτς, γιὰ νὰ τὸν παρατηρήσει νὰ ... βγαίνει καὶ νὰ μπαίνει! (Λὲς καὶ βλέποντάς τον, θὰ γίνεи τίποτα...) Δυστυχῶς ἐκεῖνο ποὺ μᾶς λείπει περισσότερο εἶναι ἡ ἀγωγή μας σὰν Λαοῦ: Ἡ Παιδεία μας. (Ποῦναι βέβαια κάτι πολὺ μεγαλύτερο ἀπ' τὴν ἀπλὴ ἐκπαίδευση). Καὶ οἱ σωστὲς ἀξίες, στὶς ὁποῖες πιστεύουμε, ἢ δὲν πιστεύουμε. Πρᾶμα ποὺ σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ θεωρεῖ κανένας σὰν ἀνώτερο, σὲ τούτῃ τῇ ζωῇ, "Ὡστε χωρὶς αὐτό, νὰ μὴν ἔχει πιά κι' αὐτὴ κανένα νόημα.

ΘΕΑΤΡΟ

Στέργιος Έμμ. ΜΑΡΑΒΕΛΙΑΣ

Jean Giraudoux. "La guerre deTroie n' aura pas lieu"

(Σύντομη Εισαγωγή)

Ο JEAN GIRAUDOUX γεννήθηκε τὸ 1882 στὸ BELLAC καὶ πέθανε τὸ 1944 στὸ Παρίσι. Ὡς μαθητὴς τοῦ CHARLES ANDLER στὴν ÉCOLE NORMALE SUPÉRIEURE μυήθηκε στὸν Γερμανικὸ Ρομαντισμὸ καὶ γενικότερα στὶς Γερμανικὲς Σπουδές, τὶς ὁποῖες ἀγάπησε μὲ πάθος. Στὰ 1910 εἰσηλθε στὸ Διπλωματικὸ Σῶμα, στὸ ὁποῖο παρέμεινε μέχρι τὸ 1939. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν γνωστὸς ὡς θεατρικὸς συγγραφέας, μάλιστα δὲ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρτιότερους τοῦ αἰῶνα μας. Γιὰ τὸν ἴδιον ὁ ρόλος τοῦ θεάτρου ἦταν μοναδικὸς καὶ πίστευε πὼς τὸ θέατρο ἀποτελεῖ τὸ μόνο εἶδος ἠθικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς παιδείας ἑνὸς ἔθνους. Ἐὰν ὁ GIRAUDOUX ὄρισε τὸ θέατρο τὸ ἔκαμε ὡς ποιητὴς ἀπαιτητικὸς, θεωρώντας τὸ ὡς ψυχαγωγικὸ θέαμα (μὲ τὴν ἀρχ. ἔννοια τοῦ ὄρου) παράλληλα δὲ ὡς ἠθμὸ. Ἀπὸ τὴν εὐγενικὴ του φύση καὶ τὴν ψυχικὴ του καλλιέργεια ἦταν ἐκ πεποιθήσεως πολέμιος κάθε εἶδους ρεαλισμοῦ ἢ λαϊκισμοῦ, ἀπεχθανόμενος τὰ μάλα τὴν λαϊκὴ καθομιλουμένη γλῶσσα καὶ τὰ ποικίλα λαϊκὰ «δράματα». Τὸ θέατρο τοῦ GIRAUDOUX εἶναι ποιητικότερο, πλήρες φαντασίας καὶ σατιρικοῦ πνεύματος, δῶπου - ὅπως σημειώνει ὁ YVES MORAUD - κυριαρχεῖ ἡ μουσικὴ τῶν λέξεων καὶ ἡ ὄρχηση τῶν μεταφορῶν! Γιὰ τὸν GIRAUDOUX τὸ θέατρο ὑπῆρξε πάντοτε ἕνας τόπος «εὐτυχισμένου φωτός», οἱ δὲ ἡρώες του ἦσαν πάντοτε «Σοφόκλειοι», ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ ὅτι τοὺς παρουσίαζε ὅπως ἀκριβῶς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὡς ἀνθρώπινα ὄντα καὶ ὄχι ὅπως ἐνδεχομένως ἦσαν στὴν πραγματικότητα.

Τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ GIRAUDOUX «La Guerre de Troie n' aura pas lieu», ἐγγραφή τὸ 1935 καὶ παρουσιάσθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὶς 21 Νοεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους στὸ θέατρο ATHÉNÉE, μὲ πρωταγωνιστὴ καὶ σκηνοθέτη τὸν φίλο καὶ συνεργάτη τοῦ GIRAUDOUX, LOUIS JOUVET. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο κατακλύζεται ἀπὸ ἀντιπολεμικὰ αἰσθήματα, ἀποτελώντας ταυτόχρονα ἕναν ὁμορφὸ ὕμνο στὴν εἰρήνη καὶ στὴν κατανόηση μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Μὲ τὸν περιέργο τίτλο του, τὸ ἔργο αὐτὸ ἰσοδυναμεῖ «μὲ ἕνα στοιχεῖμα ἢ μᾶλλον μὲ μιὰ πρόκληση τοῦ ἀνθρώπου ὄχι μόνον πρὸς τὸ πεπρωμένο ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπο». Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄποψη ὁ περίφημος ἀφορισμὸς τῆς Κασσάνδρας περὶ τῆς «ἠλιθιότητος ἀνθρώπων καὶ στοιχείων» καθίσταται σαφέστατος. Οἱ κινητήριοι μοχλοὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, πού τελικῶς βεβαίως θὰ ξεσπάσει, εἶναι ἡ δημαγωγία τοῦ φανατισμένου ὄχλου καὶ τὸ πεπρωμένο μὲ ὄργανο τὴν Ἑλένη. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι τὸ ἔργο ἐγγραφή σὲ μιὰν ἐποχὴ ἐξόχως δύσκολη γιὰ τὴν Γαλλία καὶ τὴν Εὐρῶπὴ ἀπὸ ἕναν γνήσιο εἰρηνιστὴ. Ἴσως μάλιστα νὰ ἀποτελεῖ ἕναν μόνολογο ἀνθρώπινης ἀγωνίας ἐν ὄψει τοῦ ἀδήλου μέλλοντος. Οἱ ἄνθρωποι ἀνίκανοι νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν ἀναπόφευκτη καὶ τελολογικὴ ροὴ τῶν γεγονότων, προσπαθοῦν τοῦλάχιστον νὰ τὰ κατανοήσουν ἢ ἔστω νὰ τοὺς προσάψουν ἕνα κάποιο νόημα. Μήπως αὐτὸ - ἀλοῖμονο - δὲν ἰσχύει καὶ στὶς μέρες μας;

(Συνέχεια στὸ ἐπόμενο μὲ ἀπόσπασμα μεταφρασμένο στὰ Ἑλληνικά)

Διονύση Ἀνδρώνη

Αισθητική καὶ φιλοσοφική ἀνάλυση στὸ κινηματογραφικὸ ἔργο «ΜΟΝΤΕΛΟ» τοῦ Κώστα Στήφα

(Εἰσαγωγή ἀπόδοση ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ Γεωργίου Δημοσθένους Κόκκινου)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Κώστας Σφήκας εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικοὺς σκηνοθέτες τοῦ Νέου Ἑλληνικοῦ κινηματογράφου καθ' ὅσον ἡ συμβολὴ του στὴν ἑβδόμη Τέχνη, ὄχι μόνον στὴν χώρα μας ἀλλὰ καὶ στὴν οἰκουμενικὴ κινηματογραφία της ἀπέδωσε μία αισθητικὴ ριζοσπαστικότητα ποὺ συνδιάζεται ἀσφαλῶς μὲ μιὰ μορφολογικὴ τελειοποίηση.

Τὸ ἔργο «Μοντέλο» ἀποτελεῖ ἓνα ἀντιπροσωπευτικὸ δείγμα τῆς τέχνης τοῦ Κώστα Σφήκα, στὸ ὁποῖο συνυπάρχουν ἡ αισθητικὴ μὲ τὴ φιλοσοφία.

Ὁ συνεργάτης μας Διονύσης Ἀνδρώνης ποὺ εἰδικεύεται πάνω στὸ ἔργο αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Ἑλληνα σκηνοθέτη, στὸ Παν/μιο τῆς Aix-Marseille I, θὰ μᾶς παρουσιάσει αὐτὸ τὸ ἔργο καὶ πιστεύουμε ὅτι αὐτὸ τὸ δοκίμιο θὰ εἶναι μιὰ ἀρχὴ παρουσίαση κινηματογραφικῶν μελετημάτων ποὺ θὰ συμβάλλουν σὲ μιὰ φιλολογικὴ παρουσίαση τοῦ κινηματογράφου.

MODELO (1974)

Αὐτὸ τὸ ἔργο τοῦ Κώστα Σφήκα ποὺ εἶναι καὶ τὸ πρῶτο του ἀποτελεῖ καὶ τὸ πλέον δομικὸ ἀπὸ αὐτὴ ποὺ ἀκολούθησαν. Συγκεντρώνοντας ὅλη τὴ δράση σ' ἓνα μόνο σχέδιο, τὴν στερεοποιεῖ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔργου ἐφαρμόζοντας μὲ ριζικὴ ἐξίσωση. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ μᾶς ἦταν ἐπιτρεπτὸ νὰ ζοῦμε ὅτι τὸ σχῆμα εἶναι τὸ περιεχόμενο ἀλλὰ καὶ ἡ δομὴ ἀποτελεῖ τὸ σχῆμα. Ἀπ' αὐτὸ συνεπάγεται ὅτι τὸ σχῆμα ἰσοῦται μὲ τὸ περιεχόμενο ποὺ καὶ αὐτὸ μὲ τὴ σειρά του ἰσοῦται μὲ τὴ δομὴ.

Εἶναι ἡ ταινία ποὺ δημιουργεῖ, ὅπως καὶ αὐτοὶ ποὺ θὰ τὴν ἀκολουθήσουν, τὸν μέγιστο ἀριθμὸ σχέσεων μεταξὺ ἀποσπασμάτων. Αὐτὲς οἱ σχέσεις δομῆς ποὺ ἀξίζουν μιᾶς ἐργασίας ἀποσελτιοποίησης, γίνονται μὲ τὸ ἐννοιολογικὸ τὸν περιεχόμενο.

Αὐτὴ ἡ ταινία εἶναι συγχρόνως ἡ πλέον αἰνιγματικὴ γιὰ τὸν θεατῆ, ἀλλὰ καὶ ἡ πλέον εὐκόλη γιὰ νὰ δεχθεῖ ὑποκειμενικὲς ἢ αἰθαίρετες ἐρμηνεῖες. Εἶναι μιὰ προσαρμογὴ τοῦ «κεφαλαίου» ποὺ ξεπερνᾷ τὰ γνωστὰ ὄρια τῆς πραγματικότητας ποὺ ἡ μηχανὴ λήψεως εἶναι τέτοια κίνηση ὥστε νὰ κινηματογραφεῖ ἀπὸ πάνω πρὸς τὰ κάτω. Ἔχει μιὰ αισθητικὴ καὶ φιλοσοφικὴ σκοπιμότητα ποὺ εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀνεπτυγμένα (ὅπως θὰ τὸ δοῦμε καὶ στὸ τέλος) καὶ ἀντλεῖ τὴν δυνάμη

του και τὸ κάλλος του ἀπὸ κάτι τὸ παράξενο. Ὁ ὄνειρικός ὑπερρεαλισμὸς ἀποδίδεται μὲ πραγματικὲς ἐπισημάνσεις ἀνθρώπων καὶ τιμωριῶν. Ἡ καθαρὰ παραστατικὴ καὶ εἰκονογραφικὴ λειτουργία τους, καθὼς δὲ καὶ ἡ Χρωματικὴ φαντασμαγορία ποὺ κυριαρχεῖ σ' αὐτὸ τὸ ἔργο, δίνει τὴν ἐντύπωση μιᾶς ἀτμόσφαιρας ποὺ συναντᾶμε στὰ κινούμενα σχέδια. Πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι αὐτὴ ἡ χρωματικὴ ἀποψη τῆς εἰκόνας ποὺ ἀποδίδεται μὲ τὴν ἐπέμβαση ἐπὶ τῆς φωτογραφικῆς καὶ κινηματογραφικῆς ζελατίνης γίνεται μὲ μία πρωτοτυπία. Τὸ γύρισμα ἐγινε μὲ μία ταινία ἐπαναφορᾶς κί' αὐτὸ ἔδωσε μετὰ τὴν ἐμφάνισή του μία κανονικὴ θετικὴ εἰκόνα. Αὐτὴ ξανακινηματογραφήθηκε σὲ μία ἀρνητικὴ ταινία ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὸ τελικὸ κομμάτι τῆς προβολῆς.

Ἡ ἀρνητικὴ εἰκόνα διαλέχθηκε ἐκουσίως γιὰ νὰ ὑπογραμμισθεῖ ὁ γελοιογραφικὸς χαρακτήρας μεγεθῶν καὶ σχημάτων.

Ἡ σύνθεσης αὐτοῦ τοῦ σταθεροῦ σχεδίου τοῦ ἔργου ἐμπνεύσθηκε ἀπὸ ἔνα πίνακα τοῦ Giorgio de Chirico «Μυστήριον καὶ μελαγχολία μιᾶς ὁδοῦ» (1914, Collection Sfunley Resor).

Ἡ μελαγχολία ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ αὐτὸ τὸ Πίνακα εἶναι ἀπὸ αὐτὴ τοῦ κινηματογραφικοῦ ἔργου. Κατ' ἀρχὴν θὰ μπορούσαμε νὰ πούμε ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ μελαγχολία ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἀνεκδιήγητες μελαγχολίες. Κατὰ δεῦτερο λόγον αὐτὴ ἡ μελαγχολία προέρχεται ἀπὸ μιὰ ὀρισμένη πραγματικὴ καὶ ὑπερρεαλιστικὴ κοινωνικὴ ψυχρότητα. Εἶναι μιὰ μελαγχολία ἑνὸς νεκροῦ καιροῦ, ἑνὸς σταματημένου παρόντος πάνω στὸ χῶρον ἐξαγορᾶς τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας. Οἱ μηχανεὲς καταλήγουν στὸ νὰ καταπίνουν τοὺς ρομποτοποιημένους ἐργάτες ποὺ καταλήγουν στὸ νὰ ἱκανοποιῶν τὴ παραγωγικὴ τους τάση διαστροφῆς καθὼς δὲ καὶ νὰ καλύψουν τὸ πλεόνασμα τῶν προϊόντων τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου.

Οἱ δύο συγγραφεῖς συλλαμβάνουν ἕνα μέσον γιὰ νὰ παρουσιάσουν τὴν ἀναστροφή τῶν ἀξιῶν ποὺ περνᾶν ἀνάμεσα ἀπὸ ἀρχιτεκτονικὲς εἰκόνας. «Ἡ σμίκρυνση ἑνὸς κτηρίου γεωμετρικοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ του στὸ κάτοπτρον τῆς πραγματικότητος δημιουργεῖ μιὰ νέα ἐντύπωση πλαστικῆς μοναξιάς»¹. Καὶ τὰ δύο δείχνουν «τὴν μοναξιά τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα τοῦ ἔχει γίνει παράξενη»² «Παρουσιάζουν μιὰ δεύτερη φύση μὲ ἕνα φιλοσοφικὸ νόημα. Μία φύση ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν ἀνθρωπο ἀλλὰ καὶ ποῦ κυριαρχεῖται ἀπὸ τεχνάσματα. Ἡ ἀνθρώπινη Ἱστορία καὶ προσπάθεια περιορίστηκαν σ' ἕνα κόσμον ποὺ δὲν τὸν διαπερνοῦν τ' ἀντικείμενα. Ἐκεῖ βρίσκεται τὸ ἄλυτον παράδοξον τῆς ὑπαρξης τοῦ ἀνθρώπου ὁ χῶρος δημιουργήθηκε ἔξ ὀλοκλήρου ἀπ' αὐτὸν ἀλλὰ εἶναι καὶ κατοικήσιμος γιὰ αὐτόν»³.

1. Italian Art in the 20th century edited by Emily BRAUN editions Prestel - London 1984 p. 64.

2. Ibid. p. 73.

3. Ibid. p. 73.

Τὰ ἀφαιρετικά χρώματα, καὶ τὰ προερχόμενα ἀπὸ αὐτὴ καθὼς δὲ τὰ προσθετικά χρώματα, καταλαμβάνουν τὸν ἴδιο ὄγκο καὶ στὶς δύο πλευρὲς τῆς εἰκόνας. Αὐτὴ λοιπὸν ἐπιβεβαιώνει τὴν διαλεκτικὴ τους λειτουργία γιὰ νὰ μᾶς γίνῃ γνωστὸ ὅτι προσδίδει τὴν ἴδια ἀξία στὶς ἀντίθετες πλευρὲς ὅλα - τ' ἀντικείμενα ἀλλάζουν ἀπόχρωση πρὶν νὰ ξεκινήσουν ἀπὸ τὴ δεξιὰ πρὸς τ' ἀριστερὰ ὅταν εὐρίσκονται στ' ἀριστερὰ ἔχουν μία ἀπόχρωση κόκκινη ἐνῶ στ' ἀριστερὰ κίτρινη.

Ξέροντας ὅτι τὸ κίτρινο εἶναι ἓνα ἀφαιρετικὸ χρῶμα, ἐνῶ τὸ κόκκινο προσθετικὸ μπορούμε νὰ συμπεράνουμε ὅτι τὰ δύο μέρη τῆς εἰκόνας διέπονται ἀπὸ μία ἀλληλένδετη σχέση γιὰ ἓνα πλήρες ἀποτέλεσμα καὶ ἐὰν χρειαστεῖ νὰ προσθέσουν ἓνα οὐδέτερο χρῶμα.

Εἶναι ἡ διαλεκτικὴ ποὺ ἀποσκοπεῖ στὸ νὰ δώσει ἓνα συμπέρασμα, ἀναφέρεται τόσο σ' ἓνα ἐπιχείρημα ὅσο καὶ στὸ ἀντίθετό του.

(συνεχίζεται)

ΣΠΟΝΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΡΜΠΑ ΠΕΡΙΚΛΗ

Ἡ πόρτα ἀπ' τὸ βακούφικο
 Θᾶναι μισάνοιχτη θὰ σὲ προσμένει
 μπροστὰ ἀπ' τὴ βρῦση τῶν προγόνων
 Μπάρμπα Περικλή!
 Θὰ τὴν ἀνοίξεις ὀψως καὶ περίσου.
 Θὰ περάσεις, θ' ἀνεβείς τὰ σκαλιά,
 Μά, στὴν πλατεῖα θὰ σιγήσουν τὰ βιολιά
 Οἱ ἄνθρωποι θὰ φύγουν!
 Μαρμαρωμένος θὰ βλέπεις τὰ βουνά!
 Μπάρμπα Περικλή! Μονάχος!
 Θὰ θυμᾶσαι τὸν ἀνηψιὸ σου
 Μὰ φέτος δὲ θὰ σύρης τὸ χορὸ
 Θὰ περιμένης κ' αὐτὸ τὸ χειμῶνα
 νὰ λυώσουν τὰ χιόνια ἀπ' τὸ Κριάκορα
 ὅπου στὴν κορφή θὰ θεριέψει τὸ κυπαρίσσι μας!

Μπάρμπα - Περικλῆ κατέβα στὸν Ἄχελῶο
 νὰ μάσης λίγα ἀγριοχαμόμηλα γιὰ τὶς σπουδές!
 Βρέσε τὸν Κνάφτη, τὸν Οὔζο, τὸν Μήτσιο
 Μιλῆστε νὰ μὴ κλάψετε!
 Ὁ ἀγαθὸς προσκυνητὴς σᾶς περιμένει
 μιὰν ἐαρινὴν ἐσπέραν στὰ «καγκέλια»,
 Ὃταν θὰ ρωτήσετε τὸ Θανασάκη γιὰ τὴ δροσοῦλα
 ὅταν θὰ τελειώσετε τὴ συζήτηση μὲ τὰ δέντρα
 ὅταν θὰ πιεῖτε κρασί μὲ τοὺς βράχους ποὺ σᾶς κάλεσαν
 Μπάρμπα - Περικλῆ ἄσε ἓνα κλαράκι στὸ βακούφικο
 Μισάνοιχτη ἡ πόρτα θὰ σὲ προσμένει
 πέρασέν τὴν ἐκεῖ θὰ βρεῖς τὸν ποιητὴ.

Γεώργιος Δημοσθένους Κόκκινος

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΒΑΣΙΛΗ ΡΟΔΑΝΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝΕΑ

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΜΙΚΡΗ ΜΟΥ ΧΑΛΙΜΑ

Νὰ μάθεις πρέπει
Πρέπει νὰ μάθεις κάποτε
Χαλίμα, ὅτι μᾶς ἦρθες,
Ἄγάπη μας μυριόκαλλη,
ἀπὸ τοῦ Ἄπειρου
τὸ χάος τάνερέυνητο,..
τὴν ἀγκαλιὰ λουσμένη
Μόσχο καὶ σμύρνα,
τῆς λαγγεμένης,.....
τῆς πονεμένης παλαιστίνιας Γῆς.

Καρπὸς γερὸς:
Θρεμένος - μπολιασμένος..
μὲ τῆς Λεφτεριάς τὸ μπόλι,
στὰ ζεστά σπλάχνα τῆς Κυβέλης,
τῆς δικιᾶς μας Γῆς
.....ριζοβόλησες.....
.....

Κι ἔγινες.
Πούλια μας ἀβασίλευτη,
Οὐράνιο Τόξο μας,
Καμάρι μας, ξεχωριστό.....
Ἐλπίδα μας κι ἀνατοχὴ μας.
.....

Τυφῶνες καὶ Ἐγκέλαδους
τραχιᾶς ποριᾶς
καὶ συμπλιγάδες,
τὸ διάβα τῶν γονιῶν σου.
Πόνος..... κι ἀπαντοχὴ,
ζυμώσανε τὴν ὑπαρξή σου.

Κατάσαρκα σου φέρνεις
τὴν ἀμάχη τους, τὸ πάθος τὸ ἀλάθεφτο
γιὰ Λεφτεριὰ τοῦ Κόσμου
ὅπου Γῆς.....
Λαμπάδες ἀναστάσιμες
δὲν φώτισαν τὸν ἐρχομὸ σου
καρδούλα μου.
Πυρακτωμένη ἢ πατρικὴ σου Γῆ.
Γῆ τῆς ἀγάπης,
παραδείσια Γῆ,
ἀντὶς γιὰ ροδοπέταλλα καὶ γιασεμιά,
νὰ στρώσει,
νὰ πατήσεις καρδούλα μου:
πίσα καὶ λαύρα μίσος καὶ κατάρρα
.....γιὰ τὸν ἄνθρωπο,
γιὰ μᾶς, ξερνάει ὁ Κόλπος.
.....

Ξερνάει τὰ σπλάχνα του τὸ ἔγκατο τῆς Γῆς.
Ἄδύνη τόση,
τόση ντροπή,
ἔρεβος τόσο
ἀβυσσαλέο,
κι ἄφατο θεέ μου.
.....

Σὲ ποιῆς στιγμὲς ἦρθες στὴ Γῆ
καρδούλα μου,
Τοῦ χαλασμοῦ στιγμὲς!
καὶ τῆς παγκόσμιας ἐναγώνιας θλίψης....
Ἄπὸ τοῦ χρόνου τὰχρονο Μυστήριον
ἦρθες Χαλίμα.
Πέταζες πάνω ἀπ' τῶν καιρῶν τὶς δυσκολίες
κ' ἦρθες....

Δροσοσταλίδα τόση δά,
στὰ πέταλλαμαγιάτικης γαρουφαλιάς,
μήνυμα ἀγάπης.

Ἄφεντρα τῆς καρδιάς μας,
Ἄχνα Ζωῆς, πεταλουδίτσα μας,
πάνω στὰ κρίνα τῆς αὐλῆς μας
θρονιάστηκες καὶ πήρε
σάρκα τοῦ Ἐρωτα
ὁ Θεός:

Τὸ πρωτοκλάμα σου ἐγερχτήριο Ζωῆς.
Κι ὅπως ἐσὺ βλεφάρισες δειλιά, δειλιά,
στὸ Φῶς τοῦ Κόσμου....
χιλιάδες ἄλλα. Ἄλί τους.

Παιδιὰ τοῦ Τρόμου,
κλείνανε τὰ ματάκια τους γιὰ πάντα
Τῆς κτηνωδίας τῶν Δυνατῶν,
καὶ τῶν στιγνῶν Τυράννων
θύματα ἀθῶα....

.....
"Ὁμως Ἐσὺ.....

νὰ μάθεις πρέπει
καρδούλα μου:
τί σὲ κρατᾷ μακριὰ
ἀπ' τὴ πατρικὴ σου Γῆ.

Στὸ πατρικὸ σου σπίτι πῶς νὰ πᾶς,
δρολάπικαι θανατικὸ τὸ δέρνει
νυχτόμερα, ἀγγελούδι μας.,
"Ὁμως νὰ ξέρις πρέπει πῶς θὰ πᾶς!
Δὲ θάναί ἀργὰ νὰ ξέρις,

Ἡ ἐλπίδα
βάλσαμο γλυκὸ
ζέστανε τὶς καρδιές μας,
μὰ ὥστόσο μικρὸ, ξηνητεμένο μας
ἔλα στὸ μητρικὸ σου σπίτι,
Ἔλα μας!

Τὰ παλαμόχερα ταγωνιστῆ παποῦ σου
καὶ τῆς γιαγιά σου ἢ ἀγκαλιὰ
μακριὰ τους φόβους σου θὰ διώξουν σπλάχνο μας!
Κι ὅταν χαρμόσυνες κλαγγές
πάνω ἀπ' τὶς στέγες τῆς Παλαιστίνιας Γῆς
ἠχήσουν

τῆς Λεφτεριάς,
πετάξουν στοῦ πατέρα, τοὺς γονιούς.

Παντριεύονται σὰ Διγενίδες μυθικοί,

τὸν ξέντροπο ληστή τῆς Λευτεριάς τους...
Σὲ καρτεροῦνε:

— Ποιὰ λαχτάρα!!!

Νὰ τοὺς χαϊδέψει ἡ ἀνάσα σου
τὸ μάγουλο,
Νὰ ράνει τοὺς ταφυλλοκάρδια
ἢ δική σου ἀναύρα....

.....
Μὰ ἐγὼ τὰ μυστικά,
τῶν ὄσων λουλουδιῶν
θὰ μελετήσω

μὲ ἐμβρύθια περισσὴ,
νὰ βρῶ
νὰ μάθω
ποιὸ ἀπ' ὅλα
μὲ τ' ἄρωμα του
σέρανε
νὰ τομαζέψω
μὲ ζεστὴ στοργή,

νὰ κάνω γλάστρες τὶς καρδιές μας
ποτίζοντάς το Ἀγάπη....

Ἐλπίδα,
Ἀγώνα,
Πάθος,
γιὰ τὴν Ἀλήθεια
καὶ τὸ Δίκιο!

.....
Στὸ μυθικὸ Βουνὸ τὸν Ἐλικώνα,
Ἄετοῦ φτερὰ θὰ κάνω
νὰ πετάξω
νὰ βρῶ μιὰ Βρυσομάνα

μὲ ταθάνατο Νερό,....

Τῆ ζωϊκῆ Πηγῆ τῆς Γνώσης νάβρω,
νὰ σὲ λούσω μέσα τῆς χωρὶς φτιασίδια περιττὰ
τὸ νοῦ καὶ τῆ καρδιά σου νὰ ποτίσω.

.....
Κι ὅταν πυργώσει τὸ κορμί σου,
κι ὅταν μεστώσει ὁ λογισμὸς σου,
μὲ Πάθος καὶ Περίσκεψη
Κι ἄς εἶναι ἀνόμοια τοῦτα:
Στέρειωσε ἐντὸς σου
θέμελα γερὰ
Πίστης κι Ἀγάπης,

Γιὰ τὴν Εἰρήνην,....
Γιὰ τὸν Ἄνθρωπον:

.....
Τῆς Παναρμόνιας Σάλπιγγα
μυριόηχη, γλυκώχη θακουσεῖ
τοῦ Χρέους
ἐντός σου,....

νὰ σοῦ σαλπίζει τοῦτο:

« Ἄλῖ σ' αὐτὸν ποῦ διάβηκε
χωρὶς Ἰδανικό,
δὲ πάλαιψε σὰ Διγενῆς
σὲ μαρμαρένιο ἀλώνι,
γαλέρα ξέμπαρκη ἡ ζωή,
γεμάτη πανικό,
ἔγειρε ἐκεῖ στὸ Ταρσανά,
Ἐρημη ... κρύα καὶ μόνη.

.....
Υ.Γ. Κι ὅταν σαρκώσει τὸ κορμὶ κι ἡ ψυχὴ δέσει καὶ
διαβάσεις ἀτὴ σου τοῦτο τῆς καρδιάς μου τὸ σκίρτημα,
ὅπου καὶ νᾶμαι ἂν θᾶμαι θα σ' ἀκούσω γλυκολαλοῦσα πετροπερδικούλα μας.
ὁ παπποῦς σου.

Κάλλους ἐγκώμιο

Ἡ ὄλη κίνηση: μιὰ ἀρμονία
κι ὁ λόγος: χεῖμαρος φθογορορυθμὸς
Ἡ παρουσία: μιὰ ὀπτασία.
κι ἓνα τραγούδι:
ὁ χοϊκὸς καὶ ὁ αἰθέριος συγκερασμὸς.

Σε ζεῦγμα ἡ Γῆ
κι ὁ οὐρανός.

«Οὐρανὸς πρῶτος τοῦ παντὸς ἐδυνάστευεν
κόσμον, γῆ μας δὲ τῆν, ἐτέκνωσε».:*
κάλλος ἓνα ἀκόμα. Ἐσένα.

* Απολλόδωρος.

ΚΩΣΤΑ Μ. ΣΤΑΜΑΤΗ

Ο ΧΑΝΙΑΣ ΚΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ

Τ' άμπρι του Χανιά ήταν χωμένο μέσα στ' άδιάβατο σύδεντρο του πυκνού δάσους, πού, λογγωμένο, ξεκίναγε λίγο παρέκει από τόν αϋλόγυρο και σκαρφάλωνε άπεραντο σ' όλόκληρη την πλαγιά, βαθίσκιο και σγουροπράσινο· χρόνια τώρα τ' άμπρι, χτισμένο μ' άγκωνάρια χορταριασμένα από την πολυκαιρία, περιζωσμένο από την παλιά πέτρινη μάντρα, έμοιαζε σαν παλαικό κάστρο, με την καλαμένα στάνη του κοπαδιού στο βάθος τής αϋλής κι άκουμπισμένο πάνω της τόν ξύλινο σταϋλο με τ' άσπρα τ' άλογα. Ήταν τό ισόγειο, τό πρώτο πάτωμα κι ένας πανύψηλος πύργος στο δεύτερο πάτωμα· από τό ύψος εκείνου του πύργου βίγλιζεν ό Χανιάς, μ' άετήσιο μάτι, άγνωστεύοντας την πράσινη άπλοχωριά του κάμπου· κι όντας μυριζόταν παγάνα χωροφυλάκων, πού φτάναν κάποτε άπρόσμενα από την πόλη κι από τά γύρω κεφαλοχώρια, τότε ζωνόταν τή βαριά άρματωσιά του και χανόταν σκυφτός πέρα στά ραχοβούνια, όπου μόνιαζε σαν τό θεριό, στις άνήλιαγες σπηλιές και στά φωτερά ξέφωτα. Λαχτάραγε τουτες τις χορταρόστρωτες άνοιχτωσιές, γιατί λάφραιναν τό μακρολίθαρο τής αποσκιούρας.

Ζούσε μακριά από τόν κόσμο ό Χανιάς, κυνηγημένος από τό νόμο· άγόρασε τό παλαικό τουτο κάστρο στην έρημιά, ένα παμπάλαιο λησμονημένο χάνι, πού ρήμαξε όταν άνοιξε ή πλατιά στράτα από τή ρεματιά· με τόν καιρό τ' άγριοτριβόλα και τ' άγκάθια, τά σκoiνα και τ' άγριοπούρναρα έζωσαν τ' άμπρι και τό 'κρυφαν από τόν κόσμο· στ' άπόμερο τουτο άντρο, πού ξεφύτρωνε άταίριαστο ανάμεσα στά πεινασμένα άγρίμια, στά κρουσταλλιασμένα χιόνια κι' άλάργα από τ' άνθρωποκυνηγητό, έμπασε τή φαμελιά του. Άπό την ξεμοναχιασμένη του μονιά μπορούσε νά λακάει άλαφρόπατος στά γύρω βουνά, νά χάνεται στο κοντινό δάσος και νά ξανάρχεται πίσω στη Ρήνα τή γυναίκα του και στά παιδιά του.

Κι' όταν περιπλανιόταν, σαν λύκος μοναχός στις έρημιές, ή Ρήνα, μιá ροδομάγουλη βλάχα, περήφανη κι' άντροδύναμη, στεκόταν όλάκερες ώρες στη βίγλα του πύργου κι' από τό φεγγίτη καρτέραγε τό λύκο τής καρδιάς της νά 'ρθει, προστάτης των παιδιών της, νά τή γλυκάνει μέσα στη σιδερένια του άγκαλιά. Τότε τά ξέχναγε όλα και στά στήθια της κούρνιαζε άγρια χαρά και ταραγμένη ευτυχία. Πρόσμενε άνυπόμονη νά μεγαλώσουν λιγάκι τά παιδιά και μετά θά τόν άκολούθαγε στά βουνά, μακριά από την καρδιοφάγα άγωνία και τό άέναο κυνηγητό.

Σίμωνε άργά ό χειμώνας ό Νοέμβρης ξεφύχαγε· ό Χανιάς, πού ήξερε πιά όλα τά πονηρά τερτίπια και τά ύπουλα σχέδια τών χωροφυλάκων, ζούσε με μισάνοιχτα φτερά, έτοιμος νά φτερακίσει κατά τó πυκνό δάσος, άν τύχαινε νά ξεπεταχτούν από κάπου τ' άποσπάσματα· ήτανε μάλιστα καιρός και τά πρόσμενε από μέρα σέ μέρα, γιατί τó χινόπωρο, τέλη Νοέμβρη, άρχές Δεκέμβρη, προτού πλακώσουν τά βαριά χιόνια κι' οί πάγοι και σαβανώσουν τόν τόπον ολάκερο, τ' άποσπάσματα κάνανε τά μεγάλα γιουρούσια τους, πασκιζοντας με τήν καλοκαιρία νά μαζέψουν τις ξεμακρυσμένες δουλειές τους στα βουνά· και τó κακό ήταν πώς ή μόνη τους δουλειά, π' άπόμενε σ' όλη τήν περιοχή, ήταν ή ύπόθεση του Χανιά· τι δηλαδή, καταδικασμένος «ερήμην» με μιάν άπόφαση κάπου είκοσι χρόνια για ληστεία, λείει, και μιá - δυó φυγοδικίες, καρτέραγαν σέ κάθε διασκελιά, τó φοβερό ξωμάχο. Μά ήτανε παλιά άλεπού ό Χανιάς· μάστορας μοναδικός νά ξετρυπώνει τις κρυψώνες. Τήν ήμέρα δέν πάταγε ποτέ στο σπιτικό του· μόνο, σάν έγερνε ό ήλιος και μούσγωνεν ή νύχτα και τó κατάι κράταγε τσουχτερό άπέναντι στην πλαγιά, κατέβαινε σάν ίσκιος και χωνόταν σκυφτός σέ μιá πυκνή πατουλιά άντίκρυ από τó ταμπούρι του· από 'κει έσκουζε, με τή φωνή του τσακαλιού, σύνθημα για τή Ρήνα· εκείνη τ' άποκρινόταν μ' όμοιο ούρλιαχτό και τότε μόνο ζύγωνεν άφροβα στο κονάκι του. Χρόνια τώρα κράταγε ή μαύρη άγωνία.

Τούτη τή χρονιά, 25 του Νοέμβρη, μέρα τής γιορτής τής Ρήνας, τ' άποσπάσματα πλάκωσαν ξαφνικά κι' ήτανε τρία· τó πρώτο έφτασε από τó μονοπάτι του Σούρη, δυτικά, τ' άλλο πέρασε άπ' τó γιδοστράτι του Γκάρδα, ανατολικά και τó τρίτο σαρφάλωσε ίσα στο βουνοπλάγι και πορεύτηκε άθόρυβα κατά τ' άμπρι του Χανιά· κάπου τριάντα τόσοι νοματαίοι, δυó - τρεις ένωμοτάρχες κι' ό μοίραρχος Φώτης Γουνέλλος, ό άποσπασματάρχης· ό Τρύφωνας Βλαστάρας, ό δραγάτης του τελευταίου χωριού, τους έφερε από τó κοντινότερο μονοπάτι, μέσ' από τόν άλλοτε δρόμο κατά τó χάνι, δίχως νά τους πάρει κανένας μυρουδιά και στο μισό χρόνο.

Κι' άπότομα τó ξεμοναχιασμένο χάνι του ξωμάχου και τής Ρήνας, κυκλώθηκε άπ' όλες τις μεριές από τους χωροφύλακες, πού κράταγαν σκιαγμένοι γεμάτα τά ντουφέκια τους, έτοιμοι νά ξαπλώσουν στα χορτάρια, όποιον τους άντιστεκόταν· προφυλαγμένοι κοντά στη μάντρα, με κομένη τήν άνάσα κι' ένα μαυροπούλι νά πεταλουδίξει τó φόβο στην καρδιά τους, σίμωναν άργά τ' άντρο κι' άγκαλά κι' ήταν άκόμα μέρα, άπόγεμα με γερμένο τόν ήλιο, ξάνοιγαν, κάπου-κάπου μπρός στα μάτια τους, άπειλητικές φιγούρες νά σαλεύουν ύποπτα μέσα στον αύλόγυρο· κρατώντας τήν πιστόλα του κι' ό Γουνέλλος κι' αστράφτοντας μες τήν όλοκαίνουργια στολή του, ξεκοψ' άπ' τó μπουλούκι τών άντρών και στάθηκε μπροστά στην κατάκλειστη αύλόπορτα· εκεί έκανε τις παλάμες του χωνι και, ένw οί άλλοι γύρω του ήταν «επί σκοπόν», αυτός ούρλιαξε μ' άγρια φωνή:

— Έ, Χανιά, παραδόσου ... Είσαι κυκλωμένος από παντού... Ό άντίγαλος, τής φωνής του χτύπησε είρωνικός στ' αυτιά του. Περίμενε λιγάκι. Καμιά άπόκριση· ό άποσπασματάρχης άνυπόμονος, ρέχαξε πάλι:

— Χανιά, ξέρω πώς είσαι μέσα. Θα έπαναλάβω τήν πρόσκλησή μου άλλες δυó φορές και μετά παίρνεις πάνου σου όλόκληρη τήν εύθύνη, για όσα θα γίνουν.

Και πάλι καμιά απόκριση. Μετά την τρίτη πρόσκληση ο μοίραρχος ξαφνιάστηκε. Καθώς δέν βλέπει το Χανιά να παρουσιάζεται με τὰ χέρια ψηλά και να παραδίνεται· κοντοστάθηκε άναποφάσιτος. Το σωστό και τ' άντρίκιο στην περίπτωση, ήταν να διατάξει γιουρούσι και να πιάσει στη φωλιά του τόν ξωμάχο· μα αν ο ταμπουρωμένος στ' άπόρθητο μετερίζι του Χανιάς τούς θέριζε με τ' άρματα του, τότε ποιός θα σήκωνε τήν εϋθύνη; "Ετρεξαν κοντά του οί ένωμοτάρχες, βιαστικά, κι' ό ένας τούς έριξε μιá μπαταριά στόν άέρα· ήταν τó σύνθημα για έπίθεση. "Ορμησαν όλοι μ' άγριες φωνές και πυκνά σμπάρα να κουρσέφουν τ' άμίλητο κάστρο. "Εσπασαν με δυό μπαταριές τήν έξώπορτα και χώθηκαν μέσα, άραιώνοντας προσεχτικά στην αϋλή· ένα κοπάδι από μουργότριχα λυκόσκυλα χύμηξαν πάνου τους να τούς ξεσάσουν. Τά έκτέλεσαν όλα έπί τόπου. Μ' όλο τόν πάταγο και τó ντουφεκίδι, πού μπουμπούνιζε ως τις βουνοκορφές καμιά άπάντηση δέ δόθηκε από μέσα ... Σκύλιασαν οί χωροφύλακες· γκρέμισαν τήν ξυλόπορτα του σταύλου· τ' άλογα, λεύτερα μπρός στο γεμάτο τους παχνί, καθώς ή πόρτα άνοιξε διάπλατα, χλιμίντρισαν έξαγριωμένα και φρουμάζοντας, με τή χαίτη φουντωμένη, ξεχύθηκαν έξω καλπάζοντας άλλα κατά τόν κάμπο κι' άλλα κατά τó δάσος.

"Εβαναν φρουρό στην αϋλόπορτα· ό Γουνέλλος διάταξε να φάξουν τó έσωτερικό του σπιτιού· άμέσως μοιράστηκαν σε τρεις ομάδες· ή πρώτη, μ' έπικεφαλής τόν άποσπασματάρχη, πήγε στο ισόγειο, ή άλλη στο πρώτο πάτωμα κι' ή τρίτη τρέχει πάνω στόν ψηλό πύργο. Το φάξιμο έγινε συστηματικά· πόρτες σφαλισμένες παραβιάστηκαν με μιá πιστολιά, ντουλάπια άνοιχτηκαν με τόν ύποκόπανο, σεντούκια γίνανε χιλια κομμάτια, πιατοθήκες σωριάστηκαν με λύσσα και γιούκος δέν έμεινε στη θέση του. Στόν πύργο δέ βρήκαν τίποτα· μόνον ή θέα κατά τόν κάμπο, από τή μιá μεριά και του βουνού από τήν άλλη, μες από τούς φεγγίτες, για μιá στιγμή τούς μαγνήτισε· φάνταξε σωστό, πολεμικό παρατηρητήριο· έξω από ένα μικρό δωμάτιο, πού ειχε τόν ένα τοίχο σκεπασμένο με μιá μαύρη βοϊδοπροβιά, όλα τ' άλλα εκεί ήταν συνηθισμένα. Στο πρώτο πάτωμα τ' άναποδογύρισαν όλα, τίποτα· μερικοί κατάληξαν στο συμπέρασμα πως ό Χανιάς δέ βρισκόταν μέσα στο σπίτι του· οί περισσότεροι, μ' ένα φόβο κρυφó τόν καρτέραγαν από ώρα σε ώρα να ξεπεταχτεί από κάποια τρύπα και να τούς ριχτεί, κραδώνοντας τήν άστραφτερή κάμα του.

Στό μεταξύ ό Γουνέλλος, με τήν κουστωδιά του, καίει ολάκερο τó ισόγειο· τά 'καναν όλα λίμπα· μιá πόρτα στο βάθος ήταν δίπλαμπαρωμένη παίρνουν χιλίες προφυλάξεις μέσα 'δω πρέπει να κρύβεται ό Χανιάς, σκέφτηκαν. Τόν κάλεσαν να παραδοθεί και μη παίρνοντας άπάντηση, έσπασαν κι' αύτή τήν πόρτα και βρέθηκαν ξαφνιασμένοι σ' ένα τεράστιο στενόμακρο δωμάτιο με τετράπλατο τζάκι στην άκρη, όπου σιγόκαιε χαμηλή φωτιά, πού περιχυνε μελένια τήν πυρή άνταύγεια της παντού· τó δάπεδο στρωμένο με πλούσιες χρωματιστές φλοκάτες· μπροστά στο τζάκι ξάνοιγαν δεμένα πάνου σ' ένα σαμáρι δυό μικρά παιδάκια, τά παιδιά του ξωμάχου. Τά 'χανε δεμένα με τήν πλάτη κολλημένη στο σαμáρι και τά ροδοκόκκινα πρόσωπά τους γυρισμένα κατά

τῆ φωτιά. Τὸ ἓνα, μόλις ἀντίκρουσε ξαφνικὰ τόσο κόσμο μὲ τὰ ντουφέκια στὰ χέρια, ἔβανε κάτι φωνές, πού 'καναν νὰ ξυπνήσει καὶ τ' ἄλλο, πού κοιμόταν ἤσυχο ὡς ἐκείνη τῆ στιγμή, μὲ τὸ κεφάλι κρεμασμένο στὸ στήθος του. Ἡ ὁμάδα ἀπόμεινε μ' ὀλάνοιχτο στόμα. Τόση φασαρία γιὰ τοῦτα τὰ δυὸ μωρά; Ἀναρωτήθηκαν μέσα τους.

— Μᾶς πῆραν χαμπάρι καὶ τὸ 'σκασαν, μούγκρισε ὁ Γουνέλλος κι' ἐξέτασε προσεχτικὰ τὴν τριχιά, πού 'δενε τὰ παιδιά. "Ἐπειτα ξεθύμανε:

— Γκρεμίστε τα ὅλα Κάπου δῶ πρέπει νὰ 'ναι, φρένιασε, ἐνῶ μέσα του παράξενο ὄρνιο ξανάκραζε περιπαιχτικὰ τῆ διαταγῆ του. "Ἄρχισε πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸ ψάξιμο. Τίποτα δὲν ἔμεινε ὄρθιο. "Ὅλα κοίτονταν σωρὸς καὶ μπουρμπερη στὸ δάπεδο. Κάπου - κάπου, ἔτσι γιὰ νὰ σκορπάει ὁ φόβος, ἔπεφταν καὶ μερικὲς ντουφεκιὲς στοὺς τοίχους στὸ ταβάνι καὶ στὶς μισογκρεμισμένες πόρτες. Σιγὰ - σιγὰ ὅλοι διαπίστωσαν πὼς κανένας ἄλλος, ὅξ' ἀπ' τὰ μωρά, δὲν ὑπῆρχε μέσα σὲ τοῦτο τὸ ἔρημο σπίτι.

Σὲ μιὰ στιγμή, μέσα στὸν πανζουρλισμό, πού εἶχε ἀρχίσει νὰ λιγοστεύει, ὅλοι κοκκάλωσαν· διαπεραστικὲς φωνές ξέσκιαν τὴν ἀτμόσφαιρα κι' ἔπεσαν χαλαζὶ τὰ σμπάρα.

— Ὁ Χανιάς, φέλλισαν μερικοὶ χωροφύλακες κι' ὅλοι σκοτώθηκαν νὰ ταμπουρωθοῦν στὶς γωνιές. "Ἐστησαν αὐτὶ ἄγρια φωνὴ τότε σὰν γυναικεῖα καὶ τότε σὰν ἀντρικὴ ἔσκουζε κι' ἔβριζε:

— "Αναντροι, χαραμοφάηδες. Μὲ προφύλαξη πλησίασαν τὴν αὐλόπορτα. Ἐκεῖ γινόταν φοβερὸ μακελειό· μὲ μιὰ πιστόλα στὸ χέρι, πού κάπνιζε ἀκόμα, ἡ Ρήνα τοῦ Χανιά ἦταν πιασμένη στὰ χέρια μὲ 4 - 5 χωροφύλακες. "Ὅλοι μαζί ἀγωνίζονταν νὰ τὴν καθλώσουν στὸ χῶμα. Ἡ ἀντρογυναίκα, γυρνώντας ἀπὸ τῆ βοσκὴ μὲ τὸ κοπάδι της, βρέθηκε ἀντιμέτωπη μὲ τὸ σκοπὸ τῆς αὐλόπορτας κι' ὄσους κυκλόφερνανστην αὐλή, τράβηξε τὴν κουμπούρα της κι' ἀφοῦ τὴν ἄδειασε στὰ πόδια τους, πάλευε μὲ τὰ μπράτσα της, σὰν ἄντρας. Δυὸ - τρία τσοπανόσκυλα, π' ἀκολούθαγαν τὸ κοπάδι, ρίχτηκαν πάνου στοὺς χωροφύλακες: τὰ σκότωσαν κι' αὐτὰ καὶ τὸ κοπάδι σκόρπισε ὀλόγυρα ἀνταριασμένο. Μὲ κόπο τὴν ἀφόπλισαν καὶ τὴν ἀκίνητοποίησαν χάμου. "Ὅλοι ἔκαναν κύκλο γύρω της νὰ δοῦνε τί πρᾶμα εἶναι τούτη ἡ δράκαινα· τῆ σίμωσε κι' ὁ Γουνέλλος· ἔτσι καθὼς ἦταν μὲ τὰ γόνατα μισοξέσκεπα καὶ ματωμένα στῆ γῆς, ἡ χρυσοκέντητη πόλκα της ἄνοιξε μπροστὰ μέχρι κάτου μὲ σπασμένα τὰ χρυσὰ κουμπιὰ καὶ φαινόταν φουρτουνιασμένο τ' ἄσπρο της στήθι νὰ σαλεύει πάνου - κάτου καὶ μαζί του καὶ κεῖνοι, πού τῆ βάσταγαν.

— Γιὰ πές μου, πού κρύβεται ὁ Χανιάς; Τῆ ρώτησε ὁ Γουνέλλος κι' ἀμέσως ἔνιωσε ἡλίθια τὴν ἐρώτησή του. Ἐκείνη τοῦ 'ριξε μιὰ ματιὰ γεμάτη μίσος, λαχανιασμένη ἀκόμα ἀπὸ τὸ πάλαιμα· κι' ὅπως σὲ χοντροὺς κόμπους ἔσταξεν ἀπὸ τὸ πλατὺ κούτελό της ὁ ἰδρωτας, τοῦ φώναξε δυνατὰ, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλοι:

— Μπράβο σας! Ἀφοῦ δὲ μπορεῖτε νὰ πιάσετε τὸ Χανιά, πιάνετε μένα. Τὸ αἷμα ἀνέβηκε στὸ κεφάλι τοῦ ἀποσπασματάρχῃ· διέταξε νὰ τῆ λευτερώσουν· ἡ γυναίκα τοῦ Χανιά ἀνασηκώθηκε μ' ἓνα πῆδημα καί, δίχως νὰ τοὺς δώσει σημασία ὄρμησε στὸ δωμάτιο, ὅπου ἦτανε τὰ παιδιά της. Τὰ χαΐδεψε τρυφερὰ καὶ σίμπισε τῆ φωτιά. "Ἦστερα

στάθηκε εκεί κοντά στο παραγώνι άμιλητη, με σταυρωμένα τὰ χέρια πάνου στα στήθια και τούς κοίταγε, ὅμοια με λύκαινα, ἔτοιμη νὰ ριχτεῖ στὸν κλέφτη τῶν μικρῶν της. Ὁ Γουνέλλος πῆγε κοντά της και πότε με τὸ καλὸ και πότε μ' ἀπειλές, προσπαθοῦσε νὰ μάθει τὸ κρησφύγετο τοῦ ξωμάχου. Ἡ γυναῖκα τὸν κόχευε μ' ἀγέρωχη ματιά κι' οὔτε πού καταδέχτηκε νὰ τ' ἀπαντήσει.

Γύρω της ἔβλεπε τὴν ἄγρια καταστροφή τοῦ σπιτικοῦ της και σιζόταν ἡ καρδιά της· δὲν τὸ φανέρωσε· πάσχιζε νὰ δείχνει ἀδιάφορη. Κι' ὅλα κοίτονταν πεταμένα στὸ δάπεδο, ἀνακατωμένα με χῶμα και σοφάδες πεσμένους ἀπὸ τούς τοίχους και τὸ γλυκὸ πού εἶχε φτιάξει ἀποβραδὶς γιὰ τὴ γιορτὴ της, γιὰ νὰ φιλέψει τὸ λεβέντη της τὸ βράδυ, σὰν θα ᾿ρχόταν; Τὸ ᾿χαν κι' αὐτὸ πεταμένο στὴ γωνιά και τὸ βάζο του τσακισμένο σὲ χιλια κομμάτια. Τὶ θὰ τὸν φίλευε; Και με τὴ σκέψη τούτη ὀχιά τῆς δάγκωσε τὴ καρδιά· τὸ πρῶι ὁ Χανιάς φεύγοντας τῆς ὑποσχέθηκε πῶς με τὴ δύση τοῦ ἡλίου θὰ γύριζε κοντά της· και τώρα ἡ μέρα σωνόταν σὲ λίγο θὰ φανεῖ και τότε θὰ τὸν πιάσουν ἢ θὰ τὸν σκοτώσουν και πάει τὸ Χανιάς της· κι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κρυφόλαιγε γιὰ τὸ ταπεινώμὰ της κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ἔκανε μέσα της προσευχὴ ν' ἄργοπορήσει μπάς και φύγουν τοῦτοι οἱ σατανάδες. Στὸ πρόσωπό της ἄθελα ζωγραφίστηκε ἡ ἀγωνία και τὴν ἔπιασε μιὰ παράξενη ταραχὴ· τὰ χέρια της, γιὰ πρώτη φορὰ ἄρχισαν νὰ τρέμουν κι' ὄταν τὰ ᾿σφιξε, γιὰ νὰ μὴ προδοθεῖ, ἐκεῖνα τρέμανε πλειότερο.

— Θὰ τὸν σκοτώσουν, Παναγιά μου! Ψέλλισε σφυριχτὰ και κυλόφερνε ὀλόγυρα τὴν ταραγμένη της ματιά.

Ὁ Γουνέλλος, πού στιγμὴ δὲν τὴν ἄφησε ἀπὸ τὰ μάτια του, πρόσεξε ἀμέσως τὴν ταραχὴ της. Κατάλαβε τὶ σήμαινε τὸ τρέμουλο κι' ἔφυγε ἀπὸ κοντά της· πῆγε νὰ συναντήσει ἔξω τούς ἐνωμοτάρχες.

— Μοῦ φαίνεται πῶς τὸν περιμένει νὰ ᾿ρθει, παιδιά, τούς εἶπε. Ἐκεῖνοι συμφώνησαν και παραδέχτηκαν, γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ, τὴν ξεχωριστὴ παρατηρητικότητα τοῦ προισταμένου τους και κατὰστρωναν ὄλοι μαζί σχέδιο γρήγορης δράσης.

Ἀνάγκασαν τὴ Ρήνα, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, νὰ πάει και νὰ κλειστεῖ ψηλὰ στὸ δωμάτιο τοῦ πύργου, ἔβαναν σκοπὸ στὴν πόρτα της, με τὴν ἐντολὴ, μὸλις βάνουν στὸ χέρι τὸ Χανιά νὰ τρέξει κι' αὐτὸς κοντά τους νὰ τούς βοηθήσει· περιμάζεψαν τὰ κουφάρια τῶν σκοτωμένων τσοπανόσκυλων, ἀμπάρωσαν προσεχτικὰ τὴν αὐλόπορτα και ταμπουρώθηκαν καλά, σχηματίζοντας ἕναν ἀόρατο κύκλο καμιά ἑκατοστὴ μέτρα γύρω ἀπὸ τὸν αὐλόγυρο, χωμένοι ἀνάμεσα στὰ πυκνάσκοῖνα, στὶς δασιὲς πατουλιὲς και στὰ σμιχτὰ ρεῖκια. Γέμισαν τὰ ντουφέκια τους και τὴν ἄλλη στιγμὴ στὴν κυκλωμένη ἀπὸ παντοῦ περιοχὴ ψυχὴ δὲ φαινόταν πουθενά· μ' ὀλάνοιχτα μάτια καρδοκοῦσαν ἐκεῖ οἱ χωροφύλακες με τὸ λύκο τ' ἄρμουτιοῦ τους ἀνασηκωμένο και μ' ἕνα παράξενο φόβο νὰ φωλιάζει στὴν καρδιά· καμιά κουβέντα, ἔτσι ἦταν ἡ διαταγὴ· ὡστόσο ὁ καθένας, κοίταγε με τρόπο τ' ἄλλουνοῦ τὸ μοῦτρο και κάτι ἔσπαξε μέσα του μὸλις τὸ ᾿βλεπε ζαρωμένο και με τὰ χεῖλια σφιχτὰ και τραβηγμένα πρὸς τὰ πίσω. Τὸν πρόσμεναν νὰ φανεῖ ἀπὸ κάπου ψηλά, σὰν ἀπὸ τὸν οὐρανό. Κι' ὁ Χανιάς, πιστὸς στὸ λόγο, πού ἔδωσε τὴν αὐγὴ στὴ γυναῖκα του, θὰ παρουσιαζόταν ἀπὸ ὦρα σὲ ὦρα. Ἦταν τόσο τέλεια περικυκλωμένος, πού δὲ μπορούσε νὰ γλυτώσει τὴν παγίδα. Ὅμως τὴν πιὸ μεγάλη ἀγωνία

τή ζούσε ο μοίραρχος· ήταν καινούργιος στην περιοχή και τούτη έδω ή δουλειά ή πρώτη του· τή ζήτησε ο ίδιος· σ' όλο τὸ δρόμο καμάρωνε για κείνο, πὸν θὰ πετύχαινε σὲ λίγο· τώρα, σὰν νὰ εἶχε λυγίσει τὸν ἔτρωγε σὰν φίδι φαρμακερὸ ἢ ἀμφιβολία.

Ἡ ὥρα κύλαγε ἀργά. Ὁ χιονοπωριάτικος ἥλιος λόγγιζε ἀπὸ τὸ λοξὸ του γέρμα τὴν καταπράσινη βουνοπλαγιά και σχεδίαζε μύριες εἰκόνες φωτεινὲς στοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ, στὴ μάντρα και στὸ σιωπηλὸ πύργο, εἰκόνες πλημμυρισμένες στὸ βαθὺ κόκκινο και στίς μυριάδες ἀποχρώσεις του· οἱ χιονοσκεπαστες κορφὲς τῆς Τζήριας, ἀσημομέτωπες και οἱ τρεῖς στὴ σειρὰ ἔστελναν παγερὸ κατάι, πὸν περούνιαζε, ὡς μεδούλι, τοὺς ξαπλωμένους στὸ νωτισμένο χῶμα χωροφύλακες· οἱ καρδιὲς τους, ὅσο ἢ ὥρα πέρανε χτύπαγαν ἀταχτα μέσα στὸ στέρνο και τὰ χέρια, πὸν κράταγαν τὴ σκαντάλη, ἄλλοτε ξεπάγιαζαν ἀπὸ τὸ τσουχτερὸ κρὺο κι' ἄλλοτε μερμήγκιαζαν φλογισμένα. Κι ἦταν παντοῦ μιὰ τόση γαλήνη, πὸν σοῦ τέντωνε ἐπικίνδυνα τὰ νεῦρα, καθὼς μποροῦσες ν' ἀγροικᾶς στ' αὐτί σου τὸ ἐνοχλητικὸ στρίψιμο, πὸν κάνει ἐκεῖ μέσα τὸ σκουλήκι.

Κι' ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ φεγγίτη ἢ Ρήνα βίγλιζε, μὲ κομένη τὴν ἀνάσα, κατὰ τὸ πυκνὸ δάσος κι' ἢ καρδιά της πήγαινε νὰ σπάσει ἀπὸ τὴν ἀγωνία· ἄς ἦταν νὰ μὴν ἐρχόταν τούτη ἢ βραδιά!

Κι' ἄξαφνα ὅλα γκρεμίστηκαν μὲς στὴν ψυχὴ τῆς Ρήνας Μακρινὸ οὐρλιασμα τσακαλιοῦ ξέσκιζε διαπεραστικὸ τὸν ἀγέρα· αὐτιάστηκε ἢ Ρήνα· ὁ λύκος της ἔβρισκόταν πολὺ κοντὰ στ' ἀμπρί του· τ' ἀποσπάσματα δὲ φάνηκαν ν' ἀγροίκησαν τίποτ' ἀπὸ τὸ σύνθημα: κάποιον τσακάλι θὰ ἔναι, συλλογίστηκεν ὁ καθέννας... Ἡ γυναικα του σκιαγμένη δίστασε ν' ἀπαντήσει, σκοπεύοντας ἔτσι νὰ τὸν πονηρέψει και νὰ λακίσει πέρα στὸ δάσος·, κείνος ἀπόρησε, για δὲν περίμενε τὴν ἀπάντησή της.

— Τὶ διάτανον, λὲς νὰ τρέχει τίποτα. Μουρμούρισε χαιδεύοντας τὴν ἀρματωσιὰ τοῦ σιλαχιοῦ του· νωρὶς για τ' ἀποσπάσματα, συνέχισε· 25 ἔχει ἀκόμα ὁ μῆνας, λὲς νὰ πλάκωσαν; Μὰ γὼ τὰ περιμένω, σὰν κάθε χρονιά, ἀρχὲς Δεκεμβρη. Κι' ὁ θεόρατος ξωμάχος, δίχως ἄλλο δισταγμὸ, πρόβαινε μὲς' ἀπὸ τὴν πυκνὴ πατουλιὰ τοῦ σκοίνου, ὅπου κρυβόταν· προχώρησε ἀργὰ στὸ ξέφωτο και μπῆκε ἀνυποψίαστος στὴ ζωσμένη ἀπὸ τ' ἀποσπάσματα θανατερὴ παγίδα, διασχεδάζοντας τοὺς μύχιους φόβους του. Μὰ σὰν ἔφτασε πὸν κοντὰ, κάπου στὴ μέση τῆς χωσιᾶς, αὐτιάστηκε, μεμιας κι' ἀνοιγόκλεισαν, σὰν τ' ἀγριμιοῦ, τὰ ρουθούνια του· μῆνυμα κινδύνου τοῦ ἔφερε ὁ ἀγέρας· ἀσυναίσθητα σήκωσε τὰ χέρια στὸ σιλάχι κι ἔκανε μιὰ γρήγορη στροφὴ νὰ πιλαλήσει κατὰ τὸ δάσος.

— Στὸν τόπον, Χανιά, βροντοφώνησε ὁ Γουνέλλος. Μὴ σαλέψεις οὔτε σπιθαμὴ· τούτη τὴ στιγμή ἔκατὸ χωροφύλακες σὲ σημαδεύουν. Ρίξε τ' ἄρματά σου στὸ χῶμα και προχώρει πέντε βήματα μπροστά. Ὁ Χανιάς πάγωσε· δὲ σάλεψε· κοίταξε μὲ προσοχὴ γύρα και τότε μόνο ξάνοιξε πέντε, δέκα, εἴκοσι σκοτεινὲς κάννες νὰ τὸν σημαδεύουν· ὁ Γουνέλλος πετάχτηκε ὄρθιος μὲ τὴν πιστόλα στὸ χέρι. "Ὀχι, δὲν χωρατεύουνε τοῦτοι· εἶναι ἀποφασισμένοι για ὅλα, σκέφτηκε ὁ ξωμάχος· τὴν ἴδια στιγμή ἀπὸ ἔνστιχον ἢ ἀετήσια ματιά του ἄρπαξε, στὰ κλεφτά, τὸ τσεμπέρι τῆς Ρήνας στὸ φεγγίτη τοῦ πύργου.

‘Ο Χανιάς απόμεινε στη μέση με μισοσηκωμένα τὰ χέρια· ὁ ἥλιος καθισμένος πιά στὸ φρύδι τῆς ραχούλας τὸν χτύπαγε ἀδύνατα στὶς πλάτες κι’ ἔστρωνε κάτω στὸ χῶμα ἀπέραντο σταυρὸ τῆ σκιά του, ποὺ τράβαγε λοξὰ ἀπὸ τὴ μάντρα κατὰ τὸν κάμπο, δίχως τέλος ... Τὰ κατάμαυρα μάτια τοῦ ξωμάχου τρεμόπαιξαν· στ’ ἀγέρι ἀνέμιζαν τὰ μαῦρα γένια κι’ οἱ μακριές μουστάκες κι’ ἀνοιγόκλειναν οἱ ἄκριες τῆς μαύρης του φέρμελης, ἀφήνοντας μπροστὰ νὰ στράφτουν οἱ χρυσοποίκιλτες πιστόλες στ’ ἀσμοπλούμι-στο σιλάχι του.

— Ρίξε τ’ ἄρματα στη γῆς, ρέκαξε πάλι ὁ μοίραρχος. ‘Ο Χανιάς ὑπάκουσε· με ξερὸ κρότο ἔπεσαν στὸ χῶμα δύο λαμπερές πιστόλες, κεντημένες μ’ ἀτόφιο χρυσάφι καὶ κόκκινο βελούδο στὰ κενά, μιὰ κάμα ἀστραφτερὴ κι’ ἓνα λάζο μαυρομάνικο.

— Μὴν κάνεις καμιὰ κουταμάρα, Χανιά, ξαναφώναξε ὁ Γουνέλλος· πρὶν νὰ σεῖξεις τὸ βλέφαρό σου οἱ ἄντρες μου θὰ σέ γαζώσουν. Σὰν τὸν εἶδε ἀσάλευτο στὴ μέση, τὸν πλησίασε μ’ ἀργὰ βήματα. Ἀπὸ γύρα ξεπετάχτηκαν οἱ ἄντρες, ξεθαρρεύοντας κι’ ἔκαναν κλοιό, ποὺ ὄλο ἔσφιγγε. ‘Ο φοβερὸς ξωμάχος τοὺς κοίταγε ἓναν - ἓναν λοξὰ σὰν νὰ τοὺς μέτραγε· ἡ ἀγέρωχη κορμωστασιά του, σὲ τούτη τὴν κρίσιμη στιγμή, φάνταζε κυπαρισένια, λιγνὴ, σὰν ἀέρινη.

‘Η Ρῆνα ἀπὸ τὸ φεγγίτη τοῦ πύργου εἶδε μὲ τὰ μάτια τῆς τὸ ξερμάτωμα τοῦ λύκου τῆς καὶ ρῆμαξε ἡ καρδιά τῆς· σὲ λίγο κι’ ὁ σκοπός, ποὺ τὴ φύλαγε ἀπ’ ἔξω, ἔτρεξε κοντὰ στοὺς ἄλλους κι’ ὄλοι μαζί ζύγωναν ἄφωνοι γιὰ νὰ περάσουν τίς χειροπέδες στὸν ἄντρα τῆς. Μιὰ σπαραχτικὴ κραυγὴ κοράκου ἀνάδευε μέσα τῆς καὶ τὴ λυκοτίναζε ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφή· κι’ ἓνα καυτὸ κύμα ὀλοένα σκαρφάλωνε στὰ μάτια τῆς καὶ τῆς θόλωνε τὰ μάτια. Καὶ κεῖ, στὴν παραζάλη τῆς, μιὰ λάμπη φώτισε τὸ μυαλό τῆς. Δὲν ἔχασε καιρὸ· παραμέρισε τὴν μαύρη βοῖδοπροβιά, ποὺ σκέπαζε τὸν τοῖχο τοῦ πύργου καὶ ἀπὸ μιὰ μυστικὴ πόρτα χώθηκε ἀεράτη στὸ φοβερὸ ὄπλοστάσιο τοῦ Χανιά. Δίκαννα, καραμπίνες, γκράδες, σισανέδες, ἀρμούτια, φυσεκλίκια καὶ φυσιγγια κρέμουνταν γύρω στοὺς τοίχους, πλάι σὲ βαλσαμωμένα ἀγριοκάτσικα, ἀγριογούρουνα, πολύχρωμα δασοπούλια, ποὺ ἴστεκαν ἐκεῖ τρανὴ μαρτυρία τῆς δράσης τῶν ντουφεκιῶν. Ξεχώρισε βιαστικὰ μιὰ μαύρη ὀχτάσφαιρη καραμπίνα, δῶρο στὸ Χανιά τοῦ μακαρίτη τοῦ πατέρα τῆς, ὅταν ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ· ζώθηκε δύο - τρία διπλὰ φυσεκλίκια μὲ τὰ πιὸ χοντὰ σκάγια κι’ ἔβανε δυὸ γεμάτες πιστόλες κάτ’ ἀπὸ τὸ σεγκούνη τῆς καὶ ξαπολύθηκε ἀνταριασμένη κατὰ τὸ ψηλὸ κεφαλόσκαλο τῆς αὐλῆς, ἀπ’ ὅπου ξάνοιγε μπροστὰ τῆς ὀλάκερο τὸ λεφούσι τῶν ἀποσπασμάτων κι’ ὡς τ’ αὐτιά τῆς ἔφτανε ὁ περιπαιχτικὸς τοὺς ἐμπαιγμός:

— Λοιπὸν, παλικαρά, ποὺ ἴναι τὰ φτερά σου;

— Μωρέ, σ’ ἤσουνα ὁ σκιαζαρος, ὁ λύκος τῶν βουνῶν;

— Ἄντε τώρα νὰ ξεκουραστεῖς στὴν φειροῦ, του πέταγαν ἀπὸ γύρω. Καὶ κεῖνος ἀσάλευτος δὲν ἄνοιγε τὸ στόμα του· μὰ κι’ ὁ μοίραρχος δὲν ἔβγανε ἄχνα· ἀκόμα δὲ μποροῦσε νὰ πιστέψει πὼς κράταγε τὸν ἄπιαστο Χανιά, ποὺ χρόνια τώρα τὸν καταδίκωναν τ’ ἀποσπάσματα δίχως ποτὲ νὰ τὸν βάνουν στὸ χέρι· φαίνεται πὼς οἱ ἄλλοι τὸν σκιαζοῦνταν καὶ δὲ σίμωναν ποτὲ τ’ ἀμπρί του, ἐνῶ τοῦτος τὰ ἴκανε ὄλα λίμπα, ἰσοπεδώ-

νοντας και τὸ σπιτικό και τὸν ἴδιο τὸν ξωμάχο.

Γιὰ μιὰ στιγμή πέρασαν ἀπὸ τὸ μυαλό του οἱ ἔπαινοι τῆς ὑπηρεσίας του και εἶδ' ἀπὸ τώρα τὸ ξύνιμα, πού θὰ ἔκαναν οἱ παλιότεροι συναδελφοί του, σὰν θὰ μάθαιναν τὸ κατόρθωμά του... Τὸ μυαλό του βουλόδερνε σωστὴ σφηκοφωλιά και εἶχ' ἕναν παράξενο φόβο μέσα του και τότε βρόντηξε ξαφνικά μιὰ μπαταριά σύρριζα στὰ πόδια του Γουνέλλου και τὸν ἔκανε νὰ κυλιστεῖ στὸ χῶμα μαζί με τὶς σκέψεις του...

— Ρίχτε τ' ἄρματα κάτου, τί θὰ σᾶς κάμω σκόνη, οὐρλιαξε ἀπὸ ψηλά ἡ Ρήνα· καθὼς γύρισαν ὄλοι κατὰ τὸ μέρος τῆς φωνῆς τὰ κεφάλια κι' ἀντίκρυσαν ἀκόμα τὴ σκοτεινὴ κάννη τοῦ ὄπλου νὰ καπνίζει, κοκκάλωσαν· ἡ Ρήνα δὲ χωράτευε.

— Μεριάστε κατὰ τὸ παλούκι κι' ἀφήστε λεύτερο τὸ Χανιά, ξαναφώναξε ἡ ἀντρογυναίκα κι' ἔριξε δευτέρη μπαταριά ἀνάμεσα στὸ ξαφνιασμένο μπουλούκι· λύθηκαν τὰ γόνατα τῶν χωροφυλάκων· τ' ἄρματα πέσανε στὴ γῆ κι' ὁ κρότος τους ἔμοιαζε σὰν νὰ γκρεμιζόταν ὀλάκερος ὁ πύργος· μαζεύτηκαν ἀπρόθυμα ὄλοι, κάμποσα βήματα παρέκει, κοντὰ στὸ μεγάλο παλούκι· τὰ μούτρα τους ἦτανε πανιασμένα κι' ὁ φόβος τους ἦτανε πλειότερο ἀπ' τὸ ξαφνιασμα και λιγότερο ἀπὸ τὴν ἀπειλή· δύο ἀπὸ τὸ μπουλούκι μένουν ἀκόμα κοντὰ στὸ Χανιά, κρατώντας στὰ χέρια τους τὶς χειροπέδες. Ὁ Χανιάς ἄρπαξε, σὰν ἀστραπή, τὴν ἄρματωσιά του και τοὺς ἔβανε ὄλους μπροστὰ ἀπὸ τὶς φοβερὲς πιστόλες του· ἐκεῖνοι μέριασαν τώρα με σπασμένη τὴ χολή. Τοὺς ἔστησε ἕναν - ἕναν ἀπέναντί του ξαρμάτωτους κι' ἔγνεψε με τὸ κεφάλι τῆς Ρήνας. Ἐκεῖνη παράτησε τὸ κεφαλόσκαλο. Ὁ ξωμάχος τοὺς ἀπόκοψε στὸ ἴσιωμα και τοὺς ἀπομάκρυνε ἀρκετὰ ἀπὸ τὸν ὄπλισμό τους. Κι' ὅπως ἀνάλαφρο σκαρφάλωνε στὴν πλαγιά τὸ σκοτάδι και μάργωνε τὸ κατὰ τριγύρα τὸν τόπο, δύο ἀπὸ τὰ ἄλογα τοῦ Χανιά, ἀνύποπτα γιὰ τὴν κρισιμότητα τῆς ὥρας, σίμωσαν ἀργόπατα στὸν πέτρινο αὐλόγυρο. Ἐνα χαμόγελο χαράχτηκε στὰ χεῖλια τοῦ ξωμάχου. Ἐφτασε κοντὰ του ἡ Ρήνα με τὰ δυὸ παιδιὰ στὴν ἀγκαλιά, καβαλίκεψε τὸ ἄλογο ἀπὸ τ' ἄλογα και χάθηκε καλπάζοντας κατὰ τὸ δάσος. Τὸ δεύτερο ἄλογο, καλεσμένο ἀπὸ τὸν ἀφέντη του, ἦρθε μπροστὰ, σαλεύοντας τὴν οὐρά του και κείνος με ἕνα σάλτο βρέθηκε στὴν γυμνὴ του ράχη. Ὁ μοίραρχος, βλέποντας τὸ ληστὴ νὰ γλυστράει μέσ' ἀπὸ τὰ χέρια του, ἀψήφησε τὸν κίνδυνο κι' ὄρμησε κατὰ τὰ ὄπλα· τὸ ἴδιο πῆγαν νὰ κάνουμε και μερικοὶ ἄλλοι, οἱ πιὸ τολμηροί... Δυὸ ἀπανωτὲς μπαταρίες ξάπλωσαν τὸ Γουνέλλο και δυὸ - τρεῖς ἄλλους χάμου. Κιότρεψαν οἱ ὑπόλοιποι και καρφώθηκαν στὴ θέση τους. Ὁ Χανιάς, κρατώντας τ' ἄλογό του ἀπὸ τὴ χαίτη, πέρασε μπροστὰ ἀπὸ τοὺς ξαρμάτωτους χωροφύλακες, σὰν νὰ τοὺς ἐπιθεωροῦσε· ὁ ἀποσπασματάρχης κοίτονταν με βογγητὰ στὸ χῶμα και κοντὰ του κι' ἄλλοι λαβωμένοι. Ὁ Βλαστάρας ὁ δραγάτης εἶχε στὸ μεταξύ γίνε ἀφαντος.

Ὁ Χανιάς, με στραμμένο τὸ πρόσωπο κατὰ τὸ μπουλούκι, ἀπομακρύνθηκε ἀργά. Εἶχε πιὰ σουρουπώσει. Ξαφνικά τίναξε δύο μπαταρίες στὸν ἀέρα και χάθηκε, δρόλαπας ἀκράτητος πέρα στο πυκνὸ δάσος, π' ἀπλώνονταν παρέκει πεντασκότεινο. Καὶ τότε, μπρὸς στὸν αὐλόγυρο, ξάναψε φοβερὴ βαβούρα κ' ἀντήχησαν δυνατὲς φωνές, βλαστήμιες, διαταγές, ἀνακατεμένες με βρисиές και σὲ λίγο πυκνὸ ντουφεκίδι μπουμπούνιζε στὸ ἔρημο ἄντρο τοῦ ξωμάχου. Κανένας ὅμως δὲν τόλμησε νὰ τὸν καταδιώξει. Ὅλοι πίστευαν πῶς πολὺ φτηνὰ τὴν εἶχαν γλυτώσει ἀπὸ τὸ φοβερὸ ληστὴ.

ΤΑΣΟΥ Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

BABEL

«... και έπαύσαντο οικοδομοῦντες τήν πόλιν
και τόν πύργον. Διά τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα
αὐτῆς Σ ύ γ χ υ σ ι ς, ὅτι ἐκεῖ συνέχεεν
Κύριος τὰ χεῖλη πάσης τῆς γῆς και ἐκεῖθεν
διέσπειραν αὐτούς Κύριος ὁ Θεὸς ἐπὶ προσώπου
πάσης τῆς γῆς...».

ΕΙΧΑΝ νερό

φωτιά

θυμίαμα: μιὰ λάσπη

γιὰ νὰ οικοδημήσουν.

Κι ἔτσι

ἀνέβαινε ὁ Πύργος στὸν ἀέρα
τέμνοντας κομμάτια τὴν ψυχὴ μου
γιὰ νὰ σαρκώσει τὸ μεγάλο φῶς.

Χτίζαν φωνές ἐτοῦτον τὸν διθύραμβο
και χέρια ὑψώναν τὶς δεήσεις διψασμένα
ῶσπου κουράστηκε τὸ στήθος, νὰ πετᾷ
χωρὶς τὴ Γνώση.

Κι ἔγινε σύγχυση πολλή

– δάκρυα

φύλλα

και φτερά: μιὰ νέα λάσπη

πὶὸ πηχτὴ ποὺ πέτρωσε.

Κι ἔμεινε

ἀδιάσπαστη στὴ μάζα τῆς ἡ Ἀλήθεια.

Ἄκουγες προσευχές

ποὺ ὁ Οὐρανὸς ἐπέστρεφε ὕβρεις.

Πέτρες στὶς πέτρες ὅπως γκρεμίζονταν

– ὑπόκωφο, τῆς ἱστορίας μου δίδαγμα

στὶς γενεές τὶς ἐρχόμενες

μέσα στὸν πάταγο

τῆς π τ ὠ σ η ς.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΡΑΝΗΣ

«ΑΡΧΑΙΚΗ ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ»

"Όταν θὰ διολισθαίνεις ἀκροποδητεί,
σὰν μικρή σεμνή κλέφτρα,
σὰν νεοσύλεκτη ἰέρεια τῶν Παναθηναίων
στὴν ὄνειρική ἀχλὺ τῆς ἀναπαράστασης
μῆς ἐρωτικῆς νεραϊδοένωσης τῶν ζωτικῶν,
μὲ καρφωμένη τὴν καρφίτσα τῶν αἰδίων ἄστρων
στὶς μελανόμορφες λυκῆθους τῶν πλοκάμων σου,
ποὺ ἀποθηκεύουν τὶς χλωρὲς ἐλπίδες τῶν Πιερίδων,
γὰ τὴν αὐριανὴ λιτανεία τῶν γιασεμιῶν
τῆς ἀσπαίρουσας Περσεφόνης,
μέσα ἀπὸ τὴν τελετουργία τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων
καὶ τὶς ὑγρὲς Ἑρμαϊκὲς στήλες τῶν τριστράτων,
μὴν ἀποδιώξεις μὲ τὸν λιγαρίσιο ἴσκιο σου
τὸ πέταγμα τοῦ ἐλάχιστου ἀηδονιοῦ στὶς κερασιές,
τὸ σκίρτημα τῆς κάμπιας στὸ Πλουτωνικὸ βασιλεῖο
μὲ τοὺς ἐντάφιους πυλώνες τῶν πευκοβελόνων,
μακριὰ ἀπὸ τὸ τελεσίδικο ταξίδι τῶν πελαργῶν
στὶς χῶρες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ρέμβης.
"Όταν θὰ νείρεσαι, μετέωρη καὶ ἐνστικτώδης,
στὸν δαιδαλικὸ λαβύρινθο τῆς ἠβης,
τῶν φοιβόχρυσων ἐπεισοδίων τοῦ ἔαρος,
ἀναζητώντας τὰ μικρὰ ἀδιάσειστα μυστήρια
τῆς ἀπολιθωμένης εὐτυχίας τῶν νυμφῶν τοῦ δάσους,
μὲ φυσικὲς κλωστὲς, ἀδέξιους ἐφηβικοὺς στίχους,
εἰκόνες ἀπὸ παλιὰ κινηματογραφικὰ περιοδικὰ
καὶ ἡμεροὺς καλοκαιρινῶν μελτεμιῶν,
μὴν ξεχάσεις αὐτὸ τὸ κρῦο πεζούλι τοῦ Κορινθιακοῦ,
ποὺ χαιρετούσαμε τὶς διπλοσκοπιὲς τοῦ Ἄρκτουρου,
μέσα σ' ἓνα συντριβάνι ἀπὸ οὐράνια τόξα
καὶ πλανητικοὺς γαλαξίες,
σκαλισμένο στὰ χνουδάτα πέπλα τῶν ἰβίσκων.

ΓΙΩΤΑ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ

“Η είμαι ἐγώ;”*

“Οχι; θάχε χιονίσει φαίνεται, θάχει πέσει πολύ, μὰ πολὺ χιόνι.

Τι ἄσπρο πού εἶναι τὸ χιόνι. Πῆρες τὰ γράμματά μου;

Ξέρεις ὁ ταχυδρόμος καμιά φορά πέφτει τὸ χιόνι σκεπάζει τὸν ταχυδρομο. Δὲ φαίνεται τίποτα ξέρεις· μοναχὰ τ’ ἄλογο του γυρίζει.

Κλαίει ξέρεις τ’ ἄλογο του.

“Ἐχεις δεῖ ποτὲ τ’ ἄλογο του νὰ κλαίει;

“Ἄνοιξε, τὸ ἀπαράθυρο· μεγάλο πού εἶναι τὸ παράθυρο. Χωράει ξέρεις τὴ μητέρα, τὰ παιδιά καὶ κεῖνο τὸ τραῖνο πὸ ἐρχεται.

Τι νὰ φέρνει τὸ τραῖνο πὸ ἐρχεται;

Ξέρεις ἄρχισαν νὰ μοῦ ἀρέσουν τὰ τραῖνα, τὶ περίεργο νὰ μοῦ ἀρέσουν τὰ τραῖνα.

Μπορεῖς νὰ μὲ βοηθήσεις γιατί μοῦ ἀρέσουν τὰ τραῖνα;

Ἐ, κυρὰ τῶν ἀμπελιῶν μ’ ἕνα πλατὺ ψαθὶ κι ἕνα τσαμπὶ βατόμουρα

φτάσαμε ὡς ἐδῶ. Τι εἶναι ἐδῶ;

Μπορεῖς νὰ μὲ βοηθήσεις, τί εἶναι ἐδῶ;

Ἡ καθηγήτριά μου μὲ τὰ μυωπικὰ γυαλιὰ ἀνοίγει τὸν κατάλογό της· ἡ ἄκρη τοῦ μολυβιοῦ τὴν ὑπογραμμίζει τ’ ὄνομά μου.

Ποῖο εἶναι τ’ ὄνομά μου;

Μπορεῖς νὰ μὲ βοηθήσεις ποῖο εἶναι τ’ ὄνομά μου;

“Ὅπου νᾶναι θὰ φωνάζουν τ’ ὄνομά μου.

Ἅ τοῖχος εἶναι διάφανος δὲν ὑπάρχει τοῖχος· μπορῶ νὰ φύγω.

Μπορῶ νὰ φύγω; Ναι βέβαια, μπορῶ νὰ φύγω· ἔτσι κι ἄλλιῶς, ἐγὼ μπορῶ νὰ φύγω. Ἐτσι κι ἄλλιῶς δὲν εἶμαι

ἐγώ.

ἢ εἶμαι ἐγώ;

Μπορεῖς νὰ μὲ βοηθήσεις ἂν εἶμαι ἐγώ;

Πῆρες τὰ γράμματά μου;

* Α΄ Βραβεῖο πνευματικῆς ἐστίας τοῦ Μοσχάτου 1992.

ΜΑΡΓΙΤΣΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ

Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

(Διήγημα)

Τὸ παράθυρο ἔδινε τὴν εἰκόνα τῆς χιονισμένης ταράτσας, μὲ τὴν καπνοδόχο πού φαίνονταν νὰ «κόβει» τὸ πυκνὸ σκοτάδι. Ἐθελά της σκέφτηκς ὅτι ποτὲ δὲν θὰ τὴν τρόμαζε στὴν Ἑλλάδα, ἀκόμα κι ἓνας τόσο μαῦρος οὐρανός.

Ἄναρρίγησε! Τράβηξε τὴν κουβέρτα γύρω στὸ λαιμό της καὶ τὸ πάπλωμα. Τὸ μεγάλο τετράγωνο μαξιλάρι, ἀπὸ πούπουλα χήνας, νὰ κρατᾶ τὸ κεφάλι καὶ τὸ στέρνο της ἀνασηκωμένα. Σταμάτησε ἐπὶ βλέμμα της στὸ μεγάλο καθρέφτη ὀβάλ καθρέφτη τῆς τουαλέτας. Ὅμοιος Πύλη! Καὶ ξαφνικά...

Τὸ μονοπάτι ἀνηφορικὸ καὶ λασπωμένο περνᾶ μέσα ἀπὸ τάφους. Ἄπλοι σταυροί, μαρμάρινα κενοτάφεια μὲ φθαρμένες ἀπὸ τὸ χρόνο γιρλάντες. Στρατιῶτες Γάλλοι, κουρασμένοι, πληγωμένοι καὶ βρώμικοι. Ἐκείνη μὲ φόρεμα μακρὸ καὶ μαλλιά μαῦρα, προσπαθεῖ νὰ στηριξοῖ ἓναν ἀπὸ αὐτούς. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του ἄγνωστα, ὅμως γεμᾶτα ἀγωνία. Τοὺς κυνηγᾶνε. Τὰ λαχανιάσματα τῆς προσπάθειας ὀλοκάθαρα μέσα στὸ χῶρο.

Στὴν ὀρθογώνια ταφόπετρα γονατιστὴ ἀπὸ βίαιο πένσιμο. Τεράστια ἢ φιγούρα τοῦ ἄντρα πού τὴν ἔχει σπρώξει. Εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄντρας πού ἄφησε πίσω της, μὲ τὸ ἐρωτηματικὸ: *Μόνο γιὰ δουλειὰ πᾶς στὸ Παρίσι;*» Ράσα φορᾶ πού ἀνεμίζουν ἀπὸ τὸν ἄνεμο καὶ τὴν ὀργή.

«Πίστευες δὲν θὰ σὲ βρῶ; Δὲν θὰ σὲ φτάσω; Πόσο μικρὴ εἶσαι ἀκόμα!».

Τραβᾶ τὸ σχοινὶ ἀπὸ τὴ μέση του. Στὸ μάρμαρο τὴ μέση της δένει, νὰ μὴν μπορεῖ νὰ μετακινήθῃ τὸ κάτω μέρος τοῦ κορμιοῦ της. Ἡ δερμάτινη ζώνη μὲ τὰ διακριτικὰ (ποιά;) στὴν ἀσημένια ἐγγράφα, τοὺς γλουτοὺς καὶ τοὺς μηρούς της νὰ ὀργώνει.

Ἀπότομα τὸ κορμὶ του πάνω της, μὲ μίσος καὶ τὰ λόγια του καὶ ἡ ἀνάσα του κάτι τὸ ἀπόκοσμο καὶ βίαιο. Σὰν τὸν ἀγέρα πού στοιχειώνει.

Τὰ δάκρυά του στὸ λαιμό της μὲ τὴν ὀλοκλήρωση.

«Μέσα ἀπὸ τὸ μεδούλι μου μὲ ρουφᾶς. Καμιὰ δὲν τὸ κατάφερε ποτέ!»

Τὸ «κράκ» στὸ ἱερὸ τοῦ κορμιοῦ της κέντρο, τὴν τράνταξε. Κι' εἶναι πάλι ἡ

κρεβατοκάματα του Παρισιού, με τον καθρέφτη απέναντι, τα ρούχα στο πάτωμα και τους μηρούς της, ναί μολωπισμένους και με αίματώσεις.

‘Αλαφιασμένη φάχνετε. ‘Αρνιέται τρέμοντας το βλέμμα να σηκώσει, Σφιχτά τα μάτια κλείνει. Σχεδόν πονούν τα βλέφαρα. ‘Ο καθρέφτης! ‘Ο καθρέφτης. ‘Η Πύλη!

Γι’ αυτό φώναζαν οι μεγάλοι όταν παιδούλα στέκονταν τα βράδια μπροστά, φάχνοντας το ασημόγραμμα του φεγγαριού. Και τον σκέπαζαν μ’ άσπρα πανιά, όσο να σαραντίσει ή ψυχή, όταν κάποιος άποσαρκωνόταν (έγκατέλειπε τα έγκόσμια).

«Ναί, γιατί μέχρι 40 μέρες ή ψυχή γυρνά εκεί που έχει ζήσει», έλεγε ή Κυρά Μαρία ή Κούρενα. Στητή, αγέρωχη και σκληρή σαν άτσάλι. Έκρινε όλους και όλα. Κτύπαγε με το ξύλινο μαστούνι της, όποιον δέν καταλάβαινε τις «φιλοσοφίες» της. “Όμως τώρα εκείνος ό άντρας ήταν χιλιόμετρα μακριά, ήταν ζωντανός και δέν ήξερε, πίστευε που βρισκόταν. Που συγκεκριμένα δηλαδή.

Προσπάθησε να μαζέψει τη σκέψη της. Μία μία τις λέξεις να θυμηθει, τα γεγονότα, πριν φύγει. Το τηλεφώνημα που έκανε δύο ήμέρες πριν. Πάλι όλο ύποψια ή φωνή του. «Μόνο για δουλειά έχεις πάει εκεί;» Πριν δύο ήμέρες. Γιατί λοιπόν όχι τότε, αλλά τώρα;

Βέβαια, ήταν ή πρώτη νύχτα που έμενε όλομόναχη στο σπίτι, μία που ό ιδιοκτήτης και οικοδεσπότης της έλειπε. Αυτό ήταν! “Όσο υπήρχαν άλλοι δέν έρχονταν. Ίσως και ή ίδια να μην είχε δώσει σημασία σε μικροσυμβάντα ή «συμπτώσεις», που δήλωναν παρουσία.

“Αναψε το φως το σκοτάδι να σκορπίσει. Σιγουριά να νοιώσει. Πάλι τα σκεπάσματα άργά στο πάτωμα, τα μάτια της να φάχνουν τους μηρούς. Να είναι άκόμα εκεί τα σημάδια. Και επιπλέον νοιώθει όλόκληρη να πονάει, από τον άγριο ξυλοδαρμό.

Τό χιόνι γκριζα γλίτσα γύρω και μέσα στο θάλαμο κι εκείνη με χέρια παγωμένα και τρέμοντα να προσπαθει να επικοινωνήσει με ‘Αθήνα. Να μάθει! Τούτ... τούτ ... τούτ ... φορτωμένη ή γραμμή συνεχώς.

Οί βιτρίνες ένας πειρασμός, βοηθάνε να σπρώξει τις ώρες της ως το άπόγευμα που ό οικοδεσπότης της θα γυρίσει. Φοβάται να μείνει για πολύ το άπομεσήμερο στο σπίτι. Ν’ άντικρύσει στον καθρέφτη ξανά, μέσα από τα μάτια της.

Ποτέ κουδούνισμα δέν ήχησε πιό χαρούμενο. Ξάφιασμα ή ύποδοχή της για τον άντρα.

«Πέρασες καλά μόνη σου; Δέν είδες κανέναν;»

Του διηγείται για τους φίλους που ήρθαν. Για τις κουβέντες που έκαναν. Ευτυχώς είχαν καθήσει ως τις δύο το πρωί.

«Γιατί δέν έμειναν να κοιμηθουν εδώ;»

«Δέν ήξερα αν θα το επιτρέπατε. “Υστερα ήθελαν να γυρίσουν στους συντρόφους τους.»

Ευπόλιτη γύρισε τη ράχη της στον καθρέφτη. ‘Ανατρίχιασε από την «δήλωση παρουσίας του». Στάθηκε με το πλάι, να μην αφήνει έκτεθημένα τα νώτα της. Πόσο γαλήνια ή νύχτα και το δωμάτιο. Σαν την άνάσα εκείνου δίπλα της.

Στο άεροδρόμιο ό σωφέρ, φόρτωσε τις βαλίτσες στο αυτοκίνητο. ‘Ο κύριος ή-

ταν άπασχολημένοι και δέν μπορούσαν νά έρθει ό ίδιος. Τήν περίμενε όμως στό γραφεΐο γιά καφέ.

Βαρύ έρευνητικό τό βλέμμα του πάνω της. Σοβαρό. Παρά τή φλόγα του φιλιού του.

Ή αντιγυρίζει αίνιγματικό βλέμμα και ή έρώτηση στα χείλη της.

«Έχεις ποτέ σου άσχοληθει με αυτά που λένε άπόκρυφα;»

Σιωπή που τσακίζει.

«Γιατί ρωτάς;»

«Έιχε μία παράξενη έμπειρία εκεί!»

«Τά μάτια του δύο σχισμές, δέν αφήνουν τίποτε νά φανεΐ άπ' όσα νοιώθει, όσα θέλει...

«Μπορείς νά μου τήν πεις!»

Καθώς διηγείται τό πρόσωπό του μία μάσκα γρανιτένια. Κι είναι άκριβώς όπως έχει στό νεκροταφεΐο.

«Ήσουν ποτέ παππās;» Ή έρώτηση όλο άγωνία και ξεκάρφωτη.

«Έχω τελειώσει Θεολογία. Δέν σου τό έχω πει! Και είμαι και ψάλτης. Όλο και κάποιο ράσο φορω. Πάντως φτηνά τή γλύτωσες. Θα μπορούσα νά σε είχα δέσει άπό τό λαιμό. Και δέν ύπάρχουν σύνορα όταν ξέρεις και όταν θέλεις. Έχεις νά μάθεις πολλά».

Τό στόμα του νά φάχνει τά μάγουλα, τό λαιμό της, όργή και λυγμός.

«Μου είπες ψέματα. Ήθελες εκείνον τόν άντρα. Πές μου γι' αυτόν!»

Κι ένώ εκείνη φάχνει τις ένοχές της, μέσα άπό λέξεις και κινήσεις, πάλι εκείνος στό κορμί της, όπως έχει και ίδια ή όλοκληρήωση, πάνω στό παχύ περσικό τάπητα. με τά πουλιά, τά λουλούδια.

ΠΑΣΧΑ

*Κακων έπλήσθη ή ψυχή μου. Μένει
μονάχη σ' έναν κόσμο ξεχασμένο
άπ' τήν άγάπη, και τό δνειρο χαμένο
σε κοινωνία ιδεων ναυαγισμένη.*

*Τό δάκρυ μυστικά με κρυφοδένει
με πάθος ιερό, έσταυρωμένο.
Μυστήριο ζωής αναστημένο
τό φως στα μάτια φως διαβαίνει.*

*Πάσχα τής λύπης λύτρο. Ή θυσία
των ουρανων κατανικά τόν άδη
χριστου ό θρίαμβος! Χαρά και χάδι*

*του Λυτρωτή ή θεΐα παρουσία.
Νυφούλα ή ψυχή τόν πλησιάζει,
Πάσχα πιστων τόν κόσμο αγιάζει...*

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΜΙΑ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ

Ίωάννινα 10 - 12 Ἀπριλίου 1992

Ἡ πόλη τῶν Ἰωαννίνων τίμησε τὸ δημιουργό. Ὁ Δήμος Ἰωαννιτῶν, Πνευματικὸ κέντρο, τὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, Τομέας Νέας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, καὶ τὸ Θεατρικὸ ἔργαστήρι, ὀργάνωσαν καὶ πραγματοποιοῖσαν, Ἐπιστημονικὸ Συμπόσιο μὲ τίτλο: «*Δημήτρης Χατζῆς. Μία συνείδηση τῆς Ρωμιοσύνης*» στὴν πόλη τῶν Ἰωαννίνων στὶς 10-12 Ἀπριλίου 1992.

Ὁ Δημήτρης Χατζῆς ξανάζησε τὴν πόλη του. Ὁ δημιουργὸς του «*Τὸ τέλος τῆς μικρῆς μας πόλης*» ἄφησε μέσα μας ἀπόηχους τῆς ἐγνοίας του, τοῦ καιροῦ του καὶ τοῦ ἀρθρωμένου λόγου του, γιὰ τούτη τὴν πόλη καὶ ὄχι μόνο.

Ἐπιστημονικὸ Συμπόσιο ἐπιπέδου, Εἰσηγητὲς τοῦ χώρου Λόγου καὶ Τέχνης, ἐπιτέλους καὶ δημιουργοὶ τοῦ τόπου μας, πανεπιστημιακοὶ, κριτικοὶ, Ἐρευνητὲς, ἔφεραν στὸ προσκήνιο τὶς γνωστὲς καὶ ἄγνωστες πλευρὲς καὶ πτυχὲς τοῦ ἔργου τοῦ Δ. Χατζῆ.

Στὰ πλαίσια τοῦ Συμποσίου, στὴν ἰσόγεια αἴθουσα τοῦ Δημαρχεῖου Ἰωαννίνων χαρακτηκαμε τὰ ἐγκαίνια Ἐκθεσῆς ἀρχαῖο καὶ ὑλικὸ ἐπιμέλειας Δ. Γουλανδρῆ. Στὰ ἴδια πλαίσια ἔγιναν: Κινηματογραφικὴ προβολή, σκηνοθεσίας Μέλμης Σπυράτου, τῆς ταινίας «*Ἡ τελευταία ἀρκούδα τοῦ Πίνδου*», προβολὴ VIDEO, ὁδοιπορικὸ στὴν Ἡπειρο, Τηλεοπτικὴ περιήγηση τοῦ Δ. Χατζῆ, ἐκπομπὴ Ε.Ρ.Τ., καὶ καλλιτεχνικὴ βραδυὰ στὸ Θεατρικὸ Ἐργαστήρι Ἡπείρου, μὲ σκηνὲς ἀπὸ τὴ θεατρικὴ παράσταση «*Καληνύχτα Μαργαρίτα*» ἀπὸ ἠθοποιοὺς τοῦ Θ.Ε.Η.

Στὴν σύζυγο τοῦ Δ. Χατζῆ καὶ κ. Καίτη Ἀργυροκάστρου Χατζῆ τὸ Θ.Ε.Η. ἀπένειμε ἀνάγλυφον μορφὴ τοῦ Δ. Χατζῆ, ἔργο τοῦ γλύπτη Κώστα Μπερούκα ἀπ' τὸ Ἀργυροκάστρο.

Τὰ Γιάννινα, πόλη τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, ξέρουν νὰ τιμοῦν τοὺς δημιουργοὺς τους.

Διήμερο τέχνης καὶ λόγου στὸ Μέτσοβο

Στὸ γραφικὸ Μέτσοβο καὶ συγκεκριμένα στὸ Συνεδριακὸ κέντρο Μετσόβου, πραγματοποιήθηκε, Διήμερο τέχνης καὶ λόγου στὶς 17, 18 καὶ 19 Ἀπριλίου 1992.

Τὸ διήμερο ὑπὸ τὴν Αἰγίδα τοῦ Δήμου Μετσοβιτῶν, ὀργάνωσαν τὸ ἴδρυμα Ἐγνα-

τία Ἡπείρου, ἡ πινακοθήκη Πιερίδη σὲ συνεργασία μὲ τὴν πινακοθήκη Ἀβέρωφ καὶ τὸ Λογοτεχνικό περιοδικό ἡ Λέξη.

Τὸ πρόγραμμα συμπεριελάμβανε τὴν παρουσίαση τοῦ Μετσόβου, μέσα ἀπὸ σλαίτς καὶ λόγο μὲ τίτλο «Χτές, σήμερα, αὔριο» μὴ ζεστή παρουσίαση ἀπὸ τὴν κ. Ἀβέρωφ, ἡμερίδα μὲ θέματα ποῦ σχετίζονται μὲ τὴν Σύγχρονη Ἑλληνικὴ τέχνη (εἰκαστικά) στὰ πλαίσια τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης καὶ ιδιαίτερα μὲ τὸ θέμα τῆς χορηγίας στὸ χῶρο τῶν εἰκαστικῶν καὶ πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων.

Συμπεριελάμβανε ἀκόμη βραδυὰ Ἑρωτικῆς ποίησης «Ἀπὸ τὸν Ὅμηρο στὸν Ἑλύτη». Ἀπήγγειλαν καὶ ὀντως ἔδωσαν χρῶμα τόσο ὁ Ἄγγελος Ἀντωνόπουλος μὲ τὴ βαθεῖα αἰσθαντικὴ φωνή του, ὅσο κι ὁ Χρῆστος Πολίτης μὲ τὴν ἔκφραση καὶ παρουσία του. Τὸ χιόνι τῆς Κυριακῆς στὸ πανέμορφο Μέτσοβο, ματαίωσε τὴν ἐπίσκεψη στὴν πινακοθήκη Ἀβέρωφ, ὅπου λειτούργησε Ἐκθεση Ζωγραφικῆς μὲ θέμα: «Ἡ σύγχρονη Ἑλληνικὴ τέχνη ἀπὸ τὶς συλλογὲς τῆς πινακοθήκης Πιερίδη. Μία ἐπιλογή».

Εἰσηγητὲς τοῦ συμποσίου, εἰδικοί τῆς τέχνης, στὸ χῶρο τῶν εἰκαστικῶν, Ἱστορικοὶ τέχνης, Τεχνοκριτικοί, Πανεπιστημιακοί.

Τοῦτο τὸ διήμερο στόχευε στὴ συμβολὴ στὸ πνευματικὸ γίνεσθαι τῆς Ἡπείρου ἀλλὰ καὶ στὸν εὐρύτερο Εὐρωπαϊκὸ χῶρο στὰ πλαίσια τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, φοβᾶμαι ὅμως πῶς ἔλειψε τὸ πνευματικὸ δυναμικὸ τῆς Ἡπείρου, κι ἔχουμε ἀναμφίβολα στὸν εἰκαστικὸ χῶρο, ἔτσι χάθηκε ἡ δυνατότητα νὰ ἔχουμε μιὰν εἰσήγηση ἐκείνων ποῦ ἐργάζονται καὶ μοχθοῦν στὴν Ἡπειρο, χάθηκε ἡ δυνατότητα νὰ ἀκουστῆ ὁ λόγος τους.

Ὅπως δὴποτε ὅμως ἡ Ἰδρυση τοῦ Συνεδριακοῦ κέντρου στὸ Μέτσοβο, ἓνας ὥραϊος στόχος, κι ἓνα χρέος, χαιρετίζεται σὰν ἓνας ἀκόμα πνευματικὸς πυρῆνας ποῦ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ συμβάλλει στὴν πνευματικὴ ἀποκέντρωση ἀλλὰ καὶ στὴν πνευματικὴ παρουσία καὶ ἐπικοινωνία τοῦ τόπου μας, στὰ πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

Θεατρικὸ Ἔργαστήρι Ἡπείρου - Πνευματικὸ στέκι

Στὴ στοὰ τοῦ Ὁρφέα κατεβαίνονταν ἓνα ὑπόγειο πλατύσκαλο, ἀνοίγοντας μόλις τὴν πόρτα δέχεσαι τὴ ζεστασιά ἑνὸς χώρου λιτοῦ στὴ σύνθεσή του, ποῦ ἀποπνέει νοσταλγία καὶ μουσικὴ καὶ μεταισθητικὴ φωτογράφισης.

Τοῦτος ὁ χῶρος κάτι ἀνάμεσα θεατρικὸ ἔργαστήρι καὶ στέκι, χαμηλόφωνη κουβέντα κι ἀνίχνευση, μουσικὴ καὶ ποίηση καὶ πάνω ἀπ' ὅλα Γιάννενα καθιερώθηκε σὰν χῶρος ἀνάσας, πνευματικὸ στέκι. Τὸ θεατρικὸ ἔργαστήρι Ἡπείρου ἀντιτάσσεται.

Ἐλεύθερο ἀνοιχτὸ Πανεπιστήμιο

Γιὰ τρίτη περίοδο 6-27 Μαΐου 1992 λειτουργεῖ τὸ Ἐλεύθερο ἀνοιχτὸ Πανεπιστήμιο στὴν πόλη μας.

Θεματικὴ του ἐνότητα «Θέματα Πολιτιστικῆς παιδείας».

Στὴν αἴθουσα τελετῶν τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας τὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν καὶ τὸ Ἐλεύθερο Ἀνοιχτὸ Πανεπιστήμιο δίνουν τὴ δικιά τους παρουσία ἐναντία σὲ κυοφορούμενες μεταβολὲς ποῦ ἀπειλοῦν ἰσορροπίες, τὸν μέσα μας κόσμο καὶ τὴ χαμένη παιδικὴ μας ἀθωότητα.

Τὸ Ἐλεύθερο Ἀνοικτὸ Πανεπιστήμιο «παρεμβαίνοντας στὸ διαθέσιμο χρόνο τῶν συμπολιτῶν μας, συμβάλλει στὴ διαμόρφωση ὑπεύθυνων πολιτῶν μὲ ἐπιστημονικὴ κοινωνικὴ, πολιτιστικὴ καὶ πολιτικὴ συνείδηση».

Φέρνει στὴν ἐπικαιρότητα τὸ Νεοελληνικὸ λαϊκὸ θέατρο μὲ τὸ Γιώργο Νάκο, τὸ παιδικὸ Ἰχνογράφημα μὲ τὸ Μιχάλη Οικονομίδη καὶ τὴν Ἱστορία μας μὲ τὸ δημιουργὸ Παῦλο Βρέλλη. Στὰ πλαίσια τούτης τῆς θεματικῆς ἐνότητας, τὸ Πανεπιστήμιο τῆς πόλης μας καὶ τὸ πνευματικὸ Κέντρο Ἰωαννιτῶν τίμησαν τὸ Δημιουργό, σὲ μία κατάμεστη αἴθουσα ἐκεῖ στὸ Κέντρο, στὴ Ζωσιμαία Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία, τίμησαν τὸ Δάσκαλο, ποὺ πέτρα τὴν πέτρα ἔστησε τὴν Ἱστορία τοῦ τόπου του, στὸ Μουσεῖο Ἑλληνικῆς Ἱστορίας στὸ Μπιζάνι, μὲ τὴν καρδιὰ τὸ νοῦ καὶ τὴν ἔγνοια του, Τετάρτη 20 Μαΐου ὥρα 8 τὸ βράδυ.

Γιώτα Παρθενίου

ΣΥΜΠΟΣΙΟ «ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΝΗΣΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ»

Ἀπὸ τὶς 29 ὡς τὶς 31 Μαΐου παρακολουθήσαμε στὰ Ἰωάννινα τὶς ἐργασίες τοῦ Συμποσίου ποὺ εἶχε ὡς ἀντικείμενο ἓνα πολὺ μικρὸ χῶρο τὰ μοναστήρια τοῦ νησιοῦ τῆς Παμβώτιδας. Μπροστὰ σ' ἓνα κοινὸ ποὺ σὲ ὀρισμένες στιγμές, ἰδιαίτερα τὸ ἀπόγευμα, γέμιζε ἀσφυκτικὰ τὴν αἴθουσα τῆς ΕΗΜ, παρουσιάσθηκαν σαράντα περίπου ἀνακοινώσεις, κυρίως εἰκονογραφικοῦ ἀλλὰ καὶ ἱστορικοῦ φιλολογικοῦ, οἰκονομικοῦ, τοπογραφικοῦ καὶ ἀρχιτεκτονικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ τρίτη ἡμέρα (Κυριακὴ 31 Μαΐου) ἀφιερώθηκε ὁλόκληρη σὲ ἐκδηλώσεις, στὰ μοναστήρια τοῦ νησιοῦ (ἀρχιτεκτονικὴ λειτουργία στὸ καθολικὸ τῆς Μονῆς Φιλανθρωπινῶν, μὲ τὶς ἐντυπωσιακὲς τοιχογραφίες, καὶ ἐνδιαφέρουσες ἐκθέσεις α) μεταβυζαντινῶν εἰκόνων τῶν μοναστηριῶν τοῦ νησιοῦ σὲ χῶρο τῆς Μονῆς Ντίλιου καὶ β) Ἀρχείων καὶ βιβλιοθήκης τῶν ἰδίων μονῶν στὴ Μονὴ Παντελεήμονος. Τὴν προηγούμενη ἡμέρα οἱ Σύεδροι, καθὼς καὶ τὸ κοινὸ τῆς πόλης εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσουν γιὰ δυὸ ὥρες τὴν Ὀρχήστρα τῶν χρωμάτων», διεύθυνση Μάνου Χατζηδάκι (Ἰδρυμα Κ. Κατσάρη).

Τὸ Συμπόσιο διοργάνωσε ἡ Μητρόπολη Ἰωαννίνων σὲ συνεργασία μὲ τὸ δῆμο Ἰωαννιτῶν, τὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, τὴν Ἐφορεία Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων, τὴν Ἐταιρεία Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν καὶ τὴν Κοινότητα Νήσου Ἰωαννίνων, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ ὀφείλομε νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι οἱ ἐργασίες του ἦταν ἐπιτυχεῖς. Δύσκολα κανεὶς θὰ φανταζόταν, ὅπως, ἐξάλλου, παρατήρησε ἡ κα. Ahtweiler, ὅτι γιὰ ἓνα τόσο μικρὸ χῶρο θὰ παρουσιαζόταν ἓνας τόσο μεγάλος ἀριθμὸς ἀνακοινώσεων.

Μιχάλης Κορδόσης

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Μορφωτικός & Έξωραϊστικός Σύλλογος Πνευματική Έστία Μοσχάτου

Άπονομή Βραβείων

Τὴν Δευτέρα 2 Μαρτίου ἔγινε τὴν αἴθουσα τῆς Πνευματικῆς Ἐστίας Μοσχάτου ἡ ἀπονομή τῶν διακρίσεων τοῦ 6ου Πανελληνίου Λογοτεχνικοῦ Διαγωνισμοῦ τῆς ΠΕΜ πού εἶχε προκηρυχθεῖ τὸν Μάρτιο τοῦ 1991.

Γιὰ τὸ Διήγημα δόθηκαν τὰ ἑξῆς βραβεῖα:

1ο Βραβεῖο: στὴ ΣΟΦΙΑ ΜΠΑΚΑΝΑΚΗ γιὰ τὸ διήγημα «ὁ ψαρᾶς τοῦ Γιόρκ» (Τὸ χρηματικὸ ἔπαθλο τῶν 50.000 δρχ. πού συνόδευε τὸ βραβεῖο προσέφερε ὁ ΔΗΜΟΣ ΜΟΣΧΑΤΟΥ).

2ο Βραβεῖο: στὴν ΙΝΓΚΡΙΝΤ ΔΟΜΒΡΟΥ γιὰ τὸ διήγημα «Ρηνιώ μου, τελεία καὶ παύλα). Τὸ χρηματικὸ ἔπαθλο τῶν 30.000 δρχ. πού συνόδευε τὸ βραβεῖο προσέφερε ὁ Δήμος Μοσχάτου.

ΕΠΑΙΝΟΣ δόθηκε στὸν ΝΙΚΟΛΑΟ ΚΟΥΤΡΟΥΛΗ γιὰ τὸ διήγημά του «Ο ΦΟΒΟΣ».

Γιὰ τὸ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ δόθηκαν τὰ ἑξῆς βραβεῖα:

1ο Βραβεῖο: δὲν ἀπονεμήθηκε

2ο ΒΡΑΒΕΙΟ: δόθηκε στὸν **ΙΩΑΝΝΗ ΑΣΗΜΟΜΥΤΗ** γιὰ τὸ μυθιστόρημά του «ΠΟΙΟΣ ΚΥΒΕΡΝΑΕΙ ΤΑ ΚΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ «Τὸ χρηματικὸ ἔπαθλο τῶν 30.000 δρχ. πού συνόδευε τὸ βραβεῖο προσέφερε ἡ Πνευματικὴ Ἐστία Μοσχάτου.

ΕΠΑΙΝΟΣ: δόθηκε στὴν ΣΟΦΙΑ ΜΠΑΚΑΝΑΚΗ γιὰ τὸ μυθιστόρημά της «'Ο Ὀδυσσεὺς ταξιδεύει ἀκόμα ἢ Ἄλεξάνδρα γύρισε σπίτι».

Κατ' ἐξάιρεση ἀπονεμήθηκε τιμητικὴ διάκριση στὸν **ΙΩΑΝΝΗ ΚΥΡΙΑΖΟΓΛΟΥ** γιὰ τὴν συγγραφὴ φιλοσοφικοῦ δοκιμίου.

Γιὰ τὴν ΠΟΙΗΣΗ δόθηκαν τὰ ἑξῆς βραβεῖα:

1ο ΒΡΑΒΕΙΟ: στὴν **ΓΙΩΤΑ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ** γιὰ τὸ ποίημα «Ἢ εἶμαι ἐγώ;» Τὸ χρηματικὸ ἔπαθλο τῶν 50.000 δρχ. πού συνόδευε τὸ βραβεῖο προσέφερε ἡ **ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**.

ΕΠΑΙΝΟΣ: δόθηκε στὴν **ΓΛΥΚΕΡΙΑ ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΥ** γιὰ τὸ ποίημα «χωρὶς τίτλο».

Τιμητικὲς διακρίσεις ἀπονεμήθηκαν στοὺς **ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΟΙΝΗ - ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΗ, ΜΑΡΩ ΒΙΓΛΗ - ΑΡΧΟΝΤΗ**

2ο ΒΡΑΒΕΙΟ: στὸν **ΤΑΚΗ ΝΑΤΣΟΥΛΗ** γιὰ τὸ ποίημα «ΡΕΜΒΑΣΜΟΣ». Τὸ χρηματικὸ ἔπαθλο τῶν 30.000 δρχ. πού συνόδευε τὸ βραβεῖο προσέφερε ἡ **ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**.

Γιὰ τὸ ΘΕΑΤΡΙΚΟ δόθηκαν τὰ ἑξῆς βραβεῖα:

1ο ΒΡΑΒΕΙΟ: δὲν ἀπονεμήθηκε

2ο ΒΡΑΒΕΙΟ: δόθηκε τὴν **ΟΥΡΑΝΙΑ ΠΡΙΓΚΟΥΡΗ** γιὰ τὸ ἔργο της «Μετὰ τὸ σεισμό». Τὸ χρηματικὸ ἔπαθλο τῶν 30.000 δρχ. πού συνόδευε τὸ βραβεῖο προσέφερε ἡ Πνευματικὴ Ἐστία Μοσχάτου.

Ἡ Ἐπιτροπὴ κρίσης - ἀξιολόγησης γιὰ τὰ διηγήματα - μυθιστορήματα ἀποτελέσθηκε ἀπὸ τοὺς κ.κ. Τούλα Μπούτου, Γιάννη Χατζημανωλάκη καὶ Φάνη Μούλιο (μέλη τῆς «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΤΕΓΗΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ») καὶ γιὰ τὰ ποιήματα ἀπὸ τοὺς κ.κ. Στέλιο Γεράνη, Κώστα Θεοφάνους καὶ Ἀντώνη Ζαρίφη (ἐπίσης μέλη τῆς «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΤΕΓΗΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ»).

Τα Θεατρικὰ Ἔργα ἀξιολογήθηκαν ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων.

Γιὰ τὴν ὄλη διοργάνωση τοῦ Διαγωνισμοῦ ὑπεύθυνη ἦταν οἱ κ.κ. Ε. Ἀσίκη, Μ. Βενιζελέα, Π. Ζιωτόπουλος, Μ. Κόκκορη καὶ Π. Πολίτης (μέλη τοῦ Δ.Σ. τῆς Πνευματικῆς Ἑστίας Μοσχάτου).

ΚΡΙΤΙΚΗ ΔΙΣΚΟΥ

Ἡ Ἑπειρωτικὴ Ἑστία, ἀπὸ αὐτὸ τὸ τεῦχος καθιερῶνει μιὰ νέα στήλη κριτικῆς τὴν κριτικὴ τοῦ δίσκου. Βλέποντας τὴν σημασία τῆς μουσικῆς ἀγωγῆς γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας καὶ πιστεύοντας στὴν στενὴ σχέση ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ μουσικὴ μὲ τὸ γραπτὸ λόγο (καθὼς δὲ καὶ μὲ ὅποιαδήποτε ἄλλη μορφή τέχνης), ἐκτὸς ἀπὸ τεχνοκριτικὲς διαφόρων συναυλιῶν ποὺ δημοσιεύσαμε, θὰ δεχόμαστε τόσα μουσικὰ δοκίμια τὰ ὁποῖα θ' ἀναπτύσσονται μὲ φιλολογικὸ κυρίως ἢ λογοτεχνικὸ τρόπο, ὅσο καὶ κριτικὲς Ἑλληνικῶν καὶ ξένων δίσκων.

Ὅπως καὶ οἱ στήλες τῆς κριτικῆς τοῦ βιβλίου, καθὼς δὲ καὶ ὅποιοσδήποτε ἄλλες τῆς «Η.Ε.», ἔτσι καὶ αὐτὲς θὰ εἶναι ἀνοιχτὲς σὲ ὄλο τὸ κοινὸ καὶ θὰ γίνονται δεκτὲς μὲ τὰ κριτήρια τῆς ὑπευθυνότητος, ἀντικειμενικότητος, ἐμβάθυνσης καὶ σοβαρῆς ἀντιμετώπισης στὸ περιεχόμενο τοῦ δίσκου.

Ἀπὸ τὶς συνεργασίες τέτοιου εἶδους εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνονται γνωστὰ τὰ ἐξῆς στοιχεῖα. Ὄνομα Μουσικοσυνθέτη ὄνομα ποιητῆ ἢ λιμπρετίστα, ἂν ὑπάρχουν ὀνόματα κυρίων ἐρμηνευτῶν καὶ τὸ ρόλο ποὺ ὑποδύονται σὲ περίπτωσι Λυρικοῦ ἔργου, ὀρχήστρας καὶ διευθυντοῦ τῆς ἐταιρείας δίσκου καὶ διάρκεια ἂν εἶναι δυνατόν.

Στὴ κριτικὴ τοῦ δίσκου θὰ μποροῦν νὰ συμπεριληφθοῦν καὶ ἐγγραφὲς κασσέτας ἢ C.D.

GIOACCHINO ROSSINI L' Itallienne à Alger (Ἡ Ἱταλίδα στὸ Ἀλγέρι)

Marilyn Horne (Isabella) Pietro Bottazo (Lindoro) Mario Pietri (Mustafa) Giuliana Tivolaccini (Elvira). Χορωδία καὶ ὀρχήστρα τῆς R.A.I τοῦ Τορίνου ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Carlo Franck.

Ἡ παραγωγή τῆς Rodolphe Production RPY 32699 ἔγινε σὲ διάθεση ἀπὸ τὴν Harmonia Mundi. Ἔχει λιμπρέττο στὰ Ἱταλικά ἢ ἐγγραφή ἔγινε στὶς 11 Ἰουνίου 1968 καὶ διαρκεῖ 113 λεπτά.

Στὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Δεκαετίας τοῦ 1960 τὰ ἄσματα τοῦ Ροσσίνι γνώρισαν μιὰ νέα ἀνθηση, ἐνῶ οἱ ἐγγραφὲς διαφόρων ἐταιρειῶν ἔδωσαν στὸ κοινὸ τῆς λυρικῆς μουσικῆς ἐγγραφὲς ποὺ ἀγγίζουν τὴν αἰσθητικὴ τελειότητα αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Ἱταλοῦ μουσικοσυνθέτη. Αὐτὴ ἡ ἐγγραφή ἀποτελεῖ ἀναπάντηση ἐκείνης τοῦ 1954 ὅπου ὁ διευθυντὴς ὀρχήστρας Carlo Franci διαχωρίζοντας τὴ θέση του ἀπὸ τὸν τότε Carlo Maria Giulini, δὲν στηρίχθηκε στὴν ἀπόλυτη τάξη ὀρχηστρικής διεύθυνσης, ἀλλὰ προτίμησε νὰ μεταδώσει μιὰ εὐλυγισία στὰ μέλη τῆς ὀρχήστρας του πράγμα ποὺ προσαρμόζεται καὶ στὶς φωνητικὲς ἰδιορρυθμίες τῆς Marilyn Horne, τῆς ὁποίας τὸ ἀφελὲς ὄφος καὶ τὰ πλούσια χαρίσματα τῆς στῆς λυρικῆ σκηνῆ προσδίδουν μιὰ νέα ὑπόσταση σ' αὐτὸ τὸ ἔργο. Ἀντιθέτως μερικὰ σημεῖα καθιστοῦν μονοκόματα τὴν παρουσία τοῦ Mario Pietri ἢ ὁποῖα ὅμως δὲν ἐπιρεάζει σοβαρὰ τὴν ἐν γένει καλὴ παρουσία αὐτῆς τῆς ἐγγραφῆς.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ Τόμος Α
ΠΡΟΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ - 1914

Ἡ ἔρευνα τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ πρόσφατου παρελθόντος, δηλαδή τοῦ συνόλου τῶν σημαντικῶν γεγονότων τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ὀδηγεῖ στὴν ὑπεύθυνη γνώση τοῦ χθές. Μὲ τὴν ἀντικειμενικὴ συνειδητοποίηση τῶν δρωμένων τῶν χρονικῶν αὐτῶν περιόδων ἀποκτοῦμε τὴν Ἐθνικὴ αὐτογνωσία, ἀπαραίτητη γιὰ τὴν Ἐθνικὴ ἐπιβίωσή μας.

Τὰ παραπάνω ἱστορικὰ περιστατικὰ εἶναι σημαντικὰ γιὰ τὸν ἀνθρώπινο βίον, γιὰ τὸ σήμερον ἔχει τὰ θεμέλια του καὶ οὐσιαστικὸ μέρος τοῦ «εἶναι» του στὸ χθές, τοῦ ὁποῦ ἀποτελεῖ δημιουργικὴ συνέχεια.

Τὸ γόνιμο ἱστορικὸ παρελθὸν πλησιάζει μὲ τὴ λογικὴ τὸ συναίσθημα, δηλαδή μὲ τὸ νοῦ καὶ τοὺς κτύπους τῆς καρδιάς μας.

Ἄφρητρία στὶς λίγες ἀνωτέρω σκέψεις μου στάθηκε τὸ δντως λαμπρὸ βιβλίον τοῦ συγγραφέα ΙΩΑΝΝΗ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ «ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ» Τόμος Α'. ΠΡΟΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ - 1914, Ἰωάννινα 1993, σελ. 260. Ἐπιμέλεια ἐξωφύλλου: ΚΩΣΤΑΣ Π. ΒΛΑΧΟΥ. Οἱ φωτογραφίες ποὺ πλασιώνουν τὸ κείμενο προέρχονται ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν καὶ τῆς κ. Νόρας κ. Κυριαζῆ. Τὸ βιβλίον ἀφιερώνει ὁ συγγραφέας στὴ μνήμη τῆς συζύγου του Θεοδώρα.

Ὁ Ἰωάννης Ν. Νικολαΐδης ἔχει στόχο, ὅπως ὁ ἴδιος μᾶς λέει στὸν κατατοπιστικὸ πρόλογό του νὰ μᾶς δώσει «... τὸ σκηρικὸ μᾶς περιόδου τριῶν περίπου δεκαετιῶν ζωῆς τῶν Γιαννίνων 1913 - 1940... «Ἡ προσπάθεια του στηρίζεται στὰ κείμενα καὶ τὰ βιώματά του. Τὰ πρῶτα ἐρευνᾶ στὰ δημοσιεύματα τῶν ἡμερησίων: «ΗΠΕΙΡΟΣ» «ΣΗΜΑΙΑ» κ.ἄ.

Ἡ ἀνάπλαση τῆς Ἱστορίας θὰ ἦταν

στυγνὴ, σκυθρωπὴ, ἀκαμπτη καὶ ἴσως ἀπρόσιτὴ στὸ εὐρὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ γι' αὐτὸ ὁ συγγραφέας ποὺ εἶναι καὶ δόκιμος λογοτέχνης, ἀκουμπάει στὸ μῦθο μιᾶς Γιαννιώτικης οἰκογένειας, ὄχι «γεννήματος καὶ θρέμματος» τῆς πόλης, ἀλλὰ Ζαγορίσιας καταγωγῆς. Κοντὰ στὴ ζωὴ τῶν ἀρχοντανθρώπων καὶ ὅταν λέμε ἀρχοντανθρώπους ἐνοοῦμε ἐπιβλητικούς, ἀξιοπρεπεῖς ἀνθρώπους μὲ ψυχικὸ μεγαλεῖο, πλέκονται τὰ γεγονότα καὶ δραστηριοποιοῦνται τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα στὶς παραμέτρους τους. Καταπλήσσει τὸ πλῆθος καὶ ἡ ἐνάργεια τῶν ἡρώων καὶ τῶν πράξεών τους σὲ ἔθνικὸ, πολιτικὸ, κοινωνικὸ, οἰκονομικὸ καὶ γενικὰ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο. Ἰδιαίτερη θέση, κεντρικὸ πρόβλημα, ἀποτελεῖ τὸ βορειοηπειρωτικὸ.

Ὁ Α' τόμος τοῦ μύχθου τοῦ λογοτέχνη λογίου ΙΩΑΝΝΗ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα Κεφάλαια: Α) Ἡ προαπελευθερωτικὴ περίοδος. Β) Ὁ Πρῶτος χρόνος. Γ) Ὁ ἀγώνας γιὰ τὴ Βόρειο Ἡπειρο. καὶ Δ) Ὁ Μεγάλος πόλεμος. Ἡ ὄλη προσπάθεια βρίσκεται στὴν ἀρχὴ καὶ θὰ ὀλοκληρωθεῖ καὶ μὲ ἄλλους τόμους.

Ἡ ἔκδοση εἶναι προσωπικὴ καὶ τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητά της ἔδωσε στὸ συγγραφέα ἡ ἐπάξια βράβειός του (Αὐγουστος 1991) ἀπὸ τὴ Ριζάρειο Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή. Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου παραχωροῦνται ἀπὸ τὸ Νικολαΐδην στὸ πνευματικὸ κέντρο Ζαγορίου «ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ» γιὰ νὰ αὐξήσει τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὴν πώλησή τους. Τὴν φιλογενὴ χειρονομία ἄς τὴν ἀξιολογήσει ὁ καθένας σας.

Ὁ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, σεμνός, ἀξιόλογος συγγραφέας καὶ λόγιος εἶναι χορτάτος ἀπὸ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Διαθέτει ἀπέραντη ἀγάπη στὸν ἄνθρωπο, τὶς διαχρονικὲς ἀξίες, ὅπως τὶς μορφοποίησαν χιλιετίες ἱστορικῆς καὶ πολιτιστικῆς ζωῆς τοῦ Ἐθνους. Τοποθετεῖ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα μὲ ἀνετη ἀφηγηματικὴ δύναμη καὶ τὰ συνδυάζει μὲ γόνιμη φαντασία κρουστῆς λυρικῆς ὕψης. Κατέχει κριτικὸ δαιμόνιο, διότι ἐπιλέγει τὰ δντως ἀξιόλογα στοιχεῖα γιὰ τὴν

ιστορική ανασύνθεση των Ίωαννίνων, τῆς Ἡπείρου μὲ εὐρύτερης προεκτάσεις στὸν Ἑλλαδικὸ καὶ Εὐρωπαϊκὸ χῶρο.

Τὸ ἔργο του εἶναι ἀξιόλογο ἱστορική προσφορά στὸν τόπο μας καὶ ἀποτελεῖ σταθμὸ στὴν ὑπεύθυνη ἱστορική γνώση τῶν Ίωαννίνων, τῆς Ἑλλάδος καὶ κοντολογίς τοῦ «εἶναι» μας, γιατί συμβάλλει τὰ μέγιστα στὴν αὐτογνωσία μας. Ἡρωες δὲν εἶναι οἱ ἀναφερόμενοι ἐπώνυμοι μόνο, ἀλλὰ τὸ Γένος μας καὶ οἱ περιπέτειες εἶναι οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ θυσίες τοῦ Ἔθνους.

Γιὰ Ἡπειρώτες, ὅπου γῆς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς Ἕλληνες ὄλους: «ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ» τοῦ ΙΩΑΝΝΗ Ν. ΝΙΚΟΛΑΙΔΗ εἶναι ὄντως ἱστορική προσφορά ἀξιώσεων. Ὁ λαμπρὸς συγγραφέας συνοφθαλμίζει ἕναν πλατὺ ἱστορικὸ ἀνάγλυφο πίνακα ξομπλιασμένο μὲ λογοτεχνικὸ λόγο ὑψηλοῦ ἐπιπέδου καὶ ἡ σύνθεσή του εἶναι κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ μας ἢ καλύτερα ἐμεῖς ἴδιοι, διότι οἱ ἥρωες τῆς συγκταρισμένης περιόδου μόχθησαν, πόνεσαν, θυσιάστηκαν γιὰ τὴν Πίστη, τὴν Ἐλευθερία, τὴ τιμὴ καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ζωντανεῦει ὁ συγγραφέας μὲ προσωπικὸ ὕφος, διαύγεια, λυρισμὸ ἀθηντικῶν μεγαλεῖο πού γοητεύει. Πανταχοῦ παροῦσα ἡ Ἑλληνικὴ λεβεντιά.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

Κώστα Μιχαὴλ ΓΛΥΚΥ ΜΟΥ ΕΑΡ
Ποίηση

Τὸ ἐξώφυλλο τῆς ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ ἐκλεκτοῦ λογοτέχνη κ. Κώστα Μιχαὴλ μὲ τίτλο «Ἔω γλυκὺ μου ἔαρ (ἐκδ. 1989 Ἄρσενίδη σελ. 64) σχεδιασμένο ἀπὸ τὸ ἴδιο, μᾶς μιλά εὐγλωττα γιὰ τὸ θρῆνο δύο νέων ἀνθρώπων, πού θὰ ἀκολουθήσει, δύο γαρύφαλλα σπασμένα καὶ δυὸ ρόδες αὐτοκινήτου. Τὰ θύματα καὶ οἱ θύτες. Κί' ὁ μαῦρος φόντος τὰ παλάτια του Χάροντα. Ἡ ἀπουσία.

Πῶς νὰ θρηνήσεις δύο νέους πού ἐφυ-

γαν βίαια, θυσία στὸ βωμὸ τοῦ Μαλώχ τῆς ἀσφάλτου. Καὶ πῶς νὰ δεχθεῖς αὐτὴ τὴ θυσία. Πῶς νὰ παρηγορηθεῖς, καὶ πῶς νὰ παρηγορήσεις τοὺς ἀτυχούς γονεῖς!.

Παιδιὰ τοῦ περιβάλλοντος, παιδιὰ τῆς γῆς πού χάρηκε τὴ ζωντάνια τους, γεύτηκε τὰ ὄνειρά τους, ἐπαιξε σὰν παιδί μαζί τους καὶ τώρα δυὸ μάτια ἀπλανῆ κί' ὁ πόνος ἕνα τραγούδι, στὸ σκοτάδι πού σκεπάζει τὴν ἀπουσία τους.

Ὁ ποιητὴς ἀφήνει τὸν πόνο νὰ ξεσπάει ἀπὸ τὰ κατὰβαθα τοῦ «εἶναι» του καὶ ἡ ἐλεγεία του παρασέρνει τὸν ἀναγνώστη στὴν ἀπόγνωση, γιὰ νὰ αισθανθεῖ τὴ χαμένη νιότη, κομμάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ του. Σὰν μάννα γῆ, ἀπλώνει τῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ νοῦ τὰ παλάτια, γιὰ νὰ δεχθεῖ καὶ νὰ ἀγκαλιάσει, τὴ νιότη. Τὸ «γλυκὺ Ἔαρ». Καὶ τὰ λόγια του γίνονται πόνος, ἀπόγνωση. Οἱ στίχοι γίνονται θρῆνος καὶ μοιρολόι. Γίνονται βάλσαμο παρηγοριᾶς στὸν ἴδιο καὶ στοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν. Γίνονται μιὰ προέκταση, μιὰ ἀπουσία. Γίνονται σύντροφοι στὸ δρόμο τῆς λύπης, στὸ δρόμο τῆς λήθης καὶ τῆς λησμονιάς. Κί' ἕνα «γιατὶ οὐρανέ» πλανᾶται σὰν ἐποδὸν στὴν ἀναγλησία τῆς ζωῆς καὶ τῆς μοῖρας.

Καθὼς βλέπει πῶς ὅλα περνοῦν στὸν χρόνο τὸ κύλισμα καὶ γνωρίζει τὴ δύναμη τοῦ λόγου καὶ τὸ πρόσκαιρο τῶν χρημάτων καὶ τῶν ἀφημάτων τῶν λουλουδιῶν, ὁ ἴδιος ἀποθέτει, μιὰ ἀνθοδέσμη ἀπὸ λόγια δεμένα σὲ στίχους μιᾶς ἐλεγείας, εὐλαβικὰ στὴ μνήμη τους.

ΝΙΚΟΣ ΑΝΩΓΗΣ

ΜΑΙΡΗΣ ΜΕΙΜΑΡΟΓΛΟΥ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ, ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ
(διηγήματα).

Μὲ ἕνα καθαρὰ προσωπικὸ ὕφος, τὰ διηγήματα πού περιλαμβάνονται στὸ βιβλίο μὲ τίτλο «Μεταμορφώσεις» (Ἐκδ. Ἰωλκός, 1989, σελ. 110) τῆς ἐκλεκτῆς λογοτέχνης κ. Μαίρης Μείμαρόγλου -Παπαδάκη, προκαλοῦν ἄμεσα, μὲ τὴν πρώτη ἀνάγνωση, τὸ

ένδιαφέρον του ἀναγνώστη, πού περνᾶ ἀπὸ ἐκπληξη, σὲ ἐκπληξη, χωρὶς νὰ γνωρίζει, ἂν πρέπει νὰ θαυμάσει τὸν τρόπο διήγησης ἢ τὰ μηνύματα πού περνοῦν μέσα ἀπ' αὐτή.

Οἱ «μεταμορφώσεις» εἶναι τὸ στοιχεῖο πού ὑπάρχει σὲ ὅλα τὰ διηγήματα. Ἄλλοτε ὁμως ὁδηγοῦν στὴν ἀποκάλυψη τῆς πλάνης, πού ἐγίνε ἐκφραση ζωῆς ἢ μιὰ πραγματοκότητα κάλπικη, ἄλλοτε ὁδηγοῦν στὴν ἀπομυθοποίηση γεγονότων, ἀρχῶν, κανόνων στὸ νὰ ξεσκεπάσουν γιὰ νὰ λάμψει ἡ ἀλήθεια, ἄλλοτε πάλι καταλήγουν στὸ καταστάλαγμα τῆς σκέψης, στὸ φιλοσοφικὸ μῆνυμα πού εἶναι ἡ χάραξη τῶν συντεταγμένων στὴ σωστὴ πορεία ζωῆς.

Ἡ συγγραφέας ἀπλᾶ κατανοητᾶ, σὲ παίρνει μαζί της στὸ δικό της τρόπο σκέψης καὶ φιλοσοφικῆς θεώρησης τῶν θεωριῶν. Ἰδεολογικῶν καὶ τῶν καθημερινῶν πραγμάτων, ἔστω κι' ἂν πρόκειται γιὰ ἰδέες, παραδόσεις ἤθη καὶ ἔθιμα, βαθεῖα χαραγμένα στὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ τὸ διάλογο, ἀπορρίπτει αὐτὰ πού δὲν στέκουν στὶς γνώσεις καὶ τὴ λογικὴ τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου καὶ δὲν ἀντέχουν στὴν ἀποδεικτικὴ ἰσχὺ τῆς ἐπιστήμης. Στὴν ἐκπληξη πού ἀκολουθεῖ τὴν πρώτη ἐντύπωση, ἀπλώνει ὀλόφωτη τὴν ὁδὸ τῆς πραγματικότητας καὶ τῆς ἀλήθειας.

Δὲν παραλείπει νὰ παραθέσει τὶς δικῆς της θέσεις, ὅπως βγαίνουν τεκμηριωμένες ἀπὸ τὰ διηγήματα καὶ τοὺς διαλόγους, εἴτε πρόκειται γιὰ κοινωνικὰ φαινόμενα καὶ ἀνθρώπινες σχέσεις, εἴτε πρόκειται γιὰ ἰδέες καὶ θρησκευτικὲς δοξασίες, εἴτε πρόκειται γιὰ καθημερινὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἰσότητα τῶν δύο φύλων. Ὅλα τὰ διηγήματα ἀρέσουν καὶ προβληματίζουν ἢ κατευθύνουν τὸν ἀναγνώστη.

★ ΝΙΚΟΣ ΑΝΩΓΗΣ

ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ,
Φιλοσοφικὲς Περιηγήσεις, τόμος Α',
ἐκδ. Βιβλιογονία, Ἀθήνα 1991 σσ. 196

Στὸ σημαντικὸ αὐτὸ ἔργο τῆς φιλοσοφί-

κῆς ἐπιστήμης, ὁ συγγραφέας ἐπεκτείνει τὴν παραδοσιακὴ φιλοσοφικὴ ἐποχὴ γιὰ νὰ καλύψει νέες περιοχὲς τῆς ἐμπειρίας, ὅπως τὶς περιηγήσεις, μὲ τὴν γνωστὴ του ποιητικὴ γλῶσσα, ἢ ὅποια τοῦ ἐπιτρέπει νὰ δημιουργήσει ἓνα σύστημα νοημάτων, πού φέρει τὰ στοιχεῖα τῆς συνοχῆς καὶ τῆς διάρκειας. Κρίσιμες κατηγορίες στὴν φιλοσοφικὴ του αὐτὴ ἐπιδίωξη, ἢ ὅποια ἀναφέρεται στὸν τόπο ὡς ὄρο τοῦ πεπερασμένου, εἶναι, μεταξύ ἄλλων, οἱ ἔννοιες τῆς ἰθαγένειας καὶ τῆς ἐλευθερίας, τῆς ὑπαρξῆς καὶ τῆς ἱστορίας, τῆς ἀτομικότητας καὶ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, μαζί μὲ τὴν βίωση τοῦ ἔρωτα καὶ τὴν ὁμολογία τῆς Ὑπέρβασης. Σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴν ἀφηρημένη παραδοσιακὴ φιλοσοφικὴ τέχνη, οἱ ἐμπλεεῖς εἰκόνων προτάσεις τοῦ συγγραφέως γίνονται ὄντολογικὰ σημαντικὲς καὶ ἐπιστημολογικὰ ἐγκυρες, στὸ μέτρο πού οἱ προτάσεις αὐτοῦ τοῦ εἶδους ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ ὄντολογικὸ νόημα τῆς εἰκόνας, θεμελιωμένο ὅπως εἶναι στὸν Ἡράκλειτο καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς συμπληρωματικότητας τῆς σύγχρονης μικροφυσικῆς, καὶ ἢ ὅποια παραμερίζει τὴν διαλεκτικὴ τῶν μεγεθῶν της. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε κεφάλαια: Α. Ἡ Φιλοσοφία τοῦ Αἰγαίου, Β. Φιλοσοφικὲς Περιηγήσεις στὴν Ἑλλάδα, Γ. Φιλοσοφικὲς Περιηγήσεις στὴν Εὐρώπη, Δ. Ἀπὸ τὸν Μῦθο στὴν Πραγματικότητα (μὲ μιὰ περιήγηση στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ μιὰ ἄλλη στὸ Μανιάκι), καὶ Ε. Κόσμος καὶ Πνεῦμα, μὲ μιὰ σειρά κειμένων ἀφιερωμένων στὴν ἐξοδο τοῦ ἀνθρώπου στὸν κοσμικὸ χῶρο.

«Ἀπὸ τὰ γαλάζια παράθυρα τῶν ἀσβεστωμένων σπιτιῶν σου, στὸ ἄπλετο, πηχτὸ φῶς τοῦ Αὐγούστου, σκύβω στὴν ἄβυσσο τοῦ πελάγους, στὴν ἴδια τὴν μπλάβη, σκοτεινὴ βούληση τοῦ κόσμου, πέρα ἀπὸ τὴν μορφὴ καθὼς στέκει καὶ πέρα ἀπὸ τὴν νόση, στὰ ἔγκατα τοῦ πρωτεϊκοῦ καὶ τοῦ ἀρχέγονου, γιὰ νὰ βεβαιώσω τὴ ρίζα μου» (Νάξος, σ. 39-40). «Στίχοι τῆς πιὸ μεγάλης ποίησης. οἱ ῥήσεις τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ῥήματα τῶν πνει-

μάτων, ήχοι θεσπέσιοι από τις φτερούγες των αγγέλων που κρατούν το δυσκοπότερο, το ίδιο το πρόσωπο του σταυρωμένου δντος ν' αποκαλύπτεται στην πιδ συνταραχτική στιγμή του μαρτυρίου του στην άμφιβολία τής ύπαρξης, ή βεβαιότητα μιās ανάστασης - μιā βεβαιότητα ώστόσο έξω από την ιστορία, αλλά κι έξω από τὸ τραγικό, - παρασύρει κάθε άλλη βεβαιότητα, γιά νά τεθεῖ ή ἴδια ως όντολογική παραδοχή τής λύτρωσης (Μετέωρα, σ. 97). «Ψαράδες, οί άνιχνευτές του μαγικού βορρά, όνειροπόλοι, ίνδαλγοί του μυστηρίου, που τὸ διακονοῦν στην άκάθεκτη έφοδο του λόγου με την παραμυθία των άφηγήσεών τους» (Ρέκieuϊκ, σ. 128). Ἄρνοῦμαι μαζί σου τὸν χρόνο και τὸ ὑποκείμενο, άφοῦ σέ σένα ὑπάρχω μόνο ως πολιτική κοινωνία στην άντικειμενική διάρκειά της, και στην άμφιβολία των ὄρων της. Εἶσαι στη μοναξιά των άκρων που κινητοποιεῖ την ύπαρξη γιά νά τεθεῖ ως πολιτική παραγγελία και ως άνένδοτο θέσμιο. (Μαρώνεια σ. 90). Οί αναφορές αὐτές αποτελοῦν δείγματα τής γραφής του Μανώλη Μαρκάκη και τής φιλοσοφικής του καλλιέπειας.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΝΤΑ

Νίκου Β. Κοσμᾶ: 1) ΑΝΑΔΡΟΜΗ, διηγήματα από την Ἐθνική Ἀντίσταση και τὸν έμφύλιο πόλεμο. Ἐκδόσεις «Δωδώνη», Αθήνα 1988.

2) ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ, ό ποιητής τής Ἐθνικής Ἀντίστασης. Ἐκδόσεις «Δωδώνη» Ἀθήνα 1990.

3) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡΥΣΙΔΗΣ, Μακεδόνας λόγιος και πολιτικός. Ἐκδοση «Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν». Θεσσαλονίκη 1990.

Τρία ἦταν τὰ καλά βιβλία του κ. Νίκου Β. Κοσμᾶ, που έπρεπε νά διαβάσω.

— Λοιπὸν (χρονολογικά).

— Τὸ «Ἀναδρομή» (1988) (που θὰ

τὸ έλεγα «Ἀναδρομές») έχει **άφηγηματικότητα και παραστατικότητα**. Τὰ κείμενα του αποτελοῦν **διηγηματικές μαρτυρίες** και καλῶς τὰ είχε **έκτιμήσει** με τήν επιστολή του ό κ. Μερakλῆς. Ἐντυπωσιακότερα εἶναι: Ὁ **Χ. Σιόντης** και ή **Σύγκρουση** που δευτεροθυμίζει τὸ ζωντανὸ (στὰ δημοτ. τραγούδια μας) μοτίβο τής συνάντησης **άδελφῶν** - «**έχθρῶν**» με τὸν **φόνο** και τὸν **θρῆνο**. Ὁ λόγος σου καλὸς και ή έκδοση καλοτυπωμένη.

— Τὸ «**Γιώργος Κοτζιούλας**, ό ποιητής τής Ἐθνικής Ἀντίστασης» (1990) έχει την αξία τής **προσωπικής** σου (συμβιωτικής) μαρτυρίας, που δέν εἶναι μόνο ή **άγωνιστική**, στην άτμόσφαιρα, τή ζωή, τής αντίστασης, αλλά και ή πνευματική, όπου εκείνος έπρόσφερε, και συ άφομοίωνες και κατέγραφες (τῆς έμπνεύσεως του). Ἡ παρακολούθηση του **στιγμιαίου τρόπου**, που έμπνεόταν κι άμέσως γίνονταν **προσφιλή** τὰ ποιήματα που άπάγγειλε, εἶναι **άποκαλυπτική** στὸ βιβλίο σου, ὅπως εἶναι και τὰ **περιστατικά τής αντίστασης**, που δέν τὰ έδινε ρητορικά - λυρικά ό Κοτζιούλας, αλλά **φωτογραφικά και παραστατικά**. Συντροφεύοντας τούς αντιστασιακοὺς μαχητές, έκανε ὅ,τι κι ό Φωτάκος με τούς ξεσηκωμένους του 1821 αλλά με καλλιεργημένη (φιλολογική) πιστότητα ποιητοῦ. Ἐντυπωσιακά, έδῶ πάλι, εἶναι τής «Τρίχας τὸ γιοφύρι», ό «Καταχινιάς», ή «Σκοποβολή», οί «Νεκροί μας» (εἶναι σάν έμμετρο ρεπορτάζ). Εἶμαστε φίλοι με τὸν Γιώργο στῆς έδῶ φιλογογικές (και λαογραφικές) ὤρες του κι **έκτιμούσε τῆς κουβέντες και συμβουλές μου**. Καλές κι οί φωτογραφίες που συγκέντρωνες.

Ὁ «**Γεώργιος Χρυσίδης**» (1990) εἶναι φιλολογικότατη **πρωτοβουλία**, έργασια σου γιά τήν ὁποία θὰ πρέπει νά σ' εὐγνωμονοῦν οί Χιῶτες. Καλῶς τὸ δημοσίευσε ή «**Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν**» και καλῶς σημειώνεις στὸ συμπέρασμά σου (σ. 33), ὅτι οί Μακεδόνες πρόσφεραν πολλά στὸν άγῶνα του 1821 (συγκινητική μαρτυρία **και γιά τῆς σημερινές άμφισβητήσεις**). Ὁ Χρυσίδης εἶναι μαζί και παράδειγμα λογίου.

Ἡ ὄλη έργασία σου αὐτή (στοιχεῖα, κείμενο, Χρυσίδη) εἶναι **φιλολογικότατη**.

(Ξεφύτρωσες ένα χάρισμα πού σοῦ τὸ ἐστέ-
ρησε ἡ Δημοτ. Ἐκπαίδευση - Φιλολόγος).
Ἄλλα τὰ δίνεις **τεκμηριωμένα, ὑπομνηματι-
σμένα** καὶ καλῶς βοηθοῦν τὸν ἀναγνώστη.
Ἄπο τὰ ἐγγραφα πού ἀναζητήσες, μαθαί-
νουμε πολλὰ **ἱστορικὰ** καὶ **γλωσσικά**.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΜΗΝΑ ΑΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗ: «Ἄγα-
πητικὸς τῆς Βοσκοπούλας - Ἄγνωστη «ὄ-
μιλία» τοῦ Ἄλέκου Γελαδᾶ - Συμβολὴ στὴν ἔ-
ρευνα τοῦ Ζακύνθου Λαϊκοῦ Θεάτρου.
Ἐκδ. Καρδαμίτσα - Ἀθ. 1990 σελ. 255.

Ὁ Μηνᾶς Ἀλεξιάδης εἶναι ἀπὸ τοὺς
πρὸ νέους καθηγητὲς, πού κατέχουν ἔδρα
Λαογραφίας στὶς Φιλοσοφικὲς Σχολὲς τῆς
χώρας μας. Μὲ λαμπρὲς σπουδὲς στὸ ἐξωτε-
ρικό (Λονδῖνο κυρίως) ἔχει μιά - σπάνια θα
ἴλεγα - ἐπιστημονικὴ συγκρότηση γύρω ἀπὸ
θέματα Κοινωνικῆς - Πολιτισμικῆς Ἀνθρω-
πολογίας, Ἐθνογραφίας καὶ Λαογραφίας
καὶ τὸ 1986 ἐξελέγη *Ἐπίκουρος* Καθηγητῆς
Λαογραφίας καὶ πρόσφατα ἀναπληρωτῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, ὅπου ἔχει
τὴν ἀμέρεστη ἀγάπη τῶν φοιτητῶν του, τοὺς
ὁποίους βλέπει ὡς συνεργάτες καὶ φίλους.

Ὁ Μ. Ἀλ. ἔχει δημοσιεύσει ὡς τώρα
σημαντικὲς ἐργασίες. Σημειώνουμε, ἐνδει-
κτικὰ καὶ μόνον, μερικὲς: - *Συμβολὴ στὴν ἔ-
ρευνα τοῦ Καρπαθιακοῦ Δημοτ. Τραγουδιοῦ*,
Ἀθ. 1975 - *Ἡπειρωτικὰ χειρόγραφα Λαο-
γραφίας τοῦ Παν/μίου Ἰωαννίνων Ἰωάννινα*
*1980 - οἱ Ἑλληνικὲς παραλλαγὲς γιὰ τὸν δρα-
κοντοκτόνο ἥρωα, διδακτορικὴ του διατριβή,*
*Ἰωάννινα 1982. Ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Διεθνῆς ἐ-
πιστημονικὴ ὀνοματοθεσία τῆς Λαογραφίας,*
Ἀθ. 1988 - *Συμβολὴ στὴν ἔρευνα σύγχρονων*
λαογραφικῶν φαινομένων, Ἀθ. 1989.

Ὁ κ. Ἀλεξιάδης μᾶς ἔδωσε τελευταῖα μιά
ἀκόμα πολύτιμη ἐργασία του μὲ τίτλο: «Ὁ ἀ-
γαπητικὸς τῆς Βοσκοπούλας» ἔργο πού μοῦ
ἔδωσε καὶ τὴν ἀφορμὴ νὰ γράψω αὐτὲς τίς

λίγες γραμμὲς γιὰ τὸν γνωστὸ καθηγητὴ καὶ
λαμπρὸ ἐπιστήμονα. Πρόκειται γιὰ τὴν κρι-
τικὴ ἔκδοση μιᾶς Ζακύνθινῆς «Ὀμιλίας» καὶ
τὴν πρώτη δημοσίευσή της. Τὸ κείμενο δίνε-
ται ὀλοκληρωμένο καὶ ὅπως σημειώνει στὸ
ΠΡΟΛΟΓΟ ὁ συγγραφέας, «εἶναι ἡ πρώτη
φορὰ, ἀπ' ὅσο ξέρω, πού ἓνα λαϊκὸ ἔργο τέ-
τοιας μορφῆς δημοσιεύεται σὲ κριτικὴ ἔκδο-
ση».

Οἱ «ὀμιλίες» - ὅπως ξέρομε - εἶναι μιά
μορφὴ λαϊκοῦ θεάτρου, πού εὐδοκίμησε καὶ
εὐδοκμεῖ στὴ Ζάκυνθο. Οἱ ρίζες τους φτά-
νουν ὡς τὸν 18ο αἰῶνα «καὶ ἐξακολουθοῦν ἀ-
ναβιωμένες νὰ παίζονται» καὶ σήμερα. Προ-
σφέρονται στὸ λαὸ τῆς Ζακύνθου τὶς μέρες
τῆς Ἀποκριᾶς καὶ παίζονται ἀπὸ ντόπιους
ἠθοποιούς, ἐρασιτέχνες φυσικά, σὲ γειτο-
νιές, πλατεῖες ἀλάνες, ὑπαίθριους χώρους,
στὴν πόλη καὶ στὰ χωριά ὄλους τοὺς ρόλους
- γυναικίους - ὑποδιδόντας μεταμφιεσμένους
ἄντρες, ὅσο γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν «ὀμι-
λιῶν» - πάντα μέσα στὸ πνεῦμα τῆς Ζακύνθι-
νῆς πολιτισμικῆς παράδοσης μὲ τὴ γνωστὴ
φινέτσα καὶ ἀλεργία - εἶναι ἐρωτικό, διασκε-
δαστικό καὶ κυρίως σατυρικό, συνθεμένο σὲ
στίχους δεκαπεντασύλλαβους, ὁμοιοκατα-
λήκτους.

Ὁ «Ἄγαπητικὸς τῆς Βοσκοπούλας»
εἶναι ἔργο, ὅπως σημειώνεται, τοῦ Ζακύν-
θου Ἀλέκου Γελαδᾶ πού κυκλοφοροῦσε σὲ
δακτυλογραφημένο κείμενο, τὸ ὁποῖον ἐτέθη
στὴ διάθεση τοῦ κ. Ἀλεξιάδη ἀπὸ τὸν κ.
Σπύρο Καββαδία, γιὰ μελέτη.

Σημειώνουμε πὼς «ὁ ἀγαπητικὸς τῆς
βοσκοπούλας» τοῦ Γελαδᾶ, ἔγινε μὲ βάση τὸ
ὁμώνυμο δραματικὸ εἰδύλλιο τοῦ Κορομη-
λᾶ, πού τάχθηκε σχεδὸν σ' ὅλες τὶς ἑλληνι-
κὲς περιοχὲς, καὶ ἔγινε δημοφιλέστατο, ὅ-
πως π.χ. ἡ γκόλφω τοῦ Περπιιάδη. Τὸ κείμε-
νο τῆς «ὀμιλίας» δημοσιεύεται (μὲ ἀρκετοὺς ἰ-
διωματικούς τύπους τῆς Ζακύνθου) ὀλόκλη-
ρο σὲ 145 σελίδες καὶ ἔχει 2419 στόχους. Ἔ-
χει ὄλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐθιμικοῦ λαϊ-
κοῦ θεάτρου.

Ἡ ἔκδοση τοῦ κ. Μ.Α. Πλαισιώνεται
ἀπὸ σχετικὴ εἰσαγωγή γιὰ τὸ Ἱστορικὸ τῶν

«ομιλιῶν», πλούσιες σημειώσεις - βιβλιογραφία - γλωσσάριο - πίνακα ὀνομάτων, εὑρετήριο καὶ ἓνα παράρτημα.

Ἡ προσφορά τοῦ νέου αὐτοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ἀλ. εἶναι σημαντική, γιατί ἔτσι ἀποθουσαρίζεται σωστά καὶ κωδικοποιεῖται ἀπὸ τὰ πολλά - πλὴν ἀνέκδοτα, ἐκτὸς ὀλίγων - κείμενα τῶν «ομιλιῶν» καὶ πλουτίζεται ἡ σχετική βιβλιογραφία.

Ἡ ἀκριβὴς παρατήρηση, ὁ ἀντικειμενικὸς σχολιασμὸς καὶ ἡ σχολιαστικὴ καταγραφή τοῦ κειμένου δείχνουν τὴν ἐπιστημονικὴ ἀριτιότητα τὴν εὐσυνειδησία καὶ τὴν φιλολογικὴ κατάρτιση τοῦ συγγραφέα, ἐγγυήσεις βασικὲς γιὰ τὶς μελλοντικὲς ἐρευνές του.

PANTAZHS KONTOMIXHS

✧

CONSTANTINE G. NIARCHOS, ARISTOTLE ON COMING—TO—BE AND PASSING AWAY: SOME INTERPETIVE COMMENTS

(Ἀριστοτέλους, Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς: ὀρισμένα ἑρμηνευτικὰ σχόλια), Ἀθήνα 1989 ἐκδ. Καρδαμίτσας, σσ. 129.

Στὸ ἔργο αὐτὸ ὁ συγγραφέας ἐπιχειρεῖ συνοπτικὴ ἑρμηνεία τοῦ περισπούδαστου Ἀριστοτελικοῦ ἔργου «Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς» τόσο ὡς ἓνα γιγάντιο φιλοσοφικὸ οἰκοδόμημα καθεαυτὸ, ὅσο καὶ ὡς σύστημα ἀναφορᾶς, πού σὲ σχέση μαζὶ του, ἀποκρυσταλλώθησαν οἱ πρώιμες καὶ ὕστερες προσεγγίσεις ἢ ἀποκλίσεις τῆς νεοπλατωνικῆς καὶ χριστιανικῆς φιλοσοφικῆς σκέψης. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη. Τὸ Α' μέρος (σσ. 17-55) περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια, ὅπως καὶ τὸ Β' μέρος (σσ. 59-106), καὶ ὀλοκληρώνεται μὲ τὸν ἐπίλογο (σσ. 107-110). Στὰ πρῶτα πέντε κεφάλαια τοῦ Α' μέρους σχολιάζονται οἱ περὶ γενέσεως Ἀριστοτελικὲς θέσεις (κεφάλαιο I), στὸ II ἐξετάζεται ἡ γέννηση ὡς μεταβολή, στὸ III ἡ γένεση ὡς ἀνάπτυξη καὶ κίνηση, γιὰ νὰ ἑρμηνευθεῖ ἡ γέννηση ὡς ἐπαφή καὶ συνῆχεια (κεφάλαιο IV), ἐνῶ στὸ V κεφάλαιο προσεγγίζεται ἡ διεργασία τοῦ γίνεσθαι ὡς φθορά, μὲ κα-

θολικότερη ἑρμηνευτικὴ πρόθεση, βασιζόμενη στὴν εὐρεία βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση τοῦ καὶ στὴν ἐπιδίωξη ἐπιστημάνσεων προσωπικῶν. Στὸ Β' μέρος τοῦ ἔργου, ὁ σ. ἐξετάζει τὶς Ἀριστοτελικὲς ἔννοιες τοῦ γίνεσθαι καὶ τῆς φθορᾶς σὲ σχέση μὲ τὴν νεοπλατωνικὴ παράδοση τῆς Βυζαντινῆς φιλοσοφίας καὶ τὰ πατερικὰ κείμενα. Εἰδικότερα, στὸ I κεφάλαιο ὁ σ. ἐξετάζει τὶς ἔννοιες τοῦ εἶναι καὶ τοῦ γίνεσθαι ὡς καὶ τὴν συναφῆ προβληματικὴ, γιὰ νὰ ἐπισημάνει στὸ II κεφάλαιο τὴν κρίσιμη ἔννοια τῆς δημιουργίας EX NIHILO, ὅπως καὶ τὴν ἑρμηνεία τῆς κινήσεως ὡς χρόνον σὲ σχέση μὲ τὴν αἰωνιότητα τοῦ κόσμου. Στὸ III κεφ. ὁ σ. ἀναπτύσσει τὶς θέσεις γιὰ τὸν Θεὸ ὡς τὴν δημιουργικὴν αἰτία τοῦ κόσμου σὲ σχέση μὲ τὴν νεοπλατωνικὴ διδαχὴ τῶν ἀπορροῶν, γιὰ νὰ καταλήξει, στὸ κεφ. IV, σὲ μιὰ θεώρηση τῆς συνολικῆς δομῆς τοῦ νεοπλατωνισμοῦ καὶ τῆς πρώιμης χριστιανικῆς σκέψης, προσεγγίζοντας εἰδικότερα προβλήματα σὲ σχέση μὲ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν πολλαπλότητα τοῦ κόσμου, τὴν δημιουργία καὶ τὴν τάξη τοῦ κόσμου, ὡς καὶ τὶς ἐπιπτώσεις τῆς συλλήψεως τοῦ Θεοῦ αὐτῆς τῆς μορφῆς στὴν ἐπακόλουθη φιλοσοφικὴ ἐξέλιξη. Τέλος, στὸ κεφάλαιο V ἐξετάζονται θέματα ὅπως ἡ θεία δημιουργία καὶ ἡ αἰωνιότητα τοῦ κόσμου, ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως κ.ἄ. ὑπὸ τὸ φῶς τῶν πατερικῶν κειμένων - ὅπου προβάλλεται ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου - γιὰ νὰ καταλήξει στὸν Ἐπίλογο σὲ ἐπισημάνσεις σχετικὰ μὲ τὴν ἀνθρώπινη μοίρα στὸ σύμπαν, καὶ τὶς φιλοσοφικὲς ἐπιπτώσεις τους.

Στὸ σύνολό του, τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποτελεῖ συμβολὴ στὴν ἐπιστήμη, στὸ μέτρο εἰδικότερα πού θέτει τὴν Ἀριστοτελικὴν προβληματικὴ ὡς δυναμικὴ κρίσιμη στὴν μορφολογία τῆς πατερικῆς καὶ τῆς νεοπλαστικῆς Βυζαντινῆς φιλοσοφίας, ἐπισημαίνοντας, μεταξὺ ἄλλων, τὴν συνοχὴ καὶ ὄχι τὴν ἑτερότητα τῶν μεγεθῶν, Πλατωνισμὸς καὶ Ἀριστοτελισμὸς (ὡς συστήματα νοημάτων) ἀποφασιστικὰ προσηριστικῶν τῆς φιλοσοφικῆς ἀφύπνισης τῆς μεταμεσαιωνικῆς δύσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς νεοελληνικῆς αὐτοσυνειδησίας.

Δημοσθένης Ζαδές: «ΠΑΝΩ ΑΠ' ΤΟΝ ΞΕΝΟ ΜΟΧΘΟ (κριτική του βιβλίου, τόμος Δ'), Ἀθήνα 1991.

Ὁ Δημοσθένης Ζαδές, ἐδῶ καὶ μισὸ αἰῶνα διακονεῖ τὴν ἀντικειμενικὴ κριτικὴ βιβλίου καὶ ἀποτελεῖ μίᾳ σημαντικῇ μονάδα σ' αὐτὸ τὸ δύσκολο χῶρο τῆς λογοτεχνίας, καθ' ὅσον, δυστυχῶς, πολλοὶ βιβλιοκριτικοὶ ὑπηρετοῦν διάφορες σκοπιμότητες καὶ προσωπικὲς φιλοδοξίες.

Ἐργατικός, διεισδυτικός καὶ πολυγραφῆς ὁ Δημοσθένης Ζαδές ὄχι μόνον ἐμβαθύνει τὸ κείμενο ἀλλὰ συμπάσχει μὲ τὸν συγγραφέα καὶ δημιουργεῖ μίᾳ σημαντικῇ γέφυρα ἐπικοινωνίας μεταξύ ἀναγνώστη καὶ συγγραφέα.

Ὁ Δ' τόμος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ποῦ ἔχουν, κατὰ καιροῦς, κριθεῖ σ' αὐτὲς ἐδῶ τίς στήλες, ἀποτελεῖ ἓνα στοιχεῖο ἀναφορᾶς στὸν μελετητὴ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ὁ ὁποῖος θὰ βρεῖ ἓνα σίγουρο τρόπο ἀξιολόγησης τῶν διαφόρων συγγραφέων καὶ λογοτεχνῶν, τῶν ὁποῖων ἡ ἀξία γίνεται λίγο ὀρατὴ καὶ αἰσθητὴ ἀνάμεσα στὸ πλῆθος ἐντύπων καὶ μέσων προβολῆς ποῦ παραμορφώνουν τὴν αἰσθητικὴ, ἀφηγηματικὴ καὶ ποιητικὴ παρουσία τοῦ ἔντεχνου λόγου.

Μάλιστα στὴν ἐποχὴ ποῦ ζοῦμε τὸ ἔργο τοῦ κριτικοῦ λαμβάνει καὶ τὸ ρόλο μιᾶς σταυροφορίας, καθ' ὅσον ὁ ἀληθὴς λόγος καταχωνιάζεται ἀπ' τίς ἀπατηλὲς εἰκόνες τῆς διαφήμισης καὶ τὴν πλύση ἐγκεφάλου στὴν ὁποία ὑποβάλλει ἡ τηλεόραση τοὺς θεατὲς τῆς, τείνοντας ἀκόμη νὰ τοὺς πλησιάσει στὸ θάνατο τῆς ψυχῆς; ὅπως τὸν φαντάστηκαν οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς τῆς ἀντιουτοπίας.

Ταπεινὸς λοιπὸν σταυροφόρος τῆς γνήσιας πνευματικῆς δημιουργίας, ὁ ἐν λόγῳ βιβλιοκριτικὸς ἐνασχολεῖται ἐπίμονα μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἄλλων καὶ ἀψηφᾷ ἀκόμη καὶ τὸν «λίθον τοῦ ἀναθέματος» ποῦ θὰ τοῦ ἔριχναν «ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ» οἱ τυχὸν δυσσαρπημένοι κρινόμενοι.

Κάτω ἀπ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ πρίσμα, ὁ Δ' τόμος συμπληρώνει τὴν ἀποτίμησιν τῆς πνευματικῆς πορείας τῆς συγχρόνου Ἑλλάδας καὶ τὴν ἀποθησαύριση τῶν δημιουργιῶν τῆς, ποῦ, παρ' ὄλη τὴν ποικιλίῳμορφὴ κρίση, ποῦ διέρχεται τὸ ἔθνος μας, ὑπάρχουν πολλοὶ ἱκανοὶ ἄνθρωποι ποῦ μὲ τὴν ἀκτινοβολία τῆς φυσικῆς τῶν προίκισης, θὰ μπορούσαν νὰ δώσουν κατεύθυνση, πορεία καὶ θέση στὸ πνευματικὸ νεοἑλληνα μέσα στίς διαμορφούμενες τάξεις πραγμάτων καὶ προσδοκιῶν.

Ἡ χρονικὴ ἀπόσταση ποῦ μᾶς χωρίζει ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴ τῶν βιβλιοκρισιῶν καὶ τῆ στιγμῇ κατὰ τὴν ὁποία διαβάζουμε μὲ τὸν τόμο, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ αἰσθανθοῦμε μὲ μαγεία περιήγησης ἐνὸς πρόσφατου καὶ μεταβαλλόμενου χρόνου, στὸν ὁποῖο ἡ ψυχικὴ εὐαισθησία τοῦ Δημοσθένη Ζαδέ δίνει προεκτατικὲς διαστάσεις, ἀκόμη καὶ γιὰ τὸν μελλοντικὸ ἀναγνώστη.

Τέλος, θὰ θέλαμε νὰ προσθέσουμε ὅτι ἡ λογοτεχνικὴ εὐαισθησία τοῦ Ζαδέ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν καλὴ του κατάρτιση, τὴν ἀξιολογικὴ του οὐδετερότητα καὶ τὴν ἐντιμὴ αὐστηρότητά του, ἐπιτρέπουν στὸν συγγραφέα τῶν τεσσάρων τόμων μίᾳ γενικῇ ἐποπτεία στὸν «ξένο μόχθο» ποῦ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸν δικό του δίνει μίᾳ προσπέλαση τῶν ἄλλων ἔργων πρὸς τὴν καταξίωση τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ἘΡΩΤΑ

Ὁ Σταῦρος Σταυρίδης μέσα ἀπὸ τὸ καινούργιο του βιβλίον «Τῆς πέτρας καὶ τοῦ ἔρωτα» παρουσιάζει ἓνα ἀρτιο γράψιμο τόσο στὸ ὕφος, ὅσο καὶ στὸν κοινωνικὸ κυρίως προσανατολισμὸ ποῦ στοχεύει.

Διαπιστώνουμε: Προσωπικὰ καὶ ὄχι τυποποιημένα εὐρήματα, σωστὴ φράση καὶ πα-

ράθεση συγκροτημένης αφήγησης ιδιαίτερη στην αναζήτηση του δραματικού και του τραγικού στοιχείου.

Σελίδες 9 και 41. "Όμως στα κείμενα 81 και 147 παρά την διαφάνεια κάποιου παράλογου τὸ τέλος θυμίζει Θέατρο Βουλευμάτων. Τὸ κείμενο 123 δίνει καὶ κάποια συγγραφικὴ δεξιότητα ἐπιστημονικῆς φαντασίας.

Αὐτὲς εἶναι οἱ κριτικὲς ἀποτιμήσεις μας. "Όμως στὴ γενικότερη ἀξιολόγηση τὸ βιβλίο αὐτὸ καταξιώνεται γιὰ τὸν συνολικὸ του μὸ χθο.

Μ. Πράτσικας

Δημήτρης Ἀλεξίου: Πρὸς Ἀσπιάν Ποιήματα - Ἐκδόσεις Καστανιώτῃ Ἀθήνα 1991

Στὴν ἐποχὴ μας πού τὰ ἄγρια ἐνστικτα ἔρχονται στὴν ἐπιφάνεια μὲ σκοπὸ ν' ἀνυψωθοῦν καὶ ἴσως νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴν Μπωντλαϊρικὴ μοιρολατρία, ὁ ποιητὴς θὰ μπορούσε νὰ αἰσθανθεῖ ἀμήχανος καὶ πολλὲς φορές ὑποταγμένος στὰ φαινόμενα, ὅπως τουλάχιστον τ' ἀντιλαμβάνονταν οἱ ἀτελεῖς μας αἰσθήσεις. Ἡ εἰδικὴ προίκηση τοῦ Δημήτρη Ἀλεξίου, προβάλλει μέσα ἀπὸ τὴν ποίηση τῆς Ἀσπιᾶς τὴν μάχη μεταξύ τοῦ ὕλικου ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πνευματικοῦ.

Ἀνανεωτικὸς στὸ στίχο ὁ ποιητὴς μὲ συμβολισμό καὶ λιτὸ λόγο, ἀποδεσμεύει τὶς στροφές του ἀπὸ βαρῦνδουπες φράσεις καὶ σὲ μίᾳ ἀτμόσφαιρα πού σχηματίζεται, ὅταν ὅλες οἱ ἀξίες πού πίστεψε, βλέπει παθητικὰ ν' ἀνατρέπονται.

Ὀδηγὸς / στὸ ταξίδι μου / ὁ ποταμὸς / ὁ ποταμός / εἶναι τυφλὸς / δὲν βλέπει / τὰ ὅσα φαίνονται / καὶ πολεμᾷ / τὶς ὄχθες του.

Τέλος θὰ θέλαμε νὰ ἐπισημάνουμε τὸ φιλοσοφικὸ χαρακτῆρα τῆς ποίησης του, πού, ἂν φαίνεται ἐγκεφαλικός, ὡστόσο δημιουργεῖ τὴν ἀτμόσφαιρα μιᾶς λογοτεχνικῆς γλώσσας πού ἀνταποκρίνεται στὶς ἰδιομορφίες τῆς ἰδιοσυγγραφίας τοῦ σύγχρονου ὀρθολογιστῆ ἀνθρώπου.

Γ.Δ. Κόκκινος

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ε. ΣΤΑΥΡΑΚΑ, ΠΕΖΟΤΡΑΓΟΥΔΟ, Ἀθήνα 1990 σσ. 39

Στὸ πεζοτράγουδο αὐτὸ, ἡ ἀμιγῆς ποιητικὴ πνοὴ τοῦ Παναγιώτῃ Σταύρακα τείνει νὰ ἀναπτύσσεται σὲ σφαίρες ὀριακῆς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕπαρξης, τοῦ ἔρωτα καὶ τοῦ θανάτου, τοῦ χρόνου καὶ τῆς αἰωνιότητος. Πρόκειται γιὰ ἓνα πεδίο βιώσεων ἐναγώνιων, ὅπου ἐπισημαίνεται ὁ ἔρωτας μὲ μιᾶ εὐγενικὴ καὶ σχεδὸν ραφαηλικὴ ἀβρότητα χρωμάτων, πού ἀποδέχεται τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν αἰσιδόξη ἔκβαση τοῦ συμπαντικοῦ δράματος καὶ τῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ ἔρωτας, στὴν στέρεη κοσμογονικὴ του δύναμη, προβάλλει μὲ τὴν ἀπαλότητα καὶ τὴν ἐπιμονὴ πού προσιδιάζουν στὴν ποιητικὴ σύλληψη τοῦ Π.Σ. ὡς ὄρος αὐτοπληρότητας τοῦ ὄντος καὶ τῆς ὕπαρξης ἢ ὡς ἐπούλωσης τῶν τραυμάτων τοῦ κόσμικοῦ ἀπὸ τὴν θύελλα τῆς αἰωνιότητος. Τὸ ἴδιο τὸ προσωπικὸ ὄραμα τοῦ ἐκτείνεται, γιὰ νὰ ταυτισθεῖ σχεδὸν μὲ τὴν συμπαντικὴ ἐμπειρία, σὲ μιᾶ σύμπτωση ἀδιάβλητη τοῦ προσώπου μὲ τὴν φύση, ἀκόμη κι ὅταν ἡ σύμπτωση αὐτῆς τῆς μορφῆς κινεῖται ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἱστορικότητα ὡς ἐλευθερία. Ἡ μοναξιά, καὶ ἡ ὀδύνη στὴν ἔσχατη ἀνθρώπινη ἀπειλή, τὸ πεπερασμένο πού διαστέλλεται γιὰ νὰ χωρέσει ψιχία ἀπὸ τὸ ἄπειρο, στὸ πολιτισμένο καὶ ἔμπλεω εὐαισθησίας περίγραμμα τοῦ ποιητικοῦ τοπίου, ἀκόμη κι ὅταν αὐτὸ γίνεται συγκεκριμένο, ἀποτελοῦν σημεῖα κρίσιμα τῆς ποιητικῆς ἐνατένισης τοῦ Παναγιώτῃ Σταύρακα, συμπαγῆς, συνενῆς καὶ βέβαιη καθὼς εἶναι γιὰ τὴν ἔκσταση, ὅπου ἡ ἴδια ἐλαύνει ὡς αἰσθητικὴ ἢ ὡς ὄντολογικὴ πλήρωση. Μιᾶ ἔμφαση μεγαλύτερη στὴν πραγματικότητα τοῦ ἐρωτικοῦ οἴστρου, πού εἶναι πῶς συγκεκριμένος, σὲ σχέση μ' ἐκείνην τοῦ θανάτου, ὅταν ὁ ἴδιος ὁ θάνατος ἐμφανίζεται ὡς καρτερία ἢ ὡς συνθηκολόγηση ἔσχατη μὲ τὴν ἀναγκαιότητα. Σ' ἓνα ποιητικὸ τόπο ὅπως αὐτός, ἀναπτύσσεται ἡ ποιητικὴ προβληματικὴ τοῦ Παναγιώτῃ Σταύρακα, ἐνῶ ὁ

έρωτας βιώνεται ως κάθαρση τῆς προσωπικῆς οἰμωγῆς καὶ τοῦ κοσμικοῦ δράματος.

Ὅρισμένα δείγματα ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Π.Σ.

Ὁ ἔρωτας / γενιέται μὲ τὸ σπάθισμα τῶν ματιῶν / μιὰ στιγμή διαλεγμένη ἀπὸ τὴν φύση / (σ. 12). «Οἱ κερευανοὶ ποὺ πέφτουν / ταράζουν τὴν σιγὴ τῆς μοναξιᾶς μου / (σ. 18). «Τότε, ποὺ τὰ χρυσάνθεμα στὸ βάζο τῆς ἐλπίδας δρομολογοῦσαν / τὴν οὐτοπία/ (σ. 26).

ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ

ΚΩΣΤΑ ΜΙΧΑΗΛ.:

Ὁδὴ στὴ γυναίκα. Ἀθήνα 1991:

Ἕνας ὕμνος στὴ γυναίκα ποὺ ἀγγίζει ὅλες τὶς πτυχές τῆς παρουσίας της στ' ἀνθρώπινο γένος εἶναι ἡ παροῦσα ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Κώστα Μιχαήλ.

Μ' ἓνα πλούσιο λεξιλόγιο ποὺ ἀξιοποιεῖ τὶς ἠχητικὲς ἔννοιολογικὲς καὶ ἐκφραστικὲς δυνατότητες τῆς γλώσσας, ὅπως ὁ ποιητὴς εἰσέρχεται στὸν ἐσωτερικὸ κόσμο τοῦ «ἑραίου φύλου» καὶ πέρα ἀπὸ τὰ τετριμένα διανοήματα ψευτοστοχαστῶν ποὺ προβάλλουν τὴν γυναίκα μὲ σκοπὸ νὰ πετύχουν μερικὰ ὠφέλη, κατορθώνει καὶ ἀγγίζει τὴν ἀνθρώπινη ἰδιότητα τῆς γυναίκας ποὺ γίνεται αἰτία δημιουργίας καὶ ὑποστατικῆς ἀνόδου.

Πέραν ὅμως καὶ τῶν ρομαντικῶν εὐηχῶν στίχων τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενο ἀποτελεῖ ἓνα κενό, ὁ Κώστας Μιχαήλ διαίσθανθηκε τὴν φιλοσοφικὴ ὀντότητα τῆς θυλικῆς ὑπαρξῆς ποὺ προβάλλεται σὰν δίκωπο μαχαίρι καὶ μπορεῖ συγχρόνως νὰ ὀδηγήσει τὸ ἄτομο στὴν ἀκύρωσή του ἢ στὴν σμπαντική του καταξίωση, ἀκολουθώντας τὴ νομοτέλεια ποὺ ἡ ἴδια θὰ τὸν ὀδηγήσει σὲ ἄλλες σφαίρες αἰσθήσεων σκέψεων καὶ πορείας στὸ χῶρο καὶ στὸ χρόνο.

Τέλος πιστεύουμε ὅτι ἡ εὐστοχὴ ὄραση τῆς γυναίκας ἀπὸ τὸν ποιητὴ ποὺ ἐκφράζεται ἀπ' ὅλες τὶς πιθανὲς ὀπτικὲς γωνίες ἀποτελεῖ τὸ βασικὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ ἔργου ποὺ προστίθεται ἀνάμεσα στὰ τόσα ἄλλα ποὺ εἶναι ὅλα ἀξιόλογα.

«ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ»

Ο ΕΩΣΦΟΡΟΣ. Ποίηση Του ΜΙΧΑΙ ΕΜΙΝΕΣΚΟΥ. Σὲ μετάφραση τοῦ ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΑΒΑΝΗ ΡΕΝΤΗ

Ξεπερνώντας τὶς ὁποῖες δυσκολίες στὴ μετάφραση τῶν νοημάτων τοῦ ποιήματος τοῦ Μιχαῖ Ἐμινέσκου, ἑνὸς ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ποιητὲς σὲ παγκόσμια κλίμακα καὶ ἔθνικος ποιητὴς τῆς Ρουμανίας, ὁ λογοτέχνης, μεταφραστὴς κ. Δημ. Ραβάνης Ρέντης ἐπιχειρεῖ καὶ κατορθώνει νὰ μεταφέρει μὲ ἐπιτυχία τὸ ποίημα αὐτὸ στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Πρόκειται γιὰ τὸ ποίημα «ὁ Ἐωσφόρος» ποὺ θεωρεῖται ἀπὸ τὰ καλλύτερα τοῦ ποιητῆ, ποὺ κατορθώνει χωρὶς νὰ ξεφεύγει ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητῆ νὰ τὸ ἀποδόσει σὲ ἔμμετρο στίχο χαρίζοντας στὸν ἀναγνώστη καὶ τὴν αἰσθητικὴ ἀπόλλευση τοῦ μέτρου.

Ὁ ἀναγνώστης χαίρεται τὰ μηνήματα τοῦ ποιήματος δοσμένα μὲ ἓνα ξεχωριστὸ τρόπο κάτω ἀπὸ συμπαντικὴ θέση.

Ἐπὶ τὸν ἀναγνώστη ποὺ εὐκόλα μπορεῖ νὰ διακρίνει κανεῖς τὸν ἴδιο ποιητὴ καὶ τὸ Ρουμανικὸ λαὸ ποὺ τόσο ἀγαποῦσε καὶ ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν Ἐθνικὴ ἔνωση τῶν ξεχωριστῶν ἡγεμονιῶν καὶ πρὸ παντὸς γιὰ τὴν διάδοση τῆς γλώσσας ποὺ ἀπέτελεσε τὸν συνδετικὸ κρίκο τοῦ ἔθνους.

Γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν οἱ νεώτεροι πνευματικοὶ ἄνθρωποι ποὺ δούλεψαν μὲ ἀγάπη στὸν λογοτεχνικὸ πνευματικὸ χῶρο δημιουργώντας τὶς προϋποθέσεις ἀνάπτυξης τῆς σύγχρονης ρουμένικης πνευματικῆς κουλτούρας.

ΝΙΚΟΣ ΑΝΩΓΗΣ

ΠΕΡ. ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΠΑΤΡΑΣ

Ἡ Ἱστορία τῆς Λαίδης ΟΘΕΛΛΟΣ
Ἡλία Λάγιου

Ἐστερημένο ἐκ προοιμίου σὰν μονόλογος, τὸ τιτλοφορούμενο Θεατρικὸ ἔργο. Ἡ ἱστορία τῆς Λαίδης Ὁθέλλος τοῦ Ἡλία Λάγιου δὲν παρουσιάζει τὴν συνήθη σκηνικὴ δράση γιὰ ν' ἀξιολογηθεῖ καταλλήλως.

Καὶ πολὺ ἔξυπνα ὁ σκηνοθέτης τὸ στήνει πάνω στὴ σκηνὴ μὲ τὸν τρόπο τῆς κάποιας σπονδυλωτῆς ἀνέλιξης. Αὐτὸ εἶναι ἄλλωστε καὶ τὸ οὐσιαστικὸ ἀλλὰ καὶ τὸ πρακτικὸ δεδομένο τῆς ἐπικοινωνίας. Στὸ βιβλίο ὅμως τὸ κείμενο, παρουσιάζεται σὰν Θεατρικὸ ὄταν ἐπιμερίζει ρόλους καὶ πρόσωπα.

Στὴν σκηνὴ ἡ κ. Λαζαρίδου προφανῶς παρακινούμενη ἀπὸ τὴν τρελὴ τοῦ Σάγιω ἐπώμισθηκε τὰ πάντα. Τὴν Λαίδη τὸν Ἄνδρα, τὸν Ἀφηγητὴ καὶ τὸν περιούσιο χωροχρόνο.

Ἀποτέλεσμα: Μιὰ ἐρμηνεία ποὺ δὲν τῆς ταίριαζε γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχε τουλάχιστον στὰ καυτὰ σημεῖα ἡ δραστικὴ ἔνταση καὶ ἡ ἐρμηνευτικὴ ἀναμετάδοση τοῦ τραγουδοῦ ποὺ καταπλημμυρίζει τὴ σκηνή.

Τὸ κείμενο παρουσιάζεται σὲ 10 περίπου εἰκόνες. Ἡ 9 καὶ 10 διαφοροποιοῦν ἀλλὰ καὶ ἐνδυναμῶνουν ἐννοιολογικὰ τὴ ροὴ καὶ τὸ ρυθμὸ τῆς παράστασης.

Ὁ συγγραφέας προσπαθεῖ νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὴν ἑλλειπτικὴ γραφὴ ἀλλὰ στὴ σκηνὴ κρίνεται ἀπαραίτητος, ἕνας, ὁ ὁποιοσδήποτε διάλογος γιὰ νὰ σταθεῖ αὐτὴ ἡ τεχνικὴ, ποὺ στὴ περιπτώσή μας ἀπουσιάζει.

Στὸ κείμενο τὸ μόνο ποὺ ἀναγνωρίζουμε εἶναι ἡ τεχνικὴ τοῦ ἐμβόλιμου χρόνου, ὁ διχασμὸς τῆς προσωπικότητος καὶ τὸ πέρασμα ἀπὸ παρὸν στὸ παρελθὸν σὰν σωτήρια προσδοκία ἀπὸ τὸ παράλογο.

Στὴν 9 καὶ 10 εἰκόνα καταχωρεῖται ἀκόμα ἀλλὰ ραδιοφωνικὰ μιὰ ἀντίστροφη παράθεση τῆς παραδεχτῆς σκηνικὰ δολοφονίας, ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ θῦμα καὶ ἡ ἀναφορὰ μιᾶς διαπιστουμένης μοναξιάς.

Ἄν αὐτὸ τὸ ἔργο εἶχε στοιχεῖα μὲ βάση π.χ.

– *Τὰ παιδιά τοῦ Κάιν* – τοῦ Ἀντρέα Θωμόπουλου τότε ἴσως νὰ εἶχαμε καὶ μιὰ διαφορετικότερη θεατρικὴ ἀξιολόγηση.

Σημειώνουμε ἀκόμα ὅτι στὴν εἰκόνα 5 συναντᾶμε φραστικὲς ὁμοιότητες μ' ἐκεῖνες τοῦ Παύλου Μάτση.

Τὸ κείμενο μᾶς θυμίζει πρόσθετα καὶ τὴν αὐτοκρῆτικὴ ἀπὸ τὸν Καλλιγούλα τοῦ Καμύ.

Τὴν Ὀλγα Λαζαρίδου τὴν θυμόμαστε ἀκόμα ἀπὸ τὴν Κλυταιμνήστρα τοῦ Ἀντρέα Σταϊκού. – Μόνο αὐτό. –

Ὡστόσο κείμενα σὰν τὴν Ἱστορία τῆς Λαίδης Ὁθέλλος, ἴσως καὶ νὰ μὴν εἶναι καὶ πολὺ πρωτότυπα.

Γύρω στὸ 1960 καὶ σὲ ἕνα τεύχος τοῦ περιοδικοῦ -ΕΠΟΧΗ- εἶχε δημοσιευθεῖ ἕνα Ραδιοφωνικὸ Σκέτος τῆς Ναταλὶ Σαρρώτ μὲ ἀρκετὲς ὁμοιότητες.

Γενικώτερα ὅμως, ἡ παρουσίαση στὴ σκηνὴ κάθε μακροσκελοῦς μονολόγου κρύβει ἀρκετὲς ἐπικίνδυνες διαφοροποιήσεις. Αὐτὸ πιστεύουμε σὰν ἐπίλογο στὸ σημειωμὰ μας, ἀλλὰ κι αὐτὸ δὲν ἐλήφθει, ὅπως ἀποδεικνύεται σκηνικὰ, ὑπ' ὄψη.

II

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΝΥΧΤΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (1991) του JIM JARMUSCH
NIGHT ON EARTH

Με ταινίες σαν κι αυτές φαίνεται ότι αρχίζει ν' ανεβαίνει αισθητά ή υπόληψη του κόσμου στον αμερικάνικο κινηματογράφο. 'Η τελευταία ταινία του Jarmusch είναι πολύ γοητευτική και φανερώνει τὸ ὅτι ὁ σκηνοθέτης συνεχίζει νὰ βαδίζει μὲ συνέπεια στὸ δρόμο πὸν χάραξε μὲ τὴν πρώτη του ταινία (permanent Vacations). Χρησιμοποιώντας ἕνα αὐστηρὰ λειτουργικὸ κείμενο τοῦ ὁποίου τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ εἶναι ἡ ἀλληλοδιαδοχὴ καὶ ἡ ἐπανάληψη, θέτει ἕνα κοινὸ πλαίσιο στὰ πέντε διαφορετικὰ ἐπεισόδια πὸν ἀπαρτίζουν τὴν ταινία. Τὰ πλαίσιο αὐτὸ καλύπτει τὸ ἀφηγηματικὸ περιεχόμενο. Καὶ στὰ πέντε ἐπεισόδια ἡ ἱστορία εἶναι συμμετρικὴ, γεμάτη ἀντιστοιχίες μὲ τις ὑπόλοιπες. Διαφορετικὲς συναντήσεις σὲ διαφορετικὲς πόλεις καὶ χώρες γίνονται ἔναυσμα διαφορετικῶν συζητήσεων. Σὲ κάθε διαφορετικὴ πόλη, ὁ Jarmusch ἀντιμετωπίζει τοὺς ὁδηγοὺς ταξί καὶ τοὺς πελάτες του σὰν ἕνα μικρόκοσμο.

Σὰν κέντρισμα πραγματοποίησης τῆς ταινίας αὐτῆς βλέπω ἐγὼ μία πολὺ γνωστὴ ἀρχή. Σ' ὄλα τὰ πλάτη καὶ, τὰ μήκη τῆς γῆς οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὰ προβλήματά τους πὸν πολλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι δύσκολα ν' ἀποκρυπτογραφηθοῦν καὶ νὰ κατανοηθοῦν. 'Η ταυτόχρονη ἐξέλιξη τῶν πέντε ἐπεισοδίων δείχνει νὰ θέλει νὰ τονίσει τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ὁμοιότητα αὐτοῦ τοῦ κόσμου προβάλλοντας ἕνα κοινὸ σημεῖο ἀναφορᾶς: ὄλοι οἱ ἄνθρωποι συμμερίζονται λίγο ὡς πολὺ τὰ ἴδια προβλήματα. Στὸ τέλος ὁμως τὰ φαινόμενα θὰ ξεγυμνωθοῦν καὶ θὰ ὁδηγήσουν σὲ μία ἐπόμενη μεταστροφή τῶν ρόλων. Π.χ. στὸ Λος - Ἄντζελες ἡ ἱμπρεσάριος, μιᾶς ταινίας σίγουροι ὅτι ἡ πρόταση τῆς στὴν νεαρὴ ὁδηγὸ ταξί θὰ τὴν κάνει νὰ δεχτεῖ χωρὶς ὄρους, ἀπογοητεύεται συνειδητοποιώντας ὅτι αὐτὴ ἡ τελευταία στ' ἀλήθεια μένει ἀδιάφορη γιὰ τὴν ἡ μόνη φιλοδοξία πὸν ἔχει εἶναι νὰ γίνῃ ἠλεκτρολόγος αὐτοκινήτων. Στὴν Νέα - Ὑόρκη, ὁ γερμανὸς πρῶην - κλόουν πὸν δὲν μιλάει καλὰ τ' ἀμερικάνικα γίνεται ὁ ἴδιος πελάτης μέσα στὸ ἴδιο τὸ ταξί τοῦ ἐφόσον ἀφήνει κάποιον ἄλλον νὰ τὸ ὁδηγήσει καὶ στὸ τέλος ἀφηρημένος ξεχνᾷ νὰ τοῦ ζητήσει χρήματα. Στὸ Παρίσι, ὁ ταξιδιτῆς ἀποδεικνύεται πιδ τυφλὸς ἀπ' τὴν πελάτισσά του γιὰ τὴν συγκρούεται ἀπὸ μεγάλη ἀπροσεξία μὲ ἕνα ἄλλο κανονικὰ προπορευόμενο αὐτοκίνητο. Στὴν Ρώμη ὁ μοναχὸς πεθαίνει μέσα στὸ ταξί ἀφοῦ τοῦ πέσανε τὰ φάρμακά του ἀπ' τὰ χέρια. Τὴν ἴδιαν ὥρα ὁ ταξιδιτῆς ἀνύποπτος τοῦ ἐξομολογεῖται τὰ κρίματά του πὸν τὸν ὁδηγήσανε σὲ ἀπόπειρες αὐτοκτονίας. Στὸ Ἑλσίνκι, ὁ ὁδηγὸς αὐτοδεικνύεται πιδ δυστυχισμένος ἀπὸ τὸν ἕναν ἀπ' τοὺς τρεῖς μεθυσμένους πελάτες του.

'Η ὥρα πὸν εἶναι κοινὴ σ' ὄλες τις ἱστορίες, περασμένα μεσάνυχτα εὐνοεῖ τὴν διέμπωτη ἀντιπαράθεση ὁδηγῶν καὶ πελατῶν ἀπομονωνόντάς τους ἀπ' τὸν κοσμο πὸν εἶναι ἀπὸν, κλεισμένος μέσα στὰ σπίτια του. Τὰ λίγα γενικὰ πλάνα μᾶς φανερώνουν τις πόλεις «κλειδωμένες».

'Η ταινία ἔχει μία ἀπλότητα λυτρωτικὴ πὸν συναρπάζει μὲ τις καλὲς προθέσεις τῆς. Ἄπλότητα στὴν μορφή, ἀπλότητα καὶ στὴν σκηνοθετικὴ ἀπόδοση. Ὑπάρχει ἕνα κοινὸ χαρακτηριστικὸ μὲ τὴν τελευταία ταινία (Σκιὰς καὶ ομίχλη) τοῦ Woody Allen. Καὶ οἱ δύο ἐνδιαφέρονται πάνω ἀπ' ὄλα γιὰ τὴν κινηματογράφηση διαφορετικῶν χαρακτήρων, διαφορετικῶν προσώπων καὶ ομάδων. Ὁ Jarmusch τὸ ἐπεκτείνει καὶ στὶς διαφορετικὲς πα-

ραδόσεις, κουλτούρες και χώρες πόλεις. Ἐπιμένει στὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τους τῶν ὁποίων οἱ ἰδιωματισμοὶ πλημμυρίζουν τους διαλόγους. Ὑπάρχει καὶ κάποια ἠθογραφικὴ διάθεση σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία ἐφόσον ὅλοι οἱ χαρακτῆρες ἀνατρέχουν στὰ βιώματά τους τοῦ παρελθόντος μέσα ἀπὸ τὶς οἰκογένειές τους τὶς παρέες τους. Ὁ Ἴταλὸς ταξιτζῆς (Roberto Benigni) εἶναι ὁ πιὸ τολμηρὸς ἐφόσον προερχόμενος ἀπὸ οἰκογένεια κτηνοτρόφων, καταλήγει νὰ ἐξομολογεῖται τὶς κτηνοβασίεις του στὸν μοναχό. Ὅμως ἡ ἠθογραφικὴ αὐτὴ διάθεση κρατᾷ μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ τὴν ψυχανάλυση διότι δὲν εἰσέρχεται ποτὲ στὰ βαθύτερα αἴτια.

Τὸ πρῶτο πλάνο μᾶς παρέχει ἓνα ἀκόμα κλειδί γιὰ τὴν ἐρμηνεία καὶ προσέγγιση τῆς ταινίας. Εἶναι τὸ πλάνο τῶν τίτλων τὸ ὁποῖο, καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν ἐναλλαγῶν τους, μᾶς πλησιάζει στὸν πλανήτη μας ὁ ὁποῖος δὲν κάνει τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ περιστρέφεται ταχύρρυθμα. Στὸ τέλος ἀντιλαμβανόμεστε ὅτι ὁ πλανήτης μας δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ μία πλαστικὴ μπάλα. Τὸ πλάνο αὐτὸ ἀπορρίπτει ἔμμεσα ὅποιαδήποτε μεταφυσικὴ ἢ ὑπαρξιστικὴ συλλογιστικὴ στὴν ἀνάγνωση τῆς ταινίας. Ἡ κρυφὴ μελαγχολία ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν τελευταία ἱστορία, ἡ ὁποία δίνει ἔμφαση στὸ παράδοξο καὶ στὴ ματαιότητα τῆς ζωῆς, ἐρχεται νὰ δικαιολογήσει τὸ μεταφορικὸ, ἴσως νόημα τοῦ τίτλου.

Διονύσης Ἀνδρώνης

III ΜΟΥΣΙΚΗ

α) Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Μὲ τοὺς Μαῖστορες τῆς ψαλτικῆς τέχνης.

Τὸ Διεθνὲς Συμπόσιο «Μοναστήρια νήσου Ἰωαννίνων» ἔκλεισε μὲ τὴν Συμφωνία Βυζαντινῆς Μουσικῆς, τὴν Κυρικὴ 31, Μαΐου 1992.

Τὸ ἴδρυμα Κ. Κατσάρη, μᾶς ἔδωσε πάλι τὴν εὐκαιρία νὰ ἀπολαύσουμε μία συναυλία ὑψηλοῦ ἐπιπέδου.

Ἡ τελευταία βραδιὰ τοῦ ἐφετεινοῦ Μᾶη. Χρωματίστηκε ἀπὸ ἤχους ποὺ ἐρχόμενοι μέσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, ἀπέδειξαν τὴ νίκη τῆς μουσικῆς μας παράδοσης στὸν χρόνο.

Διότι ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ, μὲ τοὺς ποικίλους ἤχους, διαστήματα καὶ τρόποι ποὺ τὴν στολίζουν μὲ λεπτοφτιαγμένα κεντρίδια, χωρὶς νὰ τὴν φορτώνουν μὲ βάρος περιττό, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἱεροπρέπεια καὶ λιτότητα της, εἶναι ἓνας ἀνεξίτηλος θησαυρὸς τῆς μουσικῆς μας παράδοσης.

Οἱ ἀντίλαλοι τῆς ἀρχαιότητος, συμβαδίζουν μέσω μιᾶς ἰδιόρρυθμης γιὰ τὴν δυτικὴ μουσικὴ γλωσσικῆς ἐπικοινωνίας, μὲ τὰ συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεό.

Οἱ λοιποὶ στίχοι συνυπάρχουν μὲ τὴν αὐστηρὴ μελωδία ποὺ μὲ τὰ γυρίσματα καὶ τοὺς περιεκτικούς σὲ διαστήματα τρύλλους φτιάχνουν μία κατασκευαστικὴ ἀτμόσφαιρα, πλοῦσια σὲ μουσικὴ, σὲ ἐκφραστικότητα καὶ ἠχητικὴ δύναμη, αὐτὴ ἢ μουσικὴ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν ὕλη ἀπευθύνεται ὡς λόγος στὸν Θεὸν, ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν συνομιλία μαζί Του, στὴν περισυλλογὴ καὶ τὴν ψυχικὴ ἀνάταση.

Αὐτὴν τὴν ἀτμόσφαιρα ἐπέτυχαν νὰ ἀναμεταδώσουν τὸ τελευταῖο βράδου τοῦ Μαΐου αὐτῆς τῆς χρονιάς οἱ «Μαῖστορες τῆς ψαλτικῆς τέχνης», ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ διδάσκαλου καὶ χοράρχη Γρ. Θ. Στάθη.

Αὐτὴ ἡ συναυλία, τῆς ὁποίας οἱ ἤχοι διαχύθηκαν μέσα στὴν φύση, στὸ νησι Ἰωαννίνων στὸν αὐλιό χωρὸ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἔγιναν ἓνα μὲ τὸ γλυκὸ νοσταλγικὸ σούρουπο, μὲ τὰ κελαιδίσματα τῶν πουλιῶν, ποὺ σὰ νὰ ἤθελαν νὰ παραβγοῦν τῆς χορωδίας, τραγουδοῦσαν δυνατὰ φτιάχνοντας ἓνα σύνολο πραγματικῆς φυσικῆς συμφωνίας.

Αὐτὴ ἡ συναυλία, τῆς ὁποίας οἱ ἤχοι διαχύθησαν μέσα στὴν φύση, στὸ νησι Ἰωαννίνων, στὸν αὐλιό χωρὸ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἔγιναν ἓνα μὲ τὸ γλυκὸ νοσταλγικὸ σούρουπο, μὲ τὰ καλαιδίσματα τῶν πουλιῶν, ποὺ σὰ νὰ ἤθελες νὰ παραβγοῦν τῆς χορωδίας, τραγουδοῦσαν δυνατὰ φτιάχνοντας ἓνα σύνολο πραγματικῆς φυσικῆς συμφωνίας, καὶ ἐφάνει ἡ ὁμορφιὰ τῆς φύσης ποὺ τόσο μπορεῖ νὰ δίνει νόημα στὰ δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὸν καθοδηγεῖ.

Διότι στὸ σύνολο, ἡ Χορωδία τοῦ ἀπογεύματος ποὺ ἔγινε σιγά - σιγά βράδου, τὰ δέντρα, οἱ φωνές τῶν πουλιῶν ὕστερα ὁ μελαγχολικὸς γκιώνης, τὰ ἠσυχὰ νερά, ἀποτελοῦσαν ἓνα ὀπτικο-ακουστικὸ ἔργο τέχνης καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἐναρμολοζόμενα ἐπικοινωνοῦσαν μὲ τὸ κοινὸ, τὸ ὁποῖο εὑρισκόμενο σὲ ψυχικὴ ἔνωση καὶ ἐσωτερικὴ ἀνάταση, ὠθήθηκε στὴν μελωδία καὶ ἐπικοινωνία μὲ τὸ παρόν, τὸν χρόνον καὶ τὸ Θεῖο.

Ἡ συναυλία αὐτὴ περιέχει 9 ὕμνους ποὺ ἐρμηνευόμενοι μὲ τὴν ἀπαιτούμενη σοβαρότητα μετέφεραν τὸ ἀκροατήριον στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς σοφίας τῆς λατρευτικῆς μουσικῆς, ποὺ περιέχει ἐλλειπτικότητα καὶ βάθος.

Ἀξιόλογη ἦταν ἡ προσωπικὴ ἐξήγηση τοῦ κ. Γρ. Θ. Στάθη στοὺς ψαλμούς, «Δόξα σοι τῷ δεῖξαντι τὸ φῶς», «Τοσοτὸ - Τεριρέμ» καὶ ἡ νέα μελοποίηση τοῦ ἴδιου «Κύριε ἐκέκραξα. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχὴ μου Θεοῦ, Κύριε φυλάκην».

Ὁ μουσικὸς αὐτός, σεβόμενος τὸ βάθος καὶ τὸ νόημα τῆς Βυζαντινῆς ψαλμωδίας, ἀπέδωσε τοὺς ὕμνους αὐτοὺς μὲ λεπτότητα στὴν μελωδία καὶ ἀλήθεια στὴν ἐκφραση.

Αὐτὴ ἡ συναυλία, ἦταν μία λάμψη ἐλπίδας γιὰ τὴν διατήρηση τῆς βαριᾶ μουσικῆς μας κληρονομιάς, μὲ τὴν μεγάλη ἀξία καὶ τὸ πλοῦσιον παρελθόν.

Κλείνοντας ένα κομμάτι τής ιστορίας του Έλληνικού έθνους και όντας συνδεδεμένη με την Χριστιανική παράδοση, ή Βυζαντινή μουσική αποτελεί πυξίδα μέσα στον αποπροσανατολισμένο κοινό· όχι μόνο για τους Έλληνες τους όποιους απομακρύνει από την λήθη τής πολιτιστικής τους ταυτότητας, αλλά και για όλους τους ανθρώπους είναι ένα κεφάλαιο πολύτιμο και μία ώθηση μέσα στον στοχασμό, την Έλληνική σκέψη και μουσική.

Έτσι τέτοιες συναυλίες είναι απαραίτητες σήμερα που ό άνθρωπος, πέρα από σύνορα, τείνει στην αποπροσωποποίηση τού ψυχικό ξεφλούδισμα και γίνεται πιό τραχύς καθώς συνεχώς απομακρύνεται από τόν έαυτό του, τις ρίζες του, και ώθειται στον κίνδυνο να μεταλλάξει την ψυχή του μέσα στα μεταλλικά περιτυλίγματα τών μηχανών του...

β) Συμφωνική Μουσική Ο ΜΑΝΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Μία πανδαισία από χειροκροτήματα και όνειρώδεις νότες μετέφεραν τόν κοινό τού Σαββατόβραδου τής 30ηςμέραςτου Μαΐου 1992 στην σφαίρα τού δούλου σέ ένα ψυχικό τοπίο από εκείνα που εύρύνουν και μεγαλώνουν την ζωή τού ανθρώπου, που τόν ώθουν στην άνεύρεση τών δικών του ανατάσεων...

Οί παλμοί τών συναισθημάτων τών τριών συνθετών, ένωσαν τρία κράτη και τρείς έποχές άποψε καθώς ζωντάνεψαν και πήραν μορφή κάτω από τις χορδές και τὰ πνευστά όργανα, που σάν τούς μαγικούς αύλους τών παραμυθιών μετέφεραν τὰ ήχητικά κύματα στα μονοπάτια μις χώρας, όπου μέσα από την άχλη τού ψυχικού λυκόφωτος, ό περιηγητής μπορεί να νιώσει την δροσιά των όνειρεμένων τοπίων.

Κάτω από έναν ουρανό με μπλε σκούρο σύννεφα, ή σημερινή συναυλία έναρμονιζόταν με τού ταξίδι στο χρόνο, τόν χώρο και τις διαστάσεις.

Αύλα όπως τὰ σύννεφα, τὰ ήχητικά κύματα τής αποψινής συναυλίας, ώθησαν τούς θεατές να ξεχάσουν την γήινη ύπαρξη, να βγούν από τις ανάγκες που ή όλη επιβάλλει στον άνθρωπο, και έτσι να θυμηθούν ότι είναι φτιαγμένοι όλοι από κωματικές δονήσεις, να συνειδητοποιήσουν ότι τὰ όρια μεταξύ ήχων και συναισθημάτων μπορούν να συγχέονται και να οδηγούν στα διόδια τής φαντασίας χωρίς διαβατήριο.

Μέ σκηνικό τούς όραματισμούς και την ψυχική συνομιλία τριών καλλιτεχνών από διαφορετικά έθνη και έποχές, που ένώθηκαν κάτω από την ξεχωριστή έρμηνεία διεύθυνσης όρχήστρας τού κ. Μάνου Χατζιδάκη, ή όρχήστρα τών χρωμάτων γέμισε χρώματα την παλέτα αύτης τής βραδιάς.

Τό έργο ξεκίνησε με την Λαβάνα για όρχήστρα (Pavane pour orchestre) σέ φά δίεση όρ. 50 τού Gabriel Faure, έργο με μουσική λεπτότητα και έκφραστική εύαισθησία.

Ἐκ τῶν πρῶτων νότες ἡ ὀρχήστρα ἀνέπνεε τὴν δροσιὰ καὶ ὁμορφιά πολυχρωμῶν μουσικῶν τοπίων, ποὺ χρωμάτισε καὶ ζωντάνεψε στὶς καρδιές μας, μὲ μία ἀξιόλογη ἐρμηνεία.

Ὁ μαέστρος, Μάνος Χατζιδάκης, ἄξιος δουλευτὴς στὸν βωμὸ τῆς τέχνης, καλλιτέχνης μὲ πλούσια πολιτιστικὴ συγκομιδὴ στὸν τόπο μας καὶ στὸν χώρὸ τῆς μουσικῆς, συνθέτης ὁ ἴδιος, τοῦ ὁποῖου τὸ ἔργο, διαποτισμένο ἀπὸ τὴν εὐγενικὴ πλευρὰ τῶν συναισθημάτων τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, καθὼς καὶ τὸν προσωπικὸ ψυχικὸ πλοῦτο καὶ εὐαισθησία τοῦ μουσικοῦ εἶναι ἓνα κεφάλαιο γιὰ τὴν χώρα μας μέσα στὸ οἰκοδόμημα τῆς μουσικῆς.

Ἡ νοσταλγικὴ παβάνα (1887), τὸ δυναμικὸ κονσέρτο γιὰ βιολί καὶ ὀρχήστρα τοῦ Mendelssohn (No2 σὲ μὴ ἐλάσσονα op. 64 1838 - 1844), καὶ τὸ ὄνειρικὸ μπαλλέτο τοῦ Θεοδωράκη Ἑλληνικὴ Ἀποκριά (1954), ἔργα μὲ ὁμορφιά καὶ μουσικὴ ἀλήθεια, ἔδειξαν ὅτι ἡ μουσικὴ ἐνώνει τοὺς ἀνθρώπους, καθόσον μιλά στὴν καρδιά του.

Σολίστ στὸ κονσέρτο γιὰ βιολί ἦταν ὁ Δημήτρης Βράσκος τοῦ ὁποῖου ὁ μελιστάλακτος ἤχος προσέφερε στὸ κοινὸ μιὰ ἀξιόλογη ἐρμηνεία.

Ἡ προσεγμένη διεύθυνση τοῦ Χατζιδάκη, ἀπέδωσε ὅλο τὸ βάθος, συνέβαλε τὸν χαρακτήρα τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ μᾶς ἔδειξε τὸ μεγάλο ταλέντο του, καὶ ὡς μαέστρου, ἡ ἐρμηνεία του, εἶχε εὐαισθησία, πνοή, ὁμορφιά, βάθος ἤχων, σεβόμενὴ τὸ ὕφος τῶν συνθετῶν, διάχυσι σὲ ὅλη τὴν βραδιά, μὲ εὐγένεια ὕφους καὶ ἐκφραστικότητα, τὸν χεῖμαρρο τῶν ἰδεῶν καὶ συναισθημάτων τῶν συνθέσεων. Ζωντάνεψε καὶ ἐλευθέρωσε τὸν ἀόρατο κόσμον τους, ποὺ ὄρμησε στὶς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν καὶ τὸς πλημμύρισε μὲ πολυχρῶμα πρίσματα.

Πρίσματα ποὺ ὀδηγοῦν τὰ ψυχικὰ πεδία στὴν ἐσωτερικὴ ἐνατένιση στὴν ἐνδοσκόπηση, στὴν συνάντησι μὲσα ἀπὸ τὸ δικό του φάσμα, μὲ τὶς ἀκτίδες, τὴν περιπλάνηση καὶ τὸ τοπίο τοῦ κάθε συνθέτη.

Αὐτὴ ἡ μουσικὴ διεύθυνση τοποθετεῖ τὸν Χατζιδάκη ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους μαέστρους τῆς κορυφῆς ὅπως ὁ Κάραγιαν καὶ ὁ Μπερυστάιν.

Καὶ μᾶς δίνει ἐμπιστοσύνη γιὰ τὸ μουσικὸ δυναμικὸ τῆς χώρας μας, ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἔδωσε μεγάλους μουσικούς.

Ἡ κατάμεστη αἴθουσα ποὺ ἐκπυρσοκροτήθηκε ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα, φολεξένησε ἓνα κοινὸ ποὺ ἔδειξε ὅτι ξέρεῖ νὰ ἐκτιμᾷ τὴν καλὴ μουσικὴ.

Τέτοιες βραδυὲς σημαδεύουν τὶς ψυχὰς τοῦ ἀκροτηρίου τὸ ὁποῖο πρωθοῦν στὶς σφαῖρες τοῦ αὐλοῦ, στὴν ἐνδοσκόπηση τοῦ ψυχικοῦ τοῦ πεδίου καὶ δυνατοτήτων καθὼς καὶ στὴ μουσικὴ περιπλάνηση, μέσα ἀπὸ ταξίδια στὸν χώρον καὶ τὶς ἐποχές.

Ἡ ἐποχὴ μας, ποὺ πίσω ἀπὸ τὶς ἀστραφτερὲς βιτρίνες κρύβει ὀλόκληρους λόφους ἄμμου τῆς ἐρήμου, διψαίει γιὰ ἐκδηλώσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους, οἱ ὁποῖες μποροῦν ποτίζοντας μὲ χρυσὴ βροχὴ τὴν διψασμένη γῆ, νὰ ἐξαπλώσουν τὶς λίγες ὑπάρχουσες ὀάσεις τῆς.

Συγχαίρουμε τὸ Ἴδρυμα Κατσάρη γιὰ τὴν διοργάνωση τῆς βραδυᾶς αὐτῆς ποὺ μέσα στὴν μεταλλικὴ καὶ σκληρὴ καθημερινότητα, εἶναι ἀπὸ αὐτὲς ποὺ δροσίζουν τὸν διψασμένον περιπατητὴ τῆς μηχανικῆς ἐποχῆς μας, καὶ καθοδηγοῦν τὸ πολύχρωμο πλῆθος πρὸς τὴν ἀνεύρεση τῆς δασῆς τῆς σωτηρίας του.

Ἀμαλία Κόκκινου

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἀπὸ τὴ Διεύθυνση τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας γίνεται γνωστό, ὅτι τὸ κείμενο τῆς Γιώτας Παρθενίου, «Δημοσθένης Κόκκινος. Ὁ Διηγηματογράφος. Ὁ Ποιητὴς» δόθηκε χειρόγραφο καὶ σὲ μονοτονικὴ γραφῆ. Ὡς ἐκ τούτου προέκυψαν τυπογραφικὰ λάθη.

Γιὰ τὴν ἀποκατάσταση δίνεται ἡ ὀρθὴ γραφῆ.

Σελ. 47. Ἀντί, μεταμφυλιακῆς, ἀνεμπλοκῆς, μετεμφυλιακῆς, ἀπεμπλοκῆς.

Σελ. 48. Ἀντί, ἐκκινεῖ, καφκικῆς, στὸν ἴσιο, ἐκκινεῖ, Καφκικῆς, στὸν ἴδιο. Ἀντί, γιὰ νὰ ἀνοίγεται, γιὰ ἀνοίγεται.

Σελ. 49. Ἀντί, Σηματοδοτοῦν, σηματοδοτοῦν, ἀντί, ὡς βυθίζομα, ὡς βυθίζομαν.

Ἀντί, Ἡ πεδιάδα τὴν τέφρα, Ἡ πεδιάδα μὲ τὴν Τέφρα, ἀντί, Ἡ πατρίδα θὰ ἤθελα, Ἡ πατρίδα ἢ θὰ ἤθελα.

Σελ. 50. Ἀντί, ἐπαναλαμβανόμενον ἦχο, ἐπαναλαμβανόμενος ἦχος, ἀντί, ψυχογραφίας μονογραφία, ψυχογραφίας μονογραφίες.

Σελ. 51. Ἀντί, Εὐωδία ρεῖκεις, Εὐωδία, ρεῖκης.

Σελ. 53. Ἀντί, ὕφησης καὶ μὴ δρασης, δρασης καὶ μὴ δρασης, ἀντί τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπανάληψης, τὸ στοιχεῖο τῆς ἐπανάληψης.

Σελ. 57. Ἀντί, προσδίδουν στὴ Γυναίκα, προσδίδουν στὴ Γυναίκα.

Σελ. 58. Ἀντί, μεταπράτεις, μεταπράτες ἀντί κ. Ἀναγνωστάκη, Μ. Ἀναγνωστάκη.

Σελ. 59. Ἀντί, τὴ Mazara, στὴ Mazara ἀντί, certa, Certa.

Σελ. 60.

Ἀντί, ἢ καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος τοῦ Ἀριστοτέλη. Σελ. 61.

Ἀντί, μικρῶν, μακρῶν, ἀντί, ἐπέκεινο, ἐπέκεινα, ἀντί, κεκλισμένων, κεκλεισμένων. Σελ. 63.

Ἀντί, ἀπὸ τὸ δλον χώρον, ἀπὸ τὸ δλον χώρου, ἀντί, ἀπὸ τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸ τῆς ζωῆς, ἀντί, τὸ πῆλιο, τὸ Πῆλιο, ἀντί, παρνόσιδες, Παρνασίδες, ἀντί, οὐλές, αὐλές.

Σελ. 64.

Ἀντί, πότε τότε, πότε; Τότε. ἀντί, Μονάχο, Μονάχα; ἀντί, ἐμεῖς, ἐμεῖς; ἀντί, ἀφθογραφεῖ, ἀρθογραφεῖ, ἀντί, τόσο ὡς καλλιτέχνη ὅσο καὶ ὡς τεχνοκριτικός, τόσο ὡς καλλιτέχνης ὅσο καὶ ὡς τεχνοκριτικός. Σελ. 65. Ἀντί, οὐράνη, Οὐράνη.

